

**ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ**

**ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΜΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ**

Διπλωματική εργασία

«Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία Δασών. Ο Μηχανισμός
REDD ως ένα νέο εργαλείο Βιώσιμης Διαχείρισης»

ΝΤΙΑΝΑ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΥΛΙΔΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Γρηγόρης Ι. Τσάλτας

ΑΘΗΝΑ 2011

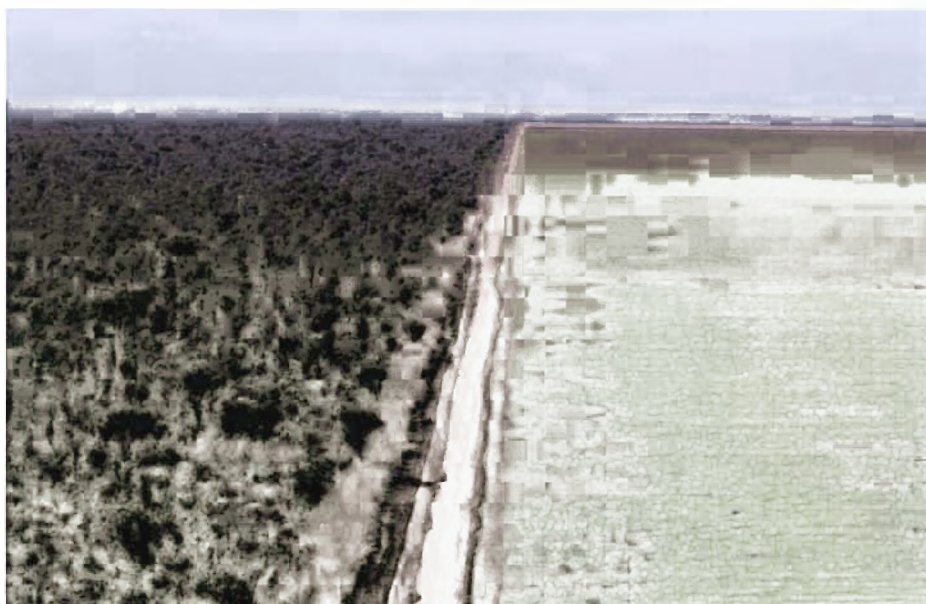

ΠΑΝΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ
ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΔΙΕΘΝΩΝ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
ΠΙΜΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ ΚΑΙ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Διπλωματική εργασία

«Παγκόσμια και Περιφερειακή Προστασία Δασών. Ο Μηχανισμός
REDD ως ένα νέο εργαλείο Βιώσιμης Διαχείρισης»

ΝΤΙΑΝΑ-ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΑΥΛΙΔΗ

Επιβλέπων Καθηγητής: Γρηγόρης Ι. Τσάλτας

ΑΘΗΝΑ 2011

MET

TTAY

PANTEIO UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES

DEPARTMENT OF INTERNATIONAL AND EUROPEAN STUDIES
MASTERS ON ENVIRONMENTAL GOVERNANCE AND SUSTAINABLE
DEVELOPMENT

Dissertation

“International and Regional Protection of Forests. The REDD
Mechanism as a New Instrument of Sustainable Forest Management”

DIANA-ALEXANDRA PAVLIDI

Supervising Professor: Grigoris I. Tsaltas

ATHENS 2011

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ	7
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΤΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ

ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΑ ΘΕΜΑΤΑ

1.1. Το ζήτημα του ορισμού και της κατηγοριοποίησης των δασών.....	14
1.2. Η αξία και η αναγκαιότητα των δασών	18
1.2.1. Τα δάση ως βασική συνιστώσα στην προστασία του περιβάλλοντος.....	19
1.2.2. Τα δάση στην υπηρεσία του ανθρώπου. Κοινωνική και οικονομική διάσταση	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΤΑ ΔΑΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΗΜΕΡΑ

2.1. Τα δάση αντιμετώπιζονται με παλαιές και νέες απειλές.....	25
2.2. Επισκόπηση της κατάστασης των δασών βάσει δασικών απωλειών και κερδών	29

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

3.1. Η συνολική προστασία όλων των τύπων δασών με αφετηρία ένα soft law κείμενο. Μια αποτυχημένη προσπάθεια (;)	35
3.2. Δάση, συναφείς Συνθήκες, θεσμοί και κατακερματισμός.....	40
3.2.1. Οι Συμβάσεις του Ρίο	40

3.2.1.1. Η Σύμβαση για την Βιολογική Ποικιλομορφία, η Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης και η Σύμβαση Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή.....	41
3.2.2. Η διατήρηση των δασικών οικοσυστημάτων.....	48
3.2.2.1. Η Σύμβαση Ramsar για τους Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας.....	49
3.2.2.2. Η Σύμβαση για την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά.....	51
3.2.3. Το διεθνές εμπόριο δασών μέσα από την βιώσιμη διαχείρισή του.....	52
3.2.3.1. Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών της Άγριας Χλωρίδας και Πανίδας (CITES).....	53
3.2.3.2. Η Διεθνής Συμφωνία για το Εμπόριο Τροπικής Ξυλείας.....	55
3.2.3.3. Η πιστοποίηση των δασών.....	59
3.2.4. Άλλοι σημαντικοί Θεσμοί.....	62
3.3. Το Σενάριο Υιοθέτησης μιας Σύμβασης πλαίσιο για την συνολική προστασία των δασών.	69

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

4.1. Αδυναμίες και Εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.....	72
4.2. Οι σημαντικές πρωτοβουλίες της αφρικανικής ηπείρου.....	77
4.3. Η περίπτωση της Ασίας.....	81
4.4. Οι αντιφάσεις Νοτίου και Κεντρικής Αμερικής.....	84

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ

ΕΣΤΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΔΙΕΘΝΗ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ

Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ REDD ΩΣ ΕΝΑ ΝΕΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

5.1. Η Κλιματική Αλλαγή και τα Δάση.....	94
5.2. Τα δάση στην προ REDD εποχή.....	97
5.3. Ο μηχανισμός REDD και οι βασικοί σταθμοί της διαπραγμάτευσης.....	99
5.4. Πιλοτικά Προγράμματα Εφαρμογής.....	103

5.5. Παράγοντες παρακώλησης της τελικής διαμόρφωσης του μηχανισμού	109
5.6. Ένα οικονομικό εργαλείο - σύμμαχος στην προστασία των δασών; Εκτιμήσεις και προτάσεις	113

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ	120
--------------------------------------	------------

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑΤΑ	127
--------------------------	------------

A) Κοινή Διακήρυξη των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων με την περίπτωση της Πρώτης Συνόδου των Τροπικών Δασικών Οικοσυστημάτων της Αμαζονίας και της Λεκάνης του Κονγκό και της Ν. Α. Ασίας	127
B) Απόφαση 1/CP.16 par.III και Παράρτημα I της Συνόδου των Μερών (COP-17) της Σύμβασης UNFCCC σχετικά με το REDD+.....	131
Γ) Απόφαση υιοθετημένη από την Γενική Συνέλευση για την έκθεση της Δεύτερης Επιτροπής (A/61/422/Add.1 and Corr.1) 61/193. Διεθνές Έτος Δασών, 2011	137
Δ) Διεθνής Συμφωνία για το Εμπόριο Τροπικής Ξυλείας 2006	139
E) Δήλωση Αρχών Νομικά μη Δεσμευτικού Χαρακτήρα για μια Παγκόσμια Συμφωνία για τη Διαχείριση, την Προστασία και τη Διαρκή Ανάπτυξη των Δασών Όλων των Τύπων.....	170

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ	178
---------------------------	------------

ΠΙΝΑΚΕΣ, ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΙΚΕΣ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ, ΧΑΡΤΕΣ

Τίτλος

1.1. Χάρτης Γεωγραφικής αποτύπωσης και τύπων δασών.....	18
1.2.2. Το μοντέλο Οικοσυστημικών υπηρεσιών της ΜΕΑ (Millennium Ecosystem Assessment)	24
5.1. Απεικόνιση του Κύκλου Άνθρακα	96
5.4. Όγκος συναλλαγών ανά Πρόγραμμα (2010)	106

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Η παρούσα διπλωματική εργασία δεν θα μπορούσε σε καμία περίπτωση να ολοκληρωθεί χωρίς την συμβολή κάποιων σημαντικών στην ζωή μου ανθρώπων. Θα ήθελα λοιπόν να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα Καθηγητή μου κο Γρηγόρη Τσάλτα για την εμπιστοσύνη και επιστημονική του καθοδήγηση στη συγγραφική μου αυτή προσπάθεια, καθώς επίσης και τους υποψήφιους διδάκτορες Μάκη Ροδοθεάτο και Τηλέμαχο Μπούρτζη για τις καίριες παρατηρήσεις τους. Εξαιρετικά ευγνώμων είμαι στην υποψήφια διδάκτορα Νατάσσα Φωτεινακοπούλου για τις λεπτομερείς διορθώσεις και την συμπαράσταση που μου παρείχε στο διάστημα αυτό. Τέλος, ένα μεγάλο ευχαριστώ σε φίλους και την οικογένειά μου που μου στάθηκαν και με υποστήριξαν όπως πάντα, αλλά και ειδικότερα σε όλη την περίοδο των σπουδών μου.

ΣΥΝΤΜΗΣΕΙΣ

Ελληνικές:

E.E.	Ευρωπαϊκή Ένωση
ΜΚΟ	Μη Κυβερνητικοί Οργανισμοί

Ξενόγλωσσες:

ACTO	Amazon Cooperation Treaty Organization
ASEAN	Association of Southeast Asian Nations
AWG-LCA	Ad hoc Working Group on Long-term Cooperative Action (of the UNFCCC)
CBD	Convention on Biological Diversity
CBFP	Congo Basin Forest Partnership
CDM	Clean Development Mechanism
CIFOR	Center for International Forestry Research
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora
CO²	Carbon Dioxide
COP	Conference of the Parties
CPF	Collaborative Partnership on Forests
CSD	Committee on Sustainable Development
COMIFAC	Commission des Forêts d' Afrique Centrale / Central African Forests Commission
EUSTAFOR	European State Forest Association
FAO	Food and Agriculture Organization (of the United Nations)
FCPF	Forest Carbon Partnership Facility (of the World Bank)
FLEG	Forest Law Enforcement and Governance
FRA	Global Forest Resources Assessment
FSC	Forest Stewardship Council
GHG	Greenhouse Gas

Gt	Giga tones
IAITPTF	International Alliance for Indigenous and Tribal Peoples of Tropical Forests
IFF	Intergovernmental Forum on Forests
IIED	International Institute for Environment and Development
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change
IPF	Intergovernmental Panel on Forests
ITTA	International Tropical Timber Agreement
ITTO	International Tropical Timber Organization
IUCN	International Union for Conservation of Nature
LULUCF	Land use, Land-use change and Forestry
MRV	Monitoring, Reporting and Verification
MT	Metric Tonne
NLBI	Non Legally Binding Instrument on All Types of Forests
NFP	National Forest Programme Facility
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
PEFC	Programme for the Endorsement of Forest Certification
PROFOR	Program on Forests (of the World Bank)
REDD	Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation
REDD+	REDD plus the role of conservation, sustainable management of forests and enhancement of forest stocks in developing countries
SADC	Southern African Development Community
SFM	Sustainable Forest Management
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification
UNCED	United Nations Conference on Environment and Development
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development
UNDP	United Nations Development Programme
UNEP	United Nations Environmental Programme
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change
UNFF	United Nations Forum on Forests
VPA	Voluntary Partnership Agreement

WCMC World Conservation Monitoring Center
WHC World Heritage Convention

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Τα δασικά οικοσυστήματα αποτελούν έναν παγκόσμιο, ανανεώσιμο φυσικό πόρο. Η έκτασή τους καλύπτει περίπου 40 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα ή κάτι παραπάνω από το 30% ολόκληρης της επιφάνειας της γης. Φιλοξενούν και αποτελούν χώρο διαβίωσης για παραπάνω από τα μισά είδη χλωρίδας και πανίδας παγκοσμίως, ενώ προσφέρουν ιδιαίτερα σημαντικές οικολογικές υπηρεσίες, αποτελεσματικές για την ανθρώπινη διαβίωση, συμπεριλαμβανομένης της ρύθμισης του τοπικού και παγκόσμιου κλίματος και της βελτίωσης των καιρικών συνθηκών.

Άμεσα συνδεδεμένα με την οικονομική, κοινωνική και πολιτική ανάπτυξη των ανθρωπίνων κοινωνιών, τα δάση χρησιμοποιήθηκαν από τις απαρχές του ανθρώπινου πολιτισμού για την ικανοποίηση των εκάστοτε αναγκών του. Η υλοτόμηση για τη ναυπήγηση πλοίων, για τις ανάγκες των μεταλλείων και τη θέρμανση, η αρχιτεκτονική, η αγαματοποιία, οι πόλεμοι, η βόσκηση και οι ανάγκες σε καλλιεργήσιμη γη συντέλεσαν στην μείωση των δασών ήδη από την αρχαιότητα. Χαρακτηριστική είναι η αγωνία του Πλάτωνα για τις επιπτώσεις από την αποψίλωση των δασών, η οποία κατ' αυτόν προκαλεί διάβρωση των εδαφών, μεταβολή του κλίματος και ζημιές στην καλλιέργεια (Κριτίας 11d)¹.

Ακόμα και σήμερα, όμως, τα δάση απειλούνται έντονα από την ανθρώπινη δραστηριότητα. Υπολογίζεται πως η αποψίλωση δασών ανέρχεται στα 13 εκατομμύρια εκτάρια το χρόνο, προκαλώντας άμεσες επιπτώσεις σε όρους αυξημένων εκπομπών άνθρακα και απώλειας της βιοποικιλότητας. Οι περισσότερες μειώσεις δασοκάλυψης εντοπίζονται στις αναπτυσσόμενες χώρες, κυρίως της Νοτίου Αμερικής, της Αφρικής και της Νότιο- Ανατολικής Ασίας με εξέχουσα αιτία την ασθενή διακυβέρνηση για την διατήρηση και βιώσιμη διαχείριση των δασών.

Ιδιαίτερα από την δεκαετία του '80 και μετά, η έντονη ανησυχία της διεθνούς κοινότητας για τον εκτενή αριθμό αποψιλωμένων δασών και η αναγνώριση των οικοσυστημικών τους υπηρεσιών ώθησαν την διαμόρφωση σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο νομικών εργαλείων

¹ Βλ. Γούτα, Α., « Αρχαίοι Έλληνες και Περιβάλλον, Νόμοι, Μύθοι και Οικολογικές Ευαισθησίες χιλιάδων ετών», *Τεχνογράφημα*, Τεύχος 377, Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, Ιούνιος 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/GRAFEIO_TYPOY/TECHNOGRAFHMA_2009/%D4%C5%D7%CD%CF%C3%D1%C1%D6%C7%CC%C1%20377/377%2010_11.pdf (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

και πολιτικών με σκοπό την προστασία των δασών. Ξεχωρίζει η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη το 1992 στο Ρίο, στο πλαίσιο της οποίας υιοθετείται η Διακήρυξη για τα Δάση, το μοναδικό κείμενο, το οποίο ασχολείται στο σύνολο της προστασίας όλων των τύπων Δασών έως και σήμερα, εισάγοντας και προωθώντας την έννοια της βιώσιμης διαχείρισης των δασών (SFM). Η SFM δύναται να οριστεί ως η διαχείριση και χρήση των δασών με τέτοιο τρόπο, και σε τέτοια έκταση, ούτως ώστε να διατηρηθεί η βιοποικιλότητα, η παραγωγικότητα, η αναγεννησιακή δυνατότητα, και η ικανότητά τους να προσφέρουν τώρα και στο μέλλον σχετικές οικολογικές, οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, δίχως να προκαλείται ζημιά σε άλλα οικοσυστήματα. Η νέα αυτή προσέγγιση - προϋπόθεση για την εξασφάλιση της προστασία των δασών αποτελεί το νέο στοιχείο, το οποίο διανθίζει το ήδη υπάρχον καθεστώς προστασίας τους, το οποίο αναλύεται σε τρεις πηγές: α) στο ήπιο δίκαιο, το οποίο εστιάζει στα δάση, β) τα νομικώς δεσμευτικά εργαλεία, τα οποία προβλέπουν σχετικές με την προστασία των δασών διατάξεις και γ) τους εθελοντικούς, ιδιωτικού τομέα κανόνες, όπως οι αρχές πιστοποίησης της διαχείρισης των δασών (Βλ. Κεφάλαιο 3).

Το ενδιαφέρον για την διαχείριση των δασών, όμως φαίνεται να αυξάνεται με το πέρασμα του χρόνου. Την τελευταία δεκαετία, δύο από τα πιο στενά συνδεδεμένα περιβαλλοντικά ζητήματα -η κλιματική αλλαγή και η αποδάσωση- βρίσκονται στην κορυφή της διεθνούς περιβαλλοντικής ατζέντα. Αποδεικνύεται πλέον και επιστημονικά πως οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα ως αποτέλεσμα της αποδάσωσης και υποβάθμισης των δασών συμβάλλουν σε πολύ μεγάλο βαθμό στην επιβάρυνση της αλλαγής του κλίματος. Ποια είναι πρόταση των Ηνωμένων Εθνών στην νέα αυτή πρόκληση;

Με βάση το προαναφερθέν εισαγωγικό σημείωμα και με έναυσμα την ανακήρυξη από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών του τρέχοντος έτους (2011), ως παγκόσμιο έτος για τα Δάση, η παρούσα εργασία φέρει δύο βασικούς στόχους: την εξέταση του διεθνούς και περιφερειακού καθεστώτος προστασίας των δασών και την αποτελεσματικότητα ενός νέου οικονομικού εργαλείου βιώσιμης διαχείρισής τους, το REDD.

Για τον λόγο αυτό, η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη. Το πρώτο μέρος αποτελεί μια εισαγωγή σε βασικές έννοιες, όπως είναι για παράδειγμα ο ορισμός του δάσους, ο οποίος παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον, μιας και δεν διαθέτει μια συγκεκριμένη προσέγγιση ως προς

την διευκρίνιση του όρου. Ακολουθεί η γεωγραφική και ανά τύπο κατηγοριοποίηση των δασών και αναδεικνύεται η σημασία τους με έμφαση στο περιβάλλον και τον άνθρωπο, ένα βασικό σημείο για την κατανόηση της αξίας και ανάγκης της προστασίας των δασών (Κεφάλαιο 1). Το πρώτο αυτό μέρος, ολοκληρώνεται με το δεύτερο κεφάλαιο, το οποίο παρουσιάζει την σημερινή κατάσταση των δασών σε παγκόσμιο επίπεδο, η οποία συμπληρώνεται από τις κλασσικές, αλλά και νέες απειλές που αυτά αντιμετωπίζουν.

Στο δεύτερο μέρος της εργασίας προσεγγίζεται το νομικό, θεσμικό καθεστώς προστασίας των δασών σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο (Κεφάλαια 3 και 4 αντίστοιχα) με στόχο την συγκέντρωση των πιο αντιπροσωπευτικών μορφών προστασίας τους. Εξαιτίας του κατακερματισμένου δε χαρακτήρα της δασικής προστασίας, η επιλογή της ανάπτυξης του νομικού-θεσμικού πλαισίου δεν γίνεται με χρονολογικό κριτήριο, αλλά βάσει διαφορετικών θεματικών (διατήρηση της βιοποικιλότητας, κλιματική αλλαγή, απερίμωση, οικονομική εκμετάλλευση των δασικών πόρων) κάλυψής του. Πέρα από την παρουσίαση και ανάλυση του εκάστοτε συμβατικού ή μη καθεστώτος, όμως, επιχειρείται παράλληλα και μια σύντομη κριτική προσέγγιση της αποτελεσματικότητάς του. Επιπλέον, το τρίτο κεφάλαιο εξετάζει στο τελευταίο υποκεφάλαιό του την πιθανότητα και χρησιμότητα μιας παγκόσμιας Συνθήκης για τα δάση, η οποία μέχρι στιγμής δεν έχει υπάρξει. Η βασική ιδέα προσέγγισης του περιφερειακού δασικού καθεστώτος προστασίας του επόμενου (τέταρτου) κεφαλαίου στηρίζεται στην αναζήτηση της συγκριτικής διάστασης και των πιθανών καινοτομικών στοιχείων, τα οποία μπορεί να ελλείπουν από το διεθνές επίπεδο, καθώς επίσης και η ανάδειξη των προτεραιοτήτων και του σημείου αναφοράς στην διαμόρφωση ενός συμβατικού ή νομικά μη δεσμευτικού κειμένου στις διαφορετικές περιφέρειες του πλανήτη.

Τέλος, το τρίτο μέρος της εργασίας αφιερώνεται με το πέμπτο κεφάλαιό του στην μελέτη ενός νέου, υπό διαμόρφωση διεθνούς πλαισίου προστασίας των δασών, το οποίο μέσα από την μείωση των επιπέδων αποψίλωσης και υποβάθμισής του καταλήγει να ωφελήσει στην καταπολέμηση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής. Ο υπό εξέταση μηχανισμός REDD+, αποτελεί μια πρόταση των αναπτυσσόμενων κρατών, η οποία υιοθετούμενη από τα Ηνωμένα Έθνη προωθείται ως η λύση με διττό πλεονέκτημα την διατήρηση της θερμοκρασίας του πλανήτη και την σωστή διαχείριση και προστασίας των δασών. Μπορεί πράγματι να επιτευχθεί αυτό; Και αν ναι, πως εξασφαλίζεται μια τέτοια επιτυχία; Αποτελεί το REDD την καινοτόμο

απάντηση στην συνολική προστασία των δασών ή αποβλέπει καθαρά στην εξασφάλιση οικονομικών πλεονεκτημάτων και διεξόδων για συνέχιση της μόλυνσης του πλανήτη; Εν ολίγοις, ακόμα και μέσα από καινοτόμες προτάσεις, στον κυκεώνα της οικονομικής κρίσης, της πολυπόθητης οικονομικής μεγέθυνσης και των πολυάριθμων κοινωνικών ανισοτήτων, ποια η προτεραιότητα προστασίας των δασών και ποια η πιθανότητα και ο τρόπος επίτευξής της;

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΑ ΔΑΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΠΕΙΛΕΣ ΤΟΥΣ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΕΤΡΟΙ

Στο ξεκίνημα μιας ερευνητικής προσπάθειας αποτελεί σημαντικό κομμάτι το ξεκαθάρισμα κύριων όρων, ώστε να τεθεί η βάση της γνώσης για περαιτέρω εμβάθυνση. Ανεξαρτήτως του πλαισίου προστασίας των δασών, υφίστανται διαφορετικές προσεγγίσεις ως προς τον εννοιολογικό πυρήνα από τον οποία αυτά χαρακτηρίζονται. Εξαιτίας του εύρους των θεωρητικών προσεγγίσεων και της ποικιλίας των τύπων των δασών, η παρούσα εργασία ξεκινά με την διαλεύκανση βασικών εννοιών, καίριων για την κατανόηση και σε δεύτερη φάση εξέταση του καθεστώτος προστασίας τους.

1.1. Το ζήτημα του ορισμού και της κατηγοριοποίησης των δασών.

ι) Ξεκινώντας από την βασική έννοια του τι είναι το δάσος και από τι αυτό αποτελείται συναντώνται δυσκολίες και ασάφειες. Οι τύποι των δασών διαφέρουν βάσει σειράς παραγόντων, όπως είναι για παράδειγμα το υψόμετρο, η θερμοκρασία, η σύνθεση του εδάφους και η ανθρώπινη δραστηριότητα. Το πώς τα δάση ορίζονται εξαρτάται επίσης από το ποιος τα ορίζει. Όπως αναφέρει και ο υποψήφιος διδάκτορας στο Εργαστήριο Δασικής Οικονομικής Α.Π.Θ. Δημήτριος Παλάσκας:

«Πρέπει να τονιστεί από την αρχή, ότι είναι άλλο πράγμα τι ορίζεται επιστημονικά ως δάσος και άλλο τι θεωρεί ως δάσος η Πολιτεία για να διασφαλίσει την προστασία του περιβάλλοντος. Οι περιοχές που προστατεύονται μαζί με τα δάση ονομάζονται δασικές εκτάσεις ή δασική γη ή δασικό έδαφος. Τα κριτήρια που θέτει η Πολιτεία για την υπαγωγή εκτάσεων των φυσικών χερσαίων οικοσυστημάτων σε καθεστώς (δασικής) προστασίας ποικίλλουν ανάλογα με τα χαρακτηριστικά και τις ανάγκες της χώρας»².

² Βλ. Παλάσκας, Δ., «Έννοιες και ορισμοί του δάσους: εκ του πονηρού ή εκ του μη επιστητού;», *Νόμος και Φύση*, Μάρτιος 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=1422&lang=1&catid=1>, (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

Είτε αναφερόμαστε σε διεθνές, είτε σε τοπικό, είτε εθνικό επίπεδο, όμως, παρατηρείται βάσει πρόσφατης έρευνας³ πως υφίστανται πάνω από χίλιοι ορισμοί του δάσους που ισχύουν σε διάφορες χώρες και διοικητικές περιφέρειες, λαμβάνοντας υπόψη τεχνικά ή άλλα κριτήρια που σχετίζονται άμεσα κυρίως με την εδαφική κάλυψη ή χρήση γης τους⁴.

Σε μια προσπάθεια υπολογισμού των εκτάσεων που καλύπτουν τα δάση σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο αναπτύχθηκαν κάποιοι κοινοί ορισμοί, ευρείας έννοιας με σκοπό να περιλάβουν όλους τους τύπους δασών. Χαρακτηριστικά αναφέρονται ο ορισμός του ειδικευμένου οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών για τα Τρόφιμα και τη Γεωργία (FAO)⁵, σύμφωνα με τον οποίο: τα δάση αποτελούνται από δέντρα, των οποίων το ύψος δεν ξεπερνά τα 5 μέτρα, διαθέτουν τουλάχιστον 25% βαθμό συγκόμωσης⁶ και ελάχιστη δασική επιφάνεια μεγέθους 0,5 εκτάρια. Τα αστικά πάρκα, οι οπωρώνες και άλλες αγροτικές σοδειές δέντρων δεν συμπεριλαμβάνονται σε αυτό τον ορισμό, σύμφωνα με τον οποίο τα δάση καλύπτουν τέσσερα δισεκατομμύρια εκτάρια παγκοσμίως, δηλαδή περίπου το 30% της παγκόσμιας εδαφικής επιφάνειας⁷. Η Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC)

³ Βλ. Lund, H., *Definitions of Forest, Deforestation, Afforestation and Reforestation*, 2003, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://home.comcast.net/~gyde/DEFpaper.htm>, (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011)

⁴ Στην Ελλάδα για παράδειγμα, μετά την έναρξη ισχύος του ν. 3818/2010 (ΦΕΚ 17/Α/16-2-2010) οι διατάξεις των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 3 ν. 998/79 έχουν ως εξής:

Παράγραφος 1

« Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλεπίδρασης τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές).

Παράγραφος 2

« Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά» Βλ. ειδικότερα Υπουργείο Περιβάλλοντος, Έρευνας, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής, Ειδική Γραμματεία Δασών, Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης & Προστασίας Δασών & Φυσικού Περιβάλλοντος, *Οδηγία εφαρμογής των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 3 νόμου 998/1979*, Νοέμβριος 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.arthro24.gr/portal/sites/default/files/articles/attachments/4%CE%990%CE%9E0-9-signed.pdf>, (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

⁵ Βλ. FAO, *Forest Resources Assessments (FRA) 2000 on Definitions of Forest and Forest Change*, Rome, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/006/ad665e/ad665e06.htm> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).

⁶ Συγκόμωση: Η σκιά που αφήνει η κόμη (κλαδιά και φυλλωσιά) όλων των δέντρων (που περιλαμβάνονται στο δάσος και στη δασική έκταση) στο έδαφος όταν ο ήλιος πέφτει κάθετα. Πρόκειται για τη σκιά που σχηματίζεται στο έδαφος, δηλαδή με απλά λόγια και σε γενικές γραμμές είναι ο βαθμός κάλυψης του εδάφους από τη βλάστηση.

⁷ Βλ. ειδικότερα το FAO, *Global Forest Resources Assessment 2005 - Progress towards sustainable forest Management*, Forestry Paper 147, Rome, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/008/A0400E/A0400E00.pdf> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).

χρησιμοποιεί μια ελαφρώς διαφοροποιημένη προσέγγιση. Ζητά από τα βιομηχανοποιημένα κράτη να υπολογίσουν και να καταγράψουν στην έκθεση απογραφής αερίων του θερμοκηπίου την δασική επιφάνειά τους, δίνοντας έμφαση στους εθνικούς ορισμούς που αυτά έχουν διαμορφώσει. Για επιπρόσθετη έκθεση δεδομένων, στο Πρωτόκολλο του Κιότο τα κράτη οφείλουν να λάβουν υπόψη τους συγκεκριμένες παραμέτρους: 0,01-1,0 εκτάρια ελάχιστη δασική επιφάνεια, 2-5 μέτρα ελάχιστο ύψος δέντρων και 13-30% ελάχιστο βαθμό συγκόμωσης⁸.

Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναγνωριστεί η σημαντική συνεισφορά αυτών των γενικότερων ορισμών στην προσπάθεια μέτρησης και καταγραφής της έκτασης των δασών με σκοπό την παρατήρηση, την σωστή διαχείριση και την προστασία τους. Ωστόσο, οφείλεται να αναδειχθεί μια παρατήρηση και ένας προβληματισμός. Ακόμα και με την χρήση ενός κοινού ορισμού, σε περιπτώσεις καταγραφής της έκτασης των δασών, τα στοιχεία των χωρών μπορεί να διαφέρουν μεταξύ τους εξαιτίας των διαφορετικών μεθοδολογιών που χρησιμοποιούνται. Έτσι, για παράδειγμα η χρήση δορυφόρων μπορεί να αποφέρει ποικιλομορφία στα αποτελέσματα μιας ομαδικής έρευνας, ενώ και με την μέθοδο της τηλεπισκόπησης υπάρχει περίπτωση να συμπεριλαμβάνονται στις μετρήσεις και αγροτικές ή αστικής ανάπτυξης περιοχές, οι οποίες δεν αποτελούν δασική επιφάνεια. Ο προβληματισμός που εισάγεται σε αυτό το υποκεφάλαιο δεν είναι αν πράγματι μπορεί να υπάρξει ένας και μόνο γενικότερος ορισμός των δασών, αλλά κατά πόσο δίνεται πραγματική έμφαση στην κατανομή των μέσων σε όλα τα κράτη, έτσι ώστε να αποφεύγεται η απόκλιση πληροφοριών και να εξασφαλίζεται μια έγκυρη εικόνα των δασών παγκοσμίως.

ii) Όσον αφορά το κομμάτι της κατηγοριοποίησης, εντοπίζεται κενό στην οικουμενική αποδοχή ενός παγκόσμιου συστήματος κατάταξης δασών. Παρόλα αυτά από τα πιο διαδεδομένα συστήματα αποτελεί αυτό του Προγράμματος των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) και του Κέντρου Παρακολούθησης Παγκόσμιας Διατήρησης (WCMC), σύμφωνα με το οποίο τα

⁸ Βλ. ειδικότερα FAO, *Forests and Climate Change Working Papers, Choosing a forest definition for the Clean Development Mechanism, Forests and Climate Change*, Working Paper No. 4, Rome, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/11280-03f2112412b94f8ca5f9797c7558e9bc.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011) και για τον ορισμό των δασών στο πλαίσιο του Πρωτοκόλλου του Κιότο UNFCCC, *COP 7 Decision 11/CP.7 Land use, land-use change and forestry*, Marrakesh, October/November 2001, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/cop7/13a01.pdf#page=54> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

δάση χωρίζονται με κριτήριο την βιομάζα τους ανά κλιματική ζώνη, σε 26 κύριες κατηγορίες⁹. Οι κατηγορίες αυτές θα μπορούσαν να υπαχθούν σε τρεις βασικούς τύπους δασών: τα εύκρατα, τα βόρεια και τα τροπικά. Τα εύκρατα δάση¹⁰ εντοπίζονται στην Βόρεια Αμερική, στην Βόρειο-Ανατολική Ασία, στην Δυτική και Κεντρική Ευρώπη και λόγω του γόνιμου εδάφους και των φυλλοβόλων δέντρων τους -τα οποία χρησιμοποιούνται κατά κόρον στην οικοδόμηση κτιρίων- αποτελούν ένα από τα μεγαλύτερα πληθυσμιακά κέντρα. Τα βόρεια (boreal forests)¹¹ δάση βρίσκονται στην Βόρεια Αμερική, στην Ευρασία και στην Σιβηρία. Εξαιτίας του ψυχρού κλίματος χαρακτηρίζονται από έντονη βλάστηση, κυρίως αειθαλή, ενώ τα τροπικά δάση υφίστανται κοντά στον ισημερινό και χαρακτηρίζονται ως τα πιο πλούσια οικολογικά δάση, αλλά παράλληλα και τα πιο απειλούμενα¹². Στο δεύτερο κεφάλαιο γίνεται αναλυτικότερη αναφορά στην σημερινή κατάσταση των δασών βάσει των προαναφερθέντων τύπων και της γεωγραφικής κατανομής τους.

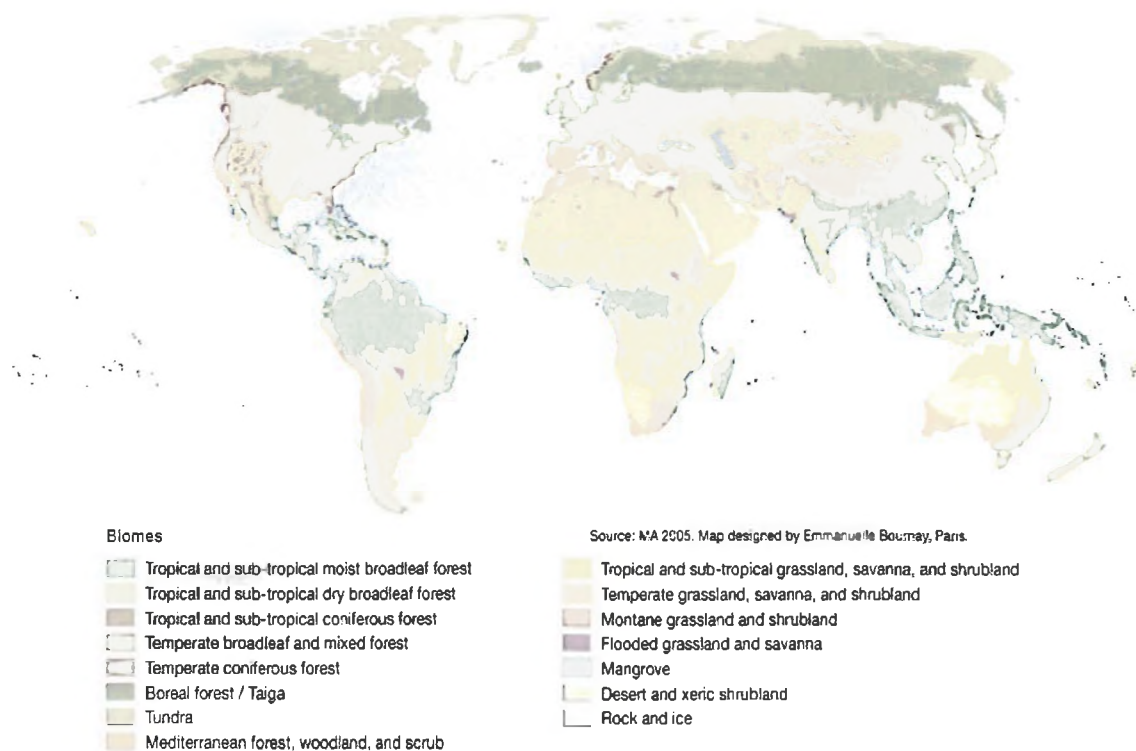
⁹ Βλ. UNEP-WCMC, *Forest types and forest classification system*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.biologie.uni-hamburg.de/b_online/afrika/africa_forest/www.unep_wcmc.org/forest/fp_background.htm (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

¹⁰ Βλ. ειδικότερα WWF, *Temperate Forests*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about_habitat_types/habitats/temperate_forests/ (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

¹¹ Βλ. ειδικότερα IMBD, *What is the Boreal Forest?*, January 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fws.gov/birds/documents/UnspoiledFinal.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

¹² Βλ. ειδικότερα WWF, *Tropical Forests*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about_habitat_types/habitats/tropical_forests/ (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

1.1. Χάρτης Γεωγραφικής αποτύπωσης και τύπων δασών.

Πηγή: <http://www.unep.org/vitalforest/graphics/PDF/0101-biomes.pdf>

1.2. Η αξία και η αναγκαιότητα των δασών.

Τα δάση ως αναπόσπαστο κομμάτι της φύσης εξασφαλίζουν μέσω των οικολογικών τους υπηρεσιών την ισορροπία και βιωσιμότητα του περιβάλλοντος, ενώ παράλληλα προσφέρουν τις οικοσυστημικές τους υπηρεσίες στον άνθρωπο. Στο παρακάτω υποκεφάλαιο γίνεται μια σύντομη ανάλυση της σημασίας των δασικών οικοσυστημάτων και των πλεονεκτημάτων που αυτά προσφέρουν ως τροφοδοτές, ρυθμιστές και υποστηρικτές της βιολογικής ποικιλομορφίας του πλανήτη.

1.2.1. Τα δάση ως βασική συνιστώσα στην προστασία του περιβάλλοντος.

Αρχικά, τα δάση αποτελούν ρυθμιστές του υδρολογικού κύκλου, αλλά και «προστάτες» των υδάτινων συγκεντρώσεων. Ειδικότερα, τα δέντρα λειτουργούν ως «αντλίες»: σε περίοδο βροχοπτώσεων βοηθούν το νερό να διεισδύσει στο έδαφος και αντίστροφα σε περιόδους ξηρασίας φέρουν στην ατμόσφαιρα νερό μέσω της εξατμισοδιαπνοής (evapo-transpiration)¹³. Για να φανεί η ιδιαίτερη σημασία της παραπάνω λειτουργίας, αρκεί να ληφθεί υπόψη το καταστροφικό σενάριο της αποψίλωσης ολόκληρης της λεκάνης του Αμαζονίου, η οποία θα προκαλούσε την κατά τόπους μείωση της ατμοσφαιρικής κατακρήμνισης και εξάτμισης, οδηγώντας πιθανότατα σε διαρκή αποδάσωση. Ήδη το φαινόμενο της αποψίλωσης του δάσους του Αμαζονίου επιφέρει ουσιαστικές αλλαγές στο κλίμα και τον υδρολογικό κύκλο της περιοχής, με απειλητικές επιπτώσεις για τις περιφερειακές οικοσυστημικές δυναμικές και το παγκόσμιο κλίμα¹⁴.

Ακολουθώς, τα δάση συμβάλλουν και στη διατήρηση της καλής ποιότητας του νερού, αλλά και στην ελαχιστοποίηση της διάβρωσης του εδάφους με αποτέλεσμα να μειώνουν τα επίπεδα ιζημάτων σε μάζες νερού, όπως είναι για παράδειγμα οι λίμνες, τα ποτάμια και οι υδροβιότοποι. Μία ακόμα σημαντική λειτουργία αποτελεί και το φιλτράρισμα ορισμένων υδάτινων ρυπαντών. Περίπου εννέα εκατομμύρια άτομα στη Νέα Υόρκη απολαμβάνουν πρόσβαση σε καθαρό πόσιμο νερό, το οποίο αντλείται από τον υδροκρίτη Catskill, όπου η πλούσια δασική έκταση και το επαρκώς εμπλουτισμένο με άνθρακα έδαφος εξασφαλίζουν άριστες συνθήκες φυσικού φιλτραρίσματος¹⁵.

Σημαντική είναι η συνεισφορά τους και στην προστασία και μείωση των αρνητικών επιπτώσεων που προκαλούνται από τις πλημμύρες και άλλα ακραία καιρικά φαινόμενα, όπως οι κυκλώνες, οι τυφώνες και οι καταιγίδες μέσω της μείωσης του ανέμου και της κίνησης των

¹³ Βλ. Allen, R., *Crop evapotranspiration - Guidelines for computing crop water requirements - FAO Irrigation and drainage*, Paper 56, FAO, Rome, 1998, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/X0490E/x0490e04.htm#evapotranspiration%20%28et%29> (προσπελάστηκε την 21 Μαΐου 2011).

¹⁴ Βλ. Chagnon, F., Bras, L., «Contemporary climate change in the Amazon», *Geophysical Research Letters*, V.32, No. 13, 2005

¹⁵ Βλ. WRI, *Ecosystem services: A guide for decision makers*, World Resources Institute, Washington DC, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://pdf.wri.org/ecosystem_services_guide_for_decisionmakers.pdf (προσπελάστηκε την 21 Μαΐου 2011).

κυμάτων. Έπειτα από συλλογή στοιχείων στη Σρι Λάνκα και στην Ταϊλάνδη με το πέρας του παλιρροϊκού κύματος στον Ινδικό Ωκεανό το 2004, αποδεικνύεται πως οι καταστροφές και η διατήρηση της ζωής, όπου υπήρχαν δασικές εκτάσεις, είναι μικρότερης εμβέλειας¹⁶.

Επιπρόσθετα, τα δάση φιλοξενούν και αποτελούν χώρο διαβίωσης για παραπάνω από τα μισά είδη ξηράς χλωρίδας και πανίδας παγκοσμίως, αλλά και για έναν τεράστιο αριθμό γενετικών πόρων, οι οποίοι παραμένουν ακόμα ανεξερεύνητοι και αχρησιμοποίητοι στο μεγαλύτερο σύνολό τους¹⁷.

Τέλος, ο ρόλος των δασών για την ρύθμιση του κλίματος και τον παγκόσμιο κύκλο άνθρακα είναι ιδιαίτερης ζωτικής σημασίας. Τα δάση μετριάζουν τις τοπικά ακραίες θερμοκρασίες προσφέροντας σκιά και ψύχρανση του εδάφους. Δρώντας ως μονωτές μπλοκάρουν τους καυτούς ανέμους και παγιδεύουν τη θερμότητα, συμπεριφορά η οποία μπορεί να παρομοιαστεί με αυτή ενός παράγοντα θερμοκηπίου¹⁸. Παράλληλα, έχουν την δυνατότητα να απορροφούν άνθρακα- μέσω της διαδικασίας της φωτοσύνθεσης- και να τον απομονώνουν ως βιομάζα, δημιουργώντας έτσι ένα φυσικό ταμειυτήρα άνθρακα¹⁹. Υπολογίζεται σε παγκόσμια κλίμακα πως η βλάστηση και το έδαφος παγιδεύουν 2,6 γιγατόνους διοξειδίου του άνθρακα κάθε χρόνο, συμβάλλοντας στην ισόρροπη θερμοκρασία του πλανήτη. Με την ραγδαία αύξηση της αποψίλωσης και της υποβάθμισης των δασών, όμως, η απελευθέρωση διοξειδίου του άνθρακα από τη βιομάζα και το έδαφος επιβαρύνουν την διατήρηση ενός υγιούς κλίματος και εντείνουν το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής, ένα ζήτημα το οποίο προσεγγίζεται με μεγαλύτερη λεπτομέρεια στο τρίτο μέρος της παρούσας εργασίας.

¹⁶ Βλ. Braatz, S., Fortuna, S., Broadhead, J., Leslie, R., In: RAP Publication (FAO), No. 2007/07, *Regional technical workshop on coastal protection in the aftermath of the Indian Ocean tsunami: What role for forests and trees?*, FAO Regional Office for Asia and the Pacific, Bangkok, 28-31 August 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/010/ag127e/ag127e00.htm> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).

¹⁷ Βλ. UNEP, Environmental Management Group, *Advancing the biodiversity agenda*, printed at GRAPHI 4 in Bresson, France, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.unemg.org/Portals/27/Documents/IMG/Biodiversity/BIODIVERSITY_Agenda_Corrections_finales_.pdf (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).

¹⁸ Βλ. Nasil, R., Wunder, S., Campos, A., *Forest Ecosystem Services: Can They Pay Our Way Out Of Deforestation*, A discussion paper prepared for the GEF for the Forestry Roundtable to be held in conjunction with the UNFF II, New York on March 11, 2002, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fucema.org.ar/old/geff/forest2.pdf> (προσπελάστηκε την 10 Μαΐου 2011).

¹⁹ Βλ. ειδικότερα The Wilderness Society, *Climate change facts. A primer on carbon cycling*. February 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wilderness.org/files/primer_carbon_cycling.pdf (προσπελάστηκε την 15 Μαΐου 2011).

1.2.2. Τα δάση στην υπηρεσία του ανθρώπου. Κοινωνική και οικονομική διάσταση.

Ο άνθρωπος συνδέθηκε με το δάσος από την πρώτη στιγμή της εμφάνισης του πάνω στη γη και μάλιστα στενότερα. Το δάσος του εξασφάλισε τροφή, στέγη, προστασία, ψυχαγωγία και εργασία. Του πρόσφερε την απαραίτητη ξυλεία, τα καυσόξυλα και τα άλλα δασικά προϊόντα για τη διαβίωση και την πρόδοό του. Επίσης, το δάσος του έδωσε τις ευκαιρίες και τις δυνατότητες για κοινωνικές, θρησκευτικές, καλλιτεχνικές και άλλες εκδηλώσεις και απασχολήσεις για την πνευματική, κοινωνική και πολιτιστική του άνοδο. Στο πέρασμα των αιώνων, το δάσος συνεχίζει να προσφέρει και ο άνθρωπος βρίσκει τρόπους να αξιοποιεί -όχι πάντα με τον καλύτερο τρόπο- την πολύτιμη, αστείρευτη, φυσική πηγή ζωής, προόδου και πολιτισμού.

Σύμφωνα με την Παγκόσμια Τράπεζα περισσότεροι από 1,6 δισεκατομμύρια άνθρωποι συνδέουν άμεσα, σε διαφορετικά επίπεδα, τον βιοπορισμό τους από τα δάση²⁰. Από αυτούς, τουλάχιστον 350 εκατομμύρια ζουν μέσα ή δίπλα σε δάση, εξαρτώμενοι άμεσα από τις περιοχές αυτές για την επιβίωση και το εισόδημά τους, ενώ 60 εκατομμύρια είναι το νούμερο που αντιστοιχεί στους πληθυσμούς των αυτοχθόνων, οι οποίοι εξαρτώνται απόλυτα από αυτά. Πιο συγκεκριμένα, οι αυτόχθονες πληθυσμοί, οι οποίοι εντοπίζονται κυρίως σε Λατινική Αμερική, Αφρική και Ινδία αναπτύσσουν μια ιδιαίτερη σχέση με τη γη τους, την οποία σέβονται και χρησιμοποιούν για τις θρησκευτικές, διατροφικές, αλλά και βιοποριστικές τους ανάγκες. Πολύ συχνά, όμως, οι πληθυσμοί αυτοί διώκονται ή αναγκάζονται να εγκαταλείψουν τα πατρογονικά τους εδάφη εξαιτίας των όλο και αυξανόμενων εξορυκτικών ή βιομηχανικής υλοτόμησης δραστηριοτήτων, οι οποίες αναπτύσσονται κατά κύριο λόγο στα δάση από ιδιωτικές επιχειρήσεις, έπειτα από άδεια της κυβερνήσεως, η οποία παρά την σε πολλές περιπτώσεις ύπαρξη νομικής αναγνώρισης καθεστώτος ιδιοκτησίας γης στους ιθαγενείς, παραβιάζει αυτό τους το δικαίωμα²¹. Τα ζήτημα αυτό, αφαιρεί οποιαδήποτε οφέλη τα δάση μπορούν να προσφέρουν στους παραδοσιακά μόνιμους κατοίκους τους, αλλά αποτελεί και ένα από τα

²⁰ Βλ. World Bank, *Sustaining forests: a development strategy*, Washington DC, 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://siteresources.worldbank.org/INTFORESTS/Resources/SustainingForests.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

²¹ Βλ. ειδικότερα European Environment Agency, *Forests and their Forgotten Communities*, April 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.eea.europa.eu/articles/forests-and-their-forgotten-communities> (προσπελάστηκε την 15 Μαΐου 2011).

βασικά αίτια επιδείνωσης του φαινομένου της αποψίλωσης των δασών, όπως αυτά προσεγγίζονται στο δεύτερο κεφάλαιο.

Εκτός από τους απόλυτα εξαρτημένους για την επιβίωσή τους αυτόχθονες πληθυσμούς, υπάρχει και η οικονομικής κυρίως φύσεως σχέση πολλών ανθρώπων με τα δάση. Τα δέντρα, τα βότανα και μια μεγάλη ποικιλία άλλων δασικών προϊόντων αποτελούν σημαντικά φυσικά περιουσιαστικά στοιχεία για πολλά νοικοκυριά παγκοσμίως. Τα παραδείγματα ποικίλουν. Ειδικά στην Αφρική, τα καυσόξυλα αποτελούν σημαντική πηγή οικιακής ενέργειας σε πολλές οικογένειες, ενώ τα μη ξυλώδη δασικά προϊόντα (non-wood products) όπως είναι για παράδειγμα τα φρούτα και τα μανιτάρια συνεισφέρουν ως πηγή πρωτεϊνών και διατητητικών αναγκών για το 80% του πληθυσμού του αναπτυσσόμενου κόσμου²². Άλλη μια σπουδαία συστατική των αξιών των δασών αποτελεί και η δυνατότητα που αυτά παρέχουν στις γυναίκες των χωρών του αναπτυσσόμενου Νότου για συμμετοχή τους στην συλλογή δασικών προϊόντων και εμπορική διακίνησή τους σε άτυπες κοινοτικές αγορές, βελτιώνοντας καθαντό τον τρόπο την ενδοοικογενειακή τους θέση και ενισχύοντας το αίσθημα ευθυδικίας²³.

Στα θετικά που προσφέρει ο τομέας της δασοκομίας συμπεριλαμβάνονται και η εξασφάλιση της επαγγελματικής αποκατάστασης για μεγάλα σύνολα του ανθρώπινου πληθυσμού. Περίπου δέκα εκατομμύρια άνθρωποι εργάζονται στη διαχείριση και διατήρηση των δασών (3% συνολικής απασχόλησης στον τομέα της δασοκομίας)²⁴. Δίνοντας βάση και μόνο στο τελευταίο αυτό στοιχείο, εύλογα προκαλείται η σύνδεση και ερώτηση για το αν μπορούν τα δάση να μειώσουν τον φαινόμενο της φτώχειας. Οι δασικοί πόροι συμβάλλουν στην άμεση επιβίωση 1,2 δισεκατομμυρίων ανθρώπων, οι οποίοι ζουν σε οριακά επίπεδα φτώχειας, ενώ παίζουν κεντρικό ρόλο στην οικονομική μεγέθυνση πολλών αναπτυσσόμενων χωρών μέσω του εμπορίου και της βιομηχανικής ανάπτυξης. Ο δεσμός μεταξύ των αποτελεσμάτων χρήσης των

²² Βλ. ειδικότερα Byron, N., Arnold, M., *What futures for the people of the tropical forests*, CIFOR, Working Paper No. 19, Nov. 1997, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cifor.cgiar.org/publications/pdf_files/WPapers/WP-19.pdf (προσπελάστηκε την 15 Μαΐου 2011).

²³ Βλ. ειδικότερα Kusters, K., Achdiawan, R., Belcher, B., Prez, M., «Balancing development and conservation? An assessment of livelihood and environmental outcomes of non timber forest product trade in Asia, Africa and Latin America», *Ecology and Society*, Vol.11, Issue 2, Article 20, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ecologyandsociety.org/vol11/iss2/art20/> (προσπελάστηκε την 17 Μαΐου 2011).

²⁴ Βλ. FAO, *Global Forest Resources Assessment 2010 - Main Report*, FAO Forestry Paper 163, Rome, 2010 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/013/i1757e/i1757e.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Απριλίου 2011).

δασών και της φτώχειας, δεν είναι όμως πάντοτε άμεσος. Τα οικονομικά πλεονεκτήματα των δασών συνήθως υποβαθμίζονται και συχνά προσπερνούν τους φτωχούς εξαιτίας των συνθηκών ιδιοκτησίας γης που επικρατούν, αλλά και απόκλισής τους από την συμμετοχή τους σε ζητήματα προστασίας και διαχείρισης δασών. Όπως υποστηρίζεται και στην έκθεση του FAO για τους δασικούς πόρους το 2010: «Ο ρόλος των δασών για την μείωση της φτώχειας δεν αντανάκλαται μέχρι στιγμής με σημαντικό τρόπο στις εθνικές στρατηγικές των κρατών»²⁵. Αναμφίβολα, όπως έχει αποδειχθεί και στην πράξη²⁶, υπάρχει δυνατότητα διαφυγής από την φτώχεια, αρκεί να αναπτυχθούν οι σωστές πολιτικές, οι θεσμοί και οι βάσεις για την εφαρμογή και λειτουργία τους.

Τελευταίο, αλλά καθόλα ασήμαντο προτέρημα των δασών αποτελεί η εξίσωση πως τα υγιή δάση ισούνται με υγιείς ανθρώπους. Περισσότερο από το ένα τέταρτο της μοντέρνας φαρμακευτικής βασίζεται σε φυτά τροπικής δασικής προέλευσης. Επιπρόσθετα, τα δάση εμποδίζουν την διάδοση μεταδοτικών ασθενειών προκαλούμενες από έντομα και ζώα, ενώ παγκοσμίως συγκεκριμένες νόσοι έχουν συνδεθεί με την οικολογική υποβάθμιση και απώλεια των δασών²⁷. Ο υπολογισμός δε πως το 3,7 % των δασών παγκοσμίως προσδιορίζονται ως τόποι αναγνώσης, τουρισμού, πολιτιστικής και πνευματικής κληρονομιάς παραπέμπει στο συμπέρασμα πως τα δάση χρήζουν αναγνωσιμότητας των υπηρεσιών τους από και προς τον άνθρωπο, ο οποίος άμεσα ή έμμεσα επωφελείται οικονομικά, κοινωνικά, σωματικά και πνευματικά από τη διαβίωσή του μέσα ή κοντά σε αυτά.

²⁵ Βλ. ό.π. Νο. 24

²⁶ Στην Ινδία, το εισόδημα που προέρχεται από τα δάση επιτρέπει τα νοικοκυριά να συναθροίσουν τα οφέλη και να ξεφύγουν από τη φτώχεια. Βλ. ειδικότερα την μελέτη: Narain, U., Gupta, S., Veld, K., «Poverty and resource dependence in rural India», *Ecological Economics*, Vol. 66, 2008, p.161-176.

²⁷ Στην Αφρική, χαρακτηριστικά παραδείγματα των ασθενειών αυτών αποτελούν ο κίτρινος πυρετός, ο ιός Έμπολα, και η τύφλωση του ποταμού. Βλ. ειδικότερα το ενημερωτικό έντυπο του CIFOR (Center for International Forestry Research), *Forests and Human Health*, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cifor.cgiar.org/publications/pdf_files/infobrief/011-Infobrief.pdf (προσπελάστηκε την 16 Μαΐου 2011).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ

ΟΙ ΑΠΕΙΛΕΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΤΑ ΔΑΣΗ ΚΑΙ Η ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥΣ ΣΗΜΕΡΑ

Τα δάση επιδέχονται αλλαγών με διάφορους τρόπους. Η μειωμένη δασική έκταση έρχεται ως αποτέλεσμα της αποψίλωσης των δασών ή άλλων φυσικών καταστροφών, όπως είναι για παράδειγμα οι ηφαιστειακές εκρήξεις ή οι κατολισθήσεις, καθιστώντας τουιστοτρόπως αδύνατη την διαδικασία φυσικής αναγέννησής τους. Αντίθετα, οι δασικές εκτάσεις μπορούν να αυξηθούν μέσω της αναδάσωσης ή της φυσικής εξάπλωσης των δασών. Στο παρακάτω κεφάλαιο επιχειρείται η παρουσίαση των βασικότερων κινδύνων που απειλούν την ύπαρξη και διατήρησή των δασών, αλλά και την κατάστασή τους ως έχει στις μέρες μας.

2.1. Τα δάση αντιμέτωπα με παλαιές και νέες απειλές.

Η κοινωνική, οικονομική και πολιτική ανάπτυξη των ανθρώπινων κοινωνιών είχε από τις απαρχές του ανθρώπινου πολιτισμού πρωτοφανείς δύσμενείς επιπτώσεις στα δασικά οικοσυστήματα. Μπορεί σήμερα οι οικονομικές κυρίως δραστηριότητες της ανθρωπότητας και η ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας να έχουν προκαλέσει την καταστροφή και την υποβάθμιση και των άλλων στοιχείων του φυσικού περιβάλλοντος, δηλαδή του αέρα, του νερού και του εδάφους, αλλά για χιλιάδες χρόνια οι δραστηριότητες του ανθρώπου είχαν και έχουν ως κύριο στόχο τα δάση. Τα δάση απειλούνται από την αποδάσωση και υποβάθμισή τους, καταστάσεις οι οποίες προκαλούνται από ποικίλους παράγοντες. Η αποδάσωση συνδέεται με την εκκαθάριση μεγάλων επιφανειών δασών, οι οποίες μετατρέπονται σε άλλες χρήσεις γης. Ο συνδυασμός αυξημένης ανάγκης για τροφή, γονιμότητα του εδάφους και αύξηση των τιμών των αγροτικών αγαθών στην παγκόσμια αγορά φέρνει την γεωργία ως το μεγαλύτερο αίτιο αποψίλωσης των δασών. Παρατηρείται έντονη μετατροπή των δασικών εκτάσεων σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις γης μόνιμου χαρακτήρα, δίχως δηλαδή την δυνατότητα αποκατάστασης του δάσους έπειτα από μερικά έτη οικονομικής εκμετάλλευσής του. Η πιο διαδεδομένη μορφή καλλιέργειας είναι αυτή της σόγιας και των φυτειών παραγωγής φοινικέλαιου. Στη Βραζιλία μικροκαλλιεργητές ωθούνται εξαιτίας της φτώχειας και της αυξημένης παγκόσμιας ζήτησης -κυρίως για την

χρησιμοποίησή της σε ζωοτροφές των ευρωπαϊκών και κινεζικών αγορών- να αποψιλώνουν μεγάλες εκτάσεις δασών με σκοπό την ευκολότερη απολαβή κέρδους. Και το φοινικέλαιο, όμως, αποτελώντας βασικό συστατικό στην παρασκευή τροφών και καλλυντικών ωθεί τις εταιρείες που το εμπορεύονται να ισοπεδώνουν όλο και μεγαλύτερες εκτάσεις δάσους στην Ινδονησία και Μαλαισία με σκοπό να το μετατρέψουν σε φυτείες για την παραγωγή του²⁸. Οι μονοκαλλιέργειες αυτών των ειδών, συνδυάζονται και με την χρήση τους ως βιοκαύσιμα. Η εναλλακτική αυτή πηγή ενέργειας, η οποία αποτελεί αντιστάθμισμα στις ανησυχίες ενεργειακής ασφάλειας και εξάρτησης των ανεπτυγμένων κρατών του Βόρειου ημισφαιρίου να ελαχιστοποιήσουν την εξάρτηση τους από το πετρέλαιο, με την αναμενόμενα αυξημένη τιμή του, φέρει ως αποτέλεσμα την αρπαγή της γης από τις πολυεθνικές αγρό-επιχειρήσεις στις αναπτυσσόμενες χώρες του Νότιου ημισφαιρίου αποψιλώνοντας αχανείς δασικές εκτάσεις του Αμαζονίου και των δασικών εκτάσεων της νήσου Βόρνεο στην Ινδονησία²⁹. Γενικότερα, η βασικότερη αιτία αποδάσωσης, η οποία συνδέει τα παραπάνω παραδείγματα, συμπεραίνεται πως είναι η διασφάλιση των καταναλωτικών, επισιτιστικών και ενεργειακών αναγκών του αναπτυσσόμενου κόσμου, μέσω της οικονομικά εξαρτησιακής σχέσης που διαμορφώνει με τα κράτη του αναπτυσσόμενου Νότου. Στο πλαίσιο αυτό, συμπληρώνονται και άλλα αίτια αποψίλωσης δασών, όπως για παράδειγμα η δημιουργία βοσκότοπων για βοοειδή³⁰, η διάνοιξη δρόμων για την ανάπτυξη εξορυκτικών δραστηριοτήτων πολυεθνικών εταιρειών στα πλούσια σε ορυκτό πλούτο και μέταλλα τροπικά δάση και η παράνομη υλοτόμηση και εμπορία δασικών προϊόντων, ειδικά των δευτερογενών επεξεργασμένων προϊόντων (έπιπλα, προκατασκευασμένα ξύλινα κτίρια), τα οποία δείχνουν ανοδική ζήτηση από το 2006 και έπειτα σε σχέση με τα

²⁸ Βλ. Douglas, J., Simula, M., *The Future of the World's Forests*, World Forests 7, Springer Netherlands, 2010, p.81-104, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.springerlink.com/content/142r287u8u060722/> (προσπελάστηκε την 10 Μαΐου 2011).

²⁹ Βλ. Butler, R., «U.S. biofuels policy drives deforestation in Indonesia, the Amazon», mongabay.com, January 17, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://news.mongabay.com/2008/0117-biofuels.html> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).

³⁰ Στην Λατινική Αμερική, η ανταπόκριση στις διατροφικές συνήθειες της Βορείου Αμερικής, της Ευρώπης και προσφάτως της Κίνας, οδηγεί στην δημιουργία βοσκότοπων για την εκτροφή βοοειδών, η οποία αντιστοιχεί στο 80% της αποδάσωσης στην Βραζιλία. Βλ. Greenpeace International, *Slaughtering the Amazon*, Executive Summary, June 2009 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.greenpeace.org/greece/Global/greece/report/2009/6/slaughtering-the-amazon.pdf> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).

πρωτογενή δασικά προϊόντα³¹. Ενδεικτικά αναφέρεται πως η μισή από την ξυλεία που εισάγεται στην Ευρωπαϊκή Ένωση έχει παράνομα υλοτομηθεί από περιοχές υψηλού κινδύνου, όπως η Κεντρική Αφρική, ο Αμαζόνιος, η Ινδονησία και η Ρωσία. Καθώς είναι φθηνότερη, η εμπορία της παράνομης υλοτομηθείσας ξυλείας υποβαθμίζει το εμπόριο της ξυλείας και άλλων δασικών προϊόντων, τα οποία προέρχονται από τη βιώσιμη διαχείριση δασών. Στην Ινδονησία η παράνομη υλοτομία αποτελεί σύμφωνα με επίσημη εκτίμηση την αιτία για την εξαφάνιση 10 εκατομμυρίων εκταρίων δάσους επεξεργασμένων δασικών προϊόντων³².

Κλείνοντας το κομμάτι της αποδάσωσης, οφείλεται να τονιστεί πως πέρα από τους προαναφερθέντες άμεσους παράγοντες αποψίλωσης των δασών, αναγνωρίζεται από πολλούς επιστήμονες και η ύπαρξη έμμεσων παραγόντων, όπως είναι για παράδειγμα η αύξηση του πληθυσμού, η οποία οδηγεί στο αίτημα απόκτησης γης, η φτώχεια, η έλλειψη εκτελεστών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και η ανεπάρκεια κινήτρων για την υιοθέτηση ορθών συστημάτων διαχείρισης. Ένα πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η περίπτωση όπου το δάσος λειτουργεί ως «άσυλο»: Τα κράτη βιώνουν βίαιες συγκρούσεις, οι οποίες συχνά λαμβάνουν χώρα σε δασικές εκτάσεις που καλύπτουν το 40% των τροπικών δασών παγκοσμίως. Για τις εύθραυστες κυρίως αναπτυσσόμενες χώρες τα δάση μπορεί να αποτελέσουν πεδία μαχών και κρησφύγετα ένοπλων ομάδων προσφέροντας καταφύγιο, τροφή και πηγή χρηματοδότησης των διενέξεων για τους μαχητές³³. Πέρα από τη διατήρηση των ένοπλων αυτών ομάδων, όμως, εντοπίζεται πως οι προστατευόμενες κυρίως δασικές περιοχές χρησιμοποιούνται και ως μέρη καταφυγίου των προσφύγων που εγκαταλείπουν τόπους ένοπλων συρράξεων. Κλασικό παράδειγμα αποτελεί η φυγή χιλιάδων προσφύγων από την Ρουάντα στο δάσος της Λαϊκής

³¹ Βλ. Clark, D., *Forests Products Annual Market Review 2010-2011*, Geneva Timber and Forest Study, Paper 27, United Nations Economic Commission for Europe/ Food and Agriculture Organization of the United Nations, Geneva, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://live.unece.org/fileadmin/DAM/publications/timber/FPAMR_HO_2010-2011.pdf (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

³² Βλ. International Labour Organization, *Labour Condition in Forestry in Indonesia*, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-jakarta/documents/publication/wcms_126142.pdf (προσπελάστηκε την 11 Μαΐου 2011).

³³ Στη Σιέρα Λεόνε για παράδειγμα, η ύπαρξη των δασών έκανε εφικτή την επανένωση του Ενωμένου Επαναστατικού Μετώπου και την στρατολόγηση και μύηση των παιδιών στρατιωτών, ενώ πολύ γνωστό είναι και το παράδειγμα της Κολομβίας όπου η αριστερή-πτέρυγα ανταρτών διατηρεί στρατόπεδα στο βάθος του δάσους του Αμαζονίου καθώς επίσης και της Δημοκρατίας του Κονγκό, όπου το δάσος Γκαράμπα αποτελεί φρούριο των ανταρτών για δύο περίπου δεκαετίες.

Δημοκρατίας του Κονγκό, μια μετατόπιση πληθυσμού με εξαιρετικά επαχθή αποτελέσματα για την βιωσιμότητα του δάσους³⁴.

Όσον αφορά την υποβάθμιση των δασών, συνδέεται με την αλλαγή στην υγεία και ζωτικότητα ενός δασικού οικοσυστήματος, αλλά και με την αλλαγή στη σύνθεση των ειδών των δέντρων, την απώλεια της βιοποικιλότητας, την μακροπρόθεσμη ή μόνιμη μείωση των επιπέδων ξυλείας ή άνθρακα³⁵. Προκαλείται συνήθως από την υπερεκμετάλλευση των δασικών πόρων από τον άνθρωπο, τα παράσιτα και τις ασθένειες των δασών³⁶, την κλιματική αλλαγή καθώς επίσης και τις επαναλαμβανόμενες φωτιές. Οι φωτιές αποτελούν μια από τις μεγαλύτερες απειλές για τα δάση. Παρά την ανάπτυξη πολλών δασικών οικοσυστημάτων υπό την επιρροή τους στο κομμάτι της αναγέννησής τους, οι φωτιές καταστρέφουν την βλάστηση και βιομάζα των δασών, η οποία φέρει ως αποτέλεσμα την διάβρωση του εδάφους από τον άνεμο και το νερό, «ενθαρρύνουν» την εισαγωγή πολλών καταστροφικών για τα δάση ξενιστών ειδών, επιταχύνουν την απώλεια της βιοποικιλότητας και έχουν δυσμενείς επιπτώσεις για τον άνθρωπο και την επιβίωση του. Στην πλειονότητά τους προκαλούνται εξαιτίας καύσεων δασικών εκτάσεων για την μετατροπή τους σε καλλιεργήσιμα εδάφη, ατυχηματικών καύσεων απορρημάτων και εμπρησμού. Μεγάλες πυρκαγιές εντοπίζονται σε Καναδά και Ρωσία, συνήθως προκαλούμενες από φυσικά αίτια (αστραπές)³⁷, ενώ κάθε έτος πάνω από 50.000 φωτιές καίνε σε μια έκταση ίση της νήσου της Κρήτης στην περιοχή της Μεσογείου. Η Ισπανία, η Πορτογαλία, η

³⁴ Υπολογίζεται πως εξακόσιοι τόνοι ξυλείας κόβονταν ημερησίως από τους πρόσφυγες για την κάλυψη των βασικών τους αναγκών. Βλ. USAID, *Forests & Conflict, A Toolkit for Intervention*, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.usaid.gov/our_work/cross-cutting_programs/conflict/publications/docs/CMM_Forests_and_Conflict_2005.pdf (προσπελάστηκε την 11 Μαΐου 2011).

³⁵ Η υποβάθμιση δεν έχει ως συνέπεια από μόνη της στην απώλεια δασικής έκτασης, αλλά αποτελεί συχνά την πρώτη φάση μιας διαδικασίας που καταλήγει στην αποδάσωση. Βλ. Lanly, J., *Deforestation and forest degradation factors*, XII World Forestry Congress, Canada, 2003, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/article/wfc/xii/ms12a-e.htm> (προσπελάστηκε την 10 Μαΐου 2011).

³⁶ Βλ. Morrison, H., Nunamaker, C., Leblanc, J., Giusti, G., Nakamura, G., *Forest Pests and Diseases*, Forests Stewardship Series 16, University of California, Division of Agriculture and Natural Resources, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ucanr.org/freepubs/docs/8246.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

³⁷ Βλ. ειδικότερα Goldammer, J., Sukhinin, A., Csiszar, I., *The Current Fire Situation in the Russian Federation: Implications for Enhancing International and Regional Cooperation in the UN Framework and the Global Programs on Fire Monitoring and Assessment*, GFMC contribution to the International Workshop "New Approaches to Forest Protection and Fire Management at an Ecosystem Level" Khabarovsk, Russian Federation, 9-12 September 2003, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fire.uni-freiburg.de/GlobalNetworks/BalticRegion/Russia%20Wildland%20Fires%202003%20GFMC%20Analysis.pdf> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).

Ιταλία και η Ελλάδα υποφέρουν με όλο και αυξανόμενα συμβάντα πυρκαγιάς από την δεκαετία του '60³⁸, κυρίως ως αποτέλεσμα των ταχέων μετατροπών χρήσης γης, κοινωνικο-οικονομικών διενέξεων και ανταγωνιστικών συμφερόντων, τα οποία χαρακτηρίζουν την Μεσόγειο τις τελευταίες δεκαετίες.

Βάσει στοιχείων του FAO περίπου 1% των δασών παγκοσμίως επηρεάζεται ετησίως από τις φωτιές³⁹. Παραμένουν, όμως, έντονα ελλείμματα απόδοσης εκθέσεων των κρατών για το τι επικρατεί σε εθνικό επίπεδο σε σχέση με το κατά βάση φυσικό αυτό φαινόμενο, αλλά και εφαρμογής των υπάρχοντων εθνικών κανονιστικών ρυθμίσεων και πολιτικών.

Σε αυτό το σημείο ολοκληρώνεται το κομμάτι των απειλών των δασών και κρίνεται απαραίτητο να διευκρινιστεί πως η δεύτερη μεγαλύτερη απειλή υποβάθμισης των δασών, η κλιματική αλλαγή επιλέγεται σκοπίμως να μην αναπτυχθεί σε αυτό το σημείο μιας και παρουσιάζεται εκτενέστερα στο τρίτο μέρος της εργασίας.

2.2. Επισκόπηση της κατάστασης των δασών βάσει δασικών απωλειών και κερδών.

Τα δάση καλύπτουν στο σύνολό τους περίπου τέσσερα δισεκατομμύρια εκτάρια με την Ρωσία, Βραζιλία, Καναδά, Η.Π.Α. και Κίνα να έρχονται στις πρώτες θέσεις των πιο πλούσιων δασικά χωρών, καλύπτοντας παραπάνω από το 50% της συνολικής επίγειας δασικής έκτασης. Βάσει των πιο πρόσφατων στοιχείων που παρουσιάζει η έκθεση του FAO σχετικά με τους δασικούς πόρους του πλανήτη, εντοπίζεται πως η αποψίλωση των δασών δείχνει σημάδια μείωσης, αλλά ακόμα υφίσταται σε απειλητικά υψηλά επίπεδα⁴⁰. Περίπου δεκατρία εκατομμύρια εκτάρια δασών -μια περιοχή σχεδόν ίση με την έκταση της Ελλάδας- μετατρέπεται για άλλες χρήσεις γης ή χάνεται εξαιτίας φυσικών αιτιών ανά έτος την τελευταία δεκαετία. Οι πέντε χώρες με την μεγαλύτερη καθαρή απώλεια δασικής έκτασης την περίοδο 2000-2010 είναι η Βραζιλία, η Ινδονησία, το Σουδάν, η Μιανμάρ και η Ζάμπια.

³⁸ Βλ. ειδικότερα WWF, Forest fires in the Mediterranean: a burning issue, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wwf.panda.org/about_our_earth/all_publications/?8022/Forest-fires-in-the-Mediterranean-a-burning-issue (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).

³⁹ Βλ. ό.π. No. 24

⁴⁰ Βλ. ό.π. No. 24

Αντιθέτως, στην Ασία παρουσιάζεται καθαρό κέρδος δασών -περίπου ένα εκατομμύριο εκτάρια ετησίως- εξαιτίας των αναδασώσεων που πραγματοποιούνται κυρίως στην Κίνα⁴¹. Εξάπλωση των δασών υπάρχει -με πιο αργούς ρυθμούς- και στην Ευρώπη, ενώ στην Ωκεανία, στην Βόρεια και Κεντρική Αμερική καταγράφονται μειωμένες ετήσιες δασικές απώλειες.

Πιο συγκεκριμένα, εστιάζοντας γεωγραφικά σημειώνονται τα εξής: Ο Αμαζόνιος αποτελεί το μεγαλύτερο τροπικό δάσος στον κόσμο. Τα τελευταία σαράντα χρόνια, περίπου το ένα πέμπτο του δάσους έχει καταστραφεί. Η κατάσταση συνεχίζεται εξαιτίας της μετατροπής του εδάφους σε άλλες αγροτικής φύσεως χρήσεις γης, βιομηχανικές δραστηριότητες και υλοτομία για ξυλεία. Η ανάπτυξη μεταφορικών υποδομών αποτελεί άλλον ένα λόγο άγριας αλλαγής χρήσης γης, μιας και δρόμοι απροσπέλαστοι στο παρελθόν, είναι πλέον προσβάσιμοι για αγρότες και κτηνοτρόφους, οι οποίοι μετατρέπουν δασικές εκτάσεις σε καλλιεργήσιμη γη ή τόπους βόσκησης των κοπαδιών τους⁴². Από το 2007, όμως, παρατηρείται έντονη αύξηση της αποδάσωσης με την ενθάρρυνση των παγκόσμιων καταγεγραμμένων τιμών της σόγια και του μοσχαρίσιου κρέατος, προωθώντας το αγροτικό μέτωπο ακόμη πιο βαθιά στην λεκάνη του Αμαζονίου. Η ανησυχητική εικόνα επιδεινώνεται με την μείωση των βροχών και την αύξηση των ξηρασιών εξαιτίας της αύξησης της θερμοκρασίας, προκαλούμενη από την κλιματική αλλαγή. Οι επιστήμονες του εθνικού Ινστιτούτου για την έρευνα του διαστήματος στην Βραζιλία υποστηρίζουν πως στα επόμενα πενήντα με εξήντα χρόνια, ο Αμαζόνιος μπορεί να αγγίξει το οριακό σημείο, όπου η κλιματική αλλαγή σε συνδυασμό με την αποψίλωση θα ενεργοποιήσουν μια αυτοάνοση κατάσταση διαρκούς απερίμωσης⁴³. Άμεσα μέτρα και πολιτικές πρέπει να υιοθετηθούν πριν η κατάσταση αποβεί μη αναστρέψιμη.

⁴¹ Η φύτευση δέντρων σε άγονες και ημιάγονες περιοχές, όμως, όπως επιχειρήθηκε στην Κίνα, έφερε μεν την αύξηση της δασικής έκτασης, αλλά παράλληλα επιτάχυνε την περιβαλλοντική υποβάθμιση με συνέπειες για την υγρασία του εδάφους, την υδρολογία και την φυτική κάλυψη. Βλ. Cao, S., «Why large scale afforestation efforts in China have failed to solve the desertification problem», *Environmental Science and Technology*, March 2008, p.1826-1831, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.sciencetimes.com.cn/upload/blog/file/2009/9/2009923135019230902.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

⁴² Βλ. FAO, *The State of forests in the Amazon Basin, Congo Basin and Southeast Asia, A Report prepared for the Summit of the three Rainforest Basins Brazzaville*, Republic of Congo 31 May - 3 June, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/014/i2247e/i2247e00.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

⁴³ Βλ. Marengo, J., Betts, R., *Dangerous Climate Change in Brazil*, A collaborative project between the Centro de Círcnia do Sistema Terrestre (CCST) of the Instituto Nacional de Pesquisas Espaciais (INPE), Brazil, and the Met Office Hadley Centre, UK April 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ccst.inpe.br/relatorio_eng.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

Στη δεύτερη θέση όσον αφορά την έκτασή τους βρίσκονται τα δάση της Κεντρικής Αφρικής, τα οποία απειλούνται με αποψίλωση και υποβάθμιση ακόμα και σε περιοχές ανέπαφες από οποιαδήποτε υλοτομική δραστηριότητα. Δορυφορικές εικόνες και τεκμήρια φανερώουν πως στις βασικότερες αιτίες αποδάσωσης συμπεριλαμβάνονται η εκτόπιση πληθυσμών εξαιτίας του πολέμου και των εμφύλιων διαμαχών της λεκάνης του Κονγκό, καθώς επίσης και η ανάπτυξη εξορυκτικών δραστηριοτήτων⁴⁴. Σε όλη την περιοχή, το 76% των δασών ταυτολογούνται ως παραγωγικά ή εμπορικά εκμεταλλεύσιμα. Από το 2000, σχεδόν όλα τα παραγωγικά δάση εκτός των προστατευόμενων περιοχών της λεκάνης του Κονγκό έχουν παραχωρηθεί για ανάπτυξη υλοτομικής δραστηριότητας. Παράλληλα, η παγκόσμια αυξανόμενη ζήτηση για ξυλεία πολλαπλασίασε τις μη βιώσιμες πρακτικές δασοκομίας και τη διαφθορά. Παρά την προσπάθεια της Λαϊκής Δημοκρατίας του Κονγκό να αποτρέψει την ανεξέλεγκτη υλοτομική βιομηχανία, υιοθετώντας ένα μορατόριουμ το 2002, μέχρι πρόσφατα φαίνεται να μην το εφαρμόζει μιας και μόνο το 2011 έχουν νομιμοποιηθεί δεκαπέντε άδειες υλοτομίας, οι οποίες στο παρελθόν θεωρούνταν παράνομες⁴⁵. Οι πρακτικές καλής διακυβέρνησης, η εφαρμογή βιώσιμων δασοκομικών μέτρων και η ανεξάρτητη πιστοποίηση αποτελούν πιθανές λύσεις, αναγκαίες για την διάσωση της πλούσιας αυτής λεκάνης δασών.

Η Νοτιοανατολική Ασία αποτελεί άλλον ένα δασικό παράδεισο, ο οποίος όμως τείνει να μειώνεται με ταχύτατους ρυθμούς. Πριν οχτώ χιλιάδες χρόνια σχεδόν το σύνολο της Ν.Α. Ασίας καλυπτόταν από δάση. Σήμερα μόνο η μισή εδαφική επιφάνεια καλύπτεται από αυτά. Υπολογίζεται πως περίπου 1,2% των εναπομενοντων δασικών εκτάσεων χάνονται κάθε χρόνο σε Καμπότζη, Ινδονησία και Φιλιππίνες⁴⁶. Βασικότερη αιτία αποψίλωσης αποτελεί η μετατροπή του εδάφους σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις, κυρίως φυτειών φοινικόδεντρων. Παγκοσμίως, η ζήτηση για φοινικέλαιο, το οποίο χρησιμοποιείται σε πολλά προϊόντα, όπως τρόφιμα, καλλυντικά και βιοκαύσιμα, έχει αυξηθεί τόσο πολύ που οι εταιρείες που το εμπορεύονται ισοπεδώνουν όλο και μεγαλύτερες εκτάσεις δασών της νήσου Βόρνεο με σκοπό να το

⁴⁴ Βλ. ό.π. No. 42

⁴⁵ Βλ. ειδικότερα Hance, J., « Congo legalizes 15 logging concessions, prompting concern that moratorium will be lifted next », mongabay.com, March 13, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://news.mongabay.com/2011/0313-hance_drc_logging.html (προσπελάστηκε την 17 Μαΐου 2011).

⁴⁶ Βλ. FAO, *Global Forest Resources Assessment 2005 - Progress towards sustainable forest management*, FAO Forestry Paper 147, Rome, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/008/a0400e/a0400e00.htm> (προσπελάστηκε την 14 Απριλίου 2011).

μετατρέφουν σε φυτείες για την παραγωγή φοινικέλαιου. Στο πλαίσιο αυτό, όμως, εμπλέκεται ένα ολόκληρο δίκτυο παράνομης υλοτομίας, στο οποίο συμμετέχουν και πολλές τοπικές κοινότητες, οι οποίες έχουν στραφεί στις πρακτικές αυτές εξαιτίας των περιορισμένων οικονομικής ανάπτυξης επιλογών τους για επιβίωση. Δυστυχώς, οι υπάρχουσες νομικές ρυθμίσεις και στη Μαλαισία, αλλά και στην Ινδονησία, όπου εντοπίζεται το μεγαλύτερο πρόβλημα χαρακτηρίζονται ως ελλιπείς ή κατάφορα παραβιαζόμενες, συνήθως δίχως επιπτώσεις για τους δράστες του περιβαλλοντικού αυτού εγκλήματος⁴⁷.

Κλείνοντας αυτή την ενότητα κρίνεται σπουδαίο να αναφερθεί πως οι πρακτικές «εκκαθάρισης» δασών για την ανταπόκριση της αυξημένης καταναλωτικής ζήτησης και της μεγιστοποίησης του κέρδους εντοπίζονται και στα δάση του βορρά. Τα δασικά οικοσυστήματα του Καναδά, τα οποία αποτελούν το ένα τρίτο των αρχέγονων δασών του κόσμου, παραδίδονται ταχύτατα στην εξαγωγή ξυλείας, ενέργειας και στην εξόρυξη μεταλλευμάτων προς τις Η.Π.Α. και την Ε.Ε. Παρά την αυστηρή νομοθεσία περί ποσόστωσης στην κοπή ξυλείας ανά εκτάριο και την απαραίτητη έγκριση δασικών πλάνων διαχείρισης, στο Οντάριο και την Βρετανική Κολούμπια τα πιο μεγάλα και πιο ηλικιωμένα κωνοφόρα δένδρα συνεχίζουν να παραδίδονται στην ανελέητη και ανεξέλεγκτη υλοτομία⁴⁸. Από τις πιο πρόσφατες δε απειλές για τα αρχέγονα δάση του Καναδά αποτελούν οι πιέσεις των Η.Π.Α. για «ιδιωτικοποίηση» των δασών του προκειμένου να απελευθερωθεί η αγορά ξυλείας μεταξύ Η.Π.Α. και Καναδά⁴⁹. Μια τέτοια πολιτική κίνηση από τον Καναδά θα έχει ως αποτέλεσμα την εισβολή των πολυεθνικών - αμερικανικών εταιρειών υλοτόμησης, οι οποίες το πιθανότερο είναι να επιδοθούν σε μία υπερεκμετάλλευση των δασών του Καναδά με τη μέθοδο «άμεσου καθαρισμού της περιοχής» δίχως κανένα ενδιαφέρον για την αναδάσωση των υλοτομημένων περιοχών⁵⁰.

⁴⁷ Βλ. Palm oil, paper drive large-scale destruction of Indonesia's forests, but account for diminishing role in economy, mongabay.com, July 27, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://news.mongabay.com/2011/0727-fwi_indonesia.html (προσπελάστηκε την 28 Ιουλίου 2011).

⁴⁸ Βλ. Mainville, N., Putt, F., *Threatened Wilderness-The last intact forests of Ontario*, Published by Greenpeace Canada, October 2010 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.greenpeace.org/canada/Global/canada/report/2010/10/Boreal%20Report.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

⁴⁹ Βλ. Ρουμελιώτης, Π., *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2009

⁵⁰ Αυτό αποδεικνύεται και από την κατάσταση των δασικών οικοσυστημάτων των Η.Π.Α. Τα παρθένα δάση τους έχουν ήδη κοπεί ή βρίσκονται σε δραματική παρακμή. Υπολογίζεται πως οι απώλειες δασών στις Η.Π.Α. ξεπερνούν τα ποσοστά αποδάσωσης ακόμα και της Βραζιλίας. Βλ. ειδικότερα Hance, J., «United States has higher percentage

Ιδιαίτερα αισθητό είναι το πρόβλημα της υλοτομίας και ιδίως της παράνομης υλοτομίας⁵¹ και στα αρχέγονα δάση της Ρωσίας, τα δασικά προϊόντα των οποίων κινούνται κυρίως στις αγορές της Κίνας και της Ιαπωνίας, ενώ αναμένεται στα επόμενα χρόνια να αυξηθεί η ζήτησή τους και στην Ν.Α. Ασία. Ένα από τα πιο φλέγοντα ζητήματα, όμως, που συνδυάζεται με την κατάσταση των βόρειων δασών της Ρωσίας αποτελεί η επιρροή της κλιματικής αλλαγής σε αυτά. Τα αρχέγονα ρωσικά δάση εδράζονται πάνω σε ένα τεράστιο εδαφικό αποταμιευτήρα άνθρακα στο μόνιμο παγωμένο έδαφος (permafrost). Ήδη, η υπάρχουσα αύξηση της θερμοκρασίας έχει προκαλέσει μειώσεις στα λιγότερο ανθεκτικά στις υψηλές θερμοκρασίες δέντρα. Μια περαιτέρω αύξηση της θερμοκρασίας, εκτιμάται πως θα προκαλούσε αποσύνθεση του εδάφους, απελευθερώνοντας μεγάλες ποσότητες διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα, με αποτέλεσμα την επιδείνωση της υποβάθμισης των δασών, αλλά και της υπερθέρμανσης του πλανήτη⁵².

Συμπερασματικά παρατηρείται πως η κατάσταση των δασών σήμερα βρίσκεται σε μια έκρυθμη φάση διαρκών αναζωπυρούμενων απειλών ανεξαρτήτως γεωγραφικής βάσης. Στα επόμενα δύο κεφάλαια αναλύεται και εξετάζεται το νομικό, θεσμικό καθεστώς προστασίας τους σε διεθνές και περιφερειακό επίπεδο με σκοπό την ανάδειξη της αναγκαιότητας η μη ενός νέου καθεστώτος περιβαλλοντικής διακυβέρνησης.

of forest loss than Brazil», mongabay.com, April 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://news.mongabay.com/2010/0427-hance_forestloss.html (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

⁵¹ Βλ. ειδικότερα Greenpeace Russia, *Illegal forest felling activities in Russia*, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://archive.greenpeace.org/forests/forests_new/html/content/reports/russian_felling.PDF (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

⁵² Βλ. Shuman, J., Shugart, H., Halloran, L., « Sensitivity of Siberian larch forests to climate change » , *Global Change Biology*, Vol.17, p.2370-2384, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2486.2011.02417.x/pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

ΜΕΡΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ ΔΙΕΘΝΕΣ ΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΘΕΣΜΙΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ

Σε διεθνές επίπεδο δεν υπάρχει κάποιο συμβατικό πλαίσιο που να προστατεύει τα δάση στο σύνολό τους. Μέχρι τη δεκαετία του '80 υπάρχουν σε διεθνές επίπεδο συμφωνίες προστασίας των δασών, οι οποίες καλύπτουν το κομμάτι της οικονομικής διαχείρισης των πόρων τους ή νομικά κείμενα δεσμευτικού τύπου με προβλέψεις για την διατήρηση των δασών ως τμήμα της βιοποικιλότητας και πιο συγκεκριμένα των χερσαίων οικοσυστημάτων. Τα ανησυχητικά νούμερα αποψιλώσεων δασών⁵³, όμως, καθώς επίσης και η αξία των οικοσυστημικών υπηρεσιών τους οδηγούν σε ένα σημαντικό για την εποχή σταθμό στην προστασία τους την δεκαετία του '90 στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο ντε Τζανέιρο της Βραζιλίας, όπου υιοθετήθηκε η Διακήρυξη αρχών νομικά μη δεσμευτικού χαρακτήρα για μια παγκόσμια συμφωνία για τη διαχείριση, την προστασία και τη διαρκή ανάπτυξη των δασών όλων των τύπων. Με αρχική ανάλυση αυτής την Διακήρυξη διανθίζεται το παρακάτω κεφάλαιο και με άλλα σημαντικά διεθνή νομικά κείμενα και θεσμούς, οι οποίοι συμπληρώνουν το διάσπαρτο θεματικά προστατευτικό καθεστώς των δασών. Επισημαίνεται δε πως εξαιτίας της δυσκολίας και μη αιτιολογικά συνειρμικής σύνδεσης των υπαρχόντων πλαισίων προστασίας δεν έχει ακολουθηθεί χρονολογική σειρά στην ακόλουθη παρουσίαση, αλλά κατηγοριοποίηση ανά τομείς προστασίας για μια πιο σφαιρική και ολοκληρωμένη αποτύπωση και εκτίμηση της κατάστασης σε διεθνές επίπεδο.

⁵³ Την χρονική περίοδο μεταξύ 1700 και 1980 υπολογίζεται πως πάνω από 11 εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα δασών χάθηκαν, νούμερο που αγγίζει περίπου το 20% της παγκόσμιας δασοκάλυψης. Βλ. ειδικότερα Sands, Ph., *Principles of International Environmental Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, p. 546-547.

3.1. Η συνολική προστασία όλων των τύπων δασών με αφετηρία ένα soft law κείμενο. Μια αποτυχημένη προσπάθεια (:)

Το 1992 στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη υιοθετείται η Δήλωση αρχών, η οποία αποτελεί ένα κείμενο νομικά μη δεσμευτικού χαρακτήρα για μια παγκόσμια συμφωνία για τη διαχείριση, την προστασία και τη διαρκή ανάπτυξη των δασών όλων των τύπων. Οι αρχές αυτές αντανακλούν, όπως αναφέρεται και στο προοίμιο της Διακήρυξης μια πρώτη παγκόσμια συμφωνία για τα δάση. Αναδεικνύεται η σημασία του δάσους για το περιβάλλον μέσω της αναφοράς σε όλους τους τύπους δασών (εμφυτευμένα, γεωργικές καλλιέργειες, φυτείες) και τονίζεται η σημασία τους για την ισορροπία του οικολογικού συστήματος⁵⁴. Από τους βασικότερους στόχους της Διακήρυξης, όμως, αποτελεί η διατήρηση και βιώσιμη διαχείρισή τους. Η πρώτη αρχή κυμαίνεται στο ίδιο «πνεύμα» με την αρχή 21 της Διακήρυξης της Στοκχόλμης του 1972 και ενισχύεται μέσα από την πρώτη παράγραφο της δεύτερης αρχής της Δήλωσης⁵⁵:

«Τα κράτη έχουν το κυρίαρχο και αναπαλλοτριώτο δικαίωμα να χρησιμοποιούν, να διαχειρίζονται και να αναπτύσσουν τα δάση τους σύμφωνα με τις αναπτυξιακές τους ανάγκες και το επίπεδο της κοινωνικοοικονομικής τους ανάπτυξης και της νομοθεσίας τους και στην βάση εθνικών πολιτικών που είναι συνεπείς προς την διαρκή ανάπτυξη και νομοθεσία, συμπεριλαμβανομένης της μετατροπής τέτοιων περιοχών για άλλες χρήσεις στα πλαίσια ενός συνολικού κοινωνικοοικονομικού σχεδίου και στη βάση μιας ορθολογικής πολιτικής χρήσης της γης».

Παρατηρείται, λοιπόν, η δασική διαχείριση και προστασία, και η έννοια της διαρκούς ανάπτυξης να συμβαδίζουν με το αναπτυξιακό φαινόμενο, την ανάγκη ενίσχυσης του δικαιώματος διάρκους κυριαρχίας στους φυσικούς πόρους και την ορθολογική χρήση γης διατηρώντας το κυρίαρχο δικαίωμα ανάπτυξης των δασών βάσει ολόκληρου του φάσματος των αναγκών των σημερινών και μελλοντικών γενεών (αρχή 2β)⁵⁶.

⁵⁴ Βλ. παράρτημα Ε, σελ. 170

⁵⁵ Βλ. Kiss, A., Shelton, D., *International Environmental Law*, UNEP, Transnational Publishers, New York, 2004, p. 229-231

⁵⁶ Βλ. ό.π. No. 54, σελ. 171

Η πολιτική αυτή διαχείρισης των δασών παροτρύνεται να γίνεται μέσα από την οικονομική εκτίμησή τους, την ανάπτυξη της στρατηγικής πολιτικής δημιουργίας νέων δασικών εκτάσεων με την μέθοδο της αναδάσωσης (αρχή 8) και την συμμετοχή στη διαμόρφωση εθνικών στρατηγικών από όλους τους ενδιαφερόμενους φορείς (ΜΚΟ, αυτόχθονες πληθυσμοί, κάτοικοι των δασών και γυναίκες) και τις τοπικές κοινότητες. Για την πραγματοποίηση οποιασδήποτε επιτυχημένης πρωτοβουλίας προστασίας των δασών, όμως, σημαντική είναι η κατοχύρωση της διεθνούς συνεργασίας μεταξύ αναπτυσσόμενου Βορρά και αναπτυσσόμενου Νότου. Η Δήλωση για τα Δάση επιχειρεί να προάγει την προώθηση της οικονομικής, πολιτικής ενίσχυσης των αναπτυσσόμενων κρατών μέσω της χρηματοδότησης προγραμμάτων προστασίας και ενδυνάμωσης δραστηριοτήτων οικονομικής και κοινωνικής αποκατάστασης, με μειωμένη δυστυχώς επιτυχία⁵⁷. Παρά την αναγνώριση του ζητήματος του διαρκώς διογκούμενου εξωτερικού χρέους των αναπτυσσόμενων και των ιδιαίτερων αναγκών των χωρών, των οποίων οι οικονομίες βρίσκονταν στο μεταβατικό στάδιο μετατροπής τους σε οικονομίες της αγοράς, αδυναμία του κειμένου παρουσιάζεται στο γεγονός ότι δεν υπάρχουν καταγεγραμμένες οικονομικές προτάσεις και μέτρα τόνωσης των χωρών αυτών με στόχο την βέλτιστη διαχείριση και χρήση των δασών και των πόρων αυτών.

Αναιμικής φύσεως, όμως, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί η Δήλωση στο σύνολό της, μιας και δεν έχει γενικότερα ισχυρό προγραμματικό χαρακτήρα ή βάσεις για την μελλοντικά προδικαιακή της κατοχύρωση. Σε αυτό το σημείο κρίνεται απαραίτητο να αναφερθεί πως το διακηρυκτικό αυτό κείμενο επρόκειτο να είχε την μορφή δεσμευτικής Συνθήκης. Ο FAO πρώτος πρότεινε το 1990 την υιοθέτηση μιας διεθνούς Σύμβασης για την Διατήρηση και Ανάπτυξη των Δασών⁵⁸. Οι διαπραγματεύσεις για τα δάση στο πλαίσιο της UNCED, όμως χαρακτηρίστηκαν από την αιχμηρή διάσταση απόψεων Βορρά και Νότου. Ο Βορράς, εκπροσωπούμενος από τα κράτη του OECD επιδίωκε την σύναψη διεθνούς συνθήκης. Στο Νότο, η Ομάδα των 77 (G-77), και η Κίνα, με ηγέτιδες χώρες την Μαλαισία και την Ινδία, ήταν αποφασιστικά κατά ενός δεσμευτικού κειμένου, με την αιτιολογία πως θα παρενέβαινε στο κυριαρχικό δικαίωμα των

⁵⁷ Βλ. Γρηγορίου, Π., Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γ., *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη-Νομική και Θεσμική Διάσταση*, εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1993, σελ. 122-130.

⁵⁸ Βλ. ειδικότερα Maini, J., Schmithusen, F., *An International Instrument on Forests*, Working Papers International Series, Chair Forest Policy and Forest Economics Department on Forest Sciences, Zurich, 1991, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://e-collection.library.ethz.ch/eserv/eth:24467/eth-24467-01.pdf> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).

κρατών να προσδιορίζουν τις πολιτικές χρήσης των φυσικών τους πόρων. Η Ομάδα των 77 επέμεινε, επίσης, στο ότι η συμφωνία για την μεταφορά οικονομικών πόρων και τεχνολογίας καθώς επίσης και η απαλλαγή του χρέους αποτελούσαν βασικές προϋποθέσεις για μία συνολική συμφωνία για τα δάση. Αυτού του είδους η διαπραγματευτική τακτική είναι γνωστή ως σύνδεσμος θεματικών (issue linkage)⁵⁹. Η Ομάδα των 77 προσπάθησε να συνδυάσει ένα ζήτημα υπεροχής για τα αναπτυγμένα κράτη (την διατήρηση των δασών) με καίρια ζητήματα υπεροχής για τα κράτη του αναπτυσσόμενου Νότου (μεταφορά πόρων από το Βορρά στο Νότο). Χαρακτηριστικό είναι το σχόλιο του πρωθυπουργού της Μαλαισίας, ο οποίος υποστήριξε πως : «Αν το συμφέρον των αναπτυγμένων είναι να μην κόβουμε τα δάση μας, οφείλουν να μας αποζημιώσουν για την απώλεια του εισοδήματός μας»⁶⁰. Το διανεμητικό, ευκαιριακό αυτό «παιχνίδι» δεν οδήγησε τελικά σε κανένα δεσμευτικό κείμενο. Οι Η.Π.Α., ο Καναδάς και άλλες αναπτυγμένες χώρες, στην αγωνία τους να προστατεύσουν τα συγκριτικά τους πλεονεκτήματα στο διεθνές εμπόριο και την οικονομία αρνήθηκαν να αναλάβουν την χρηματοδότηση του τεράστιου περιβαλλοντικού κόστους, πόρισμα της παράλληλης αδυναμίας των αναπτυσσόμενων να εκτιμήσουν το σύνολο των οικοσυστημικών υπηρεσιών των δασών εις βάρος της συντήρησης της αναπτυξιακής τους εξέλιξης.

Με το πέρας της Συνδιάσκεψης του Ρίο, η παγκόσμια συζήτηση για την προστασία των δασών έδειξε σημάδια μεγαλύτερης βούλησης για συνεργασία. Η αλλαγή αυτή μπορεί να εντοπιστεί στην πρωτοβουλία μιας άτυπης διακυβερνητικής ομάδας για τα δάση, συγχρηματοδοτούμενης από δύο έως τότε αντίπαλες χώρες (Καναδάς και Μαλαισία), η οποία έπειτα από δύο συναντήσεις το 1994, άλλαξε την ατζέντα των πολιτικών για τα δάση. Οι συμμετέχοντες είχαν κληθεί ως εμπειρογνώμονες και όχι ως εκπρόσωποι κρατών, με στόχο την προαγωγή εθνικών συμφερόντων. Η ομάδα αυτή κατέληξε σε μια σειρά προτεινόμενων δράσεων, οι οποίες σύμφωνα με την CSD⁶¹ υιοθετήθηκαν ως το πρόγραμμα έργου του νέου

⁵⁹ Βλ. ειδικότερα Vogler, J., Imber, M., *The Environment and International Relations*, Routledge, London, 1996, p.129-130

⁶⁰ Βλ. ειδικότερα: Davenport, D., «An Alternative Explanation for the Failure of the UNCED Forest Negotiations », *Global Environmental Politics*, Vol. 5, No. 1, February 2005, p.105-130.

⁶¹ Η Επιτροπή για την Βιώσιμη Ανάπτυξη (Commission on sustainable Development ,CSD) καθιερώνεται το 1992 ως μία από τις εννέα Επιτροπές του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του ΟΗΕ (ECOSOC) με την απόφαση του Συμβουλίου 1993/207. Στόχος ίδρυσής της ήταν να κατέχει το ρόλο ενός υψηλού πολιτικού Φόρουμ για την ανταλλαγή απόψεων σχετικά με την αειφόρο ανάπτυξη, αλλά και την εφαρμογή της Agenda 21 και των υπολοίπων δράσεων και πρωτοβουλιών σε παγκόσμιο επίπεδο. Βλ. Resolution adopted by the General Assembly on

διετούς θητείας (1995-1997) Διακυβερνητικού Πάνελ για τα Δάση (IPF), το οποίο έφερε ως βασικό στόχο του την εκπλήρωση της Δήλωσης των αρχών για τα δάση και το ενδέκατο κεφάλαιο του Οδηγού 21 (Καταπολέμηση της Αποδάσωσης)⁶². Το IPF αντικαταστάθηκε το 1997 από το Διακυβερνητικό Φόρουμ για τα Δάση (IFF), το οποίο στόχευε στην προώθηση και εφαρμογή των προτάσεων δράσης του IPF. Μαζί, το IPF και το IFF εξέτασαν ένα μεγάλο εύρος θεματικών σχετικών με τα δάση για μια περίοδο πέντε ετών και έφεραν ως αποτέλεσμα περισσότερες από 280 προτάσεις δράσης για την βιώσιμη διαχείριση αυτών⁶³. Η επιτυχία αυτών των προτάσεων τοποθετείται στο γεγονός, ότι οι διαπραγματευτές στο πλαίσιο των συνεδριάσεων και των επίσημων διαπραγματεύσεων «κομμάτιασαν» και εμπλούτισαν τις ήδη υφιστάμενες θεματικές των κειμένων της UNCED με λιγότερο αμφιλεγόμενα, τεχνικά ζητήματα, τα οποία άπτονταν του κοινού συμφέροντος όλων των κρατών. Η αδυναμία των δύο αυτών ήπιου δικαίου θεσμικών οργάνων εντοπίζεται στην κατάληξη μη συναινετικής συμφωνίας για τα ζητήματα της μεταφοράς οικονομικών πόρων και τεχνολογίας, ζητήματα εμπορίου και δημιουργίας ενός νομικά δεσμευτικού κειμένου για τα δάση⁶⁴. Τα προβλήματα αυτά παραμένουν άλυτα έως και σήμερα. Το 2000, με την λήξη της λειτουργίας του IFF ιδρύεται από

the report of the second Committee (A/47/719) 47/191. *Institutional arrangements to follow up the United Nations Conference on Environment and Development*, 1993, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/documents/ga/res/47/ares47-191.htm> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

⁶² Το ενδέκατο κεφάλαιο της Agenda 21 χωρίζεται σε τέσσερις προγραμματικούς τομείς, οι οποίοι στην ουσία επαναλαμβάνουν τις αρχές της Δήλωσης για τα Δάση: Α) Διατήρηση των πολλαπλών ρόλων και λειτουργιών των δασών όλων των τύπων. Β) Ενίσχυση της προστασίας, της βιώσιμης διαχείρισης, της διατήρησης όλων των δασών και το πρασίνισμα υποβαθμισμένων περιοχών μέσω της αναδάσωσης. Γ) Προώθηση της αποτελεσματικής χρήσης και εκτίμηση για επανάκτηση της πλήρους αξίας των αγαθών και υπηρεσιών που προσφέρουν τα δάση. Δ) Καθιέρωση και ενδυνάμωση σχεδιασμού, εκτίμησης και συστηματικής παρακολούθησης. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Agenda 21, Section II Conservation & Management of Resources for Development Chapter 11: Combating Deforestation, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/res_agenda21_11.shtml?utm_source=OldRedirect&utm_medium=redirect&utm_content=dsd&utm_campaign=OldRedirect (προσπελάστηκε την 15 Μαΐου 2011).

⁶³ Βλ. ειδικότερα IPF, *IPF Proposals for Action*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/forests/pdf/ipf-iff-proposalsforaction.pdf> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

⁶⁴ Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτέλεσε η πρόταση της Ομάδας των 77 να ιδρυθεί ένα Παγκόσμιο Ταμείο Δασών. Αντίθετες σε αυτή την πρόταση ήταν οι χώρες της Ε.Ε. και οι Η.Π.Α. Στην προσπάθειά τους να αποσπάσουν την προσοχή από το ζήτημα οι Η.Π.Α. υποστήριξαν πως ο αμερικανός πρόεδρος θα διέθετε 150 εκατομμύρια δολάρια για την προστασία των τροπικών δασών. Σε απάντησή τους ο πρόεδρος της Γουιάνα ευχαρίστησε τις Ηνωμένες Πολιτείες και ειρωνικά προσέθεσε πως θα περιμένει την ανταπόκριση του Κογκρέσου σε αυτή την δήλωση. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Humphreys, D., «Forest negotiations at the United Nations: explaining cooperation and discord», *Forest Policy and Economics*, Vol.3, 2001, p.125-135.

το ECOSOC το Φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών για τα Δάση (UNFF), ως μέρος ενός νέου διεθνούς διακανονισμού για την προστασία και διαχείρισή τους⁶⁵. Ξεχωρίζουν τρία σημαντικά επιτεύγματά του: α) Η δημιουργία μιας πιο ξεκάθαρης εικόνας για την έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης των δασών (SFM) μέσα από την αναγνώριση επτά θεματικών δεικτών, ουσιαστικών για την ύπαρξή της. Αυτοί είναι: το εύρος των δασικών πόρων, η βιολογική ποικιλομορφία, η υγεία και ζωτικότητα των δασών, οι αναπαραγωγικές λειτουργίες τους, οι προστατευτικές λειτουργίες των δασικών πόρων, οι κοινωνικο-οικονομικές λειτουργίες και το υπάρχον νομικό, πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δασών⁶⁶. β) Η υιοθέτηση, στο πλαίσιο της έκτης συνεδρίας του το 2006, τεσσάρων παγκόσμιων στόχων για τα δάση με σκοπό την διαμόρφωση μιας συγκεκριμένης εικόνας και καθοδήγησης για το μελλοντικό έργο των διεθνών διακανονισμών για τα δάση⁶⁷ και γ) η υιοθέτηση, το 2007 του μη δεσμευτικού Οργάνου για όλους τους τύπους Δασών (NLBI)⁶⁸. Το όργανο αυτό θέτει στόχους και πολιτικές με σκοπό την εφαρμογή της βιώσιμης διαχείρισης των δασών σε διεθνές, περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, ενώ παράλληλα αναπτύσσει κατευθυντήριες γραμμές και παροτρύνει την ανάπτυξη εθνικών προγραμμάτων για τα δάση για την πραγματοποίηση των τεσσάρων προαναφερθέντων παγκόσμιων στόχων που προωθεί το UNFF. Μέσα από τις εκθέσεις των χωρών παρατηρείται πως παρά την ανάπτυξη πιλοτικών εθνικών προγραμμάτων και νομοθετικών ρυθμίσεων από τα

⁶⁵ Βλ. ECOSOC, *Report on the fourth session of the Intergovernmental Forum on Forests*, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un.org/esa/forests/pdf/2000_35_E.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011). Προσθέτως αναφέρεται πως το UNFF βοηθείται από την CPF (Collaborative Partnership on Forests), η οποία αποτελείται από 14 σημαντικούς οργανισμούς σχετικούς με τα δάση και στοχεύει στην προώθηση της συνεργασίας και συντονισμού θεματικών που συνδέονται άμεσα με αυτά. Βλ. ειδικότερα Collaborative Partnership on Forests, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/cpf/en/> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

⁶⁶ Βλ. ειδικότερα FAO, *What is Sustainable Forest Management?*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/sfm/24447/en/> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

⁶⁷ Οι τέσσερις παγκόσμιοι στόχοι επιδιώκουν: 1) την διατήρηση των απωλειών των δασικών εκτάσεων παγκοσμίως μέσω της βιώσιμης διαχείρισης των δασών, 2) την ενδυνάμωση των κοινωνικών, περιβαλλοντικών και οικονομικών πλεονεκτημάτων των δασών, συμπεριλαμβανομένου της βελτίωσης των συνθηκών ζωής των εξαρτημένων από τα δάση πληθυσμών, 3) την αύξηση επιφανειών και αγαθών των βιώσιμα διαχειριζόμενων δασών, συμπεριλαμβανομένου των προστατευόμενων δασών και 4) ενίσχυση της μειωμένης αναπτυξιακής βοήθειας για την βιώσιμη διαχείριση των δασών και κινητοποίηση σημαντικών και νέων οικονομικών πόρων από όλες τις υπάρχουσες πηγές για την εφαρμογή του SFM. Βλ. UNFF, *Report of the sixth session (27 May 2005 and 13 to 24 February 2006)*, United Nations, New York, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/268/51/PDF/N0626851.pdf?OpenElement> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

⁶⁸ Βλ. UNFF, *Report of the seventh session (24 February 2006 and 16 to 27 April 2007)*, United Nations, New York, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/349/31/PDF/N0734931.pdf?OpenElement> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

κράτη, δυσκολίες εντοπίζονται στην εφαρμογή αυτών κυρίως εξαιτίας ανεπαρκούς χρηματοδότησης, υποδομών και ζητημάτων ιδιοκτησίας γης⁶⁹.

Σε γενικές γραμμές από το 1992, την εναρκτήρια χρονολογία προσπάθειας προστασίας όλων των τύπων δασών στο πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών, έως και σήμερα γίνεται αντιληπτή η δυσκολία δημιουργίας σε διεθνές επίπεδο μιας συναινετικής απόφασης για την δημιουργία ενός συμβατικού καθεστώτος προστασίας των δασών στο σύνολό τους. Από την Δήλωση των Αρχών για τα δάση μέχρι την πιο πρόσφατη θεσμική σύσταση του NLBI κυριαρχεί το ήπιο δίκαιο, το οποίο ενθαρρύνει τους δρώντες να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν εθελοντικά εργαλεία για την προστασία και διατήρηση των δασών. Η επιτυχία του εγχειρήματος αυτού δεν είναι ιδιαίτερα αισθητή μιας και σημειώνεται μια ανακυκλώσιμη, πιο διανοημένη θεματολογία σχετικά με την βιώσιμη διαχείριση των δασών, η οποία συστηματικά χωλαίνει σε καίριας σημασίας ζητήματα, όπως η ελλειμματική οικονομική στήριξη και η μεταφορά τεχνολογίας από τις αναπτυγμένες προς τις αναπτυσσόμενες χώρες. Στο επόμενο υποκεφάλαιο παρουσιάζεται και προσεγγίζεται η αποτελεσματικότητα του δεσμευτικού νομικού πλαισίου που συμπληρώνει το κομμάτι προστασίας των δασών, το οποίο αναπτύχθηκε και αυτό στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης του Ρίο το 1992.

3.2. Δάση, συναφείς Συνθήκες, θεσμοί και κατακερματισμός.

3.2.1. Οι Συμβάσεις του Ρίο.

Τα δύο νομικά κείμενα υποχρεωτικού χαρακτήρα, τα οποία υιοθετήθηκαν το 1992 στη Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη είναι η Σύμβαση για την Βιολογική Ποικιλομορφία και η Σύμβαση Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή. Συμπληρωμένες από την Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της Απερήμωσης συνθέτουν τις αποκαλούμενες Συμβάσεις του Ρίο, οι οποίες αναγνωρίζουν την συνεισφορά των δασών στην επίτευξη των αντίστοιχα τιθέμενων στόχων τους. Στο παρακάτω

⁶⁹ Βλ. UNFF, *Assessment of progress made on the implementation of the non-legally binding instrument on all types of forests and towards the achievement of the four global objectives on forests*, Item 3 of the provisional agenda, Ninth session, New York, 24 January-4 February 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/640/83/PDF/N1064083.pdf?OpenElement> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

υποκεφάλαιο αναδύεται και αξιολογείται το πλέγμα των ρυθμίσεων και οι δράσεις που αφορούν τα δάση μέσα από τα δεσμευτικά αυτά κείμενα.

3.2.1.1. Η Σύμβαση για την Βιολογική Ποικιλομορφία, η Σύμβαση για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης και η Σύμβαση Πλαίσιο για την Κλιματική Αλλαγή.

Σε έλλειψη ενός καθολικού συμβατικού πλαισίου για τα δάση, η υιοθέτηση και ο σκοπός της **Σύμβασης για την Βιολογική Ποικιλομορφία (CBD)** προσφέρει την πιο εκτενή -αν και ατελή- κάλυψη των ζητημάτων που σχετίζονται με τα δάση σε σχέση με τα δεσμευτικά εργαλεία που έχουν αναπτυχθεί μέχρι στιγμής σε διεθνές επίπεδο. Τίθεται σε ισχύ το Δεκέμβριο του 1993 και απαριθμεί σήμερα 193 μέλη. Οι τρεις βασικοί στόχοι της Σύμβασης είναι η διατήρηση της βιοποικιλότητας, η βιώσιμη διαχείριση των συστατικών της και ο ορθός και ισότιμος καταμερισμός των πλεονεκτημάτων που θα προκύψουν από την χρησιμοποίηση των γενετικών πόρων της (αρ. 1)⁷⁰. Ο κύριος μηχανισμός πραγματοποίησης αυτών των στόχων δε υφίσταται ως η απαίτηση από τα μέρη της να ρυθμίσουν σε εθνικό επίπεδο και να διαχειριστούν *in situ* τη βιολογική ποικιλομορφία μέσω της ανάπτυξης εθνικών σχεδίων δράσης για τη διατήρηση και βιώσιμη διαχείριση της βιοποικιλότητας, την ενσωμάτωση αυτών των σχεδίων στο εθνικό σύστημα λήψης αποφάσεων, την υιοθέτηση κινητήριων μέτρων για την επιδίωξη των παραπάνω στόχων και την εφαρμογή μιας διαδικασίας περιβαλλοντικής εκτίμησης⁷¹.

Από την σύλληψή της, η CBD ενέταξε στις δράσεις και πολιτικές της στόχους για την προστασία των δασικών οικοσυστημάτων. Το 1996, στην 3^η Συνδιάσκεψη των Μερών (COP3), ξεκίνησαν έντονες συζητήσεις για την δημιουργία ενός δεσμευτικού Πρωτοκόλλου για τα δάση (αρ.28-30 και 37), έτσι ώστε να διαμορφωθεί ένα συνολικό διεθνές νομικό πλαίσιο προστασίας τους. Το 1998, στην COP4, όμως, η CBD απέρριψε αυτή την πρωτοβουλία και αντί αυτού υιοθέτησε ένα Πρόγραμμα Έργου για τη Δασική Βιοποικιλότητα, το οποίο έλαβε την τελική του

⁷⁰ Βλ. Convention on Biological Diversity, 1992, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

⁷¹ Διευκρινίζεται πως ο όρος *in situ* διατήρηση της βιοποικιλότητας αναφέρεται στην προστασία των ειδών και οικοσυστημάτων της άγριας ζωής κυρίως μέσα στον φυσικό χώρο προέλευσης και ανάπτυξής τους. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. για την παραπάνω παράγραφο ειδικότερα τα άρθρα της Σύμβασης 6, 8, 10 και 14.

μορφή το 2002, στο πλαίσιο της 6^{ης} Συνδιάσκεψης των Μερών⁷². Το Πρόγραμμα αποτελείται από τρία στοιχεία. Το πρώτο καλύπτει ευρέα βιοφυσικά ζητήματα, όπως η μείωση των απειλών για την δασική βιοποικιλότητα μέσω της αναδάσωσης, τη αγροδοασοκομία, τη διαχείριση των υδροκρικών και τον καθορισμό προστατευόμενων περιοχών. Το δεύτερο καλύπτει το θεσμικό και κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, το οποίο μέσα από την ορθή διαμόρφωσή του κάνει εφικτή την βιώσιμη χρήση της δασικής βιολογικής ποικιλομορφίας και το τρίτο καλύπτει το κομμάτι της σύνταξης εκθέσεων σχετικά με θέματα σχεδιασμού χαρτών με τα δάση που προέχουν οικολογικού ενδιαφέροντος ή την ανάπτυξη ερευνητικών προγραμμάτων αφιερωμένων στον ρόλο της δασικής βιοποικιλότητας και των οικοσυστημικών τους λειτουργιών και την εφαρμογή των στόχων του Προγράμματος Έργου⁷³. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην ανάπτυξη πρακτικών μεθόδων, κατευθυντήριων γραμμών, δεικτών και στρατηγικών για την εφαρμογή της οικοσυστημικής προσέγγισης⁷⁴ στη διατήρηση των δασών, ενώ δεν πρέπει να παραλειφθεί και η σημαντική προσφορά των αυτοχθόνων λαών και κοινοτήτων, οι οποίες εξαιτίας της παραδοσιακής τους γνώσης και σχέσης με τα δάση, οφείλεται να αναπτύξουν και να εφαρμόσουν προσαρμοστικά, κοινοτικά προγράμματα για την διαχείριση και βιώσιμη χρήση της δασικής βιοποικιλότητας. Σε αυτό το σημείο τονίζεται πως στις περισσότερες προ-UNCED Συνθήκες, τα δικαιώματα των αυτοχθόνων δεν αναφέρονται καν, ενώ δεν γίνεται καμία προσπάθεια συμφιλίωσης της προστασίας της βιοποικιλότητας και των ανθρωπίνων αναγκών. Σε επίπεδο εφαρμογής, ωστόσο, τα δεδομένα αλλάζουν. Βάσει της Έκθεσης Εκτίμησης Εφαρμογής του Προγράμματος Έργου για τη δασική βιοποικιλότητα⁷⁵,

⁷² Βλ. CBD, Programme Background, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/forest/background.shtml> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

⁷³ Βλ. CBD, *Expanded Programme of Work on Forest Biological Diversity*, Canada, 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/publications/for-pow-en.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

⁷⁴ Η οικοσυστημική προσέγγιση αποτελεί το πρωτεύον πλαίσιο δράσης υπό την CBD και ορίζεται ως « η στρατηγική για την ολοκληρωμένη διαχείριση του εδάφους, του ύδατος και των ζώντων οργανισμών, η οποία προάγει την διατήρηση και την βιώσιμη χρήση επί ίσοις όροις». Η προσέγγιση αυτή υιοθετήθηκε στην 5^η COP και εμπεριέχει ένα δυνατό ανθρωποκεντρικό χαρακτήρα, ο οποίος διαφαίνεται έντονα στις δώδεκα αρχές στις οποίες στηρίζεται. Ενδεικτικά αναφέρεται πως η διαχείριση του οικοσυστήματος αποτελεί ζήτημα κοινωνικής επιλογής (αρχή 1), πρέπει να αποκεντρώνεται στο χαμηλότερο αρμόζον επίπεδο (αρχή 2) και να γίνεται μέσα σε ένα οικονομικό πεδίο αναφοράς (αρχή 4). Βλ. CBD, *COP 5 Decision V/6, Ecosystem Approach*, Nairobi, Kenya, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7148> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

⁷⁵ Η Έκθεση Εκτίμησης για την εφαρμογή του Προγράμματος Έργου για τη δασική βιοποικιλότητα συντάχθηκε με την απόφαση VI/22 της Συνδιάσκεψης των Μερών από μια ad hoc Τεχνική Ομάδα Ειδικών το 2007. Από τότε δεν έχει υπάρξει άλλη παρεμφερής Έκθεση. Βλ. CBD, *In-Depth Review of the Expanded Programme of Work on*

παρά την αναγνώριση του εποικοδομητικού ρόλου των αυτοχθόνων κοινοτήτων στη διαμόρφωση των εθνικών πολιτικών προστασίας και διαχείρισης των δασών, καταγράφεται από πολλούς Μη Κυβερνητικούς Οργανισμούς η περιορισμένη συμμετοχή και πληροφόρηση των αυτοχθόνων λαών και τοπικών κοινοτήτων, καθώς επίσης και άλλων ομάδων μείζονος ενδιαφέροντος σε αυτές. Συνδυετικός κρίκος σε αυτό το εμπόδιο αποτελεί και το ζήτημα του άλυτου και μη ξεκάθαρου σε πολλές χώρες καθεστώτος ιδιοκτησίας γης. Η έλλειψη δικαιωμάτων επί των εδαφών τους και η διαμάχες που προκύπτουν μεταξύ αυτοχθόνων λαών και κυβερνήσεων για την διεκδίκηση των ανωτέρω δικαιωμάτων οδηγούν στον περιορισμό της εδαφικής διαχείρισης και στην μειωμένη παροχή οικονομικών πόρων για τη διαχείριση των φυσικών πόρων από τους ιθαγενείς.

Η Έκθεση Εκτίμησης Έργου εντοπίζει και άλλες αδυναμίες σχετικά με τις επιδιώξεις του Προγράμματος. Τα δασικά οικοσυστήματα αποκαθίστανται σε πολλές χώρες με αποτέλεσμα την μείωση κινδύνου για δασική υποβάθμιση. Παρόλα αυτά, τα αναπτυσσόμενα κράτη αντιμετωπίζουν έντονα οικονομικά ελλείμματα, τα οποία δεν τους επιτρέπουν την ανάπτυξη σύγχρονων τεχνικών και μεθόδων αποκατάστασης εδαφικών εκτάσεων αντίστοιχων με αυτές των αναπτυγμένων κρατών. Ανάγκη για περισσότερη οικονομική χρηματοδότηση εντοπίζεται και στις περιοχές που έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες. Αν και τα επιτυχή παραδείγματα δεν λείπουν⁷⁶ ως ελάχιστα προστατευόμενα χαρακτηρίζονται τα δάση της Αφρικής και τα βορείου γεωγραφικού πλάτους δάση της Παλαιαρκτικής και Νεοαρκτικής ζώνης⁷⁷. Ένας από τους μεγαλύτερους χρηματοδοτικούς φορείς για την CBD, το Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Ταμείο (GEF) της Παγκόσμιας Τράπεζας, αποτελεί πηγή υποστήριξης για τον

Forests Biological Diversity, UNEP/CBD/SBSTTA/13/3, 13 November 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-13/official/sbstta-13-03-en.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

⁷⁶ Το Πρόγραμμα προστατευόμενων περιοχών της περιοχής του Αμαζονίου, το οποίο καλύπτει περίπου τα ¼ από τα 700.000 τετραγωνικά χιλιόμετρα που καλύπτουν οι προσδιορισμένες προστατευόμενες περιοχές στο σύνολό τους. Το Πρόγραμμα αυτό προκύπτει από την συνέργεια των κρατικών αρχών της Βραζιλίας, της ΜΚΟ WWF, της Γερμανικής κυβέρνησης και του Παγκόσμιου Περιβαλλοντικού Ταμείου (GEF). Βλ. CBD, *Global Biodiversity Outlook 3*, Secretariat on Biological Diversity, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/publications/gbo/gbo3-final-en.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

⁷⁷ Βλ. United Nations Environment Programme World Conservation Monitoring Centre (UNEP-WCMC), World Wide Fund for Nature (WWF) Network, World Resources Institute (WRI), Institute of Forest and Environmental Policy (IFP), University of Freiburg, *Global Ecological Forest Classification and Forest Protected Area Gap Analysis. Analyses and recommendations in view of the 10% target for forest protection under the Convention on Biological Diversity (CBD)*, 2nd revised edition, January 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cbd.int/doc/nr/nr-04/Forest_Gap_Analysis_2009_2nd%20ed.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

καθορισμό και διατήρηση των δασικών προστατευόμενων περιοχών και για την βιώσιμη διαχείρισή τους. Από το 2000, το GEF υποστηρίζει 92 προγράμματα σχετικά με τα δάση σε 52 χώρες, διαθέτοντας το ποσό των 247 εκατομμυρίων Ευρώ. Παρά ταύτα, ένα σημαντικό χρηματοδοτικό κενό για την διατήρηση των δασών παραμένει και η μελλοντική δασική χρηματοδότηση από επιπρόσθετες πηγές αποτελεί βασική προτεραιότητα⁷⁸.

Στο σύνολο των ανασταλτικών προς εφαρμογή παραγόντων δεν θα πρέπει να παραλειφθεί όμως, εκτός του οικονομικού, και μια σειρά άλλων ελλειμμάτων όπως: τα κενά στην έρευνα και έκθεση της διαχείριση των δασών βάσει των απειλών που αντιμετωπίζουν σε εθνικό επίπεδο (π.χ. έντομα, φωτιές, αποδάσωση), τα ανεπαρκή συστήματα παρακολούθησης και η πληροφόρηση σχετικά με τις διεθνείς και τοπικές ανάγκες που υπάρχουν, η έλλειψη ενημέρωσης και γνώσης ζητημάτων που άπτονται της δασικής βιοποικιλότητας από τους πολίτες, τους πολιτικούς και τους νομικούς των κρατών, η ανυπαρξία συνεργασίας μεταξύ των εθνικών υπουργείων και τμημάτων τους, η φτώχεια στις τοπικές κυρίως κοινότητες, αλλά και η ανάγκη μεγαλύτερης συνεργασίας από την πλευρά των διεθνών οργανισμών για την υποστήριξη προόδου των κρατών προς την κατεύθυνση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών.

Λαμβάνοντας υπόψη τις παραπάνω αδυναμίες προκύπτει ο προβληματισμός για το αν η προστασία των δασικών οικοσυστημάτων μπορεί να είναι εφικτή μέσα από το Πρόγραμμα Έργου της CBD, το οποίο αφήνει τα κράτη να αναπτύξουν εθελοντικές εθνικές πολιτικές για την εφαρμογή του βάσει των προτεραιοτήτων και αναγκών τους. Από την άλλη πλευρά η CBD θέτει όλο και πιο φιλόδοξους στόχους. Μετά την αποτυχία του στόχου μείωσης της απώλειας βιοποικιλότητας μέχρι το 2010, υιοθετήθηκε στην τελευταία Συνδιάσκεψη των Μερών (COP10) ένα νέο Στρατηγικό Πλάνο 2011-2020 για καθοδήγηση των διεθνών και εθνικών προσπαθειών στην διάσωση της βιοποικιλότητας μέσω ενισχυμένων δράσεων. Στο πλαίσιο αυτού, από τους βασικότερους στόχους σχετικά με τη δασική βιοποικιλότητα αποτελεί η μείωση κατά το ήμισυ και -όπου είναι εφικτό- η εκμηδένιση των απωλειών των φυσικών βιοτόπων, συμπεριλαμβανομένων των δασών, τα οποία πρέπει να χρηζούν βιώσιμης διαχείρισης. Σε αντίθεση με το ανέφικτο αυτό στόχο, όμως, βασική είναι η προσπάθεια ενίσχυσης της

⁷⁸ Βλ. Holopainen, J., Marieke, W., *Financing Sustainable Forest Management*, ETFRN News, Issue No.49, Tropenbos International, Wageningen, The Netherlands, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.communitycarbonforestry.org/NewPublications/ETFRNews49.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

συνεργασίας της CBD και με άλλα συμβατικά περιβαλλοντικά καθεστάτα, αλλά και θεσμικούς φορείς όπως η CPF (Collaborative Partnership on Forests) για την εύρεση αδυναμιών στην δημιουργία εκθέσεων και μηχανισμών παρακολούθησης από τα κράτη μέχρι την COP 11, αλλά και η εύρεση λύσεων για το πώς μπορεί η δασική βιοποικιλότητα σε σχέση με ζητήματα που την αφορούν, όπως για παράδειγμα η αναδυόμενη προβληματική του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής, να ενσωματωθούν καλύτερα στις εθνικές πολιτικές για τα δάση⁷⁹.

Η Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης, (UNCCD) υιοθετήθηκε το 1994 και αποτελεί την μόνη σύμβαση που αναφέρει την οικοσυστημική υποβάθμιση στον τίτλο της. Η συνεισφορά της στην δομή του παγκόσμιου νομικού πλαισίου για τα δάση είναι τμηματική, μιας και εστιάζει αποκλειστικά σε συναφή ζητήματα με την απερίμωση και την υποβάθμιση του εδάφους. Σύμφωνα με την απόφαση 6/1 της Συνδιάσκεψης των Μερών της, τα κράτη καλούνται να πραγματοποιήσουν δραστηριότητες με σκοπό την αναγέννηση υποβαθμισμένων δασών και να χρησιμοποιήσουν τεχνικές συλλογής πληροφοριών σχετικά με τους δασικούς πόρους, ώστε να είναι εφικτή η ανάλυση του καθεστώτος δασοκάλυψης. Η επίσης σημαντική απόφαση 7/12 συστήνει την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης δασών ως ένα αποτελεσματικό μέσο σύνδεσης των στόχων της Σύμβασης και με τις άλλες δύο Συμβάσεις του Ρίο⁸⁰. Η κύρια δραστηριοποίηση της Σύμβασης σχετικά με τα δάση, όμως, εκφράζεται σε περιφερειακό επίπεδο, μέσα από την ανάπτυξη θεματικών προγραμμάτων στο πλαίσιο των περιφερειακών Προγραμμάτων Δράσης των κρατών. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτών αποτελούν το TPN (Thematic Programme Networks) 2 για την προώθηση της αγροδασοκομίας (agroforestry) και διατήρησης του εδάφους στην Αφρική και την Ασία και το TPN 4 για την αγροδασοκομία και την καταπολέμηση της φτώχειας στις χώρες της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής⁸¹. Τα προγράμματα αυτά αποτελούν δίκτυα περιφερειακών, υπο-περιφερειακών και εθνικών οργανισμών, τα οποία λειτουργούν ως

⁷⁹ Βλ. ειδικότερα CBD, *COP 10, Decision X/36: Forest biodiversity*, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=12302> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

⁸⁰ Βλ. Collaborative Partnership on Forests, *Strategic Framework for Forests and Climate Change, A proposal by the Collaborative Partnership on Forestry for a coordinated forest - sector response to climate change*, December 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/16639-064a7166b1dd027504bbfbb763878af99.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

⁸¹ Βλ. Joint Liaison Group of the Rio Conventions, *Forests, Climate Change, Biodiversity and Land Degradation*, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.unccd.int/publicinfo/factsheets/pdf/forest_eng.pdf (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

μηχανισμοί για την ανταλλαγή πληροφοριών και εμπειριών μεταξύ των κοινωνικών εταίρων και των πολιτών και φέρουν ως κύριο στόχο τους τον περιορισμό της αποψίλωσης των δασών μέσω της ανάπτυξης και προώθησης οικονομικά βιώσιμων και περιβαλλοντικά ασφαλών τεχνολογιών για την επέκταση της δασικής επιφάνειας των χωρών και την ενσωμάτωσή τους στα συστήματα γεωργίας τους. Η αποτελεσματικότητα των προγραμμάτων, όμως, είναι περιορισμένη. Ζητήματα ιδιοκτησίας γης, διαφθοράς, έντονων πολιτικών και εμφύλιων διαμαχών και αδύναμης οικονομίας των κρατών του αναπτυσσόμενου Νότου δεν επιτρέπουν πλήρη εφαρμογή των προγραμμάτων, τα οποία τυγχάνουν ανεπαρκούς χρηματοδότησης και από το Παγκόσμιο Περιβαλλοντικό Ταμείο, αλλά και από τον Παγκόσμιο Μηχανισμό της UNCCD, ο οποίος βάσει της πιο πρόσφατης έκθεσης του 2010 σχετικά με την αποτελεσματικότητά του φαίνεται να μην έχει κινητοποιήσει χρηματικούς πόρους για τα εθνικά προγράμματα δράσης από το 2006⁸². Με τη διακήρυξη από τα Ηνωμένα Έθνη του Παγκόσμιου Έτους Δασών για το 2011, η σημασία τους στο πλαίσιο της Σύμβασης αναμένεται να ενισχυθεί αισθητά.

Σημαντικός είναι ο ρόλος των δασών και στην **Σύμβαση πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή (UNFCCC)**. Σκοπός της UNFCCC αποτελεί ο μετριασμός των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και η προσαρμογή των οικοσυστημάτων στην κλιματική αλλαγή (αρ. 2): Σύμφωνα με το άρθρο 3 της Συνθήκης οι πολιτικές και τα μέτρα καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής οφείλουν να είναι «εκτενείς, να καλύπτουν όλες τις σχετικές πηγές, αποταμιευτήρες και δεξαμενές αερίων του θερμοκηπίου [...] και να καλύπτουν όλους τους τομείς της οικονομίας»⁸³. Τα δάση λειτουργούν ως πηγές εκπομπών και ως φυσικοί ταμιευτήρες άνθρακα. Στο Πρωτόκολλο⁸⁴ του Κιότο, τον πρωτεύοντα μηχανισμό συμμόρφωσης της

⁸² Βάσει του άρθρου 21(4), η UNCCD ίδρυσε τον Παγκόσμιο Μηχανισμό με σκοπό την αύξηση της αποτελεσματικότητας των ήδη υπάρχοντων χρηματοδοτικών μηχανισμών ώστε να προωθηθούν ενέργειες για την κινητοποίηση σημαντικών χρηματικών πόρων, συμπεριλαμβανομένου της μεταφοράς τεχνολογίας, βάσει όρων παραχώρησης, στις πληγείσες αναπτυσσόμενες χώρες. Βλ. UNCCD, *Implementation of decision 6/COP.9 - Evaluation of the Global Mechanism*, Tenth session, Changwon, Republic of Korea, 10-21 October 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.unccd.int/cop/officialdocs/cop10/pdf/4eng.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

⁸³ Βλ. ειδικότερα United Nations Framework Convention on Climate Change, 1992, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

⁸⁴ Με βάση τις διαδικασίες που προβλέπονται από τη Σύμβαση, στην Τρίτη Σύνοδο των Συμβαλλομένων Μερών (Κιότο, Δεκέμβριος 1997) υιοθετήθηκε Πρωτόκολλο στη Σύμβαση, γνωστό ως Πρωτόκολλο του Κιότο. Το Πρωτόκολλο στοχεύει σε συνολική μείωση των εκπομπών τουλάχιστον κατά 5% την πενταετία 2008-2012 σε σύγκριση με τα επίπεδα του 1990. Για την επίτευξή του, τα ανεπτυγμένα Κράτη - Μέρη του Πρωτοκόλλου καλούνται να εξασφαλίσουν ότι οι εκπομπές τους, για 6 συνολικά αέρια, δεν θα υπερβούν τα όρια που τους τίθενται με το Πρωτόκολλο αυτό, στο Παράρτημα Β. Το Πρωτόκολλο τέθηκε σε ισχύ το 2005. Βλ. Kyoto Protocol to the

UNFCCC, τα δάση κατέχουν περίοπτη θέση. Βάσει του αρ.3 καθορίζεται πως «η άμεση προκαλούμενη από τον άνθρωπο αλλαγή χρήσης γης και οι δραστηριότητες δασοκομίας (Land Use, Land Use Change and Forestry/LULUCF), περιορισμένες στην δάσωση, αναδάσωση και αποδάσωση» μπορούν να χρησιμοποιηθούν μερικώς για την επίτευξη των δεσμεύσεων μείωσης των εκπομπών των (αναπτυγμένων) χωρών του Παραρτήματος Ι. Το ίδιο, όμως, δεν συνέβη και με τα αναπτυσσόμενα κράτη, τα οποία κατάφεραν να συμπεριλάβουν τελικά με δυσκολία τη χρήση γης, την αλλαγή χρήσης γης και τις δασοκομικές δραστηριότητές τους ως ένα εργαλείο πολιτικής για τον συμψηφισμό των εκπομπών των αερίων του θερμοκηπίου στο πλαίσιο του Μηχανισμού Καθαρής Ανάπτυξης (CDM)⁸⁵ στην έβδομη Συνδιάσκεψη των Μερών στο Μαρακές το 2001⁸⁶. Ο Μηχανισμός Καθαρής Ανάπτυξης θεωρείται γενικά επιτυχής σε όρους συνόλου έργων και όγκου επικυρωμένων μειώσεων εκπομπών. Εντοπίζονται δύο μειονεκτήματα: πρώτον, ότι καλύπτει έργα σχετικά με την αντιμετώπιση ζητημάτων δάσωσης και αναδάσωσης, όμως εξαιτίας τεχνικών και πολιτικών αιτιών δεν αναπτύσσει δράση σε τομείς αποδάσωσης και υποβάθμισης δασών. Δεύτερον, ο μηχανισμός δεν έχει καταφέρει να αναπτύξει σημαντική χρηματοδότηση για τα έργα δάσωσης και αναδάσωσης, ενώ και ο αριθμός τους παραμένει περιορισμένος. Για το Μάιο του 2010 καταγράφονται μόνο 16 τέτοια έργα από το σύνολο των 2.191 προγραμμάτων⁸⁷.

Ένα νέο εργαλείο πολιτικής προτείνεται στην COP13 της UNCCC με την υιοθέτηση του Σχεδίου δράσης του Μπαλί το 2007 και έρχεται να αναπληρώσει το κενό στα ζητήματα αποδάσωσης και υποβάθμισης δασών. Το REDD (Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation), όπως ονομάζεται, στοχεύει στην ανάδειξη της σημασίας των δασών για την

United Nations Framework Convention on Climate Change, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://unfccc.int/essential_background/kyoto_protocol/items/1678.php (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

⁸⁵ Σύμφωνα με την UNFCCC, ο CDM αποτελεί ένα μηχανισμό βάσει του οποίου οι χώρες του Παραρτήματος Ι λαμβάνουν πιστοποιημένες μονάδες μείωσης εκπομπών σε αντάλλαγμα των πραγματοποιηθέντων έργων που αναπτύσσουν στις αναπτυσσόμενες χώρες (άρθρου 12 του Πρωτοκόλλου).

⁸⁶ Σύμφωνα με την UNCCC, οι Συμφωνίες του Μαρακές, συμπεριλαμβάνουν κανόνες για τις δραστηριότητες χρήσης γης, αλλαγής χρήσης γης και δασοκομίας. Βλ ειδικότερα UNCCC, *The Marrakesh Accords & The Marrakesh Declaration*, 2001, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://unfccc.int/cop7/documents/accords_draft.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

⁸⁷ Βλ. UNFCCC, *Annual report of the Executive Board of the clean development mechanism to the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Kyoto Protocol*, Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Kyoto Protocol, Sixth session Cancun, 29 November to 10 December 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2010/cmp6/eng/10.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

κλιματική αλλαγή, την διατήρηση και μη εναλλακτική χρήση γης τους και την ενίσχυση της αποτροπής της αποψίλωσης και υποβάθμισης των δασών, δίνοντας οικονομική αξία στον αποθηκευμένο στα δάση άνθρακα. Στο σημείο αυτό τονίζεται πως η σύντομη αυτή παρουσίαση του Συμβατικού πλαισίου για την Κλιματική Αλλαγή αναλύεται εκτενέστερα στο τρίτο μέρος της εργασίας όπου γίνεται λεπτομερής προσέγγιση του μηχανισμού REDD.

Οι ξεχωριστές δράσεις των Συμβάσεων του Ρίο, αν και σημαντικές, έχουν καταδειχθεί από αποφάσεις των ίδιων των Συνδιασκέψεων των Μερών τους, ως ατελείς⁸⁸. Υπογραμμίζεται η ανάγκη ενίσχυσης συνεργασίας των συμβατικών καθεστώτων, έτσι ώστε να ενισχυθεί η συνέργεια και να μειωθεί η επικάλυψη των δραστηριοτήτων τους. Τον Αύγουστο του 2001, οι Συμβάσεις καθιέρωσαν την Κοινή Συνδετική Ομάδα (Joint Liaison Group), ένα άτυπο φόρουμ για την ανταλλαγή και διερεύνηση ευκαιριών για αυξημένο συντονισμό δράσεων. Σχετικά με τα δάση, έχουν διοργανωθεί σημαντικά σεμινάρια⁸⁹, τα οποία καταδεικνύουν τους καλύτερους τρόπους και μέσα προγραμματισμού και εφαρμογής σχεδίων και προγραμμάτων, προωθητικών των διατάξεων των τριών Συμβάσεων. Μια αξιολογία προσπάθεια των Γραμματειών των συμβατικών καθεστώτων για κάλυψη του κατακερματισμένου χαρακτήρα διεθνούς προστασίας των δασών. Σε αυτό το σημείο κλείνει το κύκλος του καθεστώτος προστασίας των δασών, το οποίο αναπτύχθηκε το 1992 και ακολουθεί η σχεσιακή εξέταση προστασίας των δασών και συγκεκριμένων θεματικών, όπως αναφέρεται και στην εισαγωγή του κεφαλαίου.

3.2.2. Η διατήρηση των δασικών οικοσυστημάτων.

Η διατήρηση των δασών με έμφαση την βιολογική ποικιλομορφία τους ξεκινά πολύ πιο πριν από την Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο το 1992. Ήδη από τη δεκαετία του '70 υιοθετούνται κείμενα διεθνούς δικαίου, τα οποία αποσκοπούν στην προστασία των δασών, στο ευρύτερο πλαίσιο προστασίας οικοτόπων, ως μέρος των στόχων και προγραμμάτων τους. Παρακάτω παρουσιάζονται τα πιο αντιπροσωπευτικά νομικά εργαλεία διατήρησης των δασών: Η Σύμβαση Ramsar και η Σύμβαση για την Παγκόσμια Κληρονομιά. Και τα δύο νομικά

⁸⁸ Βλ ειδικότερα CBD, Rio Conventions, Articles and Decisions, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/cooperation/artsdecs.shtml> (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

⁸⁹ Βλ. UNFCCC, Workshop on Forests and Forest Ecosystems: *UNFCCC Promoting synergy in the implementation of the three Rio conventions*, Viterbo, Italy, 5-7 April 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.unccd.int/workshop/docs/finalreport.pdf> (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

δεσμευτικά κείμενα διαθέτουν την ίδια δομή, η οποία στηρίζεται στην λογική δημιουργίας μιας λίστα προστασίας οικοτόπων και σε αντίθεση με την CBD, η οποία προσφέρει ολοκληρωμένη προστασία για την βιοποικιλότητα στο σύνολό της, συμβάλλουν στην αποκλειστική προστασία των προστατευόμενων περιοχών, καλύπτοντας υποσύνολα των συνολικών σε ανάγκη για προστασία δασικών εκτάσεων.

3.2.2.1. Η Σύμβαση Ramsar για τους Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας.

Η σύμβαση για τους Υγροτόπους Διεθνούς Σημασίας Ιδιαίτερα ως Οικότοπους Υδροβίων Πτηνών (1971) αποτελεί την πρώτη διεθνή Σύμβαση προϊόν ευρύτερης συνεργασίας των κοινωνικών εταίρων και όχι μόνο κρατών προσφέροντας το πλαίσιο διατήρησης και ορθολογικής χρήσης των υγροτόπων και των πόρων τους, ενώ ξεχωρίζει ως μοναδική παγκόσμια περιβαλλοντική Σύμβαση που ασχολείται με ένα συγκεκριμένο τύπο οικοσυστήματος. Τα Συμβαλλόμενα Μέρη καλούνται να υποδείξουν τους κατάλληλους υγροτόπους στο πλαίσιο της επικράτειάς τους για συμπερίληψή τους στον Κατάλογο Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας (List of Wetlands of International Importance) εξασφαλίζοντας την αποτελεσματική διατήρηση και διαχείρισή τους βάσει της «ορθής χρήσης» τους (αρ.2-5)⁹⁰. Με βάση αυτή την προσέγγιση, η Σύμβαση Ramsar καθιστά αναγκαία από τα Κράτη την αναγνώριση της σύνδεσης και αλληλεξάρτησης των υγροτόπων με τα δάση. Ο Κατάλογος Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας διαθέτει έναν όλο και αυξανόμενο αριθμό δασών, τα οποία περιορίζονται μόνο σε τρεις κατηγορίες δασωδών υγροτόπων -τους παλιρροϊκά δασώδεις υγροτόπους, τους υγροτόπους γλυκού νερού που καλύπτονται από δάση και τους δασώδεις τυρφώνες- συμβάλλοντας, όμως επικοδομητικά στην εφαρμογή των Προγραμμάτων της CBD σχετικά με τη δασική βιοποικιλότητα και τις προστατευόμενες περιοχές⁹¹.

⁹⁰ Η «ορθή χρήση» των υγροτόπων ορίζεται ως η διατήρηση του οικολογικού χαρακτήρα τους, ο οποίος επιτυγχάνεται μέσω της εφαρμογής οικοσυστημικών προσεγγίσεων, στο πλαίσιο της βιώσιμης ανάπτυξης. Βλ. ειδικότερα Ramsar Convention Secretariat, *Wise use of wetlands: Concepts and approaches for the wise use of wetlands*, Ramsar handbooks for the wise use of wetlands, 4th edition, Vol. 1, Gland, Switzerland, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ramsar.org/pdf/lib/hbk4-01.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

⁹¹ Από τους 1.886 υγροτόπους που συμπεριλαμβάνονται στον Κατάλογο της Σύμβασης, οι 202 αφορούν ένα από τους τρεις τύπους δασωδών υγροτόπων. Οι χώρες με τον μεγαλύτερο αριθμό αυτών των δασωδών υγροτόπων είναι: το Μεξικό (18), η Φινλανδία (14), η Σουηδία (10), η Αυστραλία (9) και οι Η.Π.Α. (7). Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. CBD, *Water, Wetlands and Forests, A Review of Ecological, Economic and Policy Linkages*, CBD Technical Series No. 47, Published jointly by the Secretariat of the Convention on Biological Diversity and the

Στα σχετιζόμενα με τα δάση εργαλεία για την εφαρμογή της Σύμβασης ξεχωρίζει το Επταετές Ανανεώσιμο Στρατηγικό Πλάνο της Ramsar, το οποίο προσφέρει καθοδήγηση στα Μέρη και τα όργανα της Σύμβασης και εστιάζει στους στόχους και τις απαραίτητες δράσεις με σκοπό την διατήρηση και ορθή διαχείριση των υγροτόπων. Τα πιο πρόσφατο Στρατηγικό πλάνο 2009-2015, αναφέρεται στην αναγκαιότητα ενσωμάτωσης των πολιτικών προστασίας στα εθνικά δασικά προγράμματα και την ενδυνάμωση των συνεργειών με σχετιζόμενες δασικές συμφωνίες⁹². Επιπροσθέτως, από τις βασικότερες αδυναμίες της Σύμβασης σχετικά με τα δάση εντοπίζονται: α) η περιορισμένη προστασία των δασωδών υγροτόπων και ειδικά μόνο όσων έχουν κατοχυρωθεί στον Κατάλογο Υγροτόπων Διεθνούς Σημασίας. β) Η μη περιγραφή συγκεκριμένων μέτρων προστασίας και κοινών ενεργειών στις οποίες πρέπει να προβούν τα κράτη μέρη για την προστασία των δασωδών υγροτόπων με φυσικό επακόλουθο η πρακτική υιοθέτησης της αρχής της ορθολογικής χρήσης να διαφέρει σε κάθε κράτος μέλος. γ) Η ανεπάρκεια πόρων από τους παραδοσιακούς δωρητές της Σύμβασης, με αποτέλεσμα πολλά συμβαλλόμενα μέρη να μην έχουν την δυνατότητα να προσέλθουν στην τελευταία (δέκατη) Συνδιάσκεψη των Μερών⁹³ και ακολούθως να συμμετάσχουν στην λήψη αποφάσεων σχετικών με την προστασία των δασωδών υγροτόπων και δ) παρά την παγκόσμια αύξηση πολιτικών (41%), η εφαρμογή τους και η συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στη διαμόρφωσή τους παραμένει σε περιορισμένο βαθμό επιτυχής. Ωστόσο, οφείλεται να αναγνωριστεί ότι η Σύμβαση έχει καταφέρει να ευαισθητοποιήσει το κοινό για την ιδιαίτερη αξία των υγροτόπων στο σύνολό τους και να κρατήσει ιδιαίτερα τα τελευταία χρόνια το επιστημονικό ενδιαφέρον της παγκόσμιας κοινότητας στραμμένο προς τους δασώδεις υγροτόπους.

Secretariat of the Ramsar, Convention on Wetlands, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-47-en.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

⁹² Η Γραμματεία της Σύμβασης Ramsar διαθέτει Σύμφωνο Συνεργασίας με την Γραμματεία της CBD και μέσω κοινών έργων βοηθούν στην διοργάνωση των δράσεων των δύο θεσμών. Η Γραμματεία της Σύμβασης Ramsar έχει Σύμφωνο Συνεργασίας και με την Γραμματεία της Σύμβασης Παγκόσμιας Κληρονομιάς και της Γραμματείας της UNCCD, ενώ αποτελεί μέλος του Biodiversity Liaison Group. Βλ. Ramsar Convention Secretariat, *The Ramsar Strategic Plan 2009-2015: Goals, strategies, and expectations for the Ramsar Convention's implementation for the period 2009 to 2015*, Ramsar handbooks for the wise use of wetlands, 4th edition, Vol. 21., Gland, Switzerland, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ramsar.org/pdf/lib/hbk4-21.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

⁹³ Βλ. Ramsar, Report of the Secretary General on the implementation of the Convention at the global level, 10th Meeting of the Conference of the Parties to the Convention on Wetlands (Ramsar, Iran, 1971), "Healthy wetlands, healthy people", Changwon, Republic of Korea, 28 October - 4 November 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ramsar.org/pdf/cop10/cop10_doc06_e.pdf (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

3.2.2.2. Η Σύμβαση για την Παγκόσμια Πολιτιστική Κληρονομιά.

Η Σύμβαση για την προστασία της Παγκόσμιας Πολιτιστικής και Φυσικής Κληρονομιάς υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση της UNESCO στις 16 Νοεμβρίου 1972. Σήμερα απαριθμεί 186 Κράτη Μέρη και φέρει ως βασικό της στόχο την δημιουργία διεθνούς υποστήριξης για την προστασία και διατήρηση χώρων που παρουσιάζουν μοναδική πολιτιστική και φυσική παγκόσμια αξία (αρ. 2)⁹⁴. Τα Κράτη Μέρη, αναθεωρώντας τα κριτήρια επιλογής των μνημείων το 1994 ενίσχυσαν την έννοια της φυσικής παγκόσμιας αξίας προσθέτοντας την in situ διατήρηση της βιοποικιλότητας και την σπουδαιότητα ενός φυσικού μνημείου βάσει της συνεισφοράς του στην οικολογική, βιολογική εξέλιξη και ανάπτυξη ενός οικοσυστήματος και των ενδημικών ειδών, τα οποία διαβιούν μέσα σε αυτό⁹⁵. Όσον αφορά στην συνεισφορά της Σύμβασης στην διαμόρφωση του παγκόσμιου νομικού καθεστώτος προστασίας για τα δάση, ο ρόλος της είναι σημαντικός για την ενίσχυση των εθνικών πολιτικών διατήρησης των φυσικής κληρονομιάς δασικών προστατευόμενων περιοχών. Από το πρώτο Εθνικό Πάρκο (Yellowstone National Park) στην Αμερική έως και σήμερα, η Σύμβαση έχει συμπεριλάβει στην Λίστα Παγκόσμιας Κληρονομιάς 104 δασικές περιοχές. Η ιδιαίτερη σημασία των δασών μπορεί να αναγνωρίστηκε από τα πρώτα έτη εφαρμογής της Σύμβασης, όμως το ζήτημα της προστασίας της βιοποικιλότητας και της βιώσιμης διαχείρισής αναδεικνύεται από το 2001 και έπειτα με την δημιουργία του Προγράμματος Παγκόσμιας Κληρονομιάς Δασών για την εξασφάλιση της παγκόσμιας διατήρησής τους⁹⁶. Η έλλειψη, όμως, ενός πλαισίου ομογενών δεικτών σχετικά με την κατάσταση διατήρησης των προστατευόμενων από την Σύμβαση δασικών περιοχών καθώς επίσης και η ανεπαρκής εξειδίκευση των υπεύθυνων για την διαχείριση των περιοχών αυτών

⁹⁴Βλ. Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat, Final Text adopted by the International Conference on the Wetlands and Waterfowl at Ramsar, Iran, 2 February 1971, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-texts-convention-on/main/ramsar/1-31-38%5E20671_4000_0 (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

⁹⁵ Βλ. Francioni F., Lencerini, F., *The 1972 World Heritage Convention - A commentary*, Oxford University Press, 2008, σελ. 66-79

⁹⁶ Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς συμφώνησε στην 25^η Συνεδρίασή της πως οφείλεται να δοθεί μεγαλύτερη εστίαση στα δάση και ενέκρινε την δημιουργία του Προγράμματος Παγκόσμιας Κληρονομιάς Δασών. Βλ. WHC, 25th session of the Committee Helsinki, Finland, 11 December - 16 December 2001, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://whc.unesco.org/en/sessions/25COM> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

κοινωνικών εταίρων σε θέματα διατήρησης και βιώσιμης διαχείρισής τους καθιστούν δύσκολη την έγκυρη πληροφόρηση σχετικά με την πραγματική κατάσταση διατήρησης των δασών, ενώ εντοπίζεται, κυρίως στα αναπτυσσόμενα κράτη, η περιορισμένη ανάπτυξη μηχανισμών, οι οποίοι επιτρέπουν τον επηρεασμό διαδικασιών λήψης αποφάσεων σχετικών με την προώθηση της ενισχυμένης περιβαλλοντικής προστασίας και βιοποικιλότητας των προστατευόμενων δασών τους⁹⁷. Πιο θετικά είναι τα αποτελέσματα διατήρησης μιας δασικής περιοχής όταν συνδυάζεται η προώθηση της βιοποικιλότητας με την προώθηση του τουρισμού. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το Εθνικό Πάρκο Τικάλ⁹⁸ στη Γουατεμάλα, όπου στην πράξη και έπειτα από την εφαρμογή των σεμιναρίων που πραγματοποιήθηκαν για την ανάπτυξη του οικοτουρισμού ως αντιστάθμισμα στο παράνομο κυνήγι και την αποψίλωση μεγάλου αριθμού φοινίκων, παράλληλα με την προστασία της βιολογικής ποικιλομορφίας του εθνικού πάρκου αυξήθηκαν και τα έσοδα του κράτους. Η σημαντική λεπτομέρεια, όμως είναι πως το 90% των διατηρούμενων αυτών περιοχών ενισχύουν οικονομικά και τις τοπικές κοινότητες, οι οποίες εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό για την διαβίωσή τους από τα δάση. Παρατηρείται, λοιπόν, πως παράλληλα με το οικονομικό κίνητρο επέρχεται και το ενδιαφέρον για προστασία των δασικών περιοχών. Σε ορισμένες περιπτώσεις, όμως, μπορεί να συμβεί και το άκρως αντίθετο, όπως αναπτύσσεται στις επόμενες σελίδες.

3.2.3. Το διεθνές εμπόριο δασών μέσα από την βιώσιμη διαχείρισή του.

Παγκοσμίως, η εθνική οικονομική μεγέθυνση και ανάπτυξη φαίνεται πως εξαρτάται όλο και περισσότερο από το διεθνές εμπόριο και τις επενδύσεις. Στο υποκεφάλαιο αυτό επιχειρείται η προσέγγιση της δύσκολης σχέσης που προκύπτει από την οικονομική εκμετάλλευση των δασών και την παράλληλη προσπάθεια προστασίας και βιώσιμης διαχείρισής τους, η οποία σε διεθνές επίπεδο εκφράζεται από την Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών της

⁹⁷ Βλ. World Heritage, Report 21, *Leveraging Conservation at the Landscape Level Proceedings of the 2nd World Heritage Forest Meeting*, Nancy, France, 9-11 March 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-43-8.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

⁹⁸ Βλ. ειδικότερα WHC, *Linking Biodiversity Conservation and Sustainable Tourism at World Heritage Sites*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://whc.unesco.org/en/activities/66/> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

Άγριας Χλωρίδας και Πανίδας, τον Διεθνή Οργανισμό Τροπικής Ξυλείας και την μέθοδο της πιστοποίησης των δασών.

3.2.3.1. Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών της Άγριας Χλωρίδας και Πανίδας (CITES).

Η CITES υπογράφηκε στην Ουάσινγκτον των Η.Π.Α. το 1973 και τέθηκε σε ισχύ το 1975. Ο βασικός σκοπός αυτού του διεθνούς νομικού εργαλείου είναι η ρύθμιση του διεθνούς εμπορίου ειδών χλωρίδας και πανίδας, τα οποία απειλούνται εξαιτίας της υπερεκμετάλλευσης τους. Η CITES δεν απαγορεύει το εμπόριο των ειδών, αλλά αποσκοπεί στον έλεγχο του μέσα από την θεσμοποίηση ενός συστήματος αδειών και πιστοποιητικών από τα κράτη μέρη της, το οποίο βασίζεται σε μια λίστα ζώων και φυτών κατηγοριοποιημένων βάσει επικινδυνότητας εξαφάνισής τους σε τρία παραρτήματα⁹⁹. Στο πλαίσιο αυτών των παραρτημάτων συμπεριλαμβάνεται ένας όλο και αυξανόμενος αριθμός ειδών δέντρων, κυρίως α) εξαιτίας του σημείου εμπορικής εξαφάνισης που έχουν φτάσει λόγω της εκτενούς οικονομική τους εκμετάλλευση και β) επειδή πολλά κράτη, θεωρώντας την Σύμβαση αποτελεσματικό εργαλείο για την εξασφάλιση της βιώσιμης χρήσης των εμπορεύσιμων ειδών δέντρων τους, ζητούν να τα συμπεριλάβουν στο τρίτο Παράρτημα της Σύμβασης, έτσι ώστε τα κράτη εισαγωγής και εξαγωγής να μπορούν να εξασφαλίσουν ότι μόνο η νόμιμη ξυλεία και άλλα δασικά προϊόντα βρίσκουν το δρόμο τους στην διεθνή αγορά¹⁰⁰.

Η συμπερίληψη φυτών κυρίως στο Παράρτημα II δεν αποτέλεσε πάντα εύκολη υπόθεση, κυρίως για τα σημαντικά εμπορεύσιμα είδη ξυλείας. Αντίθετοι με την κατηγοριοποίηση αυτών

⁹⁹ Στο Παράρτημα I ταξινομούνται τα είδη που θεωρούνται πιο επικίνδυνα προς εξαφάνιση. Στο Παράρτημα II ταξινομούνται τα είδη, τα οποία δεν απειλούνται απαραίτητα με εξαφάνιση, όμως χρήζουν προστασίας μέσω ελέγχου του εμπορίου τους ώστε να μην φτάσουν στο προαναφερθέν στάδιο και στο Παράρτημα III ταξινομούνται τα είδη για τα οποία τα κράτη μέρη έχουν ζητήσει συνεργασία και άλλων κρατών για την αποφυγή παράνομης ή μη βιώσιμης εκμετάλλευσης τους (αρ.2παρ.3). Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Signed at Washington, D.C., on 3 March 1973, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cites.org/eng/disc/text.shtml#texttop> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

¹⁰⁰ Από τα 200 είδη δέντρων που προστατεύονται από την Σύμβαση, τα 85 κατατάσσονται στο δεύτερο Παράρτημά της, ενώ 110 είδη ελέγχονται βάσει του τρίτου Παραρτήματός της. Βλ ειδικότερα CITES, CITES and the UN International Year of Forests 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cites.org/eng/news/SG/2011/20110131_sg_statement_IYF.shtml (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

των ειδών υπήρξαν κυρίως τα κράτη μεγάλης παραγωγής ξυλείας και οι βιομηχανίες τους φοβούμενοι, ότι μια τέτοια ενέργεια θα εκλαμβάνονταν ως απαγόρευση του διεθνούς εμπορίου από τους καταναλωτές ή ότι θα προκαλούσε την απόρριψη της ξυλείας από συγκεκριμένα δέντρα, τα οποία οι καταναλωτές θεωρούσαν επικίνδυνο να εξαφανιστούν με αποτέλεσμα αρνητικές για την αγορά επιπτώσεις. Αυτή η άποψη συνδέεται και με το ευρύτερο πολιτικό επιχείρημα πως μια τέτοια εμπορική απαγόρευση δημιουργεί διακρίσεις προς τις αναπτυσσόμενες, κυρίως τροπικές, χώρες, οι οποίες υποστηρίζουν ότι η CITES επιβάλλει υποχρεώσεις στα κράτη δίχως να είναι στην θέση να αποδώσει επαρκή υποστήριξη, υπό την μορφή πρόσθετης χρηματοδότησης και υποδομών, ώστε να κάνει εφικτή την πλήρη εφαρμογή των υποχρεώσεων των κρατών μερών της¹⁰¹. Από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα του παραπάνω κολλήματος αποτελεί η κατηγοριοποίηση του πλατύφυλλου μαονιού, ενός από τα πιο διαδεδομένα εμπορεύσιμα τροπικά δέντρα, στο δεύτερο Παράρτημα της Σύμβασης, το οποίο κατάφερε τελικά να συμφωνηθεί έπειτα από δέκα χρόνια διαπραγματεύσεων την περίοδο 1992-2002, στο πλαίσιο της δωδέκατης Συνδιάσκεψης των Μερών¹⁰². Παρά την νίκη αυτή της Σύμβασης, στο κομμάτι της εφαρμογής της αντιμετωπίζονται προβλήματα μιας και η παράνομη υλοτομία του μαονιού συνεχίζεται με ανησυχητικούς για την μελλοντική ύπαρξη του δέντρου ρυθμούς¹⁰³. Επιπλέον, παρά την γενικώς παραδεχόμενη άποψη πως η CITES συμβάλλει στην βιώσιμη διαχείριση των δασικών πόρων¹⁰⁴ μέσα από τις εμπορικές ρυθμίσεις που έχει καθιερώσει και μέσω της ενισχυτικής αρωγής, την οποία προσφέρει μια εγκαθιδρυμένη από την COP-9 Ομάδα Εργασίας για την Ξυλεία στα κράτη μέρη, τίθενται αμφιβολίες ως προς την

¹⁰¹ Βλ. Mulliken, T., *The Role of CITES in Controlling the International Trade In Forest Products/Implications For Sustainable Forest Management, Non-Wood Forest Products*, Working Document. No. 7, FAO, Rome, 2009 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/012/k5336e/k5336e00.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹⁰² Βλ. Grogan, J., Barreto, P., «Big-Leaf Mahogany on CITES Appendix II: Big Challenge, Big Opportunity», *Conservation Biology*, Vol.19, Issue 3, p.973-976, June 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1523-1739.2005.00086.x/full> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹⁰³ Πιο συγκεκριμένα, το Περού αποτελεί έναν από τους μεγαλύτερους εξαγωγείς παράνομα υλοτομημένου μαονιού κυρίως σε χώρες των Η.Π.Α. και της Ευρώπης δίχως να διαθέτει την ύπαρξη των απαραίτητων αδειών εξαγωγής, οι οποίες παρέχονται από την αρμόζουσα CITES περουβιανή Διοικητική Αρχή, IRENA. Βλ. ειδικότερα Rojas, C., *Illegal logging and international trade in mahogany (Swietenia macrophylla) from the Peruvian Amazon*, AIDESEP (National Association of Amazon Indians in Peru), May, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.illegal-logging.info/uploads/Mahogany_reportEng.pdf (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

¹⁰⁴ Βλ. Assembe-Mvondo, S., «A Review of States Practice of Sustainable Forest Management with regard to some International Conventions», *Miskolc Journal of International Law*, Vol. 5, Issue 2, p.109-131, 2008.

ουσιαστική αποτελεσματικότητά της. Προς διάλυση αυτών των αμφισβητήσεων, η Σύμβαση αναπτύσσει ένα σημαντικό Πρόγραμμα σε συνεργασία με τον Διεθνή Οργανισμό Τροπικής Ξυλείας (ΙΤΤΟ)¹⁰⁵, ενώ στοχεύει φέτος να αναπτύξει συνεργασία και με τη Διεύθυνση Δασοκομίας του FAO μέσω της υιοθέτησης ενός Συμφώνου Συνεργασίας (MoU).

3.2.3.2. Η Διεθνής Συμφωνία για το Εμπόριο Τροπικής Ξυλείας.

Η Διεθνής Συμφωνία για την Τροπική Ξυλεία (International Tropical Timber Agreement/ITTA) είναι η μόνη παγκόσμια νομικά δεσμευτική Συμφωνία, η οποία εστιάζει αποκλειστικά στα δάση και το εμπόριο των προϊόντων τους. Υιοθετείται το 1983 στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη (UNCTAD) και αντικαθίσταται το 1994 με σκοπό την ενίσχυση της έννοιας της διατήρησης των δασών, η οποία συνδέεται άμεσα και ισότιμα με το εμπόριο, όπως φαίνεται και από το προοίμιο της Συμφωνίας¹⁰⁶. Βασικός σκοπός της είναι η ανάπτυξη και διάνθιση του διεθνούς εμπορίου τροπικής ξυλείας από βιώσιμα διαχειριζόμενα και νομίμως υλοτομημένα δάση και η βιώσιμη διαχείριση των παραγωγών δασών τροπικής ξυλείας (αρ.1). Από τα μεγαλύτερα εγχειρήματα της ITTA, αποτελεί ο «Στόχος 2000», βάσει του οποίου όλα τα διεθνώς εμπορεύσιμα προϊόντα τροπικής ξυλείας μεταξύ των κρατών μερών της ITTA θα πρέπει να προέρχονται από δάση βιώσιμα διαχειριζόμενα¹⁰⁷.

Στο θεσμικό υπόδειγμα διακυβέρνησης της Συμφωνίας ξεχωρίζει το διακυβερνητικό όργανό της, το Διεθνές Συμβούλιο Τροπικής Ξυλείας, το οποίο αποτελείται από δύο διοικητικές παρατάξεις: τις παραγωγούς τροπικής ξυλείας χώρες και τις χώρες κατανάλωσης τροπικής

¹⁰⁵Το "ITTO-CITES Program for Implementing CITES Listings of Tropical Timber Species" αποτελεί ένα πολυετές πρόγραμμα συνεργασίας μεταξύ της CITES και του ITTO με βασικό του στόχο την εξασφάλιση πως το διεθνές εμπόριο των ειδών ξυλείας, τα οποία συμπεριλαμβάνονται στα Παραρτήματα της CITES, συνάδει με την βιώσιμη διαχείριση και διατήρησή τους. Το Πρόγραμμα ενισχύεται οικονομικά από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή και άλλες δωρητρίες χώρες του ITTO (Η.Π.Α, Ιαπωνία, Νορβηγία, Σουηδία και Νέα Ζηλανδία). Ήδη στο Καμερούν, στην Ινδονησία, στη Βολιβία, στη Βραζιλία, στο Περού και πρόσφατα στη Μαλαισία παρέχεται αρωγή και κατευθυντήριες γραμμές για τον σχεδιασμό πλάνων δασικής διαχείρισης. Βλ. ειδικότερα ITTO, *ITTO-CITES Program for Implementing CITES Listings of Tropical Timber Species*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/cites_programme/ (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

¹⁰⁶ Βλ. United Nations Conference on Trade and Development, *International Tropical Timber Agreement*, 1994, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.itto.int/itita/#1994> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹⁰⁷ Βλ. Sands, Ph., *Principles of International Environmental Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003, p. 547-548.

ξυλείας. Και οι δύο διαθέτουν ισότιμες ψήφους (1.000 ψήφοι στην κάθε ομάδα), οι οποίες μοιράζονται βάσει του μεριδίου εισαγωγών τροπικής ξυλείας για τις καταναλώτριες χώρες και βάσει του μεριδίου εξαγωγών και δασικών περιοχών για τις παραγωγούς χώρες¹⁰⁸. Μια τέτοια κατανομή παρόλα αυτά μπορεί να θεωρηθεί και ως περιοριστική ως προς την προαγωγή του βασικού στόχου της συμφωνίας -της βιώσιμης διαχείρισης δασών- μιας και ενώ η έκταση των δασών λαμβάνεται υπόψη, οι περισσότερες ψήφοι διανέμονται βάσει μεριδίου των χωρών στο διεθνές εμπόριο τροπικής ξυλείας. Οι έντονες ανησυχίες σχετικά με την ανεφαρμογή ζητημάτων διατήρησης των δασών από τα μέσα της δεκαετίας του '90 και η αποτυχία επίτευξης του «Στόχου 2000»¹⁰⁹ οδήγησε σε αποχή πολλών κρατών από τις συνόδους του Συμβουλίου, με αποτέλεσμα την δημιουργία ενός αναθεωρημένου κειμένου το 2006, το οποίο δεν έχει τεθεί ακόμα σε ισχύ¹¹⁰ και δεν διαφοροποιείται από αυτό του 1994, αλλά φέρει ως προστιθέμενη αξία την πρόβλεψη εστίασης σε ζητήματα μείωσης της φτώχειας, την βελτίωση της εφαρμογής της δασικής νομοθεσίας και διακυβέρνησης, την ενθάρρυνση για οικολογική σήμανση των δασών και την προώθηση των δασικών και μη προϊόντων.

Το υπεύθυνο όργανο για την προώθηση και παρακολούθηση της λειτουργίας της Συμφωνίας είναι ο Διεθνής Οργανισμός Τροπικής Ξυλείας (International Tropical Timber Organization - ITTO). Ο ITTO αναπτύσσει σειρά εργαλείων και τεχνικών κανόνων για την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών και βοηθά τα κράτη-μέλη του να τα υιοθετήσουν σε τοπικό επίπεδο μέσω προγραμμάτων. Όλα τα προγράμματα χρηματοδοτούνται από εθελοντικές συνεισφορές των καταναλωτών κυρίως κρατών και υπολογίζεται πως από την λειτουργία του το 1987, ο οργανισμός έχει χρηματοδοτήσει περίπου 1.000 έργα και

¹⁰⁸ Μεταξύ των παραγωγών κρατών, οι πρώτοι 400 ψήφοι δίνονται ισότιμα μεταξύ των κρατών της Αφρικής, Ασίας-Ειρηνικού, Λατινικής Αμερικής και Καραϊβικής. Οι υπόλοιπες 300 κατανέμονται με βάση την δασοκάλυψη που διαθέτει η κάθε χώρα και οι υπολειπόμενες 300 ψήφοι καταμερίζονται βάσει του μέσου όρου της καθαρής αξίας των εξαγωγών των παραγωγών χωρών για τα τρία προηγούμενα έτη. βλ. ειδικότερα ό.π. No. 106.

¹⁰⁹ Βλ. Poor, D., Chiew, T., *Review of Progress towards the Year 2000 Objective*, ITTO, 28th Session, Lima-Peru, 24-30 May 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.itto.int/resource01/#reports> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

¹¹⁰ Βλ. Η Συμφωνία θα τεθεί σε ισχύ εάν οι δώδεκα κυβερνήσεις των παραγωγών κρατών, οι οποίες διατηρούν τουλάχιστον το 60% των συνολικών ψήφων και οι δέκα κυβερνήσεις των καταναλωτριών κρατών, οι οποίες διαθέτουν το 60% του παγκόσμιου όγκου κατανάλωσης τροπικής ξυλείας, επικυρώσουν την συμφωνία. Η ITTA 2006 αναμένεται να υιοθετηθεί μέχρι το τέλος του 2011. Βλ. Παράρτημα Δ, σελ. 139

δραστηριότητες αξίας 350 εκατομμυρίων δολαρίων¹¹¹. Σε πρόσφατη αξιολόγηση της δραστηριότητάς του ειδικά στο ζήτημα προώθησης της βιώσιμης διαχείρισης των δασών, τα αποτελέσματα διαφαίνονται πολύ πιο ενθαρρυντικά από την προηγούμενη πενταετία. Ιδιαίτερη πρόοδο εμφανίζουν η Βραζιλία, η Γουιάνα, η Μαλαισία, η Γκαμπόν και το Περού, οι οποίες χρησιμοποιώντας τα ειδικά κριτήρια και δείκτες βιώσιμης διαχείρισης του οργανισμού¹¹² παρουσιάζουν πιο ακριβή και θετικά στοιχεία σχετικά με την κατάσταση, τις μεθόδους διαχείρισης των δασών τους, την εμφανή ανάπτυξη εθνικών δασικών πολιτικών και ξεκάθαρων καθεστώτων ιδιοκτησίας γης. Επίσης, από τα 33 κράτη μέλη του οργανισμού στα οποία ζητήθηκαν εκθέσεις, μόνο το Βανουάτου δεν ήταν τυπικό ως προς την λογοδοτική του ευθύνη. Παρόλα αυτά, αναδεικνύεται το ζήτημα της ποιοτικής, αλλά και έμπιστης πληροφόρησης από τα κράτη, τα οποία κρίνεται πως δεν είναι πάντα βάσιμες μιας και χρησιμοποιούνται διαφορετικές πηγές και μέθοδοι συλλογής πληροφοριών, ενώ παραδείγματα εξεγέρσεων στο Περού, Βολιβία και Μεξικό των ιθαγενών ενάντια στην κυβερνητική πολιτική ιδιοκτησίας γης καθώς επίσης και η μειωμένη ορθολογική διαχείριση των τροπικών δασών των παραγωγών χωρών (δεν καλύπτεται πάνω από 1 κυβικό μέτρο το εκτάριο το χρόνο)¹¹³ αποτελούν παραδείγματα που επιβεβαιώνουν τον παραπάνω ισχυρισμό και διαστρεβλώνουν την κατά τα άλλα ωραιοποιημένη εικόνα που θέλουν τα κράτη να παρουσιάζουν για την ενίσχυση του εθνικού τους προφίλ.

¹¹¹ Τις βασικότερες δωρήτριες χώρες αποτελούν οι Η.Π.Α., η Ολλανδία, η Ε.Ε., η Ελβετία και η Ιαπωνία. Για περισσότερες λεπτομέρειες σχετικά με τα προγράμματα βλ. ειδικότερα το τελευταίο Πλάνο Δράσης του Οργανισμού 2008-2011, ITTO, *Plan of Action 2008-2011*, ITTO Policy Development Series No. 18, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ito.int/policypapers_guidelines/ (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹¹² Τα ειδικά κριτήρια και οι δείκτες για την βιώσιμη διαχείριση του ITTO υιοθετούνται πρώτη φορά το 1992 έπειτα από επίμονες διαπραγματεύσεις, μιας και η πολιτική και οικονομική εξάρτηση των παραγωγών χωρών τις έφερνε αντίθετες με τις περιβαλλοντικές πιέσεις που αναπτύσσονταν σε Ευρώπη και Β. Αμερική για την υιοθέτηση βιώσιμων πρακτικών διαχείρισης των τροπικών δασών. Τελικά, οι παραγωγοί χώρες, για να αποθαρρύνουν εμπορικούς αποκλεισμούς και να βελτιώσουν την δημόσια εικόνα τους υιοθέτησαν τα κριτήρια του ITTO, τα οποία προσφάτως (2005) αναθεωρήθηκαν και ενισχύθηκαν με προβλέψεις για αναγνώριση των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων πληθυσμών στα πατρογονικά τους εδάφη. Βλ. σχετικά με τα κολλήματα υιοθέτησης των κατευθυντήριων γραμμών και δεικτών του ITTO το 1992: Gale, F., *The Tropical Timber and Trade Regime*, International Political Economy, MacMillan Press Ltd, London, 1998, p.149-157 και τα νέα κριτήρια και δείκτες 2005: ITTO, *Revised ITTO criteria and indicators for the sustainable management of tropical forests including reporting format*, ITTO Policy Development Series No. 15, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ito.int/policypapers_guidelines/ (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹¹³ Βλ. ειδικότερα Blaser, J., Sarre, A., Poore, D., Johnson, S., *Status of Tropical Forest Management 2011*, ITTO Technical Series No.38, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ito.int/news_releases/id=2663 (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

Άλλες αδυναμίες για την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών (SFM) αποτελούν η έλλειψη εφαρμογής των δασικών εθνικών νόμων και πολιτικών, γραφειοκρατικές δυσκολίες και διαμάχες σχετικά με την δικαιοδοσία μεταξύ κυβερνήσεων και οργανισμών, οι ένοπλες συγκρούσεις της προηγούμενης δεκαετίας (Καμπότζη, Ακτή Ελεφαντοστού, Γουατεμάλα, Λιβερία, Σουρινάμ, Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό), οι ανεπαρκείς πόροι από τις κυβερνήσεις και τους οργανισμούς αναπτυξιακής βοήθειας και ένα από τα μεγαλύτερα αντικίνητρα: το γεγονός ότι η βιώσιμη διαχείριση των δασών είναι λιγότερο επικερδής σε σύγκριση με άλλες χρήσεις εδάφους, όπως είναι για παράδειγμα διάφορες μορφές καλλιέργειας, η αστική ανάπτυξη και η μεταλλευτική δραστηριότητα¹¹⁴. Ως επακόλουθο αυτού, η βιώσιμη διαχείριση των δασών δεν αποτελεί προτεραιότητα για τις κυβερνήσεις, ενώ αποθαρρύνονται και οι επενδύσεις από τον ιδιωτικό τομέα. Γενικότερα, οι τιμές της τροπικής ξυλείας παραμένουν χαμηλές. Είναι πιθανό να αυξηθούν στο μέλλον έτσι ώστε να αντανάκλουν καλύτερα το πραγματικό κόστος παραγωγής, συμπεριλαμβανομένου του ευκαιριακού κόστους της διατήρησης των δασών, όμως, μέχρι στιγμής δεν υπάρχει κανένα σημάδι προς αυτή την κατεύθυνση¹¹⁵.

Μπορούμε να συμπεράνουμε, λοιπόν, πως οι δυσκολίες εφαρμογής είναι πολλές. Παρόλα αυτά ο ΙΤΤΟ αποτελεί ένα σημαντικό κεφάλαιο στην προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης των δασών, πέρα από τα οικονομικά οφέλη που το εμπόριο ξυλείας μπορεί να προσφέρει στις εμπλεκόμενες σε αυτό χώρες. Παρακάτω αναδεικνύεται ο ρόλος του και στην διαμόρφωση της δεύτερης μεθόδου εκτίμησης προώθησης της βιώσιμης διαχείρισης των δασών πέρα από την δημιουργία κριτηρίων και δεικτών SFM, την πιστοποίηση των δασών.

¹¹⁴ Βλ. Johnson, S., Sarre, A., *Tropical Forest Update, A newsletter from the International Tropical Timber Organization to promote the conservation and sustainable development of tropical forests*, Vol.20, No.3, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.itto.int/tfu/> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

¹¹⁵ Βλ. ΙΤΤΟ, *Annual review and assessment of the world timber situation*, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/annual_review/ (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

3.2.3.3. Η πιστοποίηση των δασών.

Η πιστοποίηση¹¹⁶ της βιώσιμης διαχείρισης που δίδεται στα δάση μέσα από τη σήμανση των δασικών προϊόντων, είναι κυρίως ένα έμμεσο, εθελοντικό οικονομικό κίνητρο για τη βελτίωση της δασικής διαχείρισης. Εμφανίστηκε στα τέλη της δεκαετίας του '80 ως εναλλακτική λύση για την προστασία των δασικών πόρων (κυρίως των τροπικών δασών) και αφού είχε προηγηθεί ένας αποτυχημένος εμπορικός αποκλεισμός δασικών προϊόντων σε μεγάλες αγορές της Δ. Ευρώπης και της Β. Αμερικής¹¹⁷. Οι δύο βασικοί εκφραστές της πιστοποίησης των δασών αποτελούν το Συμβούλιο Δασικής Διαχείρισης (Forest Stewardship Council- FSC) και το Πρόγραμμα για την Στήριξη της Δασικής Πιστοποίησης (Program for the Endorsement of the Forest Certification-PEFC). Το FSC αναδύεται το 1993 ως ένας νέος, παγκόσμιος ΜΚΟ, του οποίου η δομή αποκλείει την κυβερνητική συμμετοχή και περιορίζει αυστηρά την επιρροή των δρώντων με άμεσο οικονομικό ενδιαφέρον στην παραγωγή και πώληση των δασικών προϊόντων. Στο πλαίσιο αυτό το FSC παρήγαγε δέκα αρχές και κριτήρια, τα οποία ορίζουν την υπεύθυνη δασοκομία παγκοσμίως¹¹⁸. Αξίζει να σημειωθεί πως τα κριτήρια αυτά καθορίστηκαν τοπικά

¹¹⁶ Ως πιστοποίηση ορίζεται η πράξη, που πραγματοποιείται από έναν ανεξάρτητο ελεγκτικό οργανισμό-μηχανισμό, κατά την οποία η διαδικασία διαχείρισης παραγωγής, διαμόρφωσης, κ.λπ. κάποιου προϊόντος ή υπηρεσίας ελέγχεται έτσι ώστε να διασφαλίζεται η συμβατότητα της με κάποια συγκεκριμένα πρότυπα. Η δασική πιστοποίηση διασφαλίζει τη συμβατότητα της βιώσιμης δασικής διαχείρισης με κάποια διαχειριστικά και διοικητικά πρότυπα. Τα δασικά αυτά πρότυπα εκφράζονται από τις αρχές, τα κριτήρια και τους δείκτες βιώσιμης δασικής διαχείρισης. Βλ. Patosaari, P., *Sustainable Forest Management, Forest Certification and MDG's. Forest Certification in Developing and Transitioning Societies*, Yale University, New Haven, Connecticut, USA, June 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un.org/esa/forests/pdf/notes/newhaven_100604.pdf (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

¹¹⁷ Είναι σημαντικό να αναφερθεί πως αποτέλεσε πρωτοβουλία διεθνών περιβαλλοντικών και κοινωνικών οργανισμών (WWF, Rainforest Alliance, Friends of the Earth) και μιας μικρής ομάδας επιχειρηματικού ενδιαφέροντος.

¹¹⁸ Οι δέκα αυτές αρχές και κριτήρια είναι: 1) Συμμόρφωση με τους νόμους και τις αρχές του Συμβουλίου Δασικής Διαχείρισης, 2) Δικαιώματα και υποχρεώσεις ιδιοκτησίας και χρήσης γης, 3) Δικαιώματα των αυτοχθόνων πληθυσμών, 4) Κοινωνικές σχέσεις και δικαιώματα εργατών, 5) Τα πλεονεκτήματα που προσφέρουν τα δάση, 6) Περιβαλλοντικός αντίκτυπος, 7) Πλάνο Διαχείρισης, 8) Παρακολούθηση και λογοδοτική ευθύνη, 9) Διατήρηση υψηλής διατήρησης και αξιών των δασών, 10) Φυτεύσεις. Βλ. ειδικότερα Forest Stewardship Council- Synergies, *Annual Report 2010*, Bonn, Germany, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.fsc.org/fileadmin/general-assembly/Documents/Announcements_PDF/English/FSC-Annual_Report_2010-ENG.pdf (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

μέσω εθνικών διαδικασιών των κοινωνικών εταίρων, τα οποία έπειτα υποστηρίχθηκαν από το διοικητικό συμβούλιο του¹¹⁹.

Η παρουσία του FSC πυροδότησε έντονες αντιδράσεις στο πλαίσιο της δασικής βιομηχανίας και των κυβερνητικών δρώντων, οι οποίοι αμφέβαλαν για το κύρος του οργανισμού να αξιολογεί τις κατάλληλες δασικές πρακτικές. Το αποτέλεσμα αυτής της αμφισβήτησης ώθησε έναν αριθμό δασικών παραγωγών συνεταιρισμών στην Βόρεια Αμερική και Ευρώπη να σχηματίσουν ανταγωνιστικά συστήματα πιστοποίησης, στα οποία εμπλέκονταν κυβερνητικοί οργανισμοί και εθνικοί οργανισμοί καθορισμού βιομηχανικών προτύπων¹²⁰. Πολλά από τα συστήματα αυτά ενοποιήθηκαν στην πορεία υπό την σκέπη του Προγράμματος για την Στήριξη της Δασικής Πιστοποίησης (PEFC), το οποίο ξεκίνησε ως ευρωπαϊκό σύστημα και το 2003 καθιερώθηκε ως διεθνής οργανισμός. Σε αντίθεση με το FSC το PEFC δεν διαθέτει δικά του κριτήρια και αρχές, αλλά υιοθετεί αυτά του ΙΤΤΟ, τα οποία είναι πιο ελαστικά από αυτά του FSC, χωρίς ιδιαίτερα μεγάλες διαφοροποιήσεις¹²¹. Παρά ταύτα, εντοπίζονται δύο αδύναμα σημεία σε σχέση με το FSC: πρώτον, ενώ το FSC ζητά στους αιτούντες πιστοποίηση να διαπιστευτούν από έναν ανεξάρτητο Οργανισμό (Accreditation Services International)¹²², τα συστήματα του PEFC στηρίζονται στις υπηρεσίες διαπίστευσης κρατικά εξουσιοδοτημένων οργάνων προκαλώντας αμφιβολία ως προς την διαφάνεια απονομής πιστοποίησης και δεύτερον επειδή τα συστήματα του PEFC ξεκίνησαν από ιδιοκτήτες δασών ή βιομηχανικές δασικές εταιρείες, δίνουν μειωμένη σημασία στην συμμετοχή της κοινωνίας των πολιτών στην διαμόρφωση κριτηρίων και προτύπων πιστοποίησης.

¹¹⁹ Το FSC κυβερνάται από μια Γενική Συνέλευση, η οποία από το 1996 διαθέτει τρία επιμελητήρια μελών- το οικονομικό, το περιβαλλοντικό και το κοινωνικό- το καθένα από τα οποία διαθέτει το ένα τρίτο δικαιωμάτων ψήφου βάσει ισότιμης γεωγραφικής κατανομής μεταξύ των χωρών Βορρά και Νότου. Οι καθημερινές λειτουργίες διοικούνται από την Γραμματεία, η οποία καταθέτει εκθέσεις στο εννεαμελές Διοικητικό Συμβούλιο και διεκπεραιώνει τις οδηγίες της Γενικής Συνέλευσης και τα πλάνα στρατηγικής του Συμβουλίου. Βλ. FSC Governance, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fsc.org/governance.html> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹²⁰ Βλ. Pattberg, P., «The Forest Stewardship Council: Risk and Potential of Private Forest Governance», *The Journal of Environment Development*, V. 14, No. 3, 2005, p.356-374.

¹²¹ Σε αντίθεση με το PEFC, το FSC απαγορεύει για παράδειγμα συγκεκριμένες δραστηριότητες όπως τη χρήση γενετικά τροποποιημένων οργανισμών. Βλ. PEFC Council Technical Document, 5 October 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.responsiblepurchasing.org/UserFiles/File/Paper/Standards/PEFC_TechnicalDocument.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹²² Βλ. Accreditation Services International, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.accreditation-services.com/> (προσπελάστηκε τη 19 Ιουνίου 2011).

Ανεξαρτήτως, όμως, των δύο προγραμμάτων εντοπίζονται κάποιες παρατηρήσεις και προβληματισμοί. Ένα ζήτημα που προκύπτει εξετάζοντας την διαδικασία πιστοποίησης είναι το τι ουσιαστικά μετράται: πρέπει τα κριτήρια και οι δείκτες να μετρούν την καταλληλότητα της διαδικασίας, το επίπεδο επίτευξης αποτελέσματος ή και τα δύο; Για παράδειγμα, από το 1994 το Καμερούν εμφάνισε πρόοδο στους δασικούς του νόμους αυξάνοντας τον αριθμό εγκεκριμένων πλάνων διαχείρισης. Παρόλα αυτά, στην πράξη αποδείχθηκε πως το 70% της παραγωγής ξυλείας το 2006 καθοδηγήθηκε σαν να μην υπήρχε το πλαίσιο βελτιωμένων κανόνων διαχείρισης¹²³.

Επίσης, οφείλεται να τονιστεί πως παρά την συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση για πιστοποίηση των δασών, η διαδικασία δεν εφαρμόζεται ισομερώς σε όλο τον κόσμο. Πιο συγκεκριμένα, τα τροπικά δάση καλύπτονται με πιστοποίηση μόνο στο 5% της παγκόσμιας επιφάνειάς τους. Αντίθετα, η υποστήριξη από το FSC και το PEFC για πιστοποίηση στην Βόρεια Αμερική και την Ευρώπη, όπου η εφαρμογή πολιτικών για τα δάση είναι ήδη δυναμική, είναι μεγαλύτερη¹²⁴. Σε περίπτωση που η απόκτηση του σήματος της πιστοποίησης μπορεί να είναι πιο δαπανηρή και επαχθής για τους παραγωγούς των αναπτυσσόμενων κρατών απ' ό,τι για αυτούς των αναπτυγμένων, τίθεται το ζήτημα προστατευτισμού για το διεθνές εμπόριο με αποτέλεσμα να συνδέεται μοιραία το ζήτημα αν εναρμονίζεται η πιστοποίηση δασών προς τους κανόνες διεθνούς εμπορίου του ΠΟΕ (Παγκόσμιος Οργανισμός Εμπορίου)¹²⁵.

¹²³ Βλ. Cashore, B., Gale, F., Meidinger, E., Newsom, D., «Forest Certification in Developing and Transitioning Countries», *Environment*, Vol. 48, No. 9, Nov. 2006, p.6-25, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.yale.edu/forestcertification/pdfs/2006/FC-Dev-Trns-Envr-Nov06-1.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

¹²⁴ Βλ. Purbawiyatna, A., Simula, M., *Developing Forest Certification - Towards increasing the comparability and acceptance of forest certification systems worldwide*, ITTO, Technical Series 29, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/technical_report/ (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

¹²⁵ Βάσει της Συμφωνίας του ΠΟΕ για τα Τεχνικά εμπόδια στο Εμπόριο (Technical Barriers to Trade - TBT, 1970), επιδιώκεται η μείωση των τεχνικών κανονισμών και άλλων σχετιζόμενων προτύπων, τα οποία υπηρετούν προστατευτικούς σκοπούς. Στον δασικό τομέα παραμένει αβέβαιο εάν οι όροι της TBT (Παράρτημα Ι) καλύπτουν την παραγωγή μη προϊόντων και μεθόδων επεξεργασίας, προωθούμενων από συστήματα πιστοποίησης ή εάν αυτά τα πρότυπα καλύπτονται από τις προϋποθέσεις της θεμελιακής Συμφωνίας του ΠΟΕ (Γενική Συμφωνία για τα Δασμούς και το Εμπόριο/ General Agreement on Tariffs and Trade - GATT) για μη διάκριση των προϊόντων (αρ. III) και την εξαίρεσή σε περίπτωση διατήρησης των εξαντλήσιμων φυσικών πόρων (αρ. XX(g)). Η πιθανή εφαρμογή της TBT όσον αφορά τα συστήματα πιστοποίησης των δασών θα εξακριβωθεί μόνο σε περίπτωση που κάποιο κράτος μέλος του ΠΟΕ φέρει κάποια υπόθεση ενάντια προς τα συστήματα αυτά στο Πάνελ Επίλυσης Διαφορών του Οργανισμού. Βλ. ειδικότερα Bernstein, S., Hannah, E., «Non-State Global Standard Setting and the

Παρά τις όποιες αμφισβητήσεις, σήμερα, η πιστοποίηση δασών έχει εξελιχθεί σε ένα από τα πιο πολυσυζητημένα θέματα δασικής πολιτικής παγκοσμίως. Παρά τις διαφορετικές προσεγγίσεις, καθίσταται πλέον φανερό, ότι η πιστοποίηση δασών αποτελεί αναπόσπαστο στοιχείο της έννοιας της δασικής διαχείρισης, αφού έχει ήδη εξαπλωθεί στις διεθνείς αγορές και έχει ενταχθεί σε κείμενα διεθνών συμβάσεων και στρατηγικών. Αναμένεται δε, βάσει των πιο πρόσφατων εξελίξεων, να παρατηρηθεί αν θα υιοθετηθεί η προτεινόμενη από το PEFC Διακήρυξη του Ρίο για την Δασική Πιστοποίηση (2010), στο πλαίσιο της πολυαναμενόμενης Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών στο Ρίο το 2012¹²⁶.

3.2.4. Άλλοι σημαντικοί Θεσμοί.

Το Κεφάλαιο αυτό θα ήταν ελλιπές αν δεν παρουσιαζόταν η συνεισφορά επιπρόσθετων, πέρα του Παγκόσμιου Οργανισμού Εμπορίου και του Διεθνούς Οργανισμού Τροπικής Ξυλείας, θεσμών, οι οποίοι προβλέπουν την προστασία και διατήρηση των δασών ως μέρος της συνολικής τους δράσης. Στην πιο αντιπροσωπευτική θεσμική αυτή μορφή εντοπίζονται ο Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών και η Παγκόσμια Τράπεζα.

Το πρώτο παγκόσμιο διακυβερνητικό όργανο που ασχολήθηκε με την βιωσιμότητα των δασών από την σύστασή του (1945) αποτελεί ο **Οργανισμός Τροφίμων και Γεωργίας των Ηνωμένων Εθνών (FAO)**. Το Τμήμα Δασοκομίας του Οργανισμού εστίαζε τεχνικά στην διατήρηση και αναπλήρωση της ξυλείας έπειτα από την περίοδο του δευτέρου Παγκοσμίου Πολέμου. Παρά τις καλές του προθέσεις, όμως, ο FAO απεδείχθη ανίκανος να σταματήσει την αυξανόμενη απώλεια των δασών σε παγκόσμιο επίπεδο. Από τους κυριότερους λόγους της αποτυχίας αυτής, αποτέλεσαν η απόρριψη των οικολογικών αναγκών των δασών και η εκτίμηση των αιτιών της αποδάσωσης χωρίς να λαμβάνονται υπόψη δραστηριότητες εκτός του τομέα της ξυλείας, όπως είναι για παράδειγμα η μετατροπή των δασών σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις¹²⁷. Οι

WTO: Legitimacy and the Need for Regulatory Space», *Journal of International Economic Law*, Vol. 11, Issue 3, p. 575-608, 2008.

¹²⁶ Βλ. Πρόταση του PEFC για την Rio Forest Certification Declaration, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.rioforestcertificationdeclaration.org/en/about/index.php> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

¹²⁷ Η απώλεια των οικολογικών αναγκών των δασών εντοπίζεται στο γεγονός ότι ο Οργανισμός εστίαζε εκείνη την εποχή κυρίως στην φύτευση ειδών εξωτικής ξυλείας, μια μέθοδο, την οποία προωθούσαν τα ασκούντα επιρροή κράτη του Οργανισμού. Ακόμα και σήμερα, όμως, ο FAO δεν έχει απομακρυνθεί από την λογική των φυτεύσεων,

αλλαγές βάσει των αναγκών και των προτεραιοτήτων στο δασικό τομέα, η διεύρυνση των Ηνωμένων Εθνών με τα κράτη του αναπτυσσόμενου νότου και η ανάδειξη της έννοιας της βιώσιμης διαχείρισης των δασών αποτελούν παράγοντες αναρρυθμίσεων και προόδου για την λειτουργία του FAO, ο οποίος φέρει ως αποστολή του την αρωγή των κρατών μελών του να διαχειριστούν τα δάση τους βιώσιμα. Η εξασφάλιση αυτού του σκοπού ακολουθεί την νέα προσέγγιση συνδυασμού κοινωνικών, οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων, έτσι ώστε οι παρούσες γενεές να απολαύσουν τα πλεονεκτήματα που οι δασικοί πόροι τους προσφέρουν, διατηρώντας τους παράλληλα με τέτοιο τρόπο ούτως ώστε να μπορούν να ανταπεξέλθουν στις ανάγκες των επόμενων γενεών. Το έργο του υποβοηθείται από την ανώτατη θεσπισμένη Επιτροπή της Δασοκομίας (Commission on Forestry), η οποία από το 1972 συνεδριάζει ανά διετία στην έδρα του Οργανισμού στη Ρώμη, συγκεντρώνοντας επικεφαλείς δασικών υπηρεσιών και άλλους ανώτατους κυβερνητικούς αξιωματούχους με σκοπό την μελέτη τεχνικών και πολιτικών ζητημάτων, την αναζήτηση λύσεων και την απόδοση συμβουλών στον FAO για ανάπτυξη κατάλληλων δράσεων. Όλα τα μέλη της διαθέτουν ισότιμα μια ψήφο¹²⁸, ενώ ιδιαίτερα ενισχυμένη είναι πλέον και η συμμετοχή διεθνών και μη κυβερνητικών οργανισμών (ΜΚΟ) στο πλαίσιο των Συνόδων της, ένα ζήτημα στο οποίο έβριθε αρνητικών κριτικών στο παρελθόν. Πέρα από την Επιτροπή Δασοκομίας, ο FAO διαθέτει ήδη από το 1947 την πρώτη από τις έξι Περιφερειακές Επιτροπές Δασοκομίας¹²⁹ και πέντε τεχνικά θεσπισμένα όργανα¹³⁰, τα οποία

πράγμα που φαίνεται και από τον ορισμό που υιοθετεί σχετικά με τα δάση, συμπεριλαμβάνοντας σε αυτά και τις μονοκαλλιέργειες φύτευσης δέντρων. Βλ. Lange, G., *Manual for environmental and economic accounts for forestry: A tool for cross-sectoral policy analysis*, Working Paper FAO, Rome, March 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/007/j1972e/j1972e00.htm> (προσπελάστηκε την 25 Ιουνίου 2011).

¹²⁸ Βλ. FAO, *Basic Texts of the Food and Agricultural Organization of the United Nations*, Volume I and II, Rome, July 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/meeting/022/K8024E.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

¹²⁹ Οι Περιφερειακές Επιτροπές του FAO είναι η Αφρικανική Επιτροπή Δασοκομίας και άγριας Ζωής (African Forestry Wildlife Commission), η Επιτροπή Δασοκομίας Ασίας και Ειρηνικού (Asia - Pacific Forestry Commission), η Επιτροπή Δασοκομίας της Λατινικής Αμερικής και Καραϊβικής (Latin American & Caribbean Forestry Commission), η Επιτροπή Δασοκομίας της Μέσης Ανατολής (Near East Forestry Commission) και η Επιτροπή Δασοκομίας Βορείου Αμερικής (North American Forest Commission). Οι Επιτροπές αυτές παίζουν ρόλο κλειδί στις διεθνείς ρυθμίσεις για τα δάση, μιας και λειτουργούν ως σύνδεσμος του παγκόσμιου διαλόγου μεταξύ της Επιτροπής για την Δασοκομία και το Φόρουμ των Ηνωμένων Εθνών για τα Δάση (UNFF), και την εφαρμογή τους σε εθνικό επίπεδο. Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. FAO, *Regional Forestry Commissions*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/46199/en/> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹³⁰ Τα πέντε τεχνικά όργανα είναι: Η επιτροπή Μεσογειακής Δασοκομίας (Committee on Mediterranean Forestry Questions *Silva Mediterranea*), η οποία αποτελεί το μοναδικό διεθνές φόρουμ αφιερωμένο σε θέματα μεσογειακής

συνεδριάζουν τακτικά με σκοπό την ανάπτυξη και διαχείριση συγκεκριμένων θεματικών σχετικών με τα δάση. Οι δράσεις του Οργανισμού είναι εύκολο να κατανοηθούν μέσα από τα διετή προγράμματα δασών, τα οποία αντανακλούν τρεις θεματικές εστίασης: τους δασικούς πόρους, τα δασικά προϊόντα και τις πολιτικές για την προστασία των δασών. Εξέχουσα σπουδαιότητα αποτελεί η Παγκόσμια Έκθεση Δασικών Πόρων (Global Forest Resources Assessment), η οποία βασίζεται σε στοιχεία εκθέσεων των κρατών μελών του FAO, μέσα από τα οποία ο ίδιος έχει προνοήσει την ενίσχυση πολλών αναπτυσσόμενων κρατών με ειδικά σεμινάρια εκπαίδευσης χρήσης μεθόδων τηλεπισκόπησης για την καλύτερη παρατήρηση των αλλαγών στην δασική τους επιφάνεια μέσα στο χρόνο. Παρά τις ελλείψεις που μπορεί να υπάρχουν σε κάποιες θεματικές, όπως είναι για παράδειγμα τα δάση και η επιρροή τους στην επιβίωση των ανθρώπων ή τα ακριβή στοιχεία για τις πυρκαγιές, η Έκθεση αυτή αποτελεί τη βάση μεγάλου αριθμού ερευνών και σχεδιασμού δασικών πολιτικών από κυβερνήσεις, εκπαιδευτικά-ερευνητικά Ινστιτούτα, Διεθνείς Οργανισμούς και ΜΚΟ παγκοσμίως. Ιδιαίτερης σημασίας αποτελούν και τα προγράμματα αρωγής και συνεργασίας Νότου - Νότου, όπως είναι για παράδειγμα το Πρόγραμμα Εθνικά Δάση και Εκθέσεις (National Forests and Assessment Programme), το οποίο εφαρμόζεται σε περισσότερα από πενήντα κράτη και ενισχύει την εθνική δυνατότητα ανάπτυξης πολιτικών διατήρησης δασών, έπειτα από την κατανόηση της σημασίας τους για την μείωση της φτώχειας, την τροφική ασφάλεια και τον ρόλο τους σε θέματα προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή¹³¹. Ο κατάλογος των παραδειγμάτων είναι εκτενής και η συμβολή του FAO στη διαμόρφωση του καθεστώτος δασικής προστασίας σημαντική. Το κατά πόσο το εγχείρημα μετουσιώνεται στο πρακτικό εθνικής πολιτικής σκέλος αποτελεί άλλο ζήτημα που φέρει πολλές ανεπάρκειες, όμως, οφείλεται να αναγνωριστεί η συνεχής εξέλιξη και προσπάθεια εξεύρεσης λύσεων του FAO σε σχέση με τις εσωτερικές του αδυναμίες.

δασοκομίας, στο πλαίσιο της οποίας τα μεσογειακά κράτη της Περιφερειακής Αφρικανικής Επιτροπής Δασοκομίας και Άγριας Ζωής, της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Δασοκομίας και της Επιτροπής Δασοκομίας της Μέσης Ανατολής συναντώνται, ανταλλάσσουν εμπειρίες και υιοθετούν προγράμματα συνεργασίας, το Πάνελ ειδικών των γενετικών δασικών πόρων (Panel of Experts on Forest Gene Resources), η Συμβουλευτική Επιτροπή Προϊόντων Χαρτιού και Ξυλείας (Advisory Committee on Paper and Wood Products), η Διεθνής Επιτροπή Λεύκας (International Poplar Commission) και η Επιτροπή γενετικών πόρων Τροφίμων και Γεωργίας (Commission on Genetic Resources for Food and Agriculture. Βλ. ειδικότερα FAO, Technical Statutory Bodies, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/49275/en/> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

¹³¹ Βλ. FAO, *Moving Forward. Selected Achievements of the FAO Forestry Programme 2008-2009*, Rome, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/013/i1775e/i1775e.pdf> (προσπελάστηκε την 17 Μαΐου 2011).

Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτού αποτελεί και η προτεραιότητα στο ζήτημα της βιώσιμης διαχείρισης των δασών μέσα από το ευρύ φάσμα των πτυχών της, έπειτα από κριτική των κρατών μελών του για αποτυχία εστίασης σε συγκεκριμένες δραστηριότητες¹³².

Εξίσου σημαντική αποτελεί και η συνεργασία του FAO με άλλους Ειδικευμένους Οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών, όπως είναι το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον (UNEP) και το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη (UNDP), οι οποίοι συμβάλλουν με προγράμματα και δράσεις στην προστασία των δασικών οικοσυστημάτων και την προαγωγή της ανθρώπινης ευημερίας μέσα σε αυτά. Το πιο πρόσφατο και χαρακτηριστικό παράδειγμα συνεργασίας και των τριών αυτών οργανισμών αποτελεί το Πρόγραμμα REDD των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο αναλύεται εκτενώς στο τρίτο μέρος της παρούσας εργασίας.

Η αναγνώριση της σημασίας των δασικών πόρων για την μείωση της φτώχειας εξαιτίας της συνεισφοράς τους στην επιβίωση των φτωχών, αλλά και οι αποτελεσματικές περιβαλλοντικές και οικονομικές υπηρεσίες τις οποίες συνεισφέρουν τα δάση αποτέλεσαν βασικά κίνητρα για την ανάπτυξη ειδικής στρατηγικής από τον σημαντικότερο χρηματοδότη οικονομικής και τεχνικής βοήθειας προς τις αναπτυσσόμενες χώρες, την **Παγκόσμια Τράπεζα**. Η Στρατηγική για τα Δάση, η οποία υιοθετείται από το 2002 αντικαθιστά την προηγούμενη στρατηγική του 1991 της Τράπεζας, η οποία θεωρήθηκε αποτυχημένη μιας και με την απαγόρευση χρηματοδότησης δραστηριοτήτων υλοτομίας στα τροπικά δάση, ελάχιστη ήταν η σημασία που δόθηκε στην προστασία και διαχείρισή τους, ενώ δεν πραγματοποιήθηκαν ούτε οι δύο βασικοί στόχοι της στρατηγικής για μείωση της αποδάσωσης και αύξηση της δασικής επιφάνειας¹³³. Με την νέα Στρατηγική για τα Δάση, η

¹³² Βλ. Tarasofsky, R., *Assessing the International Forest Regime*, IUCN Environmental Policy and Law, Paper No. 37, IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK in collaboration with IUCN Environmental Law Centre, Bonn, Germany, 1999, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/EPLP-037.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

¹³³ Βάσει της έκθεσης του Τμήματος Εκτίμησης Δραστηριοτήτων της Παγκόσμιας Τράπεζας (World Bank's Operational Evaluation Department-OED), εντοπίζεται, ότι από τις βασικότερες αδυναμίες της στρατηγικής αποτελούν επίσης: η μη παροχή οικονομικών μηχανισμών για την εξακρίβωση αποκλινουσών κοστών και ωφελειών της διατήρησης σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο παρά την διάγνωση προβλημάτων εξωτερικότητας, η αδυναμία αντιμετώπισης ζητημάτων καλής διακυβέρνησης και η ανυπαρξία μιας εσωτερικής στρατηγικής υλοποίησης και κινήτρων σε όρους προσωπικού και διαχειριστικών πόρων για την ενίσχυση των υψηλών κοστών συναλλαγής της στρατηγικής. Βλ. ειδικότερα Lele, U., Kumar, N., Husain, S., Zazueta, A., Kelly, L., *World Bank Evaluation Department, World Bank Forest Strategy- Striking the Right Balance*, World Bank Evaluation Department, World

οποία στηρίζεται σε τρεις αλληλένδετους πυλώνες - την αξιοποίηση των δυνατοτήτων των δασών να μειώσουν την φτώχεια, την βιώσιμη οικονομική ανάπτυξη και την προστασία τοπικών και παγκόσμιων αξιών των δασών- δίνεται έμφαση στην μείωση της παράνομης υλοτομίας, προώθηση βελτιωμένης διακυβέρνησης και εφαρμογής νόμων και κανονισμών για όλους τους τύπους δασών, καθώς επίσης και την αναγνώριση των αναγκών των φτωχών πληθυσμών και την προστασία των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων¹³⁴. Η Στρατηγική εφαρμόζεται μέσα από έναν συνδυασμό προγραμμάτων της Τράπεζας και άλλων συνεργειακών προγραμμάτων. Στην προβληματική των μη επαρκών οικονομικών πόρων για τα δάση, η Παγκόσμια Τράπεζα, μέσα από την Διεθνή Τράπεζα για Ανοικοδόμηση και Ανάπτυξη (International Bank for Reconstruction and Development - IBRD), τον Διεθνή Σύνδεσμο Ανάπτυξης (International Development Association - IDA) και την Εταιρεία Διεθνούς Χρηματοδότησης (International Finance Corporation - IFC), προσφέρει το ποσό των 286 εκατομμυρίων δολαρίων το χρόνο ως βοήθεια στον δασικό τομέα, αποτελώντας την μεγαλύτερη χρηματοδοτική πηγή για αυτά¹³⁵. Ενθαρρυντικά είναι και τα αποτελέσματα ορισμένων υλοποιημένων προγραμμάτων, όπως για παράδειγμα το Πρόγραμμα Δασικών Πόρων και Περιβαλλοντικής Διακυβέρνησης στην Γκάνα, βάσει του οποίου αναπτύχθηκε ένα σύστημα παρακολούθησης κορμών για την εξακρίβωση της νόμιμης πηγής εξαγωγής ξυλείας, ενισχύθηκε η διαφάνεια μέσω δημοσιοποίησης από την Εθνική Επιτροπή Δασοκομίας διετών εκθέσεων διαχείρισης των οικονομικών πόρων της Τράπεζας και αναπτύχθηκαν με εμπλοκή των κοινωνικών εταίρων κατευθυντήριες γραμμές κοινωνικής ευθύνης για τις εξορυκτικές εταιρείες,

Bank, Washington D.C., 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoelib.nsf/b57456d58aba40e585256ad400736404/f7d852631e3a2b25852569a800654b8c/\\$FILE/forestry.pdf](http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoelib.nsf/b57456d58aba40e585256ad400736404/f7d852631e3a2b25852569a800654b8c/$FILE/forestry.pdf) (προσπελάστηκε την 25 Ιουνίου 2011).

¹³⁴ Βλ. The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, *Sustaining Forests. A development Strategy*, The World Bank, Washington DC, 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://siteresources.worldbank.org/INTFORESTS/Resources/SustainingForests.pdf> (προσπελάστηκε την 17 Μαΐου 2011).

¹³⁵ Συμπληρωματικά αναφέρεται πως η Παγκόσμια Τράπεζα ενσωματώνει επιχορηγήσεις του Παγκόσμιου Ταμείου Περιβάλλοντος (GEF) σε επενδύσεις, οι οποίες υποστηρίζουν την δασική διατήρηση και διαχείριση, την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και βιώσιμη διαχείριση του εδάφους. Βλ. ειδικότερα Simula, M., *Financing Flows and Needs to implement the Non-Legally Binding Instrument on All types of Forests*, Prepared for The Advisory Group on Finance of The Collaborative Partnership on Forests, Program on Forests (PROFOR) , October 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.profor.info/profor/sites/profor.info/files/Analyzing_Financing_Flows.pdf (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

οι οποίες εφαρμόστηκαν επιτυχώς από αυτές¹³⁶. Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, το παράδειγμα του Προγράμματος Φυσικής Αναγέννησης του αιθιοπικού χωριού Χάμπο, το οποίο αποτελεί το πρώτο πρόγραμμα του Μηχανισμού Καθαρής Ανάπτυξης (CDM) που εφαρμόζεται στην Αφρική¹³⁷ και έχει συμβάλει στην αναδάσωση μεγάλης έκτασης του ομώνυμου πρώην άγονου βουνού. Η αποτελεσματικότητα του προγράμματος αυτού προκύπτει πιθανότατα εξαιτίας της άμεσης εμπλοκής των αγροτών της τοπικής κοινότητας, στους οποίους ανατέθηκε η διαχείριση του εδάφους και των εσόδων των δραστηριοτήτων των τοπικών κατοίκων. Παραμένει να επαληθευτεί αν τα οφέλη από τον διαμορφούμενο δασικό αποταμιευτήρα άνθρακα που έχει διαμορφωθεί στην προστατευόμενη αυτή περιοχή θα μοιραστούν ισότιμα και θα αξιοποιηθούν κατάλληλα στην τοπική κοινότητα¹³⁸.

Το ευρύ πεδίο της Παγκόσμιας Τράπεζας ενισχύεται από διάφορες «δασικές συνέργειες», όπως η Πρωτοβουλία Συνέργειας Επέκτασης των Δασών (Growing Forest Partnership)¹³⁹, η οποία ενισχύει συνασπισμούς ανθρώπων εξαρτώμενων για την επιβίωσή τους από τα δάση, με σκοπό την εξασφάλιση της συμμετοχής τους στην λήψη αποφάσεων σχετικών με ζητήματα κλιματικής αλλαγής και πολιτικής για τα δάση. Επίσης, η Παγκόσμια Τράπεζα διαθέτει το Πρόγραμμα για τα Δάση (Programme for Forests - PROFOR), μια πολυμερή συνέργεια δωρητών, η οποία υποστηρίζει την ανάλυση και την διάχυση γνώσεων σχετικά με θέματα

¹³⁶ Βλ. World Bank, *Ghana: Natural Resources and Environmental Governance (NREG) Program*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

<http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/PROJECTS/0,,contentMDK:22701705~menuPK:64282137~pagePK:41367~piPK:279616~theSitePK:40941,00.html> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

¹³⁷ Στο πλαίσιο του Φόρουμ Αφρικανικού Άνθρακα το οποίο έλαβε χώρα στο Ναιρόμπι στις 3-5 Ιουνίου 2010, υποστηρίχθηκε πως η περιορισμένη εφαρμογή προγραμμάτων του Μηχανισμού Καθαρής Ανάπτυξης αποτελεί αιτία της ελλειμματικής ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα σε συνδυασμό με την αδύναμη λήψη πρωτοβουλιών από τις αφρικανικές κυβερνήσεις, καθώς επίσης και μια γενικότερη απροθυμία των τοπικών τραπεζών να προσφέρουν χρηματοδότηση λόγω της απειρίας εκτίμησης ρίσκου υιοθέτησης προγραμμάτων άνθρακα. Βλ. Hagbrink, I., «Why so few carbon projects in Africa?», blogs.worldbank.org, November 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://blogs.worldbank.org/climatechange/why-so-few-carbon-projects-africa> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

¹³⁸ Υπολογίζεται πως έως το 2017, θα παραχθούν 338 χιλιάδες τόνοι άξιοι πιστωτικών μορίων διοξειδίου του άνθρακα (carbon credits), από τους οποίους το Ταμείο Βιοάνθρακα της Παγκόσμιας Τράπεζας θα αγοράσει τους 165 χιλιάδες. Αυτό θα προσφέρει έσοδα ύψους άνω των 700 χιλιάδων δολαρίων για τις τοπικές κοινότητες για μια δεκαετία περίπου. Βλ. Carbon Finance Unit, *Ethiopia: Humbo Assisted Regeneration (BioCarbon Fund)*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://wbcarbonfinance.org/Router.cfm?Page=Projport&ProjID=9625> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

¹³⁹ Βλ. Growing Forest Partnership, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.growingforestpartnerships.org/about-gfp> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

δασικής διακυβέρνησης, των πολιτικών και της χρηματοδότησης της βιώσιμης διαχείρισης δασών¹⁴⁰.

Η έντονη κατά καιρούς κριτική που έχει λάβει η Παγκόσμια Τράπεζα για την ανάπτυξη έργων και δραστηριοτήτων υπαναπτυξιακού χαρακτήρα με σκοπό τις νεοαποικιακές βλέψεις των αναπτυγμένων κρατών μελών της έρχονται στο προσκήνιο και όσον αφορά στον τομέα των δασών¹⁴¹. Κατακριτέος είναι ο ρόλος της Τράπεζας όσον αφορά την παγκόσμια αρχιτεκτονική χρηματοδότηση της κλιματικής αλλαγής, με έμφαση τα Ταμεία Κλιματικής Επένδυσης (Climate Investment Funds). Η κοινωνία των πολιτών θεωρεί ακατάλληλο τον ρόλο της Τράπεζας στον τομέα της κλιματικής χρηματοδότησης εξαιτίας των απομακρυσμένων από τις κοινωνικές ανάγκες όρων των δανείων που προσφέρουν, της μη δημοκρατικής διακυβερνητικής δομής, η οποία κυριαρχείται από κράτη του αναπτυγμένου Βορρά, αλλά και των προνομίων που απολαμβάνει ο ιδιωτικός τομέας¹⁴². Ανησυχία, όμως, υπάρχει και σχετικά με την συνεργασία της Τράπεζας με τον ιδιωτικό τομέα. Η αύξηση της ιδιωτικής σε σχέση με την δημόσια χρηματοδότηση στον τομέα του περιβάλλοντος, της ανάπτυξης και πιο συγκεκριμένα της προώθησης της βιωσιμότητας της δασικής διαχείρισης, φέρνει στην επιφάνεια έντονες κριτικές για τον «ιδιωτικό δανειστή της Τράπεζας», την IFC, για την αυξανόμενη χρήση χρηματοδοτικών μεσαζόντων, όπως είναι για παράδειγμα ιδιωτικά μετοχικά κεφάλαια και χρηματοδοτήσεις επιχειρήσεων σχετιζόμενων με φορολογικούς παραδείσους, αλλά και την παραβίαση θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων¹⁴³. Σε σχέση με τα δάση, ένα από τα πιο πρόσφατα σκάνδαλα που προέκυψε σχετικά με τη δράση της IFC αποτελεί η καταπάτηση των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων λαών στην Ινδονησία, όπου παρά την έκκληση πολλών Μη κυβερνητικών Οργανισμών και Συνασπισμών Ιθαγενών, η IFC συνέχισε την χρηματοδότηση του εμπορικού Ομίλου Wilmar, ο οποίος παράνομα επέκτεινε τις φυτείες φοινίκων σε δασικές εκτάσεις που

¹⁴⁰ Βλ. ειδικότερα PROFOR Secretariat, *Program of Work and Financial Report Calendar Year 2010*, PROFOR 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.profor.info/profor/sites/profor.info/files/ProgressReport2011.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

¹⁴¹ Βλ. Στίγκλιτς Τζ., *Η Μεγάλη Αυσπατάη*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2003, σελ. 368-460

¹⁴² Βλ. ειδικότερα Breton Woods Project, *What are the main concerns and criticism about the World Bank and IMF?*, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=320869> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

¹⁴³ Βλ. CAO Appraisal for Audit of IFC, *IFC's Investment Projects in the Financial Sector Multiregional/ World, Compliance Advisor Obundman*, June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cao-ombudsman.org/documents/CAO_Appraisal_Report_C-RI-Y11-F135.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

ανήκαν σε αυτόχθονες πληθυσμούς, οι οποίοι αναγκάστηκαν να εγκαταλείψουν τις εστίες τους¹⁴⁴.

Βάσει των προλεγόμενων και σε συνδυασμό με σειρά αδυναμιών των αναπτυσσομένων κρατών (π.χ. διαφθορά, εμφύλιες συγκρούσεις κ.α.), φαίνεται πως η αποτελεσματικότητα της Παγκόσμιας Τράπεζας φθίνει όσον αφορά την Στρατηγική και τις πολιτικές της για τα δάση, ενώ βαθαίνει το χάσμα του τι θα μπορούσε και τι στην πραγματικότητα προσφέρει ως ο μεγαλύτερος χρηματοδότης προστασίας τους.

3.3. Το Σενάριο Υιοθέτησης μιας Σύμβασης πλαίσιο για την συνολική προστασία των δασών.

Με βάση την ανάλυση του παραπάνω κεφαλαίου γίνεται αισθητή η απουσία ενός δεσμευτικού κειμένου για την προστασία των δασών στο σύνολό τους, ενώ μεγάλες δυσκολίες συναντώνται και στο κομμάτι εφαρμογής των διασπασμένων θεματικά πολιτικών και δράσεων προστασίας και διατήρησης των δασών που προβλέπονται από δεσμευτικούς ή μη όρους των υπαρχόντων νομικών κειμένων και θεσμών. Κοινές αιτίες αναποτελεσματικότητας της εφαρμογής εντοπίζονται στο χάσμα Βορρά - Νότου, όσον αφορά στις οικονομικές-τεχνολογικές δυνατότητες και προτεραιότητες της πολιτικής τους ατζέντα για θέματα προστασίας περιβάλλοντος, ζητήματα ιδιοκτησίας γης σε ιθαγενείς και τοπικές κοινότητες και εμπορικά-οικονομικά αντικίνητρα των παραγωγών κυρίως κρατών ξυλείας στην υιοθέτηση πολιτικών βιώσιμης διαχείρισης δασών, τον μοναδικό κοινό παρονομαστή σε οποιαδήποτε στρατηγική ή πρόγραμμα προβλέπεται από τα συμβατικά ή μη κείμενα διεθνούς δικαίου και διεθνών οργανισμών.

Με εξαίρεση τη Δήλωση για τα Δάση του 1992, δεν συναντάται κανένα άλλο κείμενο, το οποίο συγκεντρωτικά αφιερώνεται στην προστασία όλων των τύπων δασών. Κινούμαστε, λοιπόν, κυρίως με βάση ένα κείμενο ήπιου δικαίου. Ακόμα και η CBD, η οποία τμηματικά αναφέρεται στην προστασία των δασών, ως σημαντικό κομμάτι της βιοποικιλότητας, διαθέτει

¹⁴⁴ Βλ. Forest Peoples Programme, *World Bank violates its own standards in palm oil sector in Indonesia*, Press Information for Immediate Release, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.forestpeoples.org/sites/fpp/files/news/2010/08/ifc_wilmar_cao_fpp_press_rel_aug09_eng.pdf (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

κανόνες νομικά δεσμευτικού χαρακτήρα, χωρίς όμως νομικές κυρώσεις σε περίπτωση παραβίασής τους. Μήπως, λοιπόν, η λύση για αποτελεσματική προστασία βρίσκεται σε ένα συμβατικό καθεστώς ολικής «πρόνοιας» και διαχείρισης των δασών με προβλεπόμενες έννομες επιπτώσεις για όσους δεν συμμορφώνονται σε αυτό; Το συμβατικό δίκαιο φέρει το πλεονέκτημα, ότι προσφέρει ισχυρή παρακολούθηση και μηχανισμούς εφαρμογής. Αντίθετα, ένα συμβατικό κείμενο μπορεί να είναι αυστηρό, αργό και ανελαστικό σε κοινωνικές αλλαγές, ενώ συχνά εμπεριέχει μια μη συνολική top down προσέγγιση, η οποία ευνοεί γραφειοκρατικά ιεραρχικά συστήματα. Το ήπιο δίκαιο αντίθετα, ναι μεν μπορεί να ωθήσει σε αβεβαιότητα εξαιτίας της μη ξεκάθαρης εικόνας κόστους που φέρει η εφαρμογή ή αποχή των εμπλεκόμενων δρώντων, αλλά έχει προστιθέμενη αξία ως προς την δημιουργία και εφαρμογή νέων νομών και προτύπων και στην προσφορά άμεσης συμμετοχής των κοινωνικών εταίρων στην παγκόσμια διακυβέρνηση.

Όπως ήδη έχει αναφερθεί παραπάνω, το 1992 στο Ρίο δεν υπήρξε παγκόσμια συναίνεση των κρατών για την υιοθέτηση ενός συμβατικού κειμένου προστασίας όλων των τύπων δασών λόγω της πρόταξης του εθνικού συμφέροντος έναντι του συλλογικού από αναπτυγμένα και αναπτυσσόμενα κράτη αντίστοιχα για τους δικούς τους λόγους η κάθε πλευρά. Έως και σήμερα το ζήτημα σύναψης μιας σύμβασης καθολικής προστασίας των δασών παραμένει ως φλέγον θέμα στο πλαίσιο των διεθνών διαπραγματεύσεων για τα δάση. Ένα από τα βασικά επιχειρήματα υπέρ της Σύμβασης Πλαίσιο αποτελεί η συμπληρωματική αξία που μπορεί να προσφέρει στις ήδη υπάρχουσες πολυμερείς περιβαλλοντικές συμφωνίες, οι οποίες έχουν διατάξεις σχετικά με τα δάση (CBD, UNFCCC), αλλά και να μειώσει τις πιθανές αντιθέσεις μεταξύ των διαφορετικών οργάνων δικαίου που υπάρχουν προωθώντας την συνοχή και αρμονία δράσεών τους. Επίσης, μια Σύμβαση πλαίσιο για τα δάση θα μπορούσε να προσφέρει ξεκάθαρες κατευθύνσεις προς άλλα νομικά εργαλεία διεθνούς δικαίου για τα δάση, μιας και θα αποτελούσε το βασικό ηγετικό περιβαλλοντικό συμβατικό καθεστώς στο διεθνές νομικό σύστημα. Όπως αναφέρει, όμως, και ο καθηγητής περιβαλλοντικής πολιτικής του Ανοικτού Πανεπιστημίου του Ηνωμένου Βασιλείου Humphreys D. τα παραπάνω επιχειρήματα μπορούν και να αντιστραφούν ριζικά. Η διαπραγμάτευση μιας Σύμβασης για τα δάση μπορεί να αυξήσει τις πολιτικές και νομικές αβεβαιότητες, μιας και υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να προκύψουν ζητήματα ηγετικής φύσεως όσον αφορά άλλα νομικά όργανα. Για παράδειγμα ίσως εμφανιστεί αβεβαιότητα για το

ποιος θα είναι ο ηγετικός οργανισμός για την δασική βιοποικιλότητα και τις προστατευόμενες περιοχές, όταν ήδη αυτά ρυθμίζονται από την CBD¹⁴⁵. Επιπλέον, μια Παγκόσμια Σύμβαση για τα δάση, θα προκύψει ως αποτέλεσμα υψηλού επιπέδου πολιτικής δέσμευσης. Η επίτευξη αυτού του στόχου αποτελεί αρκετά δύσκολη υπόθεση, μιας και τα αντικρουόμενα συμφέροντα των κρατών δεν έχουν επιτρέψει έως σήμερα την επιλογή εξασφάλισης του διεθνούς κοινού συμφέροντος. Ο Καναδάς για παράδειγμα αποτελεί κράτος, το οποίο διαθέτει υψηλά πρότυπα δασικής διαχείρισης και θα υποστήριζε την υιοθέτηση μιας Παγκόσμιας Σύμβασης δασών, έτσι ώστε να φέρει το επίπεδο διαχείρισης και άλλων κρατών στα δικά του δεδομένα, εξασφαλίζοντας έτσι την ανταγωνιστικότητά του διεθνώς. Αντίθετα, κράτη του αναπτυσσόμενου Νότου, τα οποία βρίσκονται σε μειονεκτική θέση όσον αφορά την δασική διαχείριση, πιθανότατα να εναντιώνονταν στην σύναψη ενός δεσμευτικού κειμένου για τα δάση, με σκοπό να αποφύγουν πρόσθετα κόστη στις δασικές τους βιομηχανίες.

Ακόμα και αν όλοι οι δρώντες συμφωνούσαν σε ένα παγκόσμιο κείμενο συνολικής προστασίας των δασών, μεγάλη προσοχή θα έπρεπε να δοθεί και στην μορφή αυτής της Σύμβασης. Εξαιτίας των ανισοτήτων που υπάρχουν στον κόσμο, ίσως ήταν πιο ρεαλιστικό να υιοθετηθεί μια Σύμβαση, η οποία να μην διαθέτει δεσμεύσεις ίδιου επιπέδου για όλα τα κράτη μέρη της, αλλά να υποστηρίζει ένα σύστημα δεσμεύσεων διαφορετικών ταχυτήτων βάσει των κοινωνικοοικονομικών τους δυνατοτήτων¹⁴⁶.

Γενικότερα, η υιοθέτηση σε παγκόσμιο επίπεδο μιας αποτελεσματικής ως προς την νομιμότητα και αποτελεσματικότητά της Σύμβαση για τα δάση, είναι δύσκολο να επιτευχθεί. Στο πλαίσιο αυτό η εναλλακτική λύση που μπορεί να προταθεί άπτεται του περιφερειακού επιπέδου, όπου έχει αποδειχθεί πως ένα επιτυχές παράδειγμα προστασίας περιφερειακά¹⁴⁷, δύναται να επιφέρει αλυσιδωτές ρυθμίσεις, πιο αυστηρές και αποτελεσματικές από ότι αυτές σε διεθνές επίπεδο. Το επόμενο κεφάλαιο αφιερώνεται

¹⁴⁵ Βλ. Humphreys, D., «The Elusive Quest for a Global Forests Convention», *Reciel*, Vol.14, Issue 1, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.

¹⁴⁶ Βλ. ό.π. No. 145

¹⁴⁷ Η βάση του επιχειρήματος στηρίζεται στο παράδειγμα διασυνοριακής μεταφοράς αποβλήτων, το οποίο εφαρμόζεται αυστηρότερα σε περιφερειακό επίπεδο (π.χ. Σύμβαση Κρατών του Ειρηνικού Waigani - 1995), από ότι σε διεθνές (Σύμβαση της Βασιλείας για τον έλεγχο των διασυνοριακών κινήσεων επικινδύνων αποβλήτων και της επεξεργασίας τους - 1989).

στην υπάρχουσα περιφερειακή νομική κάλυψη των δασών, όπου και εξετάζεται ο βαθμός επίτευξης αντίστοιχων προς το διεθνές δίκαιο ρυθμίσεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΕΤΑΡΤΟ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΟ ΚΑΘΕΣΤΩΣ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ

Οι περιφερειακού επιπέδου διαδικασίες για την προστασία των δασών ξεκινούν κατά κύριο λόγο ως συνοδευτική προϋπόθεση της οικονομικής μεγέθυνσης των αναπτυσσόμενων περιφερειών, στο πλαίσιο υιοθέτησης συμφωνιών και πολιτικών περιβαλλοντικής προστασίας με τον όρο σωστής διαχείρισης των δασικών πόρων ήδη από την δεκαετία του '70. Θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν πιο ευέλικτες στην χρήση δεσμευτικού δικαίου και στην ενσωμάτωσή τους στις περιφερειακές διακυβερνητικές δομές σε σύγκριση με τις διεθνείς ρυθμίσεις, ενώ παράλληλα το σύνολο των πολυεπίπεδων συμφωνιών και δραστηριοτήτων των περιφερειακών οργανισμών φέρουν προστιθέμενη αξία σε μια στρατηγική διαφοροποίησης και διεύρυνσης της εργαλειοθήκης των πολιτικών εργαλείων με σκοπό την αποδοχή της πολυπλοκότητας των δασικών προβλημάτων και το ξεπέρασμα του αδιέξοδου που το διεθνές καθεστώς αντιμετώπισε.

Το παρόν κεφάλαιο προσφέρει παραδείγματα περιφερειακού νομικού - θεσμικού πλαισίου στην Ευρώπη, την Αφρική, την Ασία και την Λατινική Αμερική. Σκοπός της παρακάτω ανάλυσης δεν είναι η εξαντλητική, αλλά η χαρακτηριστική απεικόνιση των μέσων της περιφερειακής διαδικασίας στην μετάφραση και εσωτερικοποίηση παγκόσμιων δεσμεύσεων σε περιφερειακό πλαίσιο, την θέση περιφερειακών προτεραιοτήτων και την προώθηση εναλλακτικών στόχων σε πεδία, όπου η παγκόσμια συναίνεση δεν έχει ακόμα επιτευχθεί (π.χ. Η πρόταση της Ε.Ε. για ένα δεσμευτικό κείμενο για τα δάση).

4.1. Αδυναμίες και Εξελίξεις στην Ευρωπαϊκή Ένωση.

Στην περιφέρεια της Ευρώπης, όπου τα κράτη της χαρακτηρίζονται στο ευρύ σύνολό τους ως αναπτυγμένα δεν έχει υιοθετηθεί παραδόξως κανένα δεσμευτικό κείμενο, το οποίο να αφορά αποκλειστικά τα δάση, τα οποία ήδη από το τέλος του μεσαίωνα λόγω της γεωργικής υπερεκμετάλλευσης, των πολέμων, της αύξησης του πληθυσμού και τη διεύρυνση των πόλεων

οδήγησαν σταδιακά στον αφανισμό τους¹⁴⁸. Η ανάρρωση των δασικών οικοσυστημάτων, κυρίως στη Δυτική Ευρώπη των τελευταίων δεκαετιών, οφείλεται στην μείωση του πληθυσμού, των αγροτικών εκτάσεων και της εξάρτησης από τη γη, στα υψηλά εισοδήματα, στην αλλαγή της εθνικής πολιτικής προστασίας των δασών και δασοπονίας και στην καλύτερη εθνική περιβαλλοντική νομοθεσία των κρατών¹⁴⁹.

Ούτε, όμως και στο πλαίσιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπάρχει κοινή δασική πολιτική. Η απουσία κατάλληλης νομικής βάσης για τα δάση στη συνθήκη της Ρώμης (η ξυλεία και άλλα δασικά προϊόντα δεν συγκαταλέγονται στα προϊόντα του παραρτήματος II της συνθήκης) υπήρξε το κυριότερο εμπόδιο στη δημιουργία μιας κοινής δασικής πολιτικής, σε αντίθεση με ό,τι συνέβη στην περίπτωση της γεωργίας (κοινή γεωργική πολιτική) και της αλιείας (κοινή αλιευτική πολιτική). Αυτό δεν εμπόδισε την Ευρωπαϊκή Κοινότητα να αναπτύξει δράση και στον δασικό τομέα. Ωστόσο, οι διάφορες κοινοτικές δράσεις που υλοποιήθηκαν στον συγκεκριμένο τομέα από το 1957 στηρίχθηκαν σε νομικές βάσεις σχετικές με άλλες πολιτικές, όπως η κοινή γεωργική πολιτική, η περιφερειακή πολιτική, η βιομηχανική πολιτική, η περιβαλλοντική πολιτική, η πολιτική συνεργασίας για την ανάπτυξη και η εμπορική πολιτική. Η είσοδος νέων πλούσιων δασικά κρατών μελών στην Ε.Ε. το 1995 (Σουηδία, Φινλανδία, Αυστρία) ενίσχυσε την σημασία των δασών στην Ατζέντα της Ε.Ε. και το 1998, εξαιτίας της ανησυχίας της απουσίας συντονισμού και συνοχής μεταξύ των εθνικών δασικών πολιτικών των κρατών μελών και των διαφορετικών πολιτικών που σχετίζονται με τα δάση σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης υιοθετείται από το Συμβούλιο η Στρατηγική της Ε.Ε. για τα Δάση¹⁵⁰. Το

¹⁴⁸ Όπως και στο διεθνές επίπεδο, τα δάση στην Ευρώπη προστατεύονται νομικά, ως τμήμα του ευρύτερου πλαισίου της βιοποικιλότητας. Χαρακτηριστικά παραδείγματα αποτελούν: Η Σύμβαση για την Διατήρηση της Ευρωπαϊκής Άγριας Ζωής και των Φυσικών Οικοτόπων (Βέρνη, 1979), Η Σύμβαση για την Προστασία των Άλπεων (1991) και η Σύμβαση πλαίσιο για την Προστασία και Βιώσιμη Διαχείριση των Καρπαθίων (2003). Εξαίρεση στα προλεγόμενα αποτελεί το Εξειδικευτικό Πρωτόκολλο για τα Βουνίσια Δάση της Σύμβασης για την Προστασία των Άλπεων, το οποίο τέθηκε σε ισχύ το 2002 και φέρει ως βασικό σκοπό του την «διατήρηση των δασών ως φυσικών οικοτόπων και, αν είναι αναγκαίο, την αύξησή της έκτασής τους και την βελτίωση της σταθερότητάς τους» (αρ. 1). Βλ. ειδικότερα Protocol on the Implementation of the Alpine Convention Relating to Mountain Forests, Brno 1996, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.docstoc.com/docs/83822432/The-Mountain-Forests-Protocol-of-the-Alpine-Convention> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁴⁹ Βλ. Konijnendijk, C., «A decade of urban forestry in Europe», *Forest Policy and Economics* Vol. 5, Issue 2, July 2003, p.173-186, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934103000236> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).

¹⁵⁰ Βλ. Ψήφισμα του Συμβουλίου της 15^{ης} Δεκεμβρίου 1998 για μια δασική στρατηγική της Ε.Ε. (1999/ C56/01), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eur->

ψήφισμα του Συμβουλίου θεσπίζει ένα πλαίσιο για τις σχετικές με τα δάση ενέργειες δίνοντας έμφαση στον πολυλειτουργικό ρόλο και την βιώσιμη διαχείριση των δασών, στηριζόμενο στο συντονισμό των δασικών πολιτικών των κρατών μελών και των κοινοτικών πολιτικών και πρωτοβουλιών που αφορούν τα δάση και τη δασοκομία, λαμβάνει υπόψη τις δεσμεύσεις της Ε.Ε. και των κρατών μελών στις συναφείς διεθνείς διεργασίες, ιδίως δε την Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη του 1992 (UNCED) και τις επακόλουθες διασκέψεις, καθώς και τις διυπουργικές διασκέψεις για την προστασία των δασών στην Ευρώπη (Ministerial Conference on the Protection of Forests in Europe-MCPFE) (Στρασβούργο 1990, Ελσίνκι 1993, Λισσαβόνα 1998 και Βιέννη 2003)¹⁵¹. Σε έκθεση της Επιτροπής προς το Συμβούλιο το 2005 σχετικά με την υλοποίηση της δασικής στρατηγικής φαίνεται, όμως, πως η έννοια της βιώσιμης διαχείρισης παραμένει ασαφής στα ευρωπαϊκά κράτη μέλη, επειδή βασίζεται στην ενοποίηση αντικρουόμενων οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών σκοπών, οι οποίοι εναρμονίζονται διαφορετικά από τα ενδιαφερόμενα μέρη βάσει των συμφερόντων τους¹⁵². Άλλες αδυναμίες της στρατηγικής εντοπίζονται στην μεγαλύτερη

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ.C:1999:056:0001:0004:EL:PDF (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

¹⁵¹ Σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, η Υπουργική Διάσκεψη για την Προστασία των Δασών στην Ευρώπη (MCPFE) έχει εδραιωθεί ως η πολιτική διαδικασία για την αειφόρο διαχείριση και προστασία των δασών. Πρόκειται για μία πολιτική πλατφόρμα που ιδρύθηκε το 1990 στο Στρασβούργο με σκοπό το διάλογο σε θέματα που αφορούν τα ευρωπαϊκά δάση και μέσω αυτής, οι 46 ευρωπαϊκές χώρες μέλη και η Ευρωπαϊκή Ένωση ανέπτυξαν αναλυτικές κατευθυντήριες γραμμές για τη δασική πολιτική και ενίσχυσαν το συντονισμό και την συνεργασία. Τα σημαντικότερα αποτελέσματα αυτής της πολιτικής διαδικασίας σημειώθηκαν στην Διυπουργική Διάσκεψη στο Ελσίνκι το 1993 όπου όρισε την αειφόρο διαχείριση των δασών, και στη Λισσαβόνα το 1998 όπου αναδείχτηκε ως θεμελιώδες ζήτημα η πρόοδος των Εθνικών Δασικών Προγραμμάτων (ΕΔΠ) τα οποία μέχρι σήμερα αναγνωρίζονται ρητά ως σημαντικό εργαλείο προγραμματισμού για την εθνική πολιτική. Τα ΕΔΠ αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα του διεθνούς δασικού καθεστώτος και σημαντικό εργαλείο για την σύνδεση διεθνών και εθνικών πολιτικών. Επίσης, στην ίδια διάσκεψη εκδόθηκαν τα Πανευρωπαϊκά Κριτήρια και Δείκτες για την αειφόρο διαχείριση των δασών, τα οποία είναι ένα εργαλείο για την υποβολή εθνικών εκθέσεων και την ανάπτυξη εθνικών δεικτών. Στην πιο πρόσφατη Διάσκεψη, τον Ιούνιο 2011, τέθηκαν οι βάσεις για την έναρξη διαπραγματεύσεων μιας Σύμβασης για τα Δάση της Ευρώπης. Βλ. Forest Europe Ministerial Conference, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.foresteurope2011.org/hjem.cfm> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

¹⁵² Βλ. Για παράδειγμα είναι δύσκολο ένας ιδιοκτήτης δασικής έκτασης, ο οποίος βασίζει το εισόδημά του στην πώληση ξυλείας να κατανοήσει τις οικονομίες κλίμακας και να υιοθετήσει διαφορετικές πρακτικές διαχείρισης όταν αυτές μειώνουν την οικονομική βιωσιμότητα της δασοκομίας. Βλ. ειδικότερα Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament-Reporting on the implementation of the EU Forestry Strategy*, COM(2005) 84 final, Brussels, 10.3.2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0084en01.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

ανάγκη μιας συνεκτικότερης και πιο συντονισμένης προσέγγισης για τη διαχείριση των δασικών πόρων της Ένωσης και της αποτυχίας συντονισμού των πολιτικών της. Ακόμα και το Σχέδιο Δράσης για τα Δάση, το οποίο υιοθετήθηκε το 2006 για την περίοδο 2007-2013 με σκοπό να καλύψει τα κενά της ευρωπαϊκής δασικής στρατηγικής, φαίνεται να μην ανταπεξέρχεται στους στόχους της Ένωσης. Σύμφωνα με εκτίμηση της αποτελεσματικότητάς του το 2009 από μια ανεξάρτητη ομάδα ερευνητικών ινστιτούτων, το σχέδιο δράσης δεν συνοδεύεται από ένα δημοσιονομικό δελτίο και για τον λόγο αυτό επικρίθηκε ως «κενό περιεχομένου» από τους επαγγελματίες του δασικού τομέα. Επιπλέον, το Σχέδιο δεν εξειδικεύει σε συγκεκριμένες ενέργειες, χρονικό πλαίσιο υλοποίησης ή άμεση σύνδεση με άλλες πολιτικές και κανονισμούς με ξεκάθαρους στόχους¹⁵³. Η μεγαλύτερή του αδυναμία, όμως, εντοπίζεται στην ανυπαρξία συστήματος παρακολούθησης των δράσεων για τα δάση. Η μοναδική εναρμονισμένη μορφή παρακολούθησης των δασών παρέχεται από ειδικά προγράμματα, τα οποία χρηματοδοτούνται εν μέρει από την Ένωση και επικεντρώνονται στις φωτιές (European Forest Fire Information System) και την ατμοσφαιρική ρύπανση (International Co-operative Programme on Assessment and Monitoring of Air Pollution Effects on Forests) που απειλούν τα ευρωπαϊκά δάση¹⁵⁴.

Όσον αφορά τα νομικά δεσμευτικά εργαλεία της Ένωσης για την προστασία των δασών, τους κανονισμούς ή τις οδηγίες, αντιμετωπίζεται ξανά το ζήτημα χλιαρής πολιτικής βούλησης και αναποτελεσματικότητας. Η παραπάνω συλλογική βασίζεται στο παράδειγμα του δικτύου Natura 2000, το οποίο αποτελεί το επίκεντρο της πολιτικής της Ένωσης για την προστασία της φύσης και της βιοποικιλότητας. Πιο συγκεκριμένα, αναφερόμαστε σε ένα δίκτυο προστατευόμενων περιοχών, το οποίο καθιερώθηκε με την Οδηγία Habitat 92/43/ECC για την διατήρηση των φυσικών οικοτόπων και της άγριας χλωρίδας και πανίδας, εξασφαλίζοντας την μακροπρόθεσμη επιβίωση των πιο σπουδαίων και απειλούμενων ειδών και οικοτόπων. Οι δασικές εκτάσεις, οι οποίες καλύπτονται από το δίκτυο αντιστοιχούν σε 14 εκατομμύρια εκτάρια, σχεδόν το 20% του δικτύου ξηράς, διαθέτουν ευρύ πλαίσιο πολιτικών προστασίας τους.

¹⁵³ Βλ. Pelli, P., Tikkanen, I., Van Brusselen, J., Vilén, T., Weiss, G., Tykkä, S., Domínguez, G., Boglió, D., Kenter, M., *Mid-term evaluation of the implementation of the EU Forest Action Plan*, Commission of the European Communities, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/euforest/fulltext_en.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

¹⁵⁴ Βλ. Winkel, G., Kaphengst, T., Herbert, S., Robaey, Z., Rosenkranz, L., Sotirov M., *EU policy options for the protection of European forests against harmful impacts*, Albert-Ludwigs-University Freiburg & Ecologic Institute Berlin, September 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/ifp_ecologic_report.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

Παρόλα αυτά, έως σήμερα τα κράτη - μέλη δεν το εφάρμοσαν επαρκώς και δεν ανταπεξήλθαν στις χρηματοδοτικές απαιτήσεις του με αποτέλεσμα την αύξηση του ποσοστού μείωσης της βιοποικιλότητας και απομάκρυνση από τον στόχο διατήρησής της μέχρι το 2010¹⁵⁵.

Πιο καινούργια και θετικά είναι τα βήματα της Ένωσης στον συνδυασμό της καταπολέμησης της παράνομης υλοτομίας και της προώθησης της βιώσιμης διαχείρισης των δασών μέσα από τους κανονισμούς Νο 2173/2005¹⁵⁶ του Συμβουλίου και Νο 995/2010 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου. Ο πρώτος κανονισμός ενθαρρύνει την ανάπτυξη διμερών εθελοντικών συμφωνιών συνεργασίας (Voluntary Partnership Agreements) τρίτων κρατών με την Ε.Ε. με σκοπό την εισαγωγή νόμιμα υλοτομημένης ξυλείας στην ευρωπαϊκή αγορά. Η σπουδαιότητα των Συμφωνιών αυτών εναπόκειται στο γεγονός ότι πέρα από έναν εμπορικό μηχανισμό, ενεργοποιούνται όλοι οι δρώντες της τοπικής αυτοδιοίκησης, ΜΚΟ, τοπικές κοινωνίες, ιθαγενείς και ενδιαφερόμενοι της βιομηχανία ξυλείας της παραγωγού ξυλείας χώρα στην διαμόρφωση των νόμων που θα τροποποιηθούν και θα ισχύουν στο πλαίσιο της Συμφωνίας με την Ε.Ε.. Έπειτα από τον καθορισμό της νομοθεσίας, ένα Σύστημα Διαβεβαίωσης της Νομιμότητας (Legality Assurance System) προετοιμάζεται για τον εντοπισμό της νόμιμης ξυλείας και την επιβεβαίωση ότι δεν αναμειγνύεται με παράνομο εμπόρευμα πριν την εξαγωγή της. Με το πέρας των κατάλληλων ελέγχων από την κυβέρνηση και τρίτα μέρη - πολλές φορές συνηθίζεται να γίνεται ανεξάρτητος έλεγχος από ΜΚΟ- παρέχεται η άδεια πρόσβασης στην αγορά της Ε.Ε. Μέχρι στιγμής έχουν ολοκληρωθεί επιτυχώς τρεις Συμφωνίες με το Καμερούν, το Κονγκό και την Γκάνα, των οποίων η έναρξη αναμένεται έπειτα από την επικύρωσή της από τα Κοινοβούλια των κρατών, ενώ από τον Μάιο του 2011 έχουν ξεκινήσει οι διαπραγματεύσεις με την Ινδονησία και τη Λιβερία¹⁵⁷. Αναμένεται να επιβεβαιωθεί και στην πράξη αν τα σχέδια βιώσιμης διαχείρισης των δασών με σκοπό την προώθησή τους στην αγορά

¹⁵⁵ Βλ. Prakash, S., *Forests in Danger: Failures of EU Policy and what needs to change*, FERN, July 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fern.org/forestsindanger> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

¹⁵⁶ Βλ. Council Regulation (EC) No 2173/2005 of 20 December 2005 on the establishment of a FLEGT licensing scheme for imports of timber into the European Community, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005R2173:EN:NOT> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

¹⁵⁷ Υπό εξέλιξη βρίσκονται οι διαπραγματεύσεις με την Γκαμπόν, την Δημοκρατία του Κονγκό, την Μαλαισία και το Βιετνάμ. Βλ. Ozinga S., Riesco L., «Forest Watch Special – VPA Update», *EU Forest Watch*, Issue 160, May 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fern.org/sites/fern.org/files/VPA%20Update%20May%202011.pdf> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

της Ε.Ε. θα εκπληρωθούν με συνέπεια των νέων ανεπτυγμένων εθνικών νόμων. Σε ενίσχυση του πρώτου κανονισμού, ο κανονισμός της Ε.Ε. για την παράνομη υλοτομία του 2010 στοχεύει στην αποφυγή εισαγωγής παράνομης υλοτομημένης ξυλείας από κράτη, τα οποία δεν έχουν συνάψει διμερή συμφωνία συνεργασίας με την Ένωση. Τονίζεται δε πως σε περίπτωση εναπόθεσης της ξυλείας και των προϊόντων της στην αγορά για πρώτη φορά, ο υπεύθυνος εμπορικός παράγοντας οφείλει να διενεργήσει νομικό έλεγχο¹⁵⁸ με σκοπό την εξασφάλιση της νομιμότητας του προϊόντος που προωθεί. Η εφαρμογή του κανονισμού αναμένεται να ξεκινήσει τον Μάρτιο του 2013.

Τέλος, από τις πιο πρόσφατες εξελίξεις αναφέρεται η υιοθέτηση του Πράσινου Φύλλου (Green Paper) την πρώτη Μαρτίου 2010 από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με σκοπό την εξέταση των υπάρχοντων πολιτικών για την προστασία των δασών με επίκεντρο την κλιματική αλλαγή και τα δάση και την αναζήτηση νέων μελλοντικών δράσεων υπό την καθοδήγηση των κρατών μελών του, των θεσμών της Ε.Ε. και άλλους κοινωνικούς εταίρους¹⁵⁹.

4.2. Οι σημαντικές πρωτοβουλίες της αφρικανικής ηπείρου.

Στην αφρικανική ήπειρο, η έντονη ανάγκη ανάπτυξης και διαχείρισης των δασικών πόρων από τα ίδια ανεξάρτητα πλέον κράτη ωθεί στην έκφραση ισχυρής πολιτικής θέλησης για συνεργασία σε περιφερειακό επίπεδο με σκοπό την προστασία των δασών τους. Στην Κεντρική Αφρική, το 1999 οι αρχηγοί των κρατών της Κεντρικής Αφρικής συνήλθαν στην Γιαουντέ του Καμερούν για να συζητήσουν το μέλλον των δασικών οικοσυστημάτων της Κεντρικής Αφρικής. Πόρισμα αυτής της Συνδιάσκεψης αποτέλεσε η διακήρυξη της Γιαουντέ, ένα κείμενο που ασχολείται με όλα τα επίκαιρα θέματα της εποχής για τα δάση και στοχεύει στην περιφερειακή

¹⁵⁸ Βλ. Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32010R0995:EN:NOT> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

¹⁵⁹ Στο πλαίσιο αυτοκριτικής και βελτίωσης, Πράσινο Φύλλο υπογραμμίζει για παράδειγμα την ανάγκη πιο εναρμονισμένων και κατανοητών συστημάτων πληροφόρησης για την έκθεση της κατάστασης των δασών και των πόρων τους. Βλ. ειδικότερα European Commission, *Green Paper On Forest Protection and Information in the EU: Preparing forests for climate change*, COM(2010)66 final, Brussels, 13.2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/green_paper.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

συνεργασία για προώθηση της διατήρησης και της βιώσιμης διαχείρισης των δασών της λεκάνης του Κονγκό. Από τα καινοτόμα στοιχεία της Διακήρυξης ξεχωρίζουν η εισαγωγή της από κοινού διαχείριση των διασυνοριακών προστατευόμενων περιοχών, το πρώτο παράδειγμα κοινής κοινοτικής διαχείρισης δασικών περιοχών από διαφορετικά κράτη με σκοπό την καταπολέμηση της εξόρυξης και του παράνομου εμπορίου δασικών προϊόντων και την εξασφάλιση της ασφάλειας των συνόρων επιδιώκοντας τοιουτοτρόπως και την διατήρηση της ειρήνης στην περιοχή¹⁶⁰. Για την διευκόλυνση και υλοποίηση των δεσμεύσεων της Διακήρυξης ιδρύεται το 2005 -με την Συνθήκη για την διατήρηση και βιώσιμη διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων και την ίδρυση της Κεντρικής Αφρικανικής Επιτροπής Δασών- η COMIFAC¹⁶¹ (Central African Forest Commission), το κύριο πολιτικό και τεχνικό φόρουμ εναρμόνισης των δασικών πολιτικών και των συστημάτων παρακολούθησης των κρατών της Κεντρικής Αφρικής. Με βάση το Πλάνο Σύγκλισης, το οποίο υιοθέτησε το 2005 με σκοπό την εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης, η Επιτροπή στοχοθετεί τις δράσεις προτεραιοτήτων για τα κράτη μέλη της μέσα από δέκα θεματικούς άξονες: την εναρμόνιση των δασικών φόρων και πολιτικών, την επίγνωση των δασικών πόρων, την οικοσυστημική διαχείριση και δάσωση, την διατήρηση της βιοποικιλότητας, την βιώσιμη αξιολόγηση των δασικών προϊόντων, την ανάπτυξη εναλλακτικών δραστηριοτήτων και μείωση της φτώχειας, την συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων, την ενημέρωση και εκπαίδευση, την ενίσχυση ικανοτήτων, την έρευνα και ανάπτυξη, την δημιουργία χρηματοδοτικών μηχανισμών και την ανάπτυξη συνεργειών¹⁶². Αξίζει να αναφερθεί

¹⁶⁰ Βλ. Koyo, J., Foteu, R., «Harmonization of forest policies and programmes in Central Africa», *Unasylva* 225, Vol.57, 2006, p.46-49, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/a0970e/a0970e11.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁶¹ Η επιτροπή αποτελείται από δέκα κράτη της Κεντρικής Αφρικής: το Μπουρούντι, το Καμερούν, η Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία, το Τσάντ, η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, η Γκαμπόν, η Ισημερινή Γουινέα, η Ρουάντα, η Δημοκρατία του Κονγκό, το Σάο Τομέ και Πρίνσιπε. Το όργανο λήψης αποφάσεων, διαμόρφωσης πολιτικών και υλοποίησης είναι το Συμβούλιο των Υπουργών, οι κατευθυντήριες γραμμές για την υλοποίηση των πολιτικών διαμορφώνονται από τη Σύνοδο των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων, ενώ διαθέτει και μια εκτελεστική Γραμματεία, αρωγό στο έργο του Συμβουλίου. Βλ. ειδικότερα Treaty on the Conservation and Sustainable Management of forest ecosystems in Central Africa and to establish the Central African Forests Commission, COMIFAC, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/TRE/Multilateral/En/TRE154456.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁶² Βλ. COMIFAC, Executive Secretariat, *Convergence Plan for the Conservation and Sustainable Management of Forest Ecosystems in Central Africa*, Conference of Ministers in of Forests in Central Africa (COMIFAC), Yaoundé, 27 May 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbfp.org/keydocs.html> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

δε πως η Εκτελεστική της Γραμματεία συμμετέχει σε πολυάριθμες δραστηριότητες σχετικά με τον συντονισμό των περιφερειακών προγραμμάτων, ενώ διαθέτει σημαντική παρουσία και στα διεθνή φόρουμ, με αποτέλεσμα να θεωρείται ένας σεβαστός δρών σε διεθνές επίπεδο όσον αφορά τα ζητήματα που άπτονται των δασών και συνδυάζονται με την βιοποικιλότητά τους και την σχέση τους με το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής¹⁶³. Η COMIFAC, όμως, αναγνωρίζεται και ως ο κύριος συντονιστής των δραστηριοτήτων της Συνεργασίας για τα Δάση της Λεκάνης του Κονγκό (Congo Basin Forest Partnership - CBFP), μιας συνεργασίας τύπου II¹⁶⁴, της οποίας πρωταρχικός στόχος είναι η ενδυνάμωση της διαχείρισης των φυσικών πόρων και η βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης στη δασική ζώνη του Κονγκό. Η νέα αυτή μορφή «μετά-κυβέρνησης»¹⁶⁵, συνδυάζει την συνεργασία των δέκα κρατών μελών της COMIFAC, δώδεκα επιπρόσθετων κρατών, δώδεκα διεθνών οργανισμών, 13 ΜΚΟ και ερευνητικών κέντρων καθώς επίσης και έξι οργανώσεις από τον ιδιωτικό τομέα, φέροντας επιτυχείς χαρακτηρισμούς διαχείρισης των δασών της Κεντρικής Αφρικής, σε σχέση με το επίπεδο διατήρησης των δασών της Κεντρικής Αμερικής και της Ασίας.

Παρόλα αυτά, η Επιτροπή έρχεται αντιμέτωπη με εμπόδια οικονομικής και οργανωτικής -διοικητικής φύσεως. Οι οικονομικές συνεισφορές των κρατών μελών της είναι περιορισμένες καθιστώντας την οικονομική βιωσιμότητα και τον μακροπρόθεσμο σχεδιασμό δύσκολη υπόθεση. Επιπλέον, το ζήτημα της διαφθοράς σε συνδυασμό με την έλλειψη τεχνικής ειδικευσης

¹⁶³ Βλ. Κο, J., *Central African Forest Commission (COMIFAC) - Briefing and Orientation Report*, USDA Forest Service, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.rmportal.net/library/content/usda-forest-service/central-africa-comifac-briefing-report-july-2011> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁶⁴ Οι συνεργασίες Τύπου II (Type II partnerships) αποτελούν εθελοντικές πρωτοβουλίες κοινωνικών εταίρων, οι οποίες συμβάλλουν στην υλοποίηση διακυβερνητικών δεσμεύσεων και ενισχύονται στο πλαίσιο της Επιτροπής για την Βιώσιμη Ανάπτυξη των Ηνωμένων Εθνών, έπειτα από την Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Ανάπτυξη στο Γιохάνεσμπουργκ το 2002. Βλ. ειδικότερα Commission on Sustainable Development, *The Implementation Track for Agenda 21 and the Johannesburg Plan of Implementation: Future Programme, Organization and Methods of Work of the Commission on Sustainable Development*, Advance unedited text, As adopted by CSD-11, 14 May 2003, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd11/csd11res.pdf> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).

¹⁶⁵ Ο όρος της «μετα-κυβέρνησης», σύμφωνα με την Marie-Liz du Preez, αποτελεί μια νέα μορφή διακυβέρνησης, η οποία αποκόπτεται από τον άμεσο δεσμό της με το κράτος, το οποίο αποτελεί έναν από τους δρώντες μαζί με την κοινωνία των πολιτών και τον ιδιωτικό τομέα στην διαδικασία της διακυβέρνησης. Στην περίπτωση της CBFP, ενός δικτύου διευρυμένης συνεργασίας αλληλεξαρτώμενων δρώντων, η διακυβέρνηση κατευθύνεται μέσω της «διευκόλυνσης» από ένα μέλος της για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Βλ. Preez, M.L., «Whose forest is it anyway? A critical exploration of the network governance model and Congo Basin Forest Partnership», *South African Journal of International Affairs*, Vol. 17, No.2, August 2010, p.167-187, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10220461.2010.492932> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).

των εθνικών συντονιστών στο να μεταλαμπαδεύσουν αποτελεσματικά τις αναπτυξιακές προσεγγίσεις της Επιτροπής στα κράτη μέλη της αποτελεί ακόμα ένα αγκάθι στην αποτελεσματική λειτουργία της. Οφείλουν να αναγνωριστούν πάντως οι σπουδαίες προσπάθειες της Επιτροπής για συνεργασία των κρατών της Κεντρικής Αφρικής, τα οποία χαρακτηρίστηκαν από έντονη πολιτική αστάθεια μετά την ανεξαρτητοποίηση τους¹⁶⁶ και τα οποία παρά τον πλούτο των φυσικών τους πόρων συγκαταλέγονται στα πιο φτωχά κράτη του κόσμου.

Μετακινούμενοι από την Κεντρική στην Νότιο Αφρική εντοπίζεται και εκεί μια σπουδαία νεωτεριστική νομική εξέλιξη στο πλαίσιο δασικής προστασίας. Στο πλαίσιο της Κοινότητας της Νοτίου Αφρικής για την Ανάπτυξη (South African Development Community - SADC)¹⁶⁷ υιοθετείται το 2002 το Πρωτόκολλο για την Δασοκομία. Το νέο αυτό Πρωτόκολλο τίθεται σε ισχύ τον Ιούλιο του 2009 και έχει κυριότερο σκοπό του την προώθηση της βιώσιμης διαχείρισης και του εμπορίου των δασικών προϊόντων σύμφωνα με τη Δήλωση για τα Δάση, η οποία υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της UNCED το 1992. Για τη διευκόλυνση της ευθυγράμμισης με τις εθνικές πολιτικές και την νομοθεσία των κρατών μερών του, το Πρωτόκολλο σχεδιάστηκε να είναι συμβατό με τα διεθνή Συμβατικά Κείμενα των Ηνωμένων Εθνών για την καταπολέμηση της απερίθωσης, την βιοποικιλότητα και την κλιματική αλλαγή, των οποίων τα κράτη μέλη της SADC είναι όλα συμβαλλόμενα μέρη. Επίσης, το Πρωτόκολλο υποστηρίζει την ενεργή συμμετοχή όλων των κοινωνικών εταίρων και θέτει ευθύνη εφαρμογής σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο. Ενδεικτικά αναφέρεται η εξαιρετική σημασία που δίνει το Πρωτόκολλο στην άμεση συμμετοχή των τοπικών κοινοτήτων και των γυναικών στην διαχείριση των δασών (αρ.12,13), στην αναγνώριση πνευματικών δικαιωμάτων ιδιοκτησίας και την εξασφάλιση ισότιμων ωφελειών προερχόμενων από την παραδοσιακή γνώση των αυτοχθόνων λαών (αρ.16). Επιπλέον, εμπεριέχει αναγνώριση βασικών αρχών των κυριαρχικών δικαιωμάτων επί των δασικών πόρων κάθε κράτους, της ενδογενεακής ευθυδικίας, της διατήρησης των οικολογικών

¹⁶⁶ Τσάλτας, Γ., (επιμ.), *Αφρική και Ανάπτυξη - Η τελευταία Παγκόσμια Πρόκληση/Ευκαιρία*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα, 2003, σελ.78-83

¹⁶⁷ Η SADC ιδρύεται το 1992 με την υιοθέτηση της Διακήρυξη και Συνθήκη της Windhoek. Διαθέτει 15 κράτη μέλη της Νοτίου Αφρικής (Αγκόλα, Μποτσουάνα, Λεσότο, Μαδαγασκάρη, Μαλάουι, Μαυρίκιος, Μοζαμβίκη, Ναμίμπια, Σεϋχέλλες, Νότιος Αφρική, Σουαζιλάνδη, Ενωμένη Δημοκρατία της Τανζανίας, Ζάμπια, Ζιμπάμπουε) και έχει βασικό σκοπό της την κοινωνικοοικονομική, πολιτική συνεργασία και ασφάλεια των κρατών μελών της μέσα από την διαμόρφωση εθνικών δραστηριοτήτων και πολιτικών. Αποτελείται από οχτώ κύρια όργανα και κυβερνάται από μια Σύνοδο, αποτελούμενη από αρχηγούς κρατών και κυβερνήσεων και ένα Συμβούλιο Υπουργών. Βλ. SADC, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.sadc.int/> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

λειτουργιών και της μείωσης των αρνητικών επιπτώσεων στο περιβάλλον¹⁶⁸. Τα κράτη μέρη αναμένεται να συνεργαστούν καλή τη πίστη ενώ η νομικά δεσμευτική φύση του Πρωτοκόλλου ενισχύεται από το άρθρο 23 περί επίλυσης των διαφορών, βάσει του οποίου κάθε Συμβαλλόμενο μέρος το οποίο δεν μπορεί να επιλύσει με ειρηνικά μέσα¹⁶⁹ την διαφορά του με άλλο συμβαλλόμενο μέρος δύναται να απευθυνθεί στο δικαστήριο της SADC.

Αν και η πρόσφατη θέση του σε ισχύ δεν καθιστά εφικτή την εξέταση του βαθμού αποτελεσματικότητάς του, το αφρικανικό Πρωτόκολλο αποτελεί ένα εξαιρετικό πλαίσιο πολιτικής για εμβάθυνση της περιφερειακής ενσωμάτωσης της βιώσιμης διαχείρισης των δασών, η εξασφάλιση της οποίας μπορεί να επιτευχθεί μέσω της ισορρόπησης της κυριαρχίας και της καλής θέλησης για συμμόρφωση στις διατάξεις του πρωτοκόλλου και την ανάγκη γνωστοποίησης και ανταλλαγής των καλών πρακτικών της περιοχής μεταξύ των μερών.

4.3. Η περίπτωση της Ασίας.

Περισσότερο ακόλουθη της διεθνούς δασικής διακυβέρνησης παρά νεωτεριστική αποτελεί η περιφερειακή προσπάθεια σχεδιασμού πολιτικών για τα δάση στην ασιατική ήπειρο. Πρωταγωνιστής στην διαμόρφωση των εξελίξεων αποτελεί η Ένωση των Ανατολικών χωρών της Ασίας (Association of Southeast Asian Nations - ASEAN), της οποίας πρωταρχικός σκοπός είναι η δημιουργία μιας Ασιατικής Κοινότητας έως το 2015, η οποία θα αποτελείται από τρεις πυλώνες: την Κοινότητα Πολιτικής - Ασφάλειας, την Οικονομική Κοινότητα και την Κοινωνική - Πολιτιστική Κοινότητα. Η δασική θεματολογία εντοπίζεται στους δύο τελευταίους πυλώνες. Στο πλαίσιο της Οικονομικής Κοινότητας αναπτύσσει εργαλεία για τα δάση υπό την καθοδήγηση της Υπουργικής Συνόδου για την Γεωργία και την Δασοκομία. Βασικός σκοπός της ASEAN στην συνεργασία τροφίμων, γεωργίας και δασοκομίας αποτελεί η διαμόρφωση και πραγματοποίηση περιφερειακών δραστηριοτήτων συνεργασίας για την ενίσχυση του

¹⁶⁸ Βλ. Southern African Development Community - Protocol on Forestry, 2002, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/TRE/Multilateral/En/TRE001361.txt> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁶⁹ Η ειρηνική επίλυση των διαφορών, βάσει του αρ.33 παρ.1 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών, είναι εφικτή με την υιοθέτηση των παρακάτω μεθόδων: την διαπραγμάτευση, την έρευνα, την μεσολάβηση, την συνδιαλλαγή, την διαιτησία, τον δικαστικό διακανονισμό, την προσφυγή σε περιφερειακές οργανώσεις, άλλα ειρηνικά μέσα της επιλογής των ενδιαφερομένων μερών. Βλ. Ιωάννου, Κ., Περράκης, Σ., *Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη, Α' Γενική θεωρία και θεσμικές εφαρμογές*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003, σελ 10.

ανταγωνισμού των προϊόντων της και η περεταίρω ενδυνάμωση της κοινής της θέσης στα διεθνή φόρα. Από τις πιο πρόσφατες εξελίξεις το 2009 με την υποστήριξη ενός «Πολυδιάστατου Πλαισίου για την Κλιματική Αλλαγή με έμφαση την Γεωργία και Δασοκομία αντιμετώπιες με την τροφική ασφάλεια», η πολιτική για τα δάση μετετράπη σε πρόδρομο ενσωμάτωσης τομεακών πολιτικών σε ευρύτερα στρατηγικά πλαίσια για την υποστήριξη μεγαλύτερης πολιτικής συνοχής και διατομεακού συντονισμού¹⁷⁰. Από τις πιο χαρακτηριστικές της εκφάνσεις αποτελεί η υιοθέτηση κριτηρίων και δεικτών για βιώσιμη διαχείριση των δασών και η σχεσιακή παρακολούθηση και έκθεσή τους βάσει των προτύπων του ΙΤΤΟ¹⁷¹, ενώ κριτήρια και δείκτες για την νομιμότητα της ξυλείας και την προσέγγιση της δασικής πιστοποίησης βρίσκονται υπό διαμόρφωση. Συμπληρωματικά σε αυτό το πλαίσιο έρχεται η Δήλωση της ASEAN για ενίσχυση της εφαρμογής της δασικής νομοθεσίας και διακυβέρνησης (2007), με σκοπό την άμεση δράση των μελών του οργανισμού για εντατικοποίηση των εθνικών προσπαθειών και διμερών περιφερειακών συνεργειών για την ανάδειξη παραβιάσεων δασικών νόμων, του δασικού εγκλήματος (παράνομη υλοτομία, παράνομο εμπόριο και διαφθορά) και των επιπτώσεών τους στο κράτος δικαίου. Αυτή η soft law συμφωνία αποτελεί μέρος των υπουργικών πρωτοβουλιών FLEG (Forest Law Enforcement and Governance), οι οποίες σε συνεργασία με την κοινωνία των πολιτών και ενδιαφερόμενων μερών του ιδιωτικού τομέα δημιούργησαν τον πολιτικό χώρο σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο για ενασχόληση με τα περίπλοκα πολιτικά ζητήματα παράνομης υλοτομίας¹⁷². Σε έκθεση επισκόπησης της προόδου της FLEG το 2010 για τα κράτη της Ασίας και του Ειρηνικού, με εξαίρεση την Ινδονησία, λίγα είναι τα κράτη τα οποία

¹⁷⁰ Η κύρια παρότρυνση για τα κράτη μέλη του Οργανισμού αποτελεί η συνεργασία για την ανάπτυξη δραστηριοτήτων δάσωσης και αναδάσωσης και η μείωση της αποδάσωσης, υποβάθμισης και των φωτιών, συμπεριλαμβανομένης της εφαρμογής πρακτικών βιώσιμης διαχείρισης των δασών. Βλ. ASEAN, *ASEAN Multi-sectoral Framework on Climate Change: Agriculture and Food Security (AFCC)*, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ccmin.aippnet.org/pdfs/ASEANCCFrameworkANNEX%2013AFCCfinal.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁷¹ Βλ. ASEAN, *Sustainable Forest Management*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.aseanforest-chm.org/issue_pages/sfm_implementation/sustainable_forest_management_sfm.html (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁷² Στην περιφέρεια της Ανατολικής Ασίας και του Ειρηνικού, η πρώτη Υπουργική Σύνοδος FLEG έλαβε χώρα στο Μπαλί της Ινδονησίας το 2001, όπου και υιοθετήθηκε η Διακήρυξη του Μπαλί με στόχο την μείωση της παράνομης υλοτομίας και την θέση της βάσης μελλοντικής συνεργασίας σε θέματα FLEG. Βλ. Ministerial Declaration, Forest Law Enforcement And Governance, *East Asia Ministerial Conference*, Bali, Indonesia 11-13 September 2001, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://siteresources.worldbank.org/INTFORESTS/Resources/Bali_ministerial_declaration.pdf (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

βελτίωσαν το πρότυπο καλής διακυβέρνησης κυρίως εξαιτίας του δισταγμού ιδιοτελών συμφερόντων για περιορισμό της ροής των δασικών προϊόντων από επικερδείς, μη βιώσιμες πρακτικές διαχείρισης των δασών και πολυετών σμιλευμένων νοοτροπιών μη αποκεντρωμένων τακτικών διακυβέρνησης. Μιλώντας με αριθμούς, από το 12% των χαρακτηριζόμενων δασικών περιοχών, οι οποίες επιδέχονται βιώσιμη διαχείριση, μόνο το 5% της φυσικής παραγωγής των δασών εκτιμάται ότι διαχειρίζεται με βιώσιμο τρόπο¹⁷³. Παρόλα αυτά, και για την Ινδονησία ακόμα θα πρέπει να κρατήσει κανείς επιφυλακτική στάση, μιας και σειρά δημοσιογραφικών και επιστημονικών ερευνών αποδεικνύουν τις αποτυχημένες προσπάθειες καταστολής του ανεξέλεγκτου κυκλώματος παράνομης υλοτομίας κατατάσσοντας τα δάση της νήσου Βόρνεο στις πρώτες θέσεις αποψιλωμένων δασών στον κόσμο.

Αντίθετα, στο πλαίσιο της συγκριτικής ανάλυσης και παρακολούθησης της ASEAN δίδεται μια νέα προοπτική από τα διακυβερνητικά δίκτυα ειδικών για την υποστήριξη καλύτερα ενημερωμένης δημιουργίας πολιτικής και επιστημονικής συνεργασίας σε θέματα σχετικά με τα δάση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί το περιφερειακό δίκτυο γνώσης της ASEAN για την εφαρμογή δασικής νομοθεσίας και διακυβέρνησης, το οποίο συμβουλεύει τους υπεύθυνους λήψης αποφάσεων των κρατών σχετικά με τα σωστά πρότυπα διακυβέρνησης που πρέπει να ακολουθηθούν για την επίτευξη αποτελεσματικής προστασίας των δασών από παράνομες δραστηριότητες ή εφαρμογές νόμων που θίγουν τα συμφέροντα ευάλωτων κοινωνικών ομάδων (αυτόχθονες πληθυσμοί). Σύμφωνα με την Καθηγήτρια D. Stone: «τα περιφερειακά δίκτυα της ASEAN, είναι πολύ αποτελεσματικά εξαιτίας της καλλιεργημένης αποστροφής σε επίσημα θεσμικά μορφώματα, ενώ αποτελούν και ένα χαρακτηριστικό μέσο ασιατικής διακυβέρνησης και διπλωματίας»¹⁷⁴.

Οι διεθνείς περιβαλλοντικές και οικονομικές εξελίξεις, ωστόσο, φαίνεται να κάνουν επιτακτική την ανάγκη για πιο αποτελεσματικά εργαλεία δεσμευτικού χαρακτήρα, τα οποία στην ασιατική περιφέρεια ελλείπουν. Οι ήπιοι χαρακτήρα πρωτοβουλίες, είναι μεν σημαντικές, αλλά

¹⁷³ Βλ. Pescott, M., Durst, R., Leslie, P., *Forest law enforcement and governance: progress in Asia and the Pacific*, FAO Regional Office for Asia and The Pacific, Bangkok, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.profor.info/profor/sites/profor.info/files/publication/FLEG-ASEAN.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁷⁴ Βλ. Stone, D., «Introduction: global knowledge and advocacy networks», *Global Networks*, Vol.2, Issue 1, 2002, p.1-11, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1471-0374.00023/pdf> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).

δεν αποφέρουν καρπούς. Η πρόσφατα παρατηρούμενη δημιουργία εθελοντικών πρωτοβουλιών κοινωνικών εταιριών¹⁷⁵ που συμβάλλουν στην εφαρμογή των διεθνών συμφωνημένων αναπτυξιακών στόχων και αρχών για την προστασία των δασών, ίσως ασκήσει τις κρίσιμες πιέσεις για την δημιουργία ενός δεσμευτικού κειμένου για τα δάση.

4.4. Οι αντιφάσεις Νοτίου και Κεντρικής Αμερικής.

Η προστασία των δασών για τα κράτη της Νοτίου Αμερικής φαίνεται να αποκτά σημασία ως μέσο για την επίτευξη του βασικότερου σκοπού της οικονομικής τους μεγέθυνσης, έπειτα από πολλά χρόνια εκμετάλλευσής τους από τις αποικιοκρατικές δυνάμεις του αναπτυγμένου Βορρά. Με βάση αυτό τον συλλογισμό και σε συνδυασμό με τις μακροχρόνια διαταραγμένες σχέσεις των κρατών της περιοχής του Αμαζονίου είναι δυνατή η αιτιολογία απουσίας οποιουδήποτε δεσμευτικού κειμένου, το οποίο να αφορά την προστασία του τροπικού δάσους του Αμαζονίου σε περιφερειακό επίπεδο. Η μοναδική μορφής προστασίας, η οποία δεσμεύει νομικά τα κράτη της λεκάνης του Αμαζονίου (Βολιβία, Περού, Βραζιλία, Κολομβία, Ισημερινός, Γουιάνα, Σουρινάμ και Βενεζουέλα) είναι η Συνθήκη Συνεργασίας του Αμαζονίου 1978 (Amazon Cooperation Treaty), της οποίας βασικός σκοπός είναι η ανάπτυξη της περιοχής του Αμαζονίου συνδυάζοντας την οικονομική μεγέθυνση κάθε κράτους μέρους με την περιβαλλοντική προστασία. Πέρα από την γενικόλογη δέσμευση του άρθρου 1 των μερών της Συνθήκης, το οποίο αναφέρεται στην διατήρηση και ορθή χρήση των φυσικών πόρων της εδαφικής τους επικράτειας¹⁷⁶, το νομικό αυτό εργαλείο δεν δομεί κανένα περιφερειακό πλαίσιο για τα δάση. Ακόμα και ο Οργανισμός της Συνθήκης για την Συνεργασία στον Αμαζόνιο (2002),

¹⁷⁵ Χαρακτηριστικά αναφέρεται η Πρωτοβουλία Borneo, μια συνεργασία μεταξύ της WWF και των κυβερνήσεων της Μαλαισίας, του Μπρουνέι και της Ινδονησίας με σκοπό την διατήρηση 220.000 τετραγωνικών χιλιομέτρων τροπικού δάσους, σχεδόν το 1/3 της νήσου Μπόρνεο, μέσω ενός δικτύου προστατευόμενων περιοχών και βιώσιμα διαχειριζόμενων δασών. Βλ. Declaration on the heart of Borneo Initiative, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http://www.panda.org/what we do/where we work/borneo forests/borneo rainforest conservation/declaration.cfm](http://www.panda.org/what_we_do/where_we_work/borneo_forests/borneo_rainforest_conservation/declaration.cfm) (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

¹⁷⁶ Βλ. Treaty for Amazonian Cooperation 1978 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http://www.oica.info/portal/admin/_upload/tratado/The Amazon Cooperation Treaty.pdf](http://www.oica.info/portal/admin/_upload/tratado/The_Amazon_Cooperation_Treaty.pdf) (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).

ο οποίος προβλεπόταν από το τροποποιημένο Πρωτόκολλο στην Συνθήκη το 1998¹⁷⁷, δεν καταφέρνει να εκσυγχρονίσει αισθητά τις διατάξεις της Συνθήκης. Το Στρατηγικό Πλάνο (2004-2012)¹⁷⁸ που υιοθετεί παραμένει πολύ αργό ως προς την εφαρμογή του, ενώ με δυσκολία εξακριβώνεται η αποτελεσματικότητα των υπαρχόντων προγραμμάτων που αναπτύσσει και προωθεί για τα δάση¹⁷⁹. Ως σημαντικό επίτευγμα στο πλαίσιο της Συνθήκης, όμως, ακόμα και αν χαρακτηρίζεται από ασάφειες και κενά, αποτελεί η προσπάθεια ένταξης της βιώσιμης διαχείρισης των δασών στις πολιτικές των κρατών, μέσα από την διαμόρφωση περιφερειακών κριτηρίων και δεικτών βιωσιμότητας των δασών, μια διαδικασία συνεργασίας των κυβερνήσεων όλων των κρατών μελών και μεγάλου αριθμού τοπικών ΜΚΟ με σκοπό την κατανόηση κοινών εννοιών και όρων για την προώθηση της ορθής χρήσης των δασικών πόρων¹⁸⁰. Επιπλέον, από το 2004, με την υιοθέτηση του Συμφώνου Συνεργασίας του Οργανισμού με τον Συντονιστή Οργανισμό των Ιθαγενών Οργανώσεων του Αμαζονίου (Coordinator of the Indigenous Organizations of the Amazon Basin), επιχειρείται από τη μια πλευρά η ενίσχυση του ρόλου των ιθαγενών στην διαδικασία λήψης αποφάσεων σχετικά με ανάπτυξη έργων ή πολιτικών στα πατρογονικά τους εδάφη, αλλά παράλληλα η κίνηση αυτή γίνεται και ως ένα βήμα προσπάθειας συμφιλίωσης του Οργανισμού της Συνθήκης για την Συνεργασία στον Αμαζόνιο με έναν από τους μεγαλύτερους πολέμιους του¹⁸¹. Η διευκόλυνση και εξομάλυνση της σχέσης των δύο

¹⁷⁷ Βλ. Amendment Protocol to the Amazonian Cooperation Treaty, 1998, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.otca.info/portal/admin/upload/protocolo/AmendmentProtocol.pdf> (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).

¹⁷⁸ Βλ. ACTO, *Strategic Plan 2004-2012*, Amazonian Cooperation Treaty Organization, 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.otca.org.br/PDF/Strategic_Plan.pdf (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).

¹⁷⁹ Ο Οργανισμός διαθέτει μια μόνιμη Γραμματεία με έδρα την Μπραζίλια της Βραζιλίας και βοηθείται από πέντε Γραφεία Συντονισμού για το Περιβάλλον, την Υγεία, την Επιστήμη - Τεχνολογία και Εκπαίδευση, τις σχέσεις των Ιθαγενών, τη Μεταφορά, Υποδομές, Επικοινωνία και Τουρισμό. Από αυτά, το συντονιστικό Γραφείο για το Περιβάλλον προβλέπει την προστασία των δασών μέσω της βιώσιμης διαχείρισής τους και την ίση κατανομή των ωφελειών προς τους κατοίκους τους. Από τα πιο ενδιαφέροντα προγράμματα σχετικά με τα δάση αποτελούν «Το Πρόγραμμα Παρακολούθησης της Υλοτομίας και των αλλαγών χρήσης γης στον Αμαζόνιο» και «Το Περιφερειακό Πρόγραμμα για τον Αμαζόνιο». Βλ. ειδικότερα ACTO Projects and Programs διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.otca.info/portal/projetos-programas.php?p=agd> (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).

¹⁸⁰ Βλ. ειδικότερα Elias, E., *The Tarapoto Process: establishing criteria and indicators for the sustainable management of Amazon forests*, FAO Corporate Document Repository, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/007/y5841e/y5841e12.htm> (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).

¹⁸¹ Ο Συντονιστής Οργανισμός των Ιθαγενών Οργανώσεων του Αμαζονίου ενσωματώνει εννέα ΜΚΟ αυτοχθόνων λαών (AIDSESP, APA, CIDOB, CONFENAE, FOAG, ORPIA, COIAB, OIS) και συστάθηκε το 1984 με αφορμή την διεκδίκηση των δικαιωμάτων τους έπειτα από τον αποκλεισμό τους από την διαπραγμάτευση της Συνθήκης του 1978 για την εκμετάλλευση των φυσικών πόρων του τροπικού δάσους του Αμαζονίου. Βλ. Coordinator of the

οργανισμών θα επιτευχθεί, εντούτοις, μόνο αν τα κράτη μέλη του εφαρμόσουν ουσιαστικές τροποποιήσεις στην νομοθεσία τους σχετικά με το δικαίωμα ιδιοκτησίας γης των ιθαγενών στα εδάφη που δικαιωματικά τους ανήκουν και αναγνωρίσουν την ανεκτίμητη προσφορά της παραδοσιακής γνώσης, την οποία αυτοί οι λαοί κατέχουν σχετικά με την διατήρηση του φυσικού πλούτου της λεκάνης του Αμαζονίου. Με την είσοδο της νέας χιλιετίας, οι προσπάθειες αυτές φαίνονται να εντείνονται στο πλαίσιο των εθνικών πολιτικών των νεοεκλεγέντων σοσιαλιστών ηγετών των κρατών του Αμαζονίου, οι οποίοι στην προσπάθειά τους να μειώσουν τις κοινωνικές ανισότητες και να προωθήσουν την βιώσιμη ανάπτυξη των κρατών τους αναγνωρίζουν τίτλους ιδιοκτησίας στους ιθαγενείς πληθυσμούς τους. Εξετάζοντας βαθύτερα αυτές τις παραχωρήσεις, αποδεικνύεται πως οι κυβερνήσεις των κρατών αυτών περιορίζονται μόνο στην πρόθεση, η οποία επισκιάζεται από την εξασφάλιση του οικονομικού τους συμφέροντος. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η Βραζιλία, όπου 106 εκατομμύρια εκτάρια δάσους στον Αμαζόνιο έχουν αναγνωριστεί ως ιδιοκτησία των αυτοχθόνων λαών. Παράλληλα, το 20% των δασικών εδαφών ανήκει σε ιδιώτες, ενώ με τον νέο νόμο του 2009 διευκολύνεται ακόμα περισσότερο η ιδιωτικοποίηση των ομοσπονδιακά ιδιόκτητων δασών, με αποτέλεσμα την ανάπτυξη όλο και περισσότερων πολυεθνικών εταιρειών υλοτομίας και εξόρυξης πετρελαίου και άλλων πολύτιμων μετάλλων, απειλώντας εκ νέου την διαμονή και διαβίωση των τοπικών πληθυσμών¹⁸².

Η άλλη μορφή ενίσχυσης του πλαισίου προστασίας των δασών πέρα από την Συμφωνία του 1978 για την ανάπτυξη της περιοχής του Αμαζονίου εκφράζεται περιφερειακά από ένα χρηματοπιστωτικό ίδρυμα, την Διαμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης¹⁸³, η οποία από την ίδρυσή

Indigenous Organizations of the Amazon Basin, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.coica.org.ec/ingles/organization/index.html> (προσπελάστηκε την 5 Ιουνίου 2011).

¹⁸² Αντίστοιχη αντικοινωνική νομοθεσία αναπτύχθηκε πρόσφατα και στο Περού, Κολομβία και Βολιβία, όπου οι κυβερνήσεις βρέθηκαν αντιμέτωπες με την οργή των αδικημένων αυτοχθόνων πληθυσμών, οι οποίοι μέσα από αιματηρές διαδηλώσεις κατάφεραν να αναστείλουν σε ορισμένες περιπτώσεις την άμεση εφαρμογή της νέας ιδιοκτησιακής νομοθεσίας. Βλ. Hatcher, J., Bailey, L., *Tropical Forest Tenure Assessment*, ITTO Technical Series No. 37, International Tropical Timber Organization, Yokohama, Japan, April 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/technical_report/ (προσπελάστηκε την 7 Ιουνίου 2011).

¹⁸³ Η Διαμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης (Inter-American Development Bank - IDB) είναι η μεγαλύτερη πηγή χρηματοδότησης της Λατινικής Αμερικής και της Καραϊβικής. Χορηγεί στις κυβερνήσεις των Κρατών - μελών της που έχουν δικαίωμα δανειοδότησης, δάνεια σταθερού εμπορικού επιτοκίου διατηρώντας θέση προνομιούχου πιστωτή με την έννοια ότι τα δανειζόμενα κράτη είναι υποχρεωμένα να εξοφλήσουν το χρέος τους προς την IDB πριν από τις άλλες εμπορικές τράπεζες. Η Τράπεζα διοικείται από το Διοικητικό Συμβούλιο, το οποίο αναθέτει την εποπτεία των εργασιών της στην Εκτελεστική Επιτροπή της Τράπεζας. Κάθε χώρα διορίζει ένα μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου, στις αποφάσεις του οποίου συμμετέχει με αριθμό ψήφων που είναι ανάλογος προς το

της το 1959 χρηματοδοτεί προγράμματα για την ενίσχυση του δασοκομικού τομέα των κρατών της Νοτίου Αμερικής και πρόσφατα, με την ανάδειξη του ρόλου των δασών στην κλιματική αλλαγή, επιδιώκει την μείωση της αποψίλωσης και υποβάθμισης των δασών μέσω εκπαιδευτικών προγραμμάτων για την σωστή διαχείρισή τους¹⁸⁴. Ένα από τα βασικά προβλήματα της δράσης της εντοπίζεται στην αδυναμία των κρατών να αποπληρώσουν τα δάνεια της Τράπεζας¹⁸⁵, ενώ σφοδρές κριτικές υπάρχουν από την πλευρά της κοινωνίας των πολιτών σχετικά με την μη ανάμιξη όλων των ενδιαφερομένων μερών στον σχεδιασμό, την εφαρμογή, την παρακολούθηση και αξιολόγηση των προγραμμάτων της IDB¹⁸⁶. Επιπλέον, το φιλικό προς το περιβάλλον προφίλ της Τράπεζας, αναιρείται με την ανάπτυξη έργων υποδομής, τα οποία όχι μόνο δεν βελτιώνουν, αλλά επιβαρύνουν το δασικό οικοσύστημα του Αμαζονίου. Από τα πιο χαρακτηριστικά παραδείγματα, αποτελεί το έργο εξόρυξης και μεταφοράς φυσικού αερίου που κατασκευάστηκε στον περουβιανό Αμαζόνιο (Camisea Natural Gas Project)¹⁸⁷ το 2004, για το οποίο η Διαμερικανική Τράπεζα Ανάπτυξης ενέκρινε δάνειο ύψους 135 εκατομμυρίων δολαρίων, κατασκευάστηκε από μία κοινοπραξία πολυεθνικών εταιρειών και οδήγησε στην υποβάθμιση του κρίσιμου φυσικού οικοτόπου του Αμαζονίου με άμεσες επιπτώσεις για τους γηγενείς κατοίκους της περιοχής. Η δραστηριότητα αυτή, επιβεβαιώνει για άλλη μια φορά τις νεοαποικιοκρατικού τύπου βλέψεις των αναπτυγμένων κρατών και κυρίως των Η.Π.Α. -στην περίπτωση αυτή ως ο μεγαλύτερος μέτοχος της Τράπεζας- για απομύζηση των πολύτιμων φυσικών πόρων των κρατών της Λατινικής Αμερικής και την συνεχή εξάρτησή τους εκμεταλλευόμενοι την οικονομικά και τεχνολογικά αδύναμη θέση τους.

κεφάλαιο συμμετοχής στην Τράπεζα της χώρας που εκπροσωπεί. Ο κύριος μέτοχος είναι οι Ηνωμένες Πολιτείες, με το 30,01% των ψήφων. Βλ. Inter-American Development Bank, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.iadb.org/en/about-us/how-the-inter-american-development-bank-is-organized,5998.html> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

¹⁸⁴ Βλ. Ειδικότερα Inter-American Development Bank, *Development Effectiveness Overview 2010*, Washington D.C., 2011 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=35804518> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

¹⁸⁵ Βλ. Simula, M., Salmi, J., Puustajärvi, E., *Forest Financing in Latin America: The Role of the Inter-American Development Bank*, IDB, Washington D.C., 2002, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=1441621> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

¹⁸⁶ Βλ. Bank Information Center, Inter-American Development Bank, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.bicusa.org/en/Institution.Policies.4.aspx> (προσπελάστηκε την 8 Ιουνίου 2011).

¹⁸⁷ Βλ. Hearn, K., « U.S. Questions Development Bank after Troubled Gas Project in Peru », *The Washington Times*, 8 November, 2010 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://amazonwatch.org/news/2010/1108-us-questions-development-bank-after-troubled-gas-project-in-peru> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

Τέλος, στο πλέγμα των αιτιών ανυπαρξίας κάποιου αποτελεσματικού πλαισίου προστασίας των δασών σε περιφερειακό επίπεδο στην Λατινική Αμερική δεν θα μπορούσε να παραλειφθεί η ηγεμονική τάση της Βραζιλίας, μιας από τις ανερχόμενες οικονομικά δυνάμεις του αιώνα που διανύουμε¹⁸⁸, η οποία ναι μεν υιοθετεί πολιτικές για την μείωση των δασικών εκκαθαρίσεων (κατά 2.100 τετραγωνικά μίλια το χρόνο μέχρι το 2018) ή τον περιορισμό της μετατροπής δασικών εκτάσεων σε καλλιεργήσιμα εδάφη φυτειών σόγιας -την αιτία του 80% της αποδάσωσης του βραζιλιάνικου Αμαζονίου- αλλά παράλληλα, επιδιώκει και συνεχίζει να αποτελεί την δεύτερη μεγαλύτερη παραγωγό και εξαγωγό χώρα σόγια στον κόσμο, δημιουργώντας αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα των περιβαλλοντικών δράσεων της υπέρ των δασών της επικράτειάς της¹⁸⁹.

Σε αντίθεση με την Νότιο Αμερική, η Κεντρική Αμερική θεωρείται πρωτοπόρος στην ανάπτυξη περιφερειακής δασικής διακυβέρνησης. Η Επιτροπή Κεντρικής Αμερικής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη υπηρετεί ως συντονιστικό όργανο περιβαλλοντικής πολιτικής και νομοθεσίας της περιοχής, προσφέροντας μια ισχυρή θεσμική βάση αποτελεσματικής περιφερειακής συνεργασίας¹⁹⁰. Η Επιτροπή δημιουργείται το 1989 και αποτελείται από τα υπεύθυνα υπουργεία και οργανισμούς Περιβάλλοντος των επτά χωρών της Κεντρικής Αμερικής (Νικαράγουα, Ονδούρα, Κόστα Ρίκα, Μπελίζ, Παναμάς, Γουατεμάλα και Ελ Σαλβαντόρ). Η Επιτροπή είναι υπεύθυνη για την εφαρμογή του Σχεδίου Δράσης της Κεντρικής Αμερικής για τα τροπικά δάση (1991), το οποίο περιλαμβάνει την Περιφερειακή Σύμβαση για τη Διαχείριση και Διατήρηση των φυσικών δασικών οικοσυστημάτων και την Ανάπτυξη Δασικών Φυτεύσεων, της πρώτης περιφερειακής σύμβασης για τα δάση. Η Σύμβαση υιοθετείται το 1993 και φέρει ως βασικούς σκοπούς της την προώθηση εθνικών και περιφερειακών μηχανισμών πρόληψης αλλαγών στην χρήση γης σε δασικές περιοχές με δυνατότητα ανάπτυξης της δασοκομίας, την

¹⁸⁸ Οι πλέον δυναμικές αναδυόμενες και αναπτυσσόμενες χώρες είναι οι τέσσερις της ομάδας BRIC(Βραζιλία, Ρωσία, Ινδία και Κίνα). Βλ. Ρουμελιώτης, Π., *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2009, σελ.440-444

¹⁸⁹ Βλ. Barbosa, L., *The Rise of Brazil as an Agricultural Superpower and the Dilemma over the Amazon Rain Forest: A Treadmill of Production View*, Working Paper, April 17, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1338937 (προσπελάστηκε την 11 Ιουνίου 2011).

¹⁹⁰ Η Επιτροπή Κεντρικής Αμερικής για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη δημιουργείται από την Σύμβαση Κεντρικής Αμερικής για το Περιβάλλον, της οποίας κεντρικός σκοπός είναι η υιοθέτηση ενός περιφερειακού καθεστώτος περιβαλλοντικής συνεργασίας για την προώθηση της ορθής χρήσης των φυσικών πόρων της περιοχής. (αρ. 1) Βλ. ειδικότερα Central American Convention for the Protection of the Environment, 1989, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://untreaty.un.org/unts/158780_159109/1/7/158.pdf (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

αποκατάσταση αποψιλωμένων περιοχών και την δημιουργία σχεδιασμού χρήσης γης με βιώσιμα κριτήρια¹⁹¹. Η εφαρμογή της Σύμβασης συντονίζεται από το Συμβούλιο Κεντρικής Αμερικής για τα Δάση και τις Προστατευόμενες Περιοχές, ένα καταλυτικό όργανο για την εναρμόνιση δασικών νομοθεσιών και διαχειριστικών πλάνων προληπτικού χαρακτήρα, όπως είναι για παράδειγμα η στρατηγική διαχείρισης πυρκαγιών στην Κεντρική Αμερική (2005-2015), των συμβαλλομένων κρατών μερών. Σε αυτό το σημείο πρέπει να παρατηρηθεί ότι η περιορισμένη δυνατότητα εύρεσης στοιχείων σχετικά με την αποτελεσματικότητα της Σύμβασης οδηγεί σε γενικούς χαρακτηρισμούς περί αναπτυγμένου εθνικού νομοθετικού πλαισίου κάθε κράτους μέρους σχετικού με τα δάση, το οποίο χωλαίνει στην διαδικασία ελέγχου και παρακολούθησης, ειδικά της παράνομης υλοτομίας και εμπορίου των δασικών προϊόντων¹⁹². Αντιθέτως, ιδιαίτερα επιτυχημένοι είναι οι μηχανισμοί των κρατών της Κεντρικής Αμερικής για την εγγύηση επανεπένδυσης του προερχόμενου από τα δάση εισοδήματος και την εξασφάλιση πίστωσης των τοπικών ομάδων, οι οποίες αναπτύσσουν δασικά προγράμματα (αρ. 4). Η πιο διαδεδομένη μορφή των προαναφερόμενων μηχανισμών εκφράζεται με το οικονομικό εργαλείο Πληρωμής των Οικολογικών Υπηρεσιών (Payment for Environmental Services - PES), σύμφωνα με το οποίο οι ιδιοκτήτες γης λαμβάνουν άμεσες πληρωμές για τις οικολογικές υπηρεσίες, τις οποίες παράγει η γη τους από τους επωφελούμενους αυτών των υπηρεσιών¹⁹³. Οι συνήθεις πηγές χρηματοδότησης προέρχονται από φόρους πώλησης πετρελαίου, πληρωμές εταιρειών υδροηλεκτρικής ενέργειας και Πιστοποιημένα Εμπορικά Έσοδα. Από τα πιο επιτυχημένα παραδείγματα προγραμμάτων PES αποτελεί αυτό της Κόστα Ρίκα. Η επιτυχία της διεξαγωγής αυτού του μηχανισμού ήταν εφικτή, διότι υπήρχε ήδη νομοθεσία για την προστασία του περιβάλλοντος και της βιοποικιλότητας, τεχνική υποστήριξη για αναδάσωση και ορθή δασική

¹⁹¹ Βλ.ό.π. No.132

¹⁹² CABAL, S.A., *Central American Policies and Initiatives in Environment, Natural Resources and Climate Change*, Final Report, Nicaragua, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.google.gr/search?q=regional+policies+and+initiatives+in+the+Area+of+Environment%2C+natural+resources+and+climate+change+in+central+america&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:en-US:official&client=firefox-a> (προσπελάστηκε την 12 Ιουνίου 2011).

¹⁹³ Wunder, S., «The efficiency of Payments for Environmental Services in Tropical Conservation», *Conservation Biology*, Vol.21, No.1, 2007, p.48-58.

διαχείριση, καθώς επίσης και η ύπαρξη ενός ρυθμιστικού Ταμείου, υπεύθυνου για την σωστή οικονομική διαχείριση των ροών κεφαλαίου¹⁹⁴.

Παρά τις καλές πρακτικές, η χαμηλή ανταγωνιστικότητα της δασικής βιομηχανίας, εξαιτίας του φτωχού τεχνολογικού επιπέδου και η έλλειψη οριζόντιας και κάθετης ενσωμάτωσης σε συνδυασμό με την ελλιπή διαχειριστική δυνατότητα και το χαμηλό επίπεδο επενδύσεων -όλα συνδεδεμένα στην λογική της ασθενούς διακυβέρνησης- αποτελούν ζητήματα οπισθοδρόμησης της δασικής οικοσυστημικής διαχείρισης και αποδυνάμωσης της νομικής εφαρμογής των υπαρχόντων κανόνων προστασίας.

Βάσει των παραπάνω, παρατηρείται πως σε περιφερειακό επίπεδο παραμένουν εξίσου κενά ως προς την συνολική προστασία των δασών. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι υπάρχουν διαφορετικές προτεραιότητες των κρατών ανά περιφέρεια. Πιο συγκεκριμένα, για τις αναπτυσσόμενες χώρες του Νότιου ημισφαιρίου προέχει η οικονομική μεγέθυνσή τους με αποτέλεσμα την απομάκρυνση από την εφαρμογή οικολογικών προϋποθέσεων στο πλαίσιο προστασίας των δασών ή την ουσιαστική χρησιμοποίηση δεικτών και κριτηρίων βιώσιμης διαχείρισής τους. Παρόλα αυτά, αξιόλογες προσπάθειες προς την κατεύθυνση αυτή υπάρχουν και ενισχύονται με το πέρασμα του χρόνου. Όπως αναλύθηκε και παραπάνω, στην Λατινική Αμερική, την Αφρική και την Ασία η βιώσιμη ανάπτυξη των δασών αποτελεί πρωταρχικό σκοπό και για τις τρεις περιφέρειες. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον δε παρουσιάζει η αφρικανική ήπειρος και πιο συγκεκριμένα η Νότιος Αφρική, η οποία από το 2002 διαθέτει ένα Πρωτόκολλο, το οποίο καλύπτει σύγχρονες οικονομικό - κοινωνικές πτυχές προστασίας των δασών και το οποίο αν εφαρμοστεί στα επόμενα χρόνια θα μπορέσει να αποτελέσει ένα παράδειγμα καλής πρακτικής και νομικής βάσης για την ανάπτυξη και άλλων αντίστοιχων νομικά δεσμευτικών κειμένων στην Ασία ή την Λατινική Αμερική, όπου εξαιτίας της κοινής φύσεως των δασών τους αντιμετωπίζουν κοινά προβλήματα και απειλές. Αντίθετα, μεγαλύτερη έκπληξη μπορεί να προκαλέσει η ελλιπής αναμενόμενη πρόοδος της Ε.Ε. ως προς την περιφερειακή προστασία των δασών της, η οποία συνήθως αποτελεί πρόδρομο ως προς την αυστηρότερη εφαρμογή των εξειδικευμένων κανονισμών της για το περιβάλλον. Η αδυναμία αυτή αντανακλάται εν μέρει και

¹⁹⁴ Βλ. Appanah, S., Mansur, E., Krezdorn, R., *Financing sustainable forest management: a growing challenge*, FAO, RAP Publication, No. 21, 2009, pp.1-6, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/012/i1329e/i1329e01.pdf> (προσπελάστηκε την 12 Ιουνίου 2011).

από την απόφαση έναρξης διαπραγματεύσεων στο πλαίσιο της Υπουργικής Συνόδου για την Προστασία των Δασών στην Ευρώπη με σκοπό την υιοθέτηση μιας νομικά δεσμευτικής Συμφωνίας για τα Δάση της Ευρώπης.

Επιπλέον, μια αντίστοιχη πρωτοβουλία έχει ληφθεί πρόσφατα και από τα κράτη των περιφερειών της Αφρικής, της Ασίας και της Λατινικής Αμερικής. Στις 3 Ιουνίου 2011, αρχηγοί κρατών και κυβερνήσεων, εκπρόσωποι των χωρών των τροπικών δασών της Λεκάνης του Αμαζονίου, του Κονγκό και της Ν.Α. Ασίας, καθώς και εκπρόσωποι των Ηνωμένων Εθνών πραγματοποίησαν μια Συνάντηση Κορυφής στην Μπραζαβίλ της Δημοκρατίας του Κονγκό, με σκοπό την συζήτηση των βασικών ζητημάτων που αφορούν τα δάση. Αναγνωρίζοντας την ανάγκη ανάπτυξης μιας πλατφόρμας για την προώθηση της συνεργασίας μεταξύ των κρατών, ανάθεσαν -μέσα από την υιοθετημένη Διακήρυξη της πρώτης Συνόδου Κορυφής για τα Τροπικά Δασικά Οικοσυστήματα της Αμαζονίας, της Λεκάνης του Κονγκό και της Ν.Α. Ασίας- στον Πρόεδρο της Δημοκρατίας του Κονγκό να διευκολύνει και να συντονίσει από κοινού με τα τροπικά κράτη και τους περιφερειακούς τους οργανισμούς (ACTO, ASEAN, COMIFAC) την ανάπτυξη μιας συμφωνίας συνεργασίας για την προστασία των δασών τους¹⁹⁵. Συμφωνούν, επίσης, πως το Προεδρείο της Συνόδου της Μπραζαβίλ θα εργαστεί με την Νότιο Αφρική (όπου θα λάβει χώρα η 17^η Σύνοδος των Μερών της UNFCCC) και την Βραζιλία (όπου θα λάβει χώρα η Συνδιάσκεψη του Ρίο + 20) με σκοπό να ολοκληρώσει το σχέδιο της συμφωνίας συνεργασίας, ώστε να υιοθετηθεί το αργότερο στην Σύνοδο του Ρίο + 20 των Ηνωμένων Εθνών το 2012. Επιβεβαιώνεται, λοιπόν, πως αν και το περιφερειακό επίπεδο έχει πλεονεκτήματα εξαιτίας της ευκολότερης επίτευξης συναίνεσης σε αμφιλεγόμενα ζητήματα πολιτικής λόγω των κοινών συμφερόντων των χωρών μιας περιφέρειας, υπάρχουν ζητήματα όπως είναι για παράδειγμα το διεθνές εμπόριο ή η κλιματική αλλαγή, τα οποία εξαιτίας του παγκόσμιου χαρακτήρα τους δεν θα μπορούσαν να επιλυθούν επαρκώς σε περιφερειακό επίπεδο. Το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής και η σχέση του με τα δάση αποτελεί την μεγαλύτερη κινητήρια δύναμη ανάπτυξης διαπραγματεύσεων και πολιτικών τα τελευταία χρόνια και επιχειρείται η μελέτη του μέσα από

¹⁹⁵ Βλ. Joint Declaration of the Heads of State and Government at the Occasion of the First Summit on Tropical Forest Ecosystems of Amazonia and Congo Basins and South East Asia, Brazzaville, 3 June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://cmsdata.iucn.org/downloads/declaration_summit_of_the_3_rainforest_basins_june_2011_2.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

ένα εξειδικευμένο εργαλείο κλιματικής πολιτικής στο επόμενο και τελευταίο μέρος της παρούσας εργασίας.

ΜΕΡΟΣ ΤΡΙΤΟ
ΕΣΤΙΑΖΟΝΤΑΣ ΣΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΩΝ ΔΑΣΩΝ ΜΕΣΑ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΔΙΕΘΝΗ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΕΜΠΤΟ
Ο ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ REDD ΩΣ ΕΝΑ ΝΕΟ ΕΡΓΑΛΕΙΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ
ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Παρατηρώντας την πορεία και τις βασικές θεματικές και τρόπους προστασίας των δασών στα προηγούμενα κεφάλαια, επιλέγεται στην παρούσα εργασία να ολοκληρωθεί η αναζήτηση της ύπαρξης και αποτελεσματικότητας αυτών των μέσων εξειδικεύοντας στην πιο πρόσφατη διαπραγματευτική εξέλιξη ενός νέου πολλά υποσχόμενου μηχανισμού δασικής βιωσιμότητας, το REDD (Reducing Emissions from Deforestation and Degradation). Την τελευταία δεκαετία, το ενδιαφέρον της διεθνούς κοινότητας έχει στραφεί στα δάση, όχι μόνο εξαιτίας των οικοσυστημικών υπηρεσιών που προσφέρουν, αλλά και επειδή η απώλεια μεγάλων τροπικών δασικών εκτάσεων λόγω της εκτεταμένης αποδάσωσης αποδεικνύεται και επιστημονικά πως συνδέεται σε πολύ μεγάλο βαθμό με την νούμερο ένα περιβαλλοντική κατά τα διεθνή απειλή, το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής. Από το 2005, με πρωτοβουλία μιας ομάδας αναπτυσσόμενων κρατών το ζήτημα της αποδάσωσης εισέρχεται δυναμικά στην ατζέντα των διαπραγματεύσεων της Συνόδου των Μερών της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, η οποία το 2010 στην Συνδιάσκεψη στο Κανκούν του Μεξικό καταλήγει με κάποια κενά στις τελευταίες λεπτομέρειες για την θέση σε ισχύ ενός οικονομικού εργαλείου, το οποίο δίνοντας οικονομική αξία στον αποθηκευμένο στα δάση άνθρακα εξασφαλίζει την μείωση της αποψίλωσης και υποβάθμισης των τροπικών δασών, ενώ παράλληλα ενισχύει τον ρόλο της διατήρησης και της βιώσιμης διαχείρισής τους. Στο τρίτο και τελευταίο μέρος της εργασίας, λοιπόν, ξεκινώντας από την σχέση των δασών με την κλιματική αλλαγή και μια σύντομη κριτική απουσίας της αποδάσωσης από το νομικό κείμενο του Πρωτοκόλλου του Κιότο, γίνεται παρουσίαση του μηχανισμού REDD και των μέχρι στιγμής προπαρασκευαστικών εφαρμογών του μέσα από το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για την Μείωση των Εκπομπών από την

Αποψίλωση και Υποβάθμιση των δασών (UN-REDD) και το Ταμείο Συνεργασίας για τον Άνθρακα στα Δάση της Παγκόσμιας Τράπεζας (FCPF). Τέλος, επιχειρείται η σύνδεση του μηχανισμού με το υπάρχον καθεστώς προστασίας των δασών, καθώς επίσης και η ανάδειξη των σημείων εκείνων, τα οποία θεωρούνται απαραίτητα για την βελτίωση και εύρυθμη λειτουργία της νεογενούς διεθνούς λύσης στην πρόκληση της ραγδαίας μείωσης του πράσινου πνεύμονα της ανθρωπότητας.

5.1. Η Κλιματική Αλλαγή και τα Δάση.

Τα τελευταία τριάντα χρόνια ο πλανήτης μας βιώνει αξιοσημείωτες αυξήσεις της θερμοκρασίας, ως επί το πλείστον στο βόρειο ημισφαίριό του. Εν τω μεταξύ προβλέπεται κλιματική ποικιλία με αυξημένες ατμοσφαιρικές κατακρημνίσεις σε κάποιες περιοχές και ακραία υγρές ή ξηρές περιόδους σε άλλες. Τα φαινόμενα αυτά είναι φυσικό να μην αφήνουν ανεπηρέαστα τα δάση, των οποίων η βλάστηση -λόγω της αυξανόμενης θερμοκρασίας- μεταναστεύει σε ψυχρότερες περιοχές¹⁹⁶. Επιπλέον, οι υψηλότερες θερμοκρασίες σε συνδυασμό με την συσσώρευση διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα επιταχύνουν την αύξηση του αριθμού των ειδών και την παραγωγικότητα των δασικών οικοσυστημάτων¹⁹⁷. Παραδόξως, παράλληλα με την αύξηση της δασικής έκτασης σε ορισμένες περιοχές, η παρούσα περιβαλλοντική κατάσταση, βαριά επιβαρυνμένη από την κλιματική αλλαγή, μπορεί να οδηγήσει αντίστροφα σε μαζική καταστροφή των δασών και στην εξαφάνιση αμέτρητων ειδών γλωρίδας και πανίδας. Το φαινόμενο του θερμοκηπίου πρόκειται να αυξήσει την έκταση των πυρκαγιών, όπως ήδη παρατηρείται στην Ρωσία, την Νότιο Ευρώπη, αλλά και την Καλιφόρνια, ενώ με την

¹⁹⁶ Ειδικά στις εύκρατες ζώνες, τα δέντρα και άλλα είδη γλωρίδας δύνανται να μετακινηθούν με φυσικό τρόπο σε απόσταση 25 με 40 χιλιόμετρα μέσα σε έναν αιώνα. Ωστόσο, αν για παράδειγμα υπάρξει στο ίδιο διάστημα αύξηση της θερμοκρασίας κατά 3 βαθμούς Κελσίου, οι συνθήκες στην περιοχή πρόκειται να υποστούν δραματικές αλλαγές, οι οποίες μεταφράζονται οικολογικά σε μετανάστευση ειδών για μερικά εκατοντάδες χιλιόμετρα. Βλ. Giurgiu, V., «Padurile si schimbarile Climatice», *Revista Padurilor*, No.3, 2010, p.3-16, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.revistapadurilor.ro/Arhiva/201003.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

¹⁹⁷ Βλ. Aulisi, A., Sauer, A., Wellington, F., *Trees in the Greenhouse. Why Climate Change is Transforming the Forest Products Business?*, WRI, Washington, DC, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://pdf.wri.org/trees_in_the_greenhouse.pdf (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

κλιματική μεταβλητότητα αναμένεται μείωση της φυτικής παραγωγικότητας¹⁹⁸ προκαλώντας άμεσες επιπτώσεις στην προσφορά και ζήτηση των δασικών προϊόντων, αλλά και την επιβίωση μεγάλου αριθμού εξαρτώμενων από τα δάση πληθυσμού.

Αμφίδρομα, τα δάση δεν επηρεάζονται μόνο από το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής, αλλά συμβάλλουν κατά μεγάλο βαθμό στην ενίσχυσή του. Τα δάση αποτελούν τους σημαντικότερους ταμειυτήρες επίγειου άνθρακα περιλαμβάνοντας το 77% του αποθηκευμένου άνθρακα στα φυτά και το 39% στο έδαφος, μεγέθη, τα οποία αντιστοιχούν στην διπλάσια απελευθερωμένη στην ατμόσφαιρα ποσότητα άνθρακα¹⁹⁹. Μόνο τα τροπικά δάση εκπροσωπούν έναν τεράστιο ταμειυτήρα άνθρακα (μεταξύ 212 και 340 δισεκατομμυρίων μετρικών τόνων της άνω του εδάφους βιομάζας), ο οποίος σε περίπτωση μεταφοράς του στην ατμόσφαιρα, θα απέβαινε καταστροφικός για το κλίμα. Πρόσφατες μελέτες υποδεικνύουν επίσης, πως τα τροπικά δάση συνεχίζουν να απομονώνουν μεγάλες ποσότητες πρόσθετου άνθρακα, που αντιστοιχούν στο περίπου 20% των ετήσιων παγκόσμιων εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου²⁰⁰. Κατά συνέπεια, γίνεται αντιληπτό πως η απώλεια αυτών των δασών θα αποδεικνυόταν διπλά προβληματική για το κλίμα, μιας και θα απελευθέρωνε τεράστιες ποσότητες άνθρακα και θα κατέστρεφε την φυσική διαδικασία δέσμευσης και απομόνωσής του. Με τα ήδη μεγάλα ποσοστά αποψίλωσης και υποβάθμισης των δασών, αλλά και με τις προβλέψεις για μείωση κατά 40% των ήδη υπαρχόντων δασών έως το 2050 μόνο στην Αμαζονία²⁰¹, κρούεται ο κώδωνας του κινδύνου για την μελλοντική κατάσταση του πλανήτη. Σύμφωνα με την τέταρτη έκθεση του

¹⁹⁸ Ήδη το 2003 με το κύμα καύσωνα στην Ευρώπη σημειώθηκε πτώση κατά 30% της φυτικής παραγωγικότητας. Αντίθετα οι ήπιοι χειμώνες αυξάνουν την εμφάνιση των παράσιτων και των ασθενειών των δασών. Στον Καναδά, από την δεκαετία του '60, μεγάλος αριθμός σκαθαριών πευκόξυλου προκαλούν ζημιά σε περισσότερα από 13 εκατομμύρια εκτάρια δασών. Βλ. ειδικότερα Brown S., « Beetle tree kill releases more carbon than fires», *Nature News*, 23 April 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.nature.com/news/2008/080423/full/news.2008.771.html> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

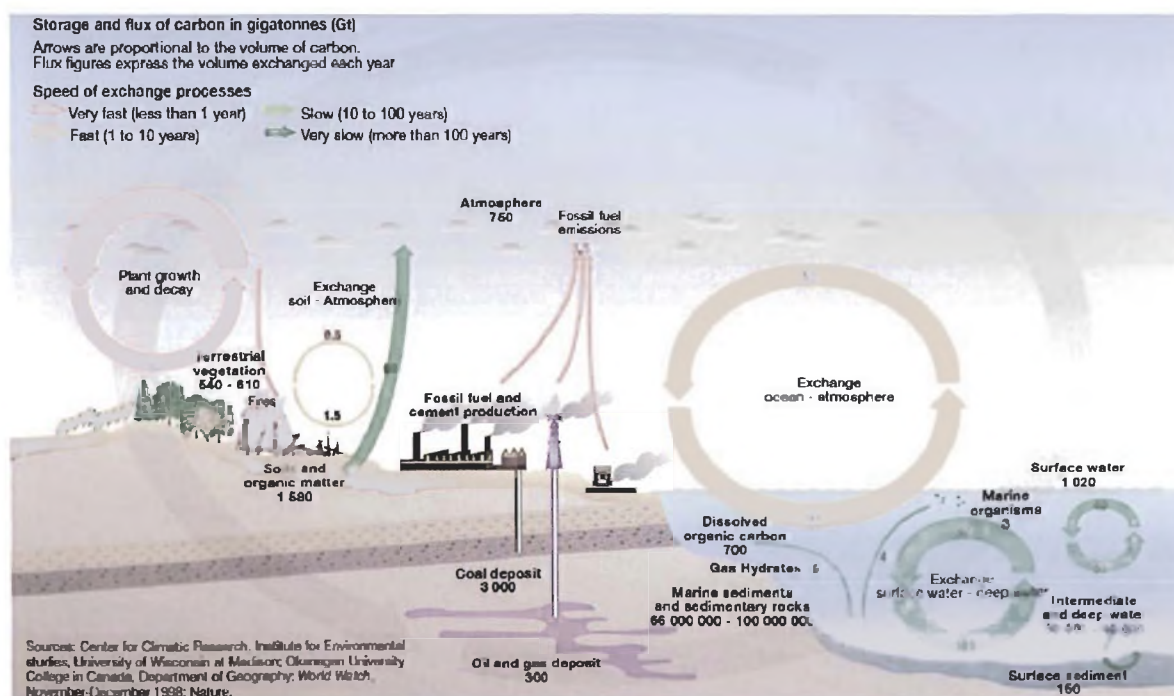
¹⁹⁹ Βλ. Metz, B., Davidson, O., Bosh, P., Dave, R., Meyer, L., *Contribution of Working Group III to the fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, Cambridge University Press, U.K. and N.Y., U.S.A., 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/wg3/en/contents.html (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

²⁰⁰ Βλ. Simon, L., «Increasing Carbon Storage in Intact African Tropical Forests», *NATURE*, Vol. 457, Issue 19, 2009, p.1004-05, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.geog.ox.ac.uk/~vmalhi/publications/Publications2009/2009-nature-inc-carbon-storage-African.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

²⁰¹ Βλ. Soares-Filo, B., «Modeling Conservation in the Amazon Basin», Vol. 440, Issue 23, *NATURE*, 2006, p.520-523, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.csr.ufmg.br/csr/publicacoes/NATURE04389.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

Διακυβερνητικού Πάνελ για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) του 2007, οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα ως αποτέλεσμα της μετατροπής χρήσης γης -κυρίως εξαιτίας της αποδάσωσης στις τροπικές ζώνες του πλανήτη- ανέρχονται στους 1,6 γιγατόνους άνθρακα ανά έτος την δεκαετία του '90, ή περίπου στο 17,4 τοις εκατό των παγκόσμιων ανθρωπογενών εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (GHG), ένα ποσοστό που ξεπερνά το αντίστοιχο των εκπομπών GHG του τομέα των μεταφορών²⁰². Συμπεραίνεται, λοιπόν, πως τα δάση και η κλιματική αλλαγή χαρακτηρίζονται από μια σχέση αλληλεπίδρασης. Επομένως, για την επίτευξη της προστασίας των δασών και του βασικού στόχου του παγκόσμιου κλιματικού καθεστώτος²⁰³ -την σταθεροποίηση των συγκεντρώσεων των αερίων του θερμοκηπίου στην ατμόσφαιρα σε επίπεδο που να αποφεύγεται η επικίνδυνη ανθρωπογενής παρέμβαση στο κλιματικό σύστημα- η μείωση της αποδάσωσης και υποβάθμισης των δασών οφείλει να αποτελεί μέρος της προσπάθειας.

5.1. Απεικόνιση του Κύκλου Άνθρακα.

Πηγή: http://maps.grida.no/go/graphic/carbon_cycle

²⁰² Βλ. ό.π. Νο. 199

²⁰³ Βλ. αρ. 2 της Σύμβασης UNFCCC, ό.π. Νο. 83

5.2. Τα δάση στην προ REDD εποχή.

Όπως αναφέρθηκε και στο δεύτερο μέρος της εργασίας, ενώ το κλιματικό καθεστώς, το οποίο καθιερώθηκε από την Σύμβαση UNFCCC και επεκτάθηκε από το Πρωτόκολλο του Κιότο, προβλέπει μια ξεκάθαρη βάση για την συμπερίληψη των δασών στο πλαίσió του, η βασική αρχιτεκτονική του φέρει σε προνομιακή θέση τον ρόλο των στατικών πόρων (stationary sources), τον τομέα ενέργειας και τους ορυκτούς υδρογονάνθρακες (fossil hydrocarbons), δημιουργώντας πρόβλημα στις τεχνικές προκλήσεις ενσωμάτωσης των δασών και της αλλαγής χρήσης γης στους στόχους μείωσης των εκπομπών. Σύμφωνα με την εύστοχη παρατήρηση του Διδάκτορα του Παντείου Πανεπιστημίου Κ. Κατσιμπάρδη:

«Παρά το ότι αφιερώνονται δύο «φύλαρες» παράγραφοι στο θέμα των ταμιευτήρων (αρ.3.3, 3.4)²⁰⁴, το Πρωτόκολλο δεν κατορθώνει να πει κάτι περισσότερο από την Σύμβαση, εκτός από το ότι θα προσμετρούνται στις εθνικές επιδόσεις των μερών, αποσυμπιέζοντας, με άλλα λόγια, την κύρια υποχρέωση μείωσης των εκπομπών». Και συμπληρώνει: «Η εμμονή σχεδόν όλων των βιομηχανικών κρατών (πλην της Ε.Ε.) στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων που προσφέρουν οι φυσικοί ταμιευτήρες δεν είχε οικολογικό έρεισμα. Είναι προφανές ότι στόχευε στην αλλοίωση των εθνικών στόχων του Παραρτήματος Β' (Της ποσοτικοποιημένης δηλαδή υποχρέωση περιορισμού ή μείωσης των εκπομπών των κρατών μερών). Για τον λόγο αυτό άλλωστε, από το 1997 μέχρι το 2001 το ζήτημα του προσδιορισμού ειδικότερων κανόνων και διαδικασιών για την εφαρμογή της συγκεκριμένης πρόβλεψης του άρθρου 3.3, 3.4 του πρωτοκόλλου σχεδόν μονοπώλησε τις διαπραγματεύσεις, ενώ έφερε -προς στιγμήν- ολόκληρη τη διεθνή κλιματική πολιτική στο χείλος της κατάρρευσης»²⁰⁵.

²⁰⁴ Το άρθρο 3.3 του Πρωτοκόλλου του Κιότο προβλέπει ότι : «Οι καθαρές μεταβολές των εκπομπών αερίων που συμβάλλουν στο φαινόμενο του θερμοκηπίου από επί μέρους πηγές και η απορρόφηση αυτών από καταβόθρες δέσμευσης συνεπεία της άμεσης αλλαγής της χρήσης γης λόγω ανθρωπογενών δραστηριοτήτων ή αναλόγων δασικών δραστηριοτήτων, περιοριζόμενων στη δάσωση, την αναδάσωση και την αποψίλωση από το 1990 και μετά, απομιμούμενες ως επαληθεύσιμες μεταβολές αποθεμάτων άνθρακα για έκαστη περίοδο ανάληψης υποχρεώσεων, θα αξιοποιούνται προκειμένου να εξασφαλιστεί η επίτευξη των υποχρεώσεων που αναλαμβάνει δυνάμει του παρόντος άρθρου κάθε Μέρος του Παραρτήματος I [...]» Βλ. ειδικότερα ό.π. Νο 84.

²⁰⁵ Βλ. Κατσιμπάρδης, Κ., *Το Διεθνές Δίκαιο για τις Κλιματικές Αλλαγές*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002, σελ. 37

Εν συντομία, αυτό που προέκυψε από τις Συμφωνίες του Μαρακές ήταν μια αρκετά φιλελεύθερη προσέγγιση των δασικών δραστηριοτήτων των βιομηχανοποιημένων κρατών του Παραρτήματος Ι και μια περιορισμένη προσέγγιση για τα προγράμματα δασών στις αναπτυσσόμενες χώρες. Πιο συγκεκριμένα, υπό τον Μηχανισμό Καθαρής Ανάπτυξης, όλα τα προγράμματα αποφυγής αποδάσωσης στα κράτη του αναπτυσσόμενου Νότου δεν συμπεριλαμβάνονται στην πρώτη περίοδο δεσμεύσεων (2008-2012) του Κιότο, δημιουργώντας ένα τεράστιο κενό στην διεθνή κλιματική πολιτική. Οι βασικότερες αντιδράσεις στο να συμπεριληφθεί η αποψίλωση των δασών στο καθεστώς του Πρωτοκόλλου του Κιότο αναδύθηκαν εξαιτίας διαφορετικών προσεγγίσεων σε σχέση με τις πολιτικές, οι οποίες αφορούσαν στο ζήτημα των δασών, με ιδιαίτερη ανησυχία πως οι φιλελεύθεροι κανόνες στις δραστηριότητες του δασικού τομέα υπό τον Μηχανισμό Καθαρής Ανάπτυξης θα προσέφεραν ένα παράθυρο διαφυγής των υποχρεώσεων των αναπτυσσόμενων κρατών να μειώσουν ουσιαστικά τις εκπομπές τους και τον φόβο από τα αναπτυσσόμενα τροπικά κράτη να εκχωρήσουν το δικαίωμα κυριαρχίας τους στους δασικούς τους πόρους²⁰⁶. Τα εμπόδια, όμως, στο να συμπεριληφθεί η αποδάσωση στον Μηχανισμό CDM δεν ήταν μόνο πολιτικής, αλλά και τεχνικής φύσεως. Ειδικότερα, θέματα, τα οποία αφορούσαν την διαρροή (leakage), την μη-μονιμότητα (non-permanence), την προσθετικότητα (additionality), τις μετρήσεις και την παρακολούθηση, θεωρήθηκαν εξαιρετικά απαιτητικά στο πλαίσιο των προγραμμάτων απαγορευμένης αποδάσωσης²⁰⁷. Ειδικά η λύση στο ζήτημα της διαρροής απασχόλησε στο μεγαλύτερο βαθμό συγκριτικά με τα υπόλοιπα προβλήματα τους διαπραγματευτές, μιας και είναι σχεδόν ακατόρθωτο να εξασφαλιστεί η μη εκτόπιση εκπομπών από μια περιοχή, όπου

²⁰⁶ Βλ. Lahsen, M., Öberg, G., *The role of unstated mistrust and disparities in scientific capacity - examples from Brazil*, Center of Climate Science and Policy Research, Linköpings Universitet, 2001, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα iu.diva-portal.org/smash/get/diva2:241996/FULLTEXT01 (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

²⁰⁷ Ο όρος *διαρροή* αναφέρεται στην απρόοπτη απώλεια αναμενόμενων ωφελειών άνθρακα ως επίπτωση επιπρόσθετων δραστηριοτήτων εκτός των γεωγραφικών ορίων του προγράμματος. Για παράδειγμα, η απαγόρευση ή μείωση αποψίλωσης των δασών σε μια περιοχή μπορεί να ωθήσει την αύξηση της αποδάσωσης σε μια άλλη περιοχή με σκοπό την εξασφάλιση της ζήτησης για δασικά προϊόντα. Η *μη μονιμότητα ή αντιστρεψιμότητα* (reversibility) αναφέρεται στην αδυναμία διατήρησης των ωφελειών των προνομίων του αποθηκευμένου άνθρακα, ο οποίος μπορεί σε οποιαδήποτε στιγμή να απελευθερωθεί στην ατμόσφαιρα. Η *προσθετικότητα* αναφέρεται στην απαίτηση πως κάθε μείωση εκπομπών μιας δραστηριότητας ή προγράμματος πρέπει να είναι επιπρόσθετη των μειώσεων, οι οποίες θα πραγματοποιούνταν βάσει προγραμματισμού. Για περισσότερες λεπτομέρειες Βλ. Watson, R., Noble, I., Bolin, B., Ravindranath, N., Verardo, D., Dokken, D., *Land Use, Land-Use Change and Forestry*, IPCC, Cambridge University Press, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ipcc.ch/ipccreports/sres/land_use/index.php?idp=0 (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

αναπτύσσεται ένα πρόγραμμα μείωσης εκπομπών λόγω της αποδάσωσης, εκτός των συνόρων της, καταστρέφοντας την αποτελεσματικότητα και ακεραιότητα της προσπάθειας²⁰⁸. Το ζήτημα της αντιστρεψιμότητας επέφερε επίσης σύγχυση στα μέρη, διότι αποδείχθηκε πολύ δύσκολο να εξασφαλιστεί η διαρκής μη αποψίλωση προστατευόμενων δασικών περιοχών στο μέλλον, λαμβάνοντας υπόψη την βιολογική τρωτότητα των δασών σε συνδυασμό με την έλλειψη δασικής διακυβέρνησης και δυνατοτήτων εφαρμογής της σε πολλά τροπικά κράτη²⁰⁹. Συνυπολογίζοντας, λοιπόν, πολιτικούς και τεχνικούς λόγους, κατέστη μη εφικτό το να θεωρηθεί η αποδάσωση αντικείμενο της κλιματικής διακυβέρνησης, δεδομένο, το οποίο αλλάζει ριζικά μερικά χρόνια μετά τις Συμφωνίες του Μαρακές το 2001.

5.3. Ο μηχανισμός REDD και οι βασικοί σταθμοί της διαπραγμάτευσης.

Ο μηχανισμός REDD δεν ορίζεται επισήμως διότι ακόμα βρίσκεται υπό διαμόρφωση. Πριν προχωρήσουμε σε οποιαδήποτε ανάλυση, όμως, κρίνεται απαραίτητη η παρουσίαση της βασικής του ιδέας, η οποία είναι πολύ απλή. Με σκοπό την μη επιβάρυνση του κλίματος, τα αναπτυγμένα κράτη δίνουν οικονομικό κίνητρο διατήρησης των δασών των αναπτυσσόμενων κρατών. Προσφέρουν δηλαδή οικονομικούς πόρους στους αναπτυσσόμενους, έτσι ώστε να αποφευχθεί η αποδάσωση και υποβάθμιση των δασών. Πώς, όμως, ξεκίνησε και πώς έχει διαμορφωθεί έως σήμερα το νέο αυτό διεθνές πλαίσιο για την καταπολέμηση της αποδάσωσης;

Η ανατροπή του προηγούμενου καθεστώτος της μη συμπερίληψης της αποδάσωσης στο Πρωτόκολλο του Κιότο έρχεται τον Νοέμβριο του 2005 στο πλαίσιο της ενδέκατης Συνόδου των Μερών της Σύμβασης UNFCCC στο Μόντρεαλ του Καναδά, όπου οι κυβερνήσεις της Παπούα Νέας Γουινέας και Κόστα Ρίκα, εκπρόσωποι του Συνασπισμού για τα Έθνη των Τροπικών

²⁰⁸ Βλ. Brown, S., Burnham, M., Delaney, M., Powell, M., Vaca, R., Moreno, A., «Issues and challenges for forest-based carbon offset projects: A case study of the Noel Kempff Climate Action Project in Bolivia», *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, Kluwer Academic Publisher, Netherlands Vol. 5, 2000, p. 99-121, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.springerlink.com/content/x8qtk282703q27u5/fulltext.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

²⁰⁹ Βλ. Ebeling, J., Yasué, M., «Generating carbon finance through avoided deforestation and its potential to create climatic, conservation and human development benefits», *Conservation and Human Development Benefits*, Vol. 363, p.1917-1924, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2610211/> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

Δασών (Coalition for Rainforest Nations)²¹⁰, πρότειναν επισήμως την εισαγωγή της έννοιας της μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα από την αποδάσωση στα αναπτυσσόμενα κράτη στην θεματολογία προς διαπραγμάτευση της ατζέντα της COP-11. Εκτός της πρώτης αναφοράς στον όρο REDD, η πρόταση αυτή δίνει έμφαση στην παγκόσμια σημασία των εκπομπών από την τροπική αποδάσωση, αλλά και στο σοβαρό κενό της μη αναγνώρισης του προβλήματος από το Πρωτόκολλο του Κιότο. Η πρόταση ήταν απλή και άμεση, καλώντας τα κράτη μέλη της UNFCCC «να λάβουν υπόψη τους τα επίπεδα αποψίλωσης των δασών στα αναπτυσσόμενα κράτη, να αναγνωρίσουν τις επιπτώσεις αυτών στις εκπομπές άνθρακα και να αναπτύξουν διάλογο για την διαμόρφωση επιστημονικών, τεχνικών και πολιτικών εργαλείων για την αντιμετώπιση των εκπομπών εξαιτίας της τροπικής αποδάσωσης»²¹¹. Το πιο σημαντικό σημείο της πρότασης, όμως, αναφέρεται στην παραδοχή πως τα τροπικά κράτη είναι προετοιμασμένα να σταθούν υπεύθυνα στην συμβολή τους στην παγκόσμια κλιματική σταθερότητα, αρκεί να τροποποιηθεί το υπάρχον διεθνές πλαίσιο μέσα από την δίκαιη πρόσβαση στις αγορές εκπομπών άνθρακα²¹². Η πρόταση έλαβε ευρείας αποδοχής από τα κράτη και η COP ξεκίνησε μια διετή διαδικασία υπό την αιγίδα του Επικουρικού της Οργάνου για Επιστημονική και Τεχνική Συμβουλή (Subsidiary Body for Science and Technical Advice-SBSTA)²¹³ με σκοπό την εξέταση επιστημονικών, κοινωνικό-οικονομικών, τεχνικών και μεθοδολογικών ζητημάτων και πολιτικών προσεγγίσεων για την μείωση των εκπομπών από την αποδάσωση στα αναπτυσσόμενα κράτη²¹⁴.

²¹⁰ Ο Συνασπισμός για τα Έθνη των Τροπικών Δασών αποτελείται την εποχή εκείνη από επτά χώρες πέραν της Παπούα Νέας Γουινέας και Κόστα Ρίκα: την Βολιβία, την Κεντρική Αφρικανική Δημοκρατία, τη Χιλή, το Κονγκό, την Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, την Δομινικανή Δημοκρατία και την Νικαράγουα. Βασικός σκοπός αυτού του διακυβερνητικού οργανισμού είναι η συνεργασία των τροπικών κρατών για την οικονομική τους ανάπτυξη σε συνδυασμό με την ορθή διαχείριση των δασών τους. Βλ. ειδικότερα Coalition for Rainforest Nations, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.rainforestcoalition.org/> (προσπελάστηκε την 11 Ιουλίου 2011).

²¹¹ Βλ. UNFCCC, *Submission by the Governments of Papua New Guinea & Costa Rica: Reducing emissions from deforestation in developing countries- approaches to stimulate action*, Conference of the Parties, Eleventh session, Montreal, 28 November to 9 December 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2005/cop11/eng/misc01.pdf> (προσπελάστηκε την 11 Ιουλίου 2011).

²¹² Βλ. ό.π. Νο. 209

²¹³ Το SBSTA αποτελεί επικουρικό Όργανο της UNFCCC και πιο συγκεκριμένα, συμβουλεύει την COP σε ζητήματα κλίματος, περιβάλλοντος, τεχνολογίας και μεθοδολογίας και συνέρχεται δύο φορές το χρόνο.

²¹⁴ Holloway, V., Giandomenico, E., *The History of REDD Policy*, Carbon Planet White Paper, December 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://unfccc.int/files/methods_science/redd/application/pdf/the_history_of_redd_carbon_planet.pdf (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

Το 2007, λαμβάνοντας υπόψη το έργο του SBSTA, στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης των Μερών στο Μπαλί της Ινδονησίας (COP-13), με τις αποφάσεις 1CP13 Para1 (b) (iii) και 2/CP13 του υιοθετημένου από την COP Σχεδίου Δράσης του Μπαλί, τίθενται επίσημα οι βάσεις για την έναρξη των διαπραγματεύσεων του REDD. Με βασικό στόχο την συλλογική προσπάθεια περιορισμού των δασικών απωλειών στις αναπτυσσόμενες χώρες έως το 2030 και την μείωση της αποδάσωσης κατά πενήντα τοις εκατό μέχρι το 2020, τα κράτη ενθαρρύνονται, εκτός της μείωσης της αποδάσωσης και της αποψίλωσης, να διατηρήσουν τα δάση τους, τα αποθέματα άνθρακα σε αυτά (carbon stocks) και να τα διαχειριστούν με βιώσιμο τρόπο (REDD+)²¹⁵.

Επιπλέον, τα βιομηχανοποιημένα κράτη παροτρύνονται να υποστηρίξουν τους αναπτυσσόμενους μέσα από την μεταφορά των απαραίτητων τεχνολογικών μέσων, ενώ προωθείται και η πρόταση για την ανάπτυξη δοκιμαστικών δράσεων και δραστηριοτήτων στο προπαρασκευαστικό αυτό στάδιο ενδεχόμενης υιοθέτησης του μηχανισμού μετά το 2012²¹⁶. Εξαιτίας της πολυπλοκότητας των θεμάτων προς διαμόρφωση της πολιτικής του REDD (μετριασμός, προσαρμογή, μεταφορά τεχνολογίας, χρηματοδότηση), αλλά και άλλων τεχνικής φύσεως ζητημάτων (καθορισμός επιπέδων εκπομπών, μέτρηση εκπομπών από την αποδάσωση και υποβάθμιση των δασών, καθορισμών δικλείδων ασφαλείας), το 2007 καθιερώνονται δύο βοηθητικά προς την UNFCCC Όργανα, η Ad Hoc Ομάδα Μακροπρόθεσμης Συνεργειακής Δράσης (Ad Hoc Working Group on Long Term Cooperative Action - AWG-LCA) και το προαναφερόμενο Επικουρικό όργανο για την Επιστημονική και Τεχνική Συμβουλή (SBSTA), τα οποία με το έργο τους αναμένεται να διευκολύνουν την επίλυση κολλημάτων που ανακύπτουν από την διαδικασία της διαπραγμάτευσης. Παρόλα αυτά, όπως αναλύεται στο υποκεφάλαιο 5.5. υπάρχουν συγκεκριμένα προβλήματα, τα οποία έως και σήμερα παραμένουν άλυτα.

Στους σταθμούς διαπραγμάτευσης των δύο προηγούμενων ετών (2009-2010), διαφαίνεται πρόοδος και μια πιο ξεκάθαρη εικόνα σε σχέση με τον σκοπό του REDD+ και το πώς μπορεί να εφαρμοστεί. Στην Κοπεγχάγη, στην Συνδιάσκεψη των Μερών το 2009, παρά την

²¹⁵ Η διευρυμένη αυτή εφαρμογή του REDD υιοθετείται επίσημα στην επόμενη Συνδιάσκεψη των Μερών στο Πόζναν της Πολωνίας το 2008, έπειτα από παρότρυνση πολλών αναπτυσσόμενων κρατών και ειδικά της Ινδίας να δοθεί ίση σημασία στις διαπραγματεύσεις στην διατήρηση των δασών, την βιώσιμη διαχείρισή τους και την ενίσχυση των αποθεμάτων άνθρακα εκτός της αποδάσωσης και υποβάθμισης, εξελίσσοντας το REDD σε REDD+. Βλ. ό.π. Νο. 214

²¹⁶ Βλ. UNFCCC, *Decision 2/CP.13: Reducing Emissions from Deforestation in Developing Countries- Approaches to stimulate action*, U.N. Doc. FCCC/CP/2007/6/Add.1, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2007/cop13/eng/06a01.pdf#page=8> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

μη επίτευξη συμφωνίας σε σειρά θεμάτων σχετικών με το REDD+, αναγνωρίζεται η επιτακτική ανάγκη δημιουργίας ενός μηχανισμού για την μεταφορά οικονομικών πόρων με σκοπό την ενεργοποίηση δραστηριοτήτων για την μείωση της αποδάσωσης και υποβάθμισης στα τροπικά κράτη. Ορισμένες βιομηχανοποιημένες χώρες δε, συμπεριλαμβανομένου και των Η.Π.Α., δεσμεύτηκαν για οικονομική βοήθεια (περίπου 3,5 δις δολάρια) προς τις δραστηριότητες REDD+ για την περίοδο 2010-2012²¹⁷. Αξίζει να αναφερθεί, επίσης, και η απόφαση 4/CP.15²¹⁸, βάσει της οποίας παρέχεται μεθοδολογική καθοδήγηση για την διαμόρφωση του μηχανισμού προς τα κράτη, τα οποία θα πρέπει: να εντοπίσουν τους παράγοντες αποδάσωσης και υποβάθμισης των δασών, να αναγνωρίσουν τις δραστηριότητες που συμβάλουν στην μείωση της αποψίλωσης και στην σταθεροποίηση των αποθεμάτων άνθρακα, να χρησιμοποιήσουν ως κοινή βάση τις κατευθυντήριες γραμμές μέτρησης εκπομπών του IPCC και να υιοθετήσουν διαφανή συστήματα παρακολούθησης δασών. Σημαντική παράμετρος της απόφασης είναι και η αναγνώριση των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων λαών και η προστασία της δασικής βιοποικιλότητας, δύο δικλίδες ασφαλείας, οι οποίες, όμως, ουσιαστικά υπονομεύονται λόγω της ισχυρής αντίστασης ορισμένων κρατών (π.χ. Βραζιλία) για παρακολούθηση και συμπερίληψή τους στις εκθέσεις προόδου των κρατών²¹⁹. Το ίδιο κείμενο με ελάχιστες τροποποιήσεις αποτελεί τελικά και την συμφωνία των κρατών μερών για το REDD+ στην 16^η Συνδιάσκεψή τους στο Κανκούν του Μεξικό τον Δεκέμβριο του 2010. Παρόλα αυτά δεν υπάρχει μια ξεκάθαρη εικόνα για την ακριβή λειτουργία του μηχανισμού, καθώς επίσης και για τον τρόπο χρηματοδότησής του εξαιτίας της έντονης αντίδρασης της Βολιβίας στην υιοθέτηση της λογικής μιας αγοράς άνθρακα, όπου ανταλλάσσεται η προστασία των δασών μέσω χρηματοδότησης με πιστοποιημένες μονάδες μείωσης εκπομπών για τα αναπτυγμένα κράτη²²⁰. Το μόνο σίγουρο

²¹⁷ Βλ. Boyd, W., «Climate Change, Fragmentation, and the Challenges of Global Environmental Law: Elements of a Post-Copenhagen Assemblage», *Journal of International Law*, Vol. 32, No. 2, 2010, p.457-550.

²¹⁸ Βλ. UNFCCC, Decision 4/CP.15, *Methodological guidance for activities relating to reducing emissions from deforestation and forest degradation and the role of conservation, sustainable management of forests and enhancement of forest carbon stocks in developing countries*, UN.Doc. FCCC/CP/2009/11/Add.1, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

²¹⁹ Βλ. Dooley, K., «Forest Watch Special Report – UNFCCC climate talks, Cancun, 7-18 December 2009», *EU Forest Watch*, Issue 145, January 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fern.org/node/4660> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

²²⁰ Βλ. Parker, C., Almasy, A., «Policy Brief: Climate change negotiations make incremental progress on REDD in Bonn», *Global Canopy Programme*, 21 June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

είναι πως για την εφαρμογή του θα ακολουθηθούν τρεις φάσεις: α) η ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών και σχεδίων δράσης REDD+, β) η υλοποίηση των στρατηγικών αυτών, για τις οποίες μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα ήδη τρέχοντα πιλοτικά προγράμματα (5.4.) και γ) η μεταφορά χρηματικών πόρων από τις αναπτυγμένες χώρες μέσω χρηματοδοτικών μηχανισμών, οι οποίοι θα καθοριστούν στην επόμενη COP-17 της UNFCCC²²¹. Αναμένεται με αγωνία, λοιπόν, η επόμενη Συνδιάσκεψη των μερών στο Ντέρμπαν της Νοτίου Αφρικής, όπου έχει προγραμματιστεί η λήψη αποφάσεων σχετικά με το μέσο χρηματοδότησης του REDD+, αλλά και την υιοθέτηση ενός νέου δεσμευτικού κειμένου για την μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, μέρος του οποίου θα αποτελέσει και το REDD+.

5.4. Πιλοτικά Προγράμματα Εφαρμογής.

Από την στιγμή που η διεθνής κοινότητα αναγνώρισε την σημασία του REDD+ ως ενός σημαντικού «συστατικού» των εθνικών και διεθνών στρατηγικών για την μείωση της κλιματικής αλλαγής και με έναυσμα το σχέδιο Δράσης του Μπαλί, το οποίο συμφωνήθηκε από την COP 13 το 2007, πολυάριθμα πιλοτικά προγράμματα ξεκίνησαν να πραγματοποιούνται στα αναπτυσσόμενα τροπικά κράτη με την υποστήριξη των ΜΚΟ, του ιδιωτικού τομέα, διμερών δωρητών και πολυμερών οργανισμών. Τα προγράμματα αυτά χωρίζονται σε τρεις κατηγορίες: α) τις δραστηριότητες, οι οποίες δεν έχουν ως αυτοσκοπό τον άνθρακα (activities without explicit carbon goals) β) τις δοκιμαστικές δραστηριότητες (demonstration activities) και γ) τις προπαρασκευαστικές δραστηριότητες (readiness activities).

Η πρώτη κατηγορία προγραμμάτων αποτελεί και την πιο περιορισμένη αριθμητικά (12 περίπου προγράμματα, κυρίως στην Λατινική Αμερική), μη φέροντας ως μοναδικό στόχο την αποθήκευση άνθρακα, χρησιμοποιώντας τον προς σμίκρυνση σε σχέση με τον μηχανισμό REDD, Μηχανισμό Πληρωμών για Οικοσυστημικές Υπηρεσίες (Payments for Ecosystem

<http://www.globalcanopy.org/updates/blogs/policy-brief-sbsta-makes-incremental-progress-redd-bonn> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

²²¹ Βλ. UNFCCC, Decision 1/CP.16 *The Cancun Agreements: Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention*, U.N. Doc. FCCC/CP/2010/7/Add.1, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/eng/07a01.pdf#page=2> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

Services-PES) που προσεγγίστηκε στο τέταρτο κεφάλαιο της παρούσας εργασίας²²². Ο φορολογικός αυτός μηχανισμός παίζει σημαντικό ρόλο στην μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών επιπέδων εκπομπών άνθρακα μέσω της ενθάρρυνσης υιοθέτησης πιο βιώσιμων τρόπων διαχείρισης των δασών. Από τα πιο επιτυχή παραδείγματα αυτής της κατηγορίας θεωρείται το Πρόγραμμα Ανάπτυξης Κοινωνικό-περιβαλλοντικής Οικογενειακής Παραγωγής «Proambiente» που ξεκίνησε ως πρόταση της κοινωνίας των πολιτών και υλοποιείται από το Υπουργείο Περιβάλλοντος της Βραζιλίας και το οποίο βραβεύει με τουλάχιστον το ένα τρίτο των αποδοχών τους αγρότες που χρησιμοποιούν βιώσιμα συστήματα αγροδασοκομίας²²³. Επισημαίνεται πως οι πρακτικές των προγραμμάτων αυτών πολλές φορές έχουν ξεκινήσει πολύ πριν την ένταξη της αποδάσωσης στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, αλλά παρουσιάζονται για τυπικούς λόγους μιας και αποτέλεσαν την βάση για την δεύτερη εξεταζόμενη κατηγορία προγραμμάτων.

Οι δοκιμαστικές δραστηριότητες REDD+ εστιάζουν σε μηχανισμούς, οι οποίοι μπορούν να μειώσουν τις εκπομπές άνθρακα από την υλοτόμηση των δασών με σκοπό την προετοιμασία της εποχής των υπό συνθήκη συμφωνιών άνθρακα. Έως και σήμερα, εξαιτίας της απουσίας συμφωνίας για το ακριβές πλαίσιο των συγκεκριμένων προγραμμάτων, υπάρχουν διαφοροποιήσεις ως προς την δασική έκταση την οποία καλύπτουν, ενώ οι βασικές δράσεις, τις οποίες τα κράτη υιοθετούν, συμπεριλαμβάνουν την προώθηση βιωσιμότερων πρακτικών δασικής διαχείρισης, την διατήρηση των δασών και την ανάπτυξη συστημάτων παρακολούθησης της αλλαγής των δασικών αποθεμάτων άνθρακα. Οι συμφωνίες ανάπτυξης των προγραμμάτων γίνονται κατά βάση σε διμερές επίπεδο (ενδιαφερόμενος ιδιωτικός φορέας ή κράτος με αναπτυσσόμενο κράτος) και εν όψει απουσίας ενός χρηματοδοτικού μέσου για την υλοποίηση της ανταλλαγής μονάδων άνθρακα προς τον επενδυτή, έχουν ήδη ξεκινήσει να εφαρμόζονται μέσα από τις αποκαλούμενες εθελοντικές αγορές άνθρακα²²⁴. Ενδεικτικά

²²² Βλ. Wertz-Kanounnikoff, S., Kongphan-apirak, M., *Emerging REDD+, A preliminary survey of demonstration and readiness activities*, CIFOR, Working Paper No. 46, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cifor.org/nc/online-library/browse/view-publication/publication/2869.html> (προσπελάστηκε την 13 Ιουλίου 2011).

²²³ Βλ. Marmo, A., «Green Taxation», World Resources Institute, November 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.wri.org/stories/2009/11/green-taxation> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

²²⁴ Η εθελοντική αγορά άνθρακα αποτελεί μικρογραφία της αγοράς άνθρακα, η οποία αναπτύχθηκε βάσει του Πρωτοκόλλου του Κιότο. Ιδιώτες, εταιρείες και κυβερνήσεις αγοράζουν μονάδες συμψηφισμού άνθρακα, προερχόμενες από προγράμματα δασοκομίας, SFM και REDD με σκοπό την μείωση των δικών τους εκπομπών

αναφέρεται πως το 2010, το μεγαλύτερο ποσοστό προγραμμάτων των εθελοντικών αγορών άνθρακα (29% των συναλλαγών) καλύπτεται από προγράμματα μείωσης της αποδάσωσης²²⁵. Ο όγκος των διεξαγόμενων μονάδων REDD σημειώνει δε πολύ μεγάλη αύξηση το 2009, αγγίζοντας τους 2,8 μεγατόνους διοξειδίου του άνθρακα²²⁶, αποδεικνύοντας την δυναμική συνεισφορά που μπορεί να έχει ο REDD στις παγκόσμιες αγορές άνθρακα, αλλά και την ευρεία αναγνώριση και υποστήριξη που λαμβάνουν τα δασικά προγράμματά του. Το πιο πρόσφατο πρόγραμμα REDD, το οποίο κατέχει επικυρωμένες μονάδες άνθρακα εντοπίζεται στην Αφρική και σκοπεύει στην προστασία μεγάλης έκτασης των δασών της περιοχής Τσάβο της Κένυα και της άγριας ζωής των εθνικών της πάρκων, καθώς επίσης και στην εξασφάλιση των αναγκών των ιθαγενών, οι οποίοι στηρίζουν την επιβίωσή τους στο κυνήγι και στην υλοτομία. Όλες οι μονάδες άνθρακα, οι οποίες αντιστοιχούν σε μείωση έξι εκατομμυρίων μετρικών τόνων εκπομπών αερίου του θερμοκηπίου από την ατμόσφαιρα, έχουν ήδη αγοραστεί από μια Τράπεζα της Νοτίου Αφρικής κατά την πρώτη περίοδο του προγράμματος, καθιστώντας το επιτυχές²²⁷.

Πέρα, όμως από τις καλές οικονομικές προοπτικές και την μείωση εκπομπών άνθρακα, στην δύσκολη αναζήτηση απόδειξης της αποτελεσματικότητας των υπαρχόντων προγραμμάτων, αρκετές είναι οι ανησυχίες των επιστημόνων για την δυνατότητα πρόσβασης των φτωχών κοινοτήτων των αναπτυσσομένων χωρών στις εθελοντικές αγορές άνθρακα, την δυνατότητα διατήρησης της δασικής βιοποικιλότητας εντός, αλλά και εκτός των προστατευόμενων ζωνών των προγραμμάτων και την αναγνώριση των δικαιωμάτων των αυτοχθόνων λαών επί των πατρογονικών τους εδαφών²²⁸. Επιπλέον, ένας βασικός προβληματισμός μπορεί να αποτελέσει

αερίων του θερμοκηπίου. Βλ. Cenamo, M., Pavan, M., *Casebook of REDD projects in Latin America*, The Nature Conservancy and IDESAM, Brazil, December 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://forest-trends.org/~foresttr/publication_details.php?publicationID=2531 (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

²²⁵ Βλ. Ecosystem Marketplace, *Back to the Future, State of the Voluntary Carbon Markets*, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.forest-trends.org/documents/files/doc_2828.pdf (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

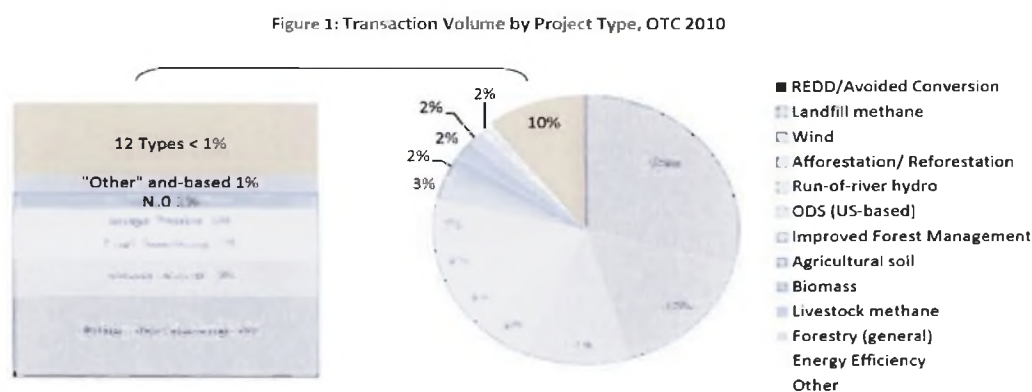
²²⁶ Τα τρία προηγούμενα χρόνια ο όγκος των μονάδων άνθρακα άγγιζε τους 3,1 Μ.τ. και για τα τρία έτη μαζί. Βλ. ειδικότερα Schneck, J., Murray, B., Galik, C., Jenkins, W., *Demand for REDD Carbon Credit - A Primer on Buyers, Markets and Factors Impacting Prices*, Nicholas Institution for Environmental Policy Solutions, Duke University Working Paper, February 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.forestcarbonportal.com/resource/demand-redd-carbon-credits-primer-buyers-markets-and-factors-impacting-prices> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

²²⁷ Βλ. Verified Carbon Standard Organization, Kenya project issues first REDD credits under VCS, Tuesday, 8 February 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.v-c-s.org/news-events/news/kenya-project-issues-first-redd-credits-under-vcs> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

²²⁸ Τον Σεπτέμβριο του 2009, η Επιτροπή των Ηνωμένων Εθνών για τις Φυλετικές Διακρίσεις (United Nations Committee on Racial Discrimination) απευθυνόμενη στην κυβέρνηση της Ινδονησίας, εξέφρασε την ανησυχία της

και το κριτήριο επιλογής του τόπου εφαρμογής ενός προγράμματος. Σύμφωνα με την έρευνα του Διεθνούς Ερευνητικού Κέντρου Δασοκομίας (CIFOR)²²⁹, οι περισσότερες επενδυτικές πρωτοβουλίες επικεντρώθηκαν σε περιοχές με αυξημένα επίπεδα αποδάσωσης (Βραζιλία, Βολιβία, Παπούα Νέα Γουινέα, Ζάμπια), στοχεύοντας στην ενίσχυση της αρχής της αυξητικότητας, μεγιστοποιώντας δηλαδή τα πλεονεκτήματα διατήρησης των δασών μέσω της χρηματοδότησης. Συνεπώς, με αυτό τον τρόπο αποκλείονται άλλες εξίσου σημαντικές απειλούμενες δασώδεις περιοχές και επιπλέον τίθεται το ρητορικό ερώτημα αν ουσιαστικά σκοπός είναι η προστασία των δασών ή η εξασφάλιση της μείωσης των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα από τις βιομηχανοποιημένες χώρες του πλούσιου Βορρά.

5.4. Όγκος συναλλαγών ανά Πρόγραμμα (2010).

Source: Ecosystem Marketplace, Bloomberg New Energy Finance.

Πηγή: http://www.forest-trends.org/documents/files/doc_2828.pdf

Τέλος, η τρίτη κατηγορία προγραμμάτων αναφέρεται στις προπαρασκευαστικές δραστηριότητες ή όπως αποφασίστηκε και στη Συνδιάσκεψη των μερών της UNFCCC στο

σχετικά με την ανυπαρξία προβλέψεων προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των αυτοχθόνων λαών της περιφέρειας Τζάμπι, όπου αναπτύσσεται το χρηματοδοτούμενο από την κυβέρνηση της Αυστραλίας, πρόγραμμα για τα Δάση της Σουμάτρα. Βλ ειδικότερα REDD-Monitor, *REDD project in Sumatra slammed by Friends of the Earth Indonesia and Australia*, 11th March 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.redd-monitor.org/2010/03/11/redd-project-in-sumatra-slammed-by-friends-of-the-earth-indonesia-and-australia/> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

²²⁹ Βλ. ό.π. No. 222

Κανκούν τον περασμένο Δεκέμβρη (2010) στην πρώτη από τις τρεις φάσεις εφαρμογής του REDD+. Ορισμένα αναπτυσσόμενα κράτη ή χρηματοπιστωτικά ιδρύματα αναλαμβάνουν την χρηματοδότηση αυτών των δραστηριοτήτων στα αναπτυσσόμενα κράτη του Νότιου ημισφαιρίου με σκοπό την διευκόλυνση και αρωγή των δευτέρων να διαμορφώσουν εθνικά σχέδια δράσης και στρατηγικές μείωσης της αποδάσωσης και της υποβάθμισης των δασών τους. Τα πιο ενεργά Ταμεία αποτελούν το Ταμείο Συνέργειας Δασικού Άνθρακα της Παγκόσμιας Τράπεζας (Forest Carbon Partnership Facility - FCPF) και το Πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών για το REDD (UN-REDD Programme), μια πρωτοβουλία Συνεργασίας των εξειδικευμένων Οργανισμών του Ο.Η.Ε., του UNEP, του FAO και του UNDP²³⁰. Με διαφορά ίδρυσης ενός έτους (2007 και 2008 αντίστοιχα) τα δύο αυτά Ταμεία: α) δέχονται αιτήσεις ενδιαφέροντος από τα αναπτυσσόμενα κράτη για την ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών REDD, β) μέσω των τεχνικών τους ομάδων αναπτύσσουν κατευθυντήριες γραμμές και αναλύσεις σχετικά με i) ζητήματα μετρήσεων, εκθέσεων και επαληθεύσεων (Measurement, Reporting and Verification - MRV) των ροών και εκπομπών άνθρακα, ii) την εμπλοκή των ιθαγενών και της κοινωνίας των πολιτών σε όλα τα στάδια σχεδιασμού και εφαρμογής των στρατηγικών REDD, iii) ζητήματα καλής διακυβέρνησης, iv) κίνητρα πολλαπλών πλεονεκτημάτων μέσω της διατήρησης της βιοποικιλότητας κ.α., γ) αξιολογούν, μέσω των αρμόδιών τους οργάνων²³¹, τα προτεινόμενα Πλάνα Προετοιμασίας για το REDD και δ) χρηματοδοτούν, έπειτα από έγκριση των προτεινόμενων εθνικών αυτών σχεδίων δράσης την προσπάθεια εφαρμογής τους από τα κράτη. Μέχρι στιγμής τα περισσότερα κράτη έχουν λάβει χρηματοδότηση για τις σχεδιασμένες εθνικές

²³⁰ Άλλα Ταμεία είναι: Το Ταμείο του Αμαζονίου (Amazon Fund), το Ταμείο των Δασών της Λεκάνης του Κονγκό (Congo Basin Forest Fund), το Πρόγραμμα Επένδυσης Δασών της Παγκόσμιας Τράπεζας (Forest Investment Programme) και η Διεθνής Πρωτοβουλία Δασικού Άνθρακα (International Forest Carbon Initiative). Για περισσότερες λεπτομέρειες βλ. Climate Funds Update, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.climatefundsupdate.org/listing/red> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

²³¹ Η αξιολόγηση των προτεινόμενων Πλάνων Δράσης των κρατών αξιολογείται από το FCPF από την Επιτροπή των Συμμετεχόντων (Participants Committee), το διαχειριστικό όργανο του Ταμείου στο οποίο συμμετέχουν τα κράτη μέλη και 10 εκπρόσωποι των δωρητριών χωρών. Αντίστοιχα στο UN-REDD Programme το Συμβούλιο Πολιτικής (Policy Board) είναι υπεύθυνο για την διεκπεραίωση της προαναφερθείσας απόφασης και αποτελείται από εκπροσώπους των κρατών μελών, των δωρητριών χωρών, της κοινωνίας των πολιτών, των ιθαγενών και των τριών Οργανισμών των Ηνωμένων Εθνών. Βλ. ειδικότερα Bosquet, B., *Demonstrating activities that reduce emissions from deforestation and forest degradation*, FCPF, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.forestcarbonpartnership.org/fcp/node/13> (προσπελάστηκε την 13 Ιουλίου 2011) και UN-REDD Programme, *Rules of Procedure and Operational Guidance*, March 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un-redd.org/Portals/15/documents/UN-REDD_rules_of_procedure_English.pdf (προσπελάστηκε την 13 Ιουλίου 2011).

τους στρατηγικές²³² και φαίνεται παρά τον αρχικά μεγάλο αριθμό συμμετοχής τους στο Ταμείο της Παγκόσμιας Τράπεζας, να προτιμούν εν τέλει το πρόγραμμα των Ηνωμένων Εθνών, το οποίο δίνει ουσιαστικότερη έμφαση σε κοινωνικό-περιβαλλοντικές εκφάνσεις της δασικής διακυβέρνησης του REDD, ενώ προσφέρει την δυνατότητα συμμετοχής περιφερειακών εκπροσώπων των ιθαγενών (θέση παρατηρητή) στις αποφάσεις του ηγετικού του Οργάνου - Συμβούλιο Πολιτικής- για την στρατηγική καθοδήγηση του UN-REDD²³³.

Η μεταφορά από τον σχεδιασμό στην πράξη, όμως, εμφανίζει ιδιαίτερες προκλήσεις. Τα περισσότερα τροπικά κράτη σε Αφρική, Λατινική Αμερική και Ν.Α. Ασία χαρακτηρίζονται από χαμηλά επίπεδα καλής διακυβέρνησης με αποτέλεσμα η πρόοδος στις προπαρασκευαστικές δραστηριότητες να εξελίσσεται με αργούς ρυθμούς. Στην Ουγκάντα για παράδειγμα, ο Πρόεδρος Yoweri Museveni ανακοίνωσε και έχει θέσει σε λειτουργία ένα νέο πρόγραμμα φύτευσης ζαχαροκάλαμου στην δασώδη περιοχή Mariba, το οποίο αναμένεται να καταστρέψει εφτά χιλιάδες εκτάρια δάσους, δίχως να το συμπεριλάβει στο Προπαρασκευαστικό Πλάνο της χώρας προς το FCPF²³⁴. Ωστόσο, τέτοιου είδους «διαρροές» επιφέρουν οπισθοδρομικά βήματα προς οποιοσδήποτε καλές πρακτικές προγραμματισμένων δράσεων REDD. Επιπλέον, είναι σημαντική η εξασφάλιση κινήτρων και σεβασμού των δικαιωμάτων ιδιοκτητών δασικής γης εάν επιδιώκεται η πλήρης εφαρμογή των σχεδίων δράσης. Στην περίπτωση της Παπούα Νέας Γουινέας, μιας χώρας που θεωρείται πρωτοπόρος στην υιοθέτηση του REDD+ και από τις λίγες αναπτυσσόμενες χώρες με παροχή του 97% του εδάφους κατά εθμική ιδιοκτησία σε οικογένειες των τοπικών κοινωνιών της²³⁵, παρουσιάζεται αντίσταση στην εφαρμογή δράσεων REDD+ από

²³² Στο FCPF 17 από τα 37 κράτη μέλη του έχουν καταθέσει το προτεινόμενο Σχέδιο Δράσης τους (Readiness Plan Proposal) και στο UN-REDD Programme 13 από τα 36 κράτη μέλη του λαμβάνουν οικονομική υποστήριξη για την υλοποίησή των προτεινόμενων προγραμμάτων τους (National Joint Programs). Το FCPF διαθέτει το ποσό των 202,17 εκατ. δολαρίων με μεγαλύτερο χρηματοδότη τον Καναδά, ενώ το UN-REDD διαθέτει 97,28 εκατ. δολάρια με μεγαλύτερο χρηματοδότη την Νορβηγία. Βλ. Ειδικότερα Idea Carbon, *Assessing the Financial Flows for REDD+: the Pledge-Implementation Gap*, Research Note, June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un-redd.org/PolicyBoard/tabid/588/Default.aspx> (προσπελάστηκε την 13 Ιουλίου 2011).

²³³ Βλ. UN-REDD PROGRAMME, *Policy Board Terms of Reference*, March 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un-redd.org/PolicyBoard/tabid/588/Default.aspx> (προσπελάστηκε την 13 Μαΐου 2011).

²³⁴ Βλ. Lang, C., *Can REDD protect the Mabira forest in Uganda?*, *Redd-Monitor*, 31st August 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.redd-monitor.org/2011/08/31/can-redd-protect-the-mabira-forest-in-uganda/> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

²³⁵ Βλ. Babon, A., «Snapshot of REDD+ in Papua New Guinea», Brief Info, CIFOR, No. 40, August 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cifor.org/publications/pdf_files/infobrief/3443-infobrief.pdf (προσπελάστηκε την 12 Αυγούστου 2011).

τους ιδιοκτήτες γης, εάν δεν λάβουν εκ προοιμίου την πλειονότητα των ωφελειών που τους αρμόζουν²³⁶.

Απαιτούνται, λοιπόν ριζικές μεταρρυθμίσεις για την μετάβαση στην δεύτερη φάση του REDD+, αφού φυσικά αποτελέσει μέρος ενός νέου νομικά δεσμευτικού πλαισίου για την καταπολέμηση της κλιματικής αλλαγής μετά το 2012 και προσδιοριστούν τα μελανά σημεία της διαπραγματεύσεώς του, όπως αναπτύσσονται παρακάτω.

5.5. Παράγοντες παρακώλησης της τελικής διαμόρφωσης του μηχανισμού.

Όπως ήδη προαναγγέλλεται παραπάνω, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων του πλαισίου REDD+ ανακύπτουν κάποια σημεία προστριβών, διαφορετικών οπτικών και ασαφειών, τα οποία θολώνουν την δυνατότητα ακριβούς προσδιορισμού του μηχανισμού και παρακωλύουν την οριστικοποιημένη του μορφή και λειτουργία. Μέσω της απόπειρας εντοπισμού τους καταλήγουμε σε τέσσερα ζητήματα: Α) τα επίπεδα αναφοράς άνθρακα, Β) την μέτρηση και παρακολούθηση μεταβολών άνθρακα, Γ) τη θέση και παρακολούθηση δικλιδών ασφαλείας και Δ) τη χρηματοδότηση του REDD+.

Α) Τα επίπεδα αναφοράς άνθρακα: Το επίπεδο αναφοράς άνθρακα είναι το ποσό των καθαρών εκπομπών άνθρακα μιας γεωγραφικής περιοχής για ένα καθορισμένο χρονικό διάστημα²³⁷. Ο καθορισμός του αποτελεί σημείο κλειδί για την περιβαλλοντική αποτελεσματικότητα και διανομή των οικονομικών πόρων του REDD ανάμεσα στα κράτη, δίχως ακόμα να έχει συμφωνηθεί μια «φόρμουλα» καθορισμού τους. Τα περισσότερα αναπτυγμένα κράτη υποστηρίζουν την χρήση της ιστορικής αποδάσωσης ως μέσο προσδιορισμού, του μέσου όρου δηλαδή των τιμών αποδάσωσης για τα δέκα προηγούμενα χρόνια με μια ανανέωση των στοιχείων ανά τριετία²³⁸. Το ζήτημα που ανακύπτει από αυτή την επιλογή είναι πως υπάρχει έλλειμμα στοιχείων στις περισσότερες αναπτυσσόμενες χώρες σχετικά με την αποδάσωση, ενώ

²³⁶ Χαρακτηριστικά αναφέρθηκε παραπάνω η αδυναμία πρόσβασης των τοπικών κοινωνιών στην άμεση πρόσβασή τους στις εθελοντικές αγορές άνθρακα.

²³⁷ Βλ. Angelsen, A., Brown, S., Merckx, V., Streck, C., Boucher, Zarin, D., *Modalities for REDD+ reference levels: Technical and Procedural Issues*, Meridian Institute, June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.redd-oar.org/links/RL_report.pdf (προσπελάστηκε την 5 Ιουλίου 2011).

²³⁸ Βλ. Santilli, M., Moutinho, P., Schwartzman, S., Nepstad, D., Curran, L., Nobre, C., «Tropical deforestation and Kyoto Protocol», *Climatic Change*, Vol.71, Issue3, 2005, p. 267-276.

σύμφωνα με την Νέα Ζηλανδία το 2008, η γνώση του παρόντος για τα προηγούμενα επίπεδα αποδάσωσης, δεν μπορεί να αποτελέσει αξιόπιστη βάση για την μελλοντική αποδάσωση²³⁹. Σε αντίθεση με τις εκπομπές ορυκτών καυσίμων, η αποδάσωση προκύπτει από διάφορες αιτίες και δύναται να διαφοροποιηθεί από το ένα έτος στο άλλο. Γι' αυτό τον λόγο με πρόσφατη πρόταση του Καναδά θεωρήθηκε αναγκαίο το να ληφθούν επί προσθέτως υπόψη οι κοινωνικές περιστάσεις ενός κράτους βάσει κριτηρίων όπως η οικονομική ανάπτυξή του, η δασική πυκνότητα και ο πληθυσμός του²⁴⁰ ή με πρόταση του Συνδέσμου των Κρατών των Τροπικών Δασών, να συμπεριληφθεί ένας παράγοντας επιπρόσθετης ανάπτυξης (development adjustment factor). Μια πρακτική εφαρμογή αυτού ίσως μεταφραστεί σε πιο «γενναιόδωρα» επίπεδα αναφοράς για τα κράτη με χαμηλό δείκτη ΑΕΠ²⁴¹. Το εκκρεμές αυτό ζήτημα πιθανώς να διευθετηθεί στην εντός ολίγων μηνών Συνδιάσκεψη των Μερών στο Ντέρμπαν της Νοτίου Αφρικής το Δεκέμβριο του 2011.

B) Μέτρηση και παρακολούθηση μεταβολών άνθρακα: Κατά την ίδια λογική με τα επίπεδα αναφοράς άνθρακα, ο αποθηκευμένος άνθρακας στα δέντρα και οι μεταβολές του(στοιχείο του επιπέδου αναφοράς) σχετίζεται με τις ανταλλάξιμες μονάδες άνθρακα που τους αντιστοιχούν. Η μέτρηση άνθρακα αποτελεί ένα από τα πιο ακανθώδη ζητήματα στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων των μερών εξαιτίας των αναπτυγμένων τεχνολογικών μέσων που απαιτούνται και συχνά δεν υπάρχουν στα αναπτυσσόμενα κράτη. Η δυσκολία αυτή φέρει αδυναμία εφαρμογής και της συναινετικής απόφασης για αναγκαία παρακολούθηση, αναφορά και επικύρωση(Monitoring-Reporting-Verifying/MRV) του αποθηκευμένου άνθρακα και της ουσιαστικής μείωσης της αποδάσωσης²⁴². Ανεξάρτητα από την ασάφεια του τρόπου μέτρησης των επιπέδων αποθηκευμένου άνθρακα, η διαδικασία MRV δεν λαμβάνει καμιάς κατευθυντήριας γραμμής για το πώς μπορεί να υιοθετηθεί και να αναπτυχθεί από τα κράτη. Στην

²³⁹ Βλ. Angelsen, A. *Moving Ahead with REDD: Issues, Options and Implications*, Center for International Forestry Research (CIFOR), Bogor, Indonesia, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cifor.org/publications/pdf_files/Books/BAngelsen0902.pdf (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

²⁴⁰ Βλ. UNFCCC, *Views and information on the means to achieve mitigation objectives of Annex I Parties*, Ad hoc Working group on further commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol, Fifth session Bangkok, 31 March to 4 April 2008, and Bonn, 2-12 June 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2008/avg5/eng/misc01a01.pdf> (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

²⁴¹ Βλ. ό.π. No. 239

²⁴² Βλ. Hufty, M., Haakenstad, A., «Reduced Emissions for Deforestation and Degradation: A Critical Review», *Consilience: The Journal of Sustainable Development*, Vol. 5, Issue 1, 2011, p.1-24.

τελευταία δε συνάντηση του SBSTA στη Βόννη τον Ιούνιο του 2011 το ζήτημα δεν έλαβε καμίας προόδου, διότι τα κράτη υποστήριξαν το καθένα διαφοροποιημένες, βάσει του ενδιαφέροντός τους θέσεις. Οι αναπτυσσόμενοι αποζήτησαν πιο οικονομικές μεθόδους μετρήσεων άνθρακα και οι αναπτυγμένοι, κυρίως η Ε.Ε., έθιξαν το ζήτημα αποφυγής χρηματοδότησης της διαδικασίας MRV. Την πιο ακραία άποψη, όμως, είχε η Βολιβία, η οποία υποστήριξε πως η προτεραιότητα των κρατών δεν θα έπρεπε να είναι η ανάπτυξη περίπλοκων μεθόδων για την μέτρηση άνθρακα, αλλά η ορθή χρήση του πολύτιμου χρόνου που θα αφιέρωναν σε αυτή την διαδικασία για τον καθορισμό των αιτιών αποδάσωσης και υποβάθμισης των δασών, τα οποία μπορούν να συμβάλλουν στην ριζική καταπολέμηση του προβλήματος²⁴³.

Γ) Θέση και παρακολούθηση δικλείδων ασφαλείας: Για την καλύτερη εφαρμογή των πολιτικών προσεγγίσεων και ενίσχυση των κινήτρων υιοθέτησης του REDD+, τα κράτη αναγνώρισαν στην τελευταία Συνδιάσκεψή τους στο Κανκούν μια σειρά δικλείδων ασφαλείας, όπως είναι για παράδειγμα η ανάπτυξη δραστηριοτήτων σύμφωνων με τους στόχους των εθνικών δασικών προγραμμάτων και σχετικών με διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες, η εξασφάλιση της διατήρησης των δασών και της βιοποικιλότητάς τους, η πλήρης και αποτελεσματική συμμετοχή όλων των ενδιαφερομένων μερών στις δράσεις REDD+ και ο σεβασμός προς τα δικαιώματα των ιθαγενών και των μελών των τοπικών κοινοτήτων, λαμβάνοντας υπόψη σχετικές διεθνείς υποχρεώσεις, εθνικές περιστάσεις και νόμους και τονίζοντας την υιοθέτηση από την Γενική Συνέλευση των Ηνωμένων Εθνών της Διακήρυξης των Η.Ε. για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών²⁴⁴. Το ζήτημα που έμεινε αδιευκρίνιστο είναι σε ποιο βαθμό οι αναπτυσσόμενες χώρες θα συμφωνήσουν να παρακολουθούν και να εκθέτουν την εφαρμογή αυτών των μέτρων. Εξαιρετικά αντίθετες με την υιοθέτηση MRV για τις δικλείδες ασφαλείας ήταν η Βραζιλία με υποστήριξη της Παπούα Νέας Γουινέας, Μαλαισίας και Κόστα Ρίκα, οι οποίες έθεσαν ως δικαιολογητική βάση την παραβίαση της κυριαρχίας τους και την ανάγκη ευελιξίας στις δράσεις τους. Έτσι το αποτέλεσμα ήταν η χλιαρή απόφαση περί δημιουργίας ενός

²⁴³ Βλ. Dooley, K., «Forest Watch Special Report – Bonn climate talks 6-17 June 2011», *EU Forest Watch*, Issue 162, July 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.fern.org/sites/fern.org/files/Bonn%20special%20July%202011_1.pdf (προσπελάστηκε την 5 Ιουλίου 2011).

²⁴⁴ Βλ. ό.π. No. 221

συστήματος ενημέρωσης για τον τρόπο χρησιμοποίησης των προστατευτικών αυτών μέτρων στην εφαρμογή του REDD+²⁴⁵.

Δ) Η χρηματοδότηση του REDD+: Τρεις είναι οι προσεγγίσεις χρηματοδότησης του μηχανισμού. Η πρώτη και υποστηριζόμενη από τα περισσότερα αναπτυγμένα κράτη επιλογή είναι ένας μηχανισμός αγοράς άνθρακα μέσω του οποίου θα μετατρέπονται οι μειώσεις των εκπομπών από την αποδάσωση και υποβάθμιση των δασών σε μονάδες άνθρακα, τις οποίες οι βιομηχανίες και οι χώρες του Παραρτήματος Ι του Πρωτοκόλλου του Κιότο θα μπορούν να χρησιμοποιήσουν για την συμμόρφωση ως προς τις δεσμεύσεις των εκπομπών τους. Το μοντέλο αυτό είχε συμπεριληφθεί και ως μέρος της πρότασης της Παπούα Νέα Γουινέα του 2005 για την συμπερίληψη του REDD ως μέρους του Πρωτοκόλλου.

Σφοδρή αντίθεση στο χρηματοδοτικό αυτό μοντέλο εξέφρασαν από την αρχή το Τουβαλού, το Νεπάλ και το Μπαγκλαντές που υποστήριζαν πως η καλύτερη λύση θα ήταν η δημιουργία ενός παγκόσμιου ταμείου, όπου οι κοινότητες θα προσδιορίζουν τις χρηματοδοτικές ανάγκες προστασίας των δασών. Στο τέλος μιας προκαθορισμένης περιόδου, οι κυβερνήσεις θα παρέχουν πιστοποιήσεις βάσει των εκτιμήσεων μείωσης των εκπομπών και θα καταθέτουν ετήσιες εκθέσεις στην COP. Η πρόταση τονίζει επίσης πως οι πιστοποιήσεις δεν θα είναι εμπορεύσιμες και πως ένα ταμείο απομακρύνεται από την χρήση του REDD ως μηχανισμού αντιστάθμισης ωφελειών των αναπτυγμένων κρατών²⁴⁶.

Ο συνδυασμός των δύο παραπάνω προτάσεων (η τρίτη προσέγγιση) έγινε από την Νορβηγία, η οποία υποστήριξε πως οι αγορές χρειάζονται για την κινητοποίηση του ιδιωτικού τομέα, αν και είναι λιγότερο αποτελεσματικές για τα κράτη με χαμηλά επίπεδα αποδάσωσης²⁴⁷. Ο REDD πρέπει να είναι επιπρόσθετος μηχανισμός στις μειώσεις εκπομπών των χωρών του Παραρτήματος Ι. Επομένως, ένας μηχανισμός βασισμένος στην αγορά θα ζητά περιορισμό των εκπομπών των αναπτυγμένων κρατών για ποσοστό τουλάχιστον 25% - 40%. Όσον αφορά την επιλογή του Ταμείου, θα πρέπει να εξασφαλιστεί η δυνατότητα επαρκούς χρηματοδότησης (δίχως την εξάρτηση σε δωρεές αναπτυξιακού τύπου) μέσα από ένα σύστημα δημοπρασίας

²⁴⁵ Βλ. ό.π. No. 219

²⁴⁶ Βλ. Dooley, K., *An overview of selected REDD proposals*, FERN / Forest Peoples Programme, November 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.redd-monitor.org/wordpress/wp-content/uploads/2008/12/document_4314_4315.pdf (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

²⁴⁷ Βλ. The Norwegian Proposal on auctioning allowances issued under the Copenhagen Agreement, 29 May 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://unfccc.int/files/kyoto_protocol/application/pdf/norway270509.pdf (προσπελάστηκε την 8 Ιουλίου 2011).

αδειών²⁴⁸. Και οι τρεις προτάσεις παραμένουν μετέωρες με μεγαλύτερες πιθανότητες υπερίσχυσης του πρώτου χρηματοδοτικού μοντέλου.

Για όλα τα παραπάνω ζητήματα έχει ανατεθεί η διαλεύκανσή τους από την AWG-LCA και το SBSTA με την ελπίδα τελικής απόφασης στην Συνδιάσκεψη των Μερών το ερχόμενο Δεκέμβριο (2011). Ακόμα, όμως, και αν δοθεί κατεύθυνση και λύση στα παραπάνω κενά, μπορούμε να μιλάμε για έναν ελπιδοφόρο, αποτελεσματικό μηχανισμό μείωσης των εκπομπών και προστασίας των δασών;

5.6. Ένα οικονομικό εργαλείο - σύμμαχος στην προστασία των δασών; Εκτιμήσεις και προτάσεις.

Μπροστά στις απειλές των επιπτώσεων του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής, ο μηχανισμός REDD εμφανίζεται ως μια πολύ ενδιαφέρουσα πολιτική επιλογή, η οποία συνδυάζει την μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου μέσα από την διατήρηση των υπαρχόντων τροπικών δασών. Επιπλέον, σύμφωνα με την έκθεση Stern του 2006, η μείωση των GHG περιορίζοντας την αποδάσωση και υποβάθμιση των δασών αποτελεί τον πιο αποτελεσματικό και οικονομικό τρόπο επίτευξής της²⁴⁹. Στοιχεία της πολυσυζητημένης στην ακαδημαϊκή βιβλιογραφία έκθεσης Eliash επιβεβαιώνουν την έκθεση Stern υπολογίζοντας πως για την μείωση των παγκόσμιων καθαρών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα από τα δάση έως το 2030 χρειάζονται 17-33 δις δολάρια ετησίως, στην περίπτωση που ο δασικός άνθρακας συμπεριλαμβάνεται στην εμπορία παγκόσμιων εκπομπών²⁵⁰. Παράλληλα με την καταπολέμηση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής ο αναδιαμορφωμένος μηχανισμός REDD+ προσφέρει σειρά κοινωνικών και περιβαλλοντικών πλεονεκτημάτων, τα οποία προσεγγίζουν την ολοκληρωμένη έννοια της βιώσιμης ανάπτυξης. Μέσα δηλαδή από την διαδικασία εφαρμογής του REDD+ προάγεται η διατήρηση της δασικής βιοποικιλότητας, η βιώσιμη διαχείριση των δασών και οι θεμελιώδεις αρχές και δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών (safeguards). Στην απλή

²⁴⁸ Βλ. ό.π. Νο. 247

²⁴⁹ Βλ. Stern, N., *The Stern review: the economics of climate change*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://web.archive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.hm-treasury.gov.uk/stern_review_report.htm (προσπελάστηκε την 14 Ιουνίου 2011).

²⁵⁰ Βλ. Eliasch, J. *The Eliasch Review – climate change: financing global forests*, Commissioned by The Office of Climate Change, UK, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.official-documents.gov.uk/document/other/9780108507632/9780108507632.pdf> (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

ιδέα του μηχανισμού, όμως, αντιπαραβάλλεται μια σειρά παραγόντων, οι οποίοι αναδεικνύουν κυρίως τεχνικής φύσεως δυσκολίες και παρακωλύουν την τελική του διαμόρφωση.

Στο προηγούμενο υποκεφάλαιο έγινε αναφορά στην ασάφεια του χρηματοδοτικού μοντέλου του REDD+. Οι απόψεις εναλλάσσονται μεταξύ των αγορών άνθρακα, ενός ταμείου και του συνδυασμού των δύο χρηματοδοτικών μέσων. Σε μια αγορά άνθρακα πολύ σημαντικό ρόλο παίζει το ποσοστό εκπομπών των αναπτυγμένων κρατών και η ανταλλαξιμότητα των μονάδων REDD. Η ανταλλαξιμότητα αναφέρεται στον τύπο και βαθμό ενσωμάτωσης του REDD στις υπάρχουσες αγορές άνθρακα. Σε περίπτωση πλήρους ανταλλαξιμότητας, υπάρχει ο φόβος υπερχειλίσης των αγορών άνθρακα από μονάδες REDD, αν λάβουμε υπόψη πως οι μονάδες θα είναι φθηνότερες από άλλες μονάδες άλλων δραστηριοτήτων μετριασμού του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής. Η προσφορά ενός μεγάλου αριθμού φθηνών μονάδων REDD, όμως, πιθανότατα να μειώσει τις τιμές άνθρακα και να μετριάσει τα κίνητρα ανάπτυξης δραστηριοτήτων διατήρησης των δασών²⁵¹. Αντίθετα, στην εναλλακτική πρόταση πολλών αναπτυσσόμενων κρατών για την εναπόθεση εσόδων σε ένα ταμείο, ανησυχία υπάρχει για την επάρκεια χρηματοδοτικών πόρων οι οποίοι προέρχονται από δημόσια χρηματοδότηση (ODA). Σε αυτό το σημείο έρχεται εμβόλιμο το επιχείρημα ότι το REDD αποτελεί έναν φθινό και γρήγορο τρόπο μείωσης εκπομπών διοξειδίων του άνθρακα στην ατμόσφαιρα. Με ποια κριτήρια έχει υπολογιστεί αυτό το κόστος; Σε πρόσφατη μελέτη τεσσάρων διεθνών ΜΚΟ (Greenpeace, Friends of the Earth, FERN, The Rainforest Foundation), υποστηρίζεται πως το κόστος του REDD έχει προσδιοριστεί βάσει ευκαιριακών υπολογισμών²⁵². Το ευκαιριακό κόστος αντιπροσωπεύει μόνο έναν τύπο κόστους, ο οποίος στην συγκεκριμένη περίπτωση σχετίζεται με το οικονομικό πλεονέκτημα ενός ιδιοκτήτη γης να μην προβεί στην καταστροφή-υποβάθμιση των δασών. Για μια επαρκή κάλυψη των χρηματοδοτικών αναγκών των αναπτυσσόμενων κρατών, λοιπόν, θα πρέπει να υπολογιστούν και άλλα κόστη, όπως το κόστος υλοποίησης και το θεσμικό κόστος. Για παράδειγμα το κόστος παρακολούθησης και μέτρησης άνθρακα μεγαλώνει ραγδαία με τις αυξανόμενες απαιτήσεις ακρίβειας αποτελέσματος και είναι εμφανές πως η

²⁵¹ Βλ. Pirard, R., «The fight against deforestation (REDD): Economic implications of market-based funding», *Iddri - Idées pour le débat*, No. 20, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.iddri.org/Publications/Collections/Idées-pour-le-debat/Id-0820_Pirard_deforestation_EN.pdf (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

²⁵² Βλ. FERN, Greenpeace, Friends of the Earth, The Rainforest Foundation, *REDD+ and Carbon Markets: Ten Myths Exploded*, June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fern.org/node/4978> (προσπελάστηκε την 5 Ιουνίου 2011).

διαδικασία μέτρησης άνθρακα μονοπωλεί τον παράγοντα κόστους διαμόρφωσης των προγραμμάτων²⁵³. Με τα οικονομικά μεγέθη να αλλάζουν, η επιλογή ενός σωστού μέσου χρηματοδότησης αποτελεί σημαντική προϋπόθεση λειτουργίας του μηχανισμού. Ίσως η λύση να βρίσκεται στον συγκερασμό των μέσων, δηλαδή στην πρόταση της Νορβηγίας. Ο συνδυασμός της αγοράς και του ταμείου προσφέρουν ποικιλία οικονομικών πόρων μέσω της συμμετοχής της ιδιωτικής χρηματοδότησης και το ταμείο δίνει την δυνατότητα διαχείρισης μέρους των πόρων από τους αναπτυσσόμενους.

Άμεσα συνδεδεμένο με το ζήτημα της χρηματοδότησης αποτελεί αυτό της ισότιμης διαμοίρασης των πόρων και των μονάδων εκπομπών. Στον προβληματισμό περί τρόπου καθορισμού του επιπέδου αναφοράς εκπομπών άνθρακα (το κριτήριο απόδοσης μονάδων), προτείνεται όπως είδαμε και παραπάνω το κριτήριο μέτρησης του όγκου των εκπομπών για συγκεκριμένο διάστημα (συνήθως τα προηγούμενα δέκα έτη). Η ιδέα της ιστορικής γραμμής βάσης λαμβάνει ως δεδομένο πως η ιστορική τάση θα συνεχιστεί και στο μέλλον. Στην πραγματικότητα, οι παράγοντες αποδάσωσης είναι συχνά απρόβλεπτοι και περιοχές με ιστορικά υψηλά επίπεδα αποψιλώσεων μπορεί στο μέλλον να μειώσουν τα επίπεδα αποδάσωσης τους ανεξάρτητα από την πολιτική που εφαρμόζουν, με αποτέλεσμα οι πιστοποιημένες με ιστορικό επίπεδο αναφοράς μονάδες να οδηγήσουν στο «φαινόμενο του θερμού αέρα»²⁵⁴. Επιπλέον, χώρες με ιστορικά χαμηλά επίπεδα αποδάσωσης, όπως η Γουιάνα, το Σουρινάμ και η Λαϊκή Δημοκρατία του Κονγκό, δεν θα πιστοποιηθούν στο πλαίσιο αυτού του συστήματος. Η εξέλιξη αυτή ανοίγει την προοπτική της «διαρροής» (leakage): το να δημιουργηθούν δηλαδή οι κατάλληλες προϋποθέσεις μεταφοράς των παράνομων υλοτομικών δραστηριοτήτων από μια χώρα, η οποία εφαρμόζει το πλαίσιο REDD, σε μια άλλη πλούσια σε δάση χώρα, η οποία δεν επωφελείται από τον μηχανισμό²⁵⁵. Στην περίπτωση αυτή υποσκιάζεται το επιχείρημα της

²⁵³ Βλ. The Munden Project, *REDD and Forest Carbon: Market-Based Critique and Recommendations*, March 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.mundenproject.com/forestcarbonreport2.pdf> (προσπελάστηκε την 8 Ιουνίου 2011).

²⁵⁴ Το φαινόμενο του «θερμού αέρα» αναφέρεται στα πιστοποιημένες εμπορεύσιμες μονάδες μείωσης εκπομπών, οι οποίες θα προέκυπταν ούτως ή άλλως. Βλ. International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) Policy Brief, *Climate change: clearing the "REDD hot" air*, Austria, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.iiasa.ac.at/Admin/INF/research_updates/2008/pdf/IIASAPolicyBriefREDD.pdf (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

²⁵⁵ Χαρακτηριστικό το παράδειγμα των πολυεθνικών εταιρειών εκμετάλλευσης καλλιέργειας φοινικόδεντρων, οι οποίες εξαιτίας του μορατόριουμ σε νέες φυτεύσεις δέντρων φοινικέλαιου εγκαθίστανται στην Αφρική. Βλ. Levitt, T., «Palm oil giants target Africa in 'land grab' following Indonesia deforestation ban», *The Ecologist*, March 2011,

Παγκόσμιας Τράπεζας περί εφικτής κινητοποίησης του διεθνούς ενδιαφέροντος για την διατήρηση των δασών, μιας και η εφαρμογή του REDD θα γίνεται σε εθνικό επίπεδο²⁵⁶, το οποίο εξαλείφει οποιασδήποτε διαρροές τοπικού χαρακτήρα. Για αυτό τον λόγο θα πρέπει να υπάρχουν κίνητρα διεθνούς συμμετοχής όλων των τροπικών κρατών, ανεξαρτήτως των δασικών τους εκτάσεων, ώστε να μειωθεί το πιθανολογικό σενάριο διεθνούς διαρροής, η οποία αναιρεί τις εθνικές προσπάθειες δασικής προστασίας με απώτερο σκοπό την αποφυγή της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

Άλλο ένα ζήτημα ασυμφωνίας των κρατών υπήρξε η δημιουργία ενός συστήματος παρακολούθησης των συναινετικά αποδεκτών δικλίδων ασφαλείας, οι οποίες με την εφαρμογή τους προσφέρουν εξισορρόπηση περιβαλλοντικών, κοινωνικών και οικονομικών προτεραιοτήτων, οι οποίες θα συμβάλλουν στην αποτελεσματικότητα του REDD+²⁵⁷. Όχι μόνο δεν υιοθετείται συγκεκριμένο πλαίσιο παρακολούθησης και έκθεσης των δικλίδων ασφαλείας, αλλά εντοπίζονται και κάποια κενά, τα οποία μειώνουν την προστιθέμενη αξία, την οποία μπορούν να προσδώσουν στον μηχανισμό. Πιο συγκεκριμένα, στην απόφαση 1/CP.16 στο Κανκούν, τα κράτη μέρη συμπεριλαμβάνουν στο πλαίσιο των δικλίδων ασφαλείας την αναγνώριση των δικαιωμάτων των ιθαγενών και της συμμετοχής τους στις δραστηριότητες REDD+. Δεν γίνεται καμία συγκεκριμένη αναφορά, όμως, στην αρχή της Ελεύθερης και Προηγούμενα Καταρτισμένης Συγκατάθεσης (Free and Prior Informed Consent)²⁵⁸. Ο

διαθέσιμο στην ιστοσελίδα

http://www.theecologist.org/News/news_analysis/823928/palm_oil_giants_target_africa_in_land_grab_following_indonesia_deforestation_ban.html (προσπελάστηκε την 10 Ιουλίου 2011).

²⁵⁶ Βλ. Angelsen, A., «REDD models and baselines», *International Forestry Review*, Vol. 10, Issue 3, 2008, p.465-475.

²⁵⁷ Βλ. McDermott, C., Schroeder, H., Coad, L., Helfgott, A., *Operationalizing social safeguards in REDD+: Actors, interests and ideas*, Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association Annual Conference "Global Governance: Political Authority in Transition", Le Centre Sheraton Montreal Hotel, Montreal, Quebec, Canada, March 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://research.allacademic.com/index.php?click_key=1&PHPSESSID=a5c30550dff2827a9f0b576b70d72dbd (προσπελάστηκε την 10 Ιουλίου 2011).

²⁵⁸ Η αρχή της Ελεύθερης και Προηγούμενα Καταρτισμένης Συγκατάθεσης αποτελεί μέρος σειράς άρθρων (10, 19, 29, 32) της Διακήρυξης των Ηνωμένων Εθνών για τα Δικαιώματα των Αυτοχθόνων Λαών και αναφέρεται στην αναγνώριση στους αυτόχθονες των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας τους, της ενημέρωσης και διαβούλευσης για την ανάπτυξη οποιουδήποτε προτεινόμενου εγχειρήματος και των επιπτώσεών που μπορεί να φέρει. Βλ. United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples, Adopted by General Assembly Resolution 61/295 on 13 September 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/en/drip.html> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

μεγαλύτερος πολέμιος στο να συμπεριληφθεί η αρχή αυτή στο τελικό κείμενο της απόφασης ήταν οι Η.Π.Α., επειδή με την αναγνώριση μόνο της συμμετοχής και όχι των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας δεν εξασφαλίζεται η μονιμότητα (permanence) των δασών, όπως έχει αποδειχθεί βάσει ιστορικών δεδομένων και επιστημονικών ερευνών²⁵⁹.

Στα ευάλωτα σημεία των δικλίδων βασικό ρόλο παίζει η βιώσιμη διατήρηση των δασών και η προστασία της δασικής βιοποικιλότητας. Φαίνεται, λοιπόν, να ενισχύεται η ανάγκη προστασίας των δασών πέρα από μια ενδεχομένως μονόπλευρη προσέγγιση περιορισμού του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής. Το πρόβλημα ανακύπτει με τον ορισμό των δασών. Στο πρώτο κεφάλαιο προσεγγίστηκαν οι διαφορετικοί ορισμοί του δάσους. Στο πλαίσιο της Σύμβασης για την Κλιματική Αλλαγή υπάρχει η μικρή λεπτομέρεια συμπερίληψης στα είδη δασών και οι φυτεύσεις. Ωστόσο, με την διαδικασία της επιτρεπόμενης αναδάσωσης και δάσωσης, προκειμένου να διατηρηθεί ο αποθηκευμένος στα δάση άνθρακας, υπάρχει ο κίνδυνος να μετατραπεί μια δασική έκταση σε μονοκαλλιέργεια ξενιστών ειδών φυτεύσεων, τα οποία οδηγούν στην περεταίρω υποβάθμιση των δασών²⁶⁰. Προτείνεται, επομένως, αν όχι ο περιορισμός των δραστηριοτήτων αναδάσωσης και δάσωσης, η μελέτη των κατάλληλων κάθε φορά ειδών προς φύτευση, έτσι ώστε να εξασφαλίζεται η ουσιαστική προστασία των δασών και της βιοποικιλότητάς τους.

Επί προσθέτως, άλλη μια πρόταση για την εξασφάλιση της μείωσης της αποδάσωσης και υποβάθμισης των δασών είναι οι πληρωμές να έχουν ως στόχο τις δασώδεις περιοχές με κίνδυνο μετατροπής τους σε εναλλακτικές χρήσεις γης. Διαφορετικά, η εναπόθεση χρηματικών πόρων σε ήδη προστατευόμενες περιοχές δεν ικανοποιεί την αρχή της αυξητικότητας που στοχεύει στην μεγιστοποίηση της αποτελεσματικής προστασίας των δασών, η οποία δεν θα υπήρχε στην απουσία του REDD+. Αυτό δεν σημαίνει πως προτείνεται ο καθολικός αποκλεισμός χρηματοδότησης δραστηριοτήτων REDD+ από όλες τις προστατευόμενες περιοχές, μιας και πολλές από αυτές υποφέρουν από ελλιπή βιώσιμη διαχείριση και πόρους. Αν συμπεριληφθούν, όμως, στο κομμάτι προστασίας των δράσεων REDD+ οφείλεται η επιλογή να γίνεται με

²⁵⁹ Βλ. Chhatre, A., Agrawal, A., «Trade-offs and synergies between carbon storage and livelihood benefits from forest commons», *Proceedings of the National Academy of Sciences*, No. 106, July 2009, p.17667-17670, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.pnas.org/content/106/42/17667.full> (προσπελάστηκε την 11 Ιουνίου 2011).

²⁶⁰ Βλ. Karousakis, K., *Promoting Biodiversity Co-Benefits in REDD*, OECD Environment Working Papers, No. 11, OECD Publishing, France, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/climate/doc/oecd-promoting-biodiversity-redd-en.pdf> (προσπελάστηκε την 10 Ιουλίου 2011).

προσοχή και οι οικονομική ενίσχυση της προστασίας τους να είναι πραγματικά επιπρόσθετη, μην αφήνοντας περιθώρια μειωμένης μέριμνας των κρατών για τις προστατευόμενες περιοχές τους στην αναμονή των πληρωμών REDD+²⁶¹.

Για την εξασφάλιση της νομιμότητας και της αποτελεσματικότερης εφαρμογής του REDD+, σημαντική παράμετρο θα αποτελέσει και η σύνδεση του μηχανισμού με άλλα συμβατικά καθεστώτα προστασίας των δασών. Ήδη, στην τελευταία COP της CBD, τον Οκτώβρη του 2010 στην Ναγκόγια της Ιαπωνίας, ανατίθεται στην Γραμματεία του συμβατικού καθεστώτος η εξακρίβωση πιθανών δεικτών παρακολούθησης της συνεισφοράς του REDD+ στους στόχους της CBD²⁶². Αναμένεται να δούμε πως η CBD θα αναμειχθεί στην λειτουργικότητα των δικλείδων ασφαλείας για την βιοποικιλότητα. Ίσως μια ενδιαφέρουσα πρόταση να ήταν η δημιουργία μιας τεχνικής ομάδας ειδικών για την προώθηση των πλεονεκτημάτων που το REDD δύναται να προσφέρει για την δασική βιοποικιλότητα μέσω μιας σειράς κατευθυντήριων γραμμών για την εφαρμογή και παρακολούθηση των δικλείδων ασφαλείας από τα αναπτυσσόμενα κράτη που ήδη εφαρμόζουν δραστηριότητες REDD+.

Σε οποιαδήποτε περίπτωση, αν τεθούν οι σωστές βάσεις και ξεπεραστούν τα παραπάνω προβλήματα, ο μηχανισμός REDD+ μπορεί να προσφέρει παράλληλα με την μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα την ανάπτυξη ορθών χρήσεων και διατήρησης των δασών. Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν πως το REDD+ αποτελεί τον πιο κατάλληλο τρόπο, μέσα από την συμπερίληψη των δασών σε μια συμφωνία για το κλίμα, για την εξασφάλιση των οικονομικών πόρων που χρειάζονται για την διατήρησή τους. Παρόλα αυτά, η αποδάσωση και υποβάθμιση των δασών αποτελεί ένα περίπλοκο κοινωνικό, πολιτικό και οικονομικό πρόβλημα, το οποίο δεν μπορεί να λυθεί μόνο μέσα από την πολιτική την μεταφορά χρηματοδοτικών πόρων. Δεν είναι λίγες οι περιπτώσεις εξάλλου που σημαντικοί χρηματικοί πόροι

²⁶¹ Βλ. Asselt, H., «Managing the Fragmentation of International Environmental Law: Forests at the Intersection of the Climate and Biodiversity Regimes», *New York University Journal of International Law and Politics (JILP)*, February 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1703186 (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

²⁶² Βλ. CBD, *Decision X/33, Biodiversity and Climate Change*, U.N. Doc. UNEP/CBD/COP/DEC/X/33, Oct. 29, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=12299> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

προσφέρθηκαν για την προστασία των δασών, δίχως αποτέλεσμα²⁶³. Αυτό που χρειάζεται είναι η αυθεντική πολιτική βούληση για εξακρίβωση και εφαρμογή αποτελεσματικής δράσης για τον περιορισμό της αποψίλωσης και υποβάθμισης των δασών. Όμως, μέχρι στιγμής το ενδιαφέρον των κρατών έχει επικεντρωθεί σε θέματα τεχνικής κυρίως φύσεως, όπως ο τρόπος μέτρησης άνθρακα και η θέση των επιπέδων εκπομπών, αγνοώντας την ανάγκη θεμελιωδών μεταρρυθμίσεων της διακυβέρνησης²⁶⁴. Τέτοιες παράμετροι θα ήταν άκρως χρήσιμοι να προσεγγιστούν στην Συνδιάσκεψη των Μερών στο Ντέρμπαν τον Δεκέμβρη του 2011, έτσι ώστε να μπορέσει να καθιερωθεί ένας μηχανισμός, ο οποίος θα φέρει μια διέξοδο στην μη εφαρμογή άλλων περιβαλλοντικών πολιτικών προστασίας των δασών, προσδίδοντας μια διαπραγματευτική νίκη για το περιβάλλον και την ανθρωπότητα.

²⁶³ Για παράδειγμα το Σχέδιο Δράσης Τροπικών Δασών του FAO του 1985 απέτυχε να μειώσει τα επίπεδα αποδάσωσης των δασών και να δραστηριοποιήσει θεσμική και πολιτική μεταρρύθμιση των κρατών σε εθνικό επίπεδο. Βλ. Sizer, N., *Tropical Forestry Action Plan*, World Resources Institute, 1994, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://archive.wri.org/page.cfm?id=2468&z=?> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

²⁶⁴ Βλ. Dooley K, Griffiths T, Martone F, Ozinga S., *Smoke and mirrors: a critical assessment of the Forest Carbon Partnership Facility*, FERN, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.fern.org/sites/fern.org/files/Smokeandmirrors_internet.pdf (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Το διεθνές καθεστώς δασικής διακυβέρνησης χαρακτηρίζεται ως σύνθετο και κατακερματισμένο. Συγχρόνως, υπάρχει αυξανόμενη κατανόηση των απειλών των δασών με συνέπεια πολυάριθμες πρωτοβουλίες να έχουν αναδυθεί σε όλα τα επίπεδα προσπάθειας κατάδειξης αυτών των απειλών. Επίσης, η βιώσιμη διαχείριση των δασών συνεχίζει να διατηρεί μια σημαντική θέση στην διεθνή περιβαλλοντική ατζέντα από την πρώτη στιγμή ανάδειξής της μέσα από την Δήλωση Αρχών για τα Δάση, η οποία υιοθετήθηκε στο πλαίσιο της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη στο Ρίο το 1992. Η εξασφάλιση της ισορροπίας μεταξύ των αυξανόμενων αναγκών της κοινωνίας για δασικά προϊόντα και της διατήρησης της υγείας και βιοποικιλότητας των δασικών οικοσυστημάτων μέσα από τις βιώσιμες πρακτικές διαχείρισής τους αποτελεί το κοινό στοιχείο στα διάφορα δεσμευτικά και μη κείμενα που έχουν δημιουργηθεί ή «τροποποιηθεί» με σκοπό την προστασία των δασών έως και σήμερα. Στις θετικές δε εξελίξεις του καθεστώτος προστασίας των δασών δεν μπορεί να παραληφθεί η ανάδειξη σειράς προτεραιοτήτων, οι οποίες έχουν διαμορφώσει τις διεθνείς, περιφερειακές ή εθνικές πολιτικές για τα δάση, μέσα από τις οποίες αναδεικνύεται η σημασία της ορθής οικονομικής τους διαχείρισης, αλλά και η σύνδεσή τους με ζητήματα όπως η διατήρηση της βιοποικιλότητας και η προώθηση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

Η πρώτη έντονη περίοδος ανησυχίας για την προστασία των δασών εντοπίζεται την δεκαετία του '80 όπου τα επίπεδα αποδάσωσης είχαν αγγίξει τα έντεκα εκατομμύρια τετραγωνικά χιλιόμετρα, μια απώλεια που αντιστοιχεί περίπου στο 20% της παγκόσμιας δασοκάλυψης. Η περιβαλλοντική αυτή καταστροφή σε συνδυασμό με την αναγνώριση των οικοσυστημικών υπηρεσιών που τα δάση προσφέρουν, οδηγούν το 1992, στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων της Συνδιάσκεψης των Ηνωμένων Εθνών για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, στην υιοθέτηση ενός κειμένου ηπίου δικαίου, την Δήλωση Αρχών για τα Δάση, η οποία προσφέρει το μοναδικό μέχρι στιγμής κείμενο, το οποίο προσεγγίζει σφαιρικά την προστασία για όλους τους τύπους δασών. Επίσης, το κείμενο αυτό παροτρύνει την διαχείριση των δασών μέσα από την οικονομική τους εκτίμηση, την χρήση μεθόδων όπως η δάσωση και αναδάσωση με σκοπό την δημιουργία νέων δασικών εκτάσεων, ενώ τονίζει και την σημασία της συμμετοχής των ΜΚΟ, των αυτοχθόνων λαών, των γυναικών και των τοπικών κοινοτήτων στην

διαμόρφωση των εθνικών στρατηγικών για τα δάση. Θέτει με αυτό τον τρόπο την βάση πολλών διατάξεων μελλοντικά υιοθετημένων νομικών κειμένων προστασίας των δασών. Παρόλα αυτά, εξαιτίας της έλλειψης προγραμματικού χαρακτήρα και βάσεων για την μελλοντική προδικαστική του κατοχύρωση, χαρακτηρίζεται ως εξαιρετικά ασθενές κείμενο δασικής προστασίας.

Την έλλειψη ενός καθολικού συμβατικού πλαισίου για τα δάση, έρχονται να καλύψουν σειρά συμβατικών κειμένων, τα οποία, όμως, εστιάζουν σε διαφορετικές θεματικές προστασίας των δασών που δεν αποτελούν πάντα το επίκεντρο της συμβατικής προστασίας. Για παράδειγμα, οι Συμβάσεις με εστίαση την βιοποικιλότητα, μέρος της οποίας αποτελούν και τα δάση, χαρακτηρίζονται από ίδια δομή, η οποία στηρίζεται στην δημιουργία μιας λίστας προστασίας οικοτόπων, οι οποίοι έχουν χαρακτηριστεί ως προστατευόμενες περιοχές. Το ζήτημα που προκύπτει είναι πως η προστασία προβλέπεται για «στοχοθετημένες» περιοχές, για τις οποίες συνήθως ελλείπουν συγκεκριμένες κατευθυντήριες γραμμές υιοθέτησης ορθολογικής τους χρήσης από τα κράτη (Κεφ. 3, Σύμβαση Ramsar), οι διαθέσιμοι για την προστασία τους οικονομικοί πόροι είναι περιορισμένοι, ενώ πολλές φορές ο σχεδιασμός μιας προστατευόμενης περιοχής δεν συνάδει με τις ανάγκες των αυτοχθόνων πληθυσμών, οι οποίοι διαβιούν μέσα σε αυτές και αναγκάζονται να τις εγκαταλείψουν. Στις περισσότερες προ-UNCED Συνθήκες, τα δικαιώματα των αυτοχθόνων λαών δεν αναφέρονται καν και δεν υπάρχει προσπάθεια συμφιλίωσης της προστασίας της βιοποικιλότητας και των ανθρωπίνων αναγκών, στοιχείο, το οποίο εμπεριέχεται στην Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Βιοποικιλότητα, η οποία από το 2002 έχει υιοθετήσει το Πρόγραμμα Έργου για την Δασική Βιοποικιλότητα, το οποίο προωθεί την ανάπτυξη πρακτικών μεθόδων, δεικτών και στρατηγικών για την εφαρμογή της οικοσυστημικής προσέγγισης στην διατήρηση των δασών, με αδυναμίες, όμως, εφαρμογής του.

Πέρα από την Συμβατική μορφή τμηματικής προστασίας των δασών (Σύμβαση Πλαίσιο των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης, Σύμβαση για το Διεθνές Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών της Άγριας Χλωρίδας και Πανίδας, Διεθνής Συμφωνία για το Εμπόριο Τροπικής Ξυλείας κ.α.) υπάρχουν, επιπλέον, ποικίλες δράσεις ερευνητικού χαρακτήρα ή ανάπτυξης προγραμμάτων για την ενίσχυση της προστασίας των δασών από διάφορους θεσμούς, (π.χ. FAO, Παγκόσμια Τράπεζα) καθώς και ανάπτυξη εθελοντικών κανόνων ιδιωτικού τομέα, όπως οι αρχές

πιστοποίησης της διαχείρισης των δασών, οι οποίες ολοκληρώνουν το διεθνές νομικό, θεσμικό πλαίσιο προστασίας τους.

Ανεξαρτήτως νομικά δεσμευτικής ή μη βάσης, τα εκάστοτε σχέδια δράσης, οι στρατηγικές, οι δείκτες και οι κατευθυντήριες γραμμές υιοθέτησης βιώσιμων πρακτικών διαχείρισης των δασών, οι πολιτικές και τα προγράμματα δεν εμφανίζουν κάποια αναμενόμενη μεταβατική περίοδο επιτυχούς διατήρησης, αναγέννησης ή προστασίας των δασών. Ο πλανήτης συνεχίζει να χάνει τεράστιες εκτάσεις δασών ετησίως, οι οποίες αγγίζουν σχεδόν την έκταση της Ελλάδος. Τα αίτια ανεπιτυχούς εφαρμογής εντοπίζονται σε οικονομικής φύσης συμφέροντα και περιορισμούς, κοινωνικές προκλήσεις και νομικής φύσεως αδυναμίες. Πιο συγκεκριμένα, η ανάπτυξη εθνικών στρατηγικών ή προγραμμάτων για την προστασία των δασών έχει λάβει όλα τα μεταρρυθμιστικά στοιχεία, τα οποία προάγει το διεθνές δίκαιο. Όλα τα κράτη για παράδειγμα αποδέχονται πως η βιώσιμη διαχείριση των δασών αποτελεί την κατάλληλη μέθοδο για την συνέχιση της οικονομικής εκμετάλλευσης των δασικών πόρων με τέτοιο τρόπο που να εξασφαλίζεται παράλληλα η διατήρηση της βιοποικιλότητας, της παραγωγικότητας, της αναγεννησιακής δυνατότητας, και της ικανότητάς τους να προσφέρουν τώρα και στο μέλλον σχετικές οικολογικές, οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες σε τοπικό, εθνικό και παγκόσμιο επίπεδο, δίχως να προκαλείται ζημιά σε άλλα οικοσυστήματα. Στην πρακτική εφαρμογή της, όμως, η βιώσιμη διαχείριση απορρίπτεται σε πολλές περιπτώσεις, λόγω του μικρότερου κέρδους που προσφέρει σε σύγκριση με άλλες χρήσεις εδάφους, όπως είναι για παράδειγμα διάφορες μορφές καλλιέργειας ή η ανάπτυξη μεταλλευτικής δραστηριότητας. Σε άλλες περιπτώσεις, οι περιορισμένες οικονομικές και τεχνολογικές δυνατότητες σε συνδυασμό με τα υψηλά επίπεδα διαφθοράς, τα οποία εντοπίζονται σε αναπτυσσόμενα κράτη, αποτελούν ένα επιπρόσθετο εμπόδιο ολοκληρωμένης εφαρμογής της εθνικής νομοθεσίας. Από τα πιο ακανθώδη ζητήματα, ωστόσο, αποτελεί η αναγνώριση ιδιοκτησιακών τίτλων προς τους ιθαγενείς στους οποίους δικαιωματικά ανήκουν τα δασικά εδάφη, στα οποία έχουν διαμείνει αυτοί και οι πρόγονοί τους εδώ και δεκαετίες. Τα τελευταία χρόνια, σε αρκετές περιπτώσεις πέρα από το εθιμικό δίκαιο, το κράτος αναγνωρίζει στο Σύνταγμά του το δικαίωμα των αυτοχθόνων λαών επί των πατρογονικών τους εδαφών. Παρόλα αυτά, στην επίτευξη της πολυπόθητης οικονομικής μεγέθυνσης που για χρόνια έχουν στερηθεί τα κράτη του αναπτυσσόμενου Νότου, τα δικαιώματα αυτά παραβιάζονται με την απόδοση όλο και αυξανόμενων αδειών εξόρυξης

πετρελαίου, μετάλλων, κατασκευαστικών έργων και μετατροπής δασικών εκτάσεων σε άλλες χρήσεις γης από πολυεθνικές επιχειρήσεις, οι οποίες με την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων τους έχουν ως αποτέλεσμα, την υποβάθμιση του φυσικού περιβάλλοντος, τον εξαναγκασμό μετακίνησης των ιθαγενών πληθυσμών ή ακόμα και τον αφανισμό τους. Η μη αναγνώριση των ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων, ωστόσο, φέρει πέρα από αιματηρές αντιδράσεις των κατοίκων των δασών, την αναπόφευκτη μη βιώσιμη διαχείριση των δασών, τα οποία σε διαφορετική περίπτωση έχει αποδειχθεί πως προστατεύονται καλύτερα από τους ιθαγενείς, τους μόνιμους κατοίκους τους. Αυτά τα προβλήματα αποτελούν κάποιες από τις βασικότερες προβληματικές αυτής της εργασίας και θεωρείται αναγκαίο να ληφθούν σοβαρά υπόψη από τους διαπραγματευτές των χωρών στις διάφορες Συνόδους και Φόρα συμμετοχής τους, ώστε να διαμορφωθεί ένα πιο αποτελεσματικό και δίκαιο πλαίσιο προστασίας των δασών, συνδυάζοντας και νέες προκλήσεις όπως το φαινόμενο της κλιματικής αλλαγής, οι οικονομικές κρίσεις και η ραγδαία αύξηση του πληθυσμού, η οποία πρόκειται να αυξήσει την ζήτηση αγροτικών προϊόντων και της ξυλείας και εν προκειμένω την περαιτέρω απειλή διατήρησης των δασικών περιοχών.

Στα επιχειρήματα ορισμένων ακαδημαϊκών περιβαλλοντικής πολιτικής, προβάλλεται ως μεγάλη αδυναμία η ανυπαρξία ενός νομικά δεσμευτικού κειμένου, το οποίο θα παρέχει ολοκληρωμένη προστασία στα δάση και θα φέρει έννομες επιπτώσεις σε όσους δεν συμμορφώνονται προς αυτό. Πράγματι, η υιοθέτηση μιας Σύμβασης Πλαίσιο για την προστασία όλων των τύπων δασών θα μπορούσε να προσφέρει συνεκτικότητα και μεγαλύτερη αποτελεσματικότητα, αρκεί αυτή να αναγνωριστεί ως το ηγετικό περιβαλλοντικό καθεστώς του διεθνούς νομικού συστήματος για τα δάση, ώστε να αποφευχθούν οποιεσδήποτε αλληλεπικαλύψεις θεματικών, οι οποίες ήδη διαχειρίζονται από υπάρχοντα συμβατικά καθεστώτα που περιλαμβάνουν σχετικές προς τα δάση διατάξεις. Επιπλέον, θεωρείται σημαντικό να ληφθούν υπόψη οι κοινωνικές και οικονομικές δυνατότητες των κρατών με σκοπό την επίτευξη ενός κειμένου, το οποίο δύναται να εφαρμοστεί από όλους σε κλιμακωτά αν είναι ανάγκη στάδια. Με μια αρκετά ρεαλιστική προσέγγιση κρίνεται ότι η επίτευξη ενός τέτοιου κειμένου αποτελεί αρκετά δύσκολο εγχείρημα. Η υψηλού επιπέδου πολιτική δέσμευση για την υιοθέτησή του φαντάζει σχεδόν αδύνατη, μιας και το μεγαλύτερο εμπόδιο, το οποίο μέχρι στιγμής δεν φαίνεται να έχει αλλάξει σε διαπραγματευτικό επίπεδο, είναι η εκ διαμέτρου

αντίθετη αντίληψη των αναπτυγμένων κρατών, τα οποία υποστηρίζουν την προστασία των δασών ως παγκόσμιο αγαθό της ανθρωπότητας σε αντίθεση με την στάση του αναπτυσσόμενου Νότου, ο οποίος επιμένει πως τα δάση αποτελούν εθνικό πλούτο κάθε κράτους και δέχονται την υπαγωγή τους σε διεθνή προστασία μόνο με αντάλλαγμα την μεταφορά οικονομικής και τεχνολογικής υποστήριξης από τα αναπτυγμένα κράτη του Βορρά. Αυτή η αντιπαράθεση, άλλωστε αποτέλεσε τον βασικότερο λόγο αποτυχίας υιοθέτησης μιας Σύμβασης το 1992 στο Ρίο.

Η αναγνώριση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών στην διαχείριση των δασικών πόρων αποτελεί κοινό στόιχείο και σε όλα τα κείμενα περιφερειακής προστασίας των δασών. Η υπερίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης επί της προστασίας, όμως, διαφαίνεται έντονα στα περιφερειακά εγχειρήματα, τα οποία προτάσσουν την ορθή χρήση των δασικών πόρων με σκοπό την οικονομική ευημερία των λαών τους. Ακόμη και η Ε.Ε., η οποία πρωτοστατεί σε πρωτοβουλίες περιβαλλοντικής προστασίας δεν διαθέτει παρά μια χλιαρή στρατηγική για τα δάση, μιας και η έλλειψη νομικής βάσης για αυτά στην Συνθήκη της Ρώμης αποτέλεσε ανασταλτικό παράγοντα στην δημιουργία κοινής δασικής πολιτικής. Η Υπουργική Διάσκεψη για την Προστασία των Δασών στην Ευρώπη, εντοπίζοντας την αδυναμία ενός αποτελεσματικού μηχανισμού παρακολούθησης των δράσεων για τα δάση και την περιορισμένη συνοχή των ευρωπαϊκών πολιτικών, ξεκίνησε τις διαπραγματεύσεις από τον Ιούνιο του 2011 με σκοπό την υιοθέτηση ενός συμβατικού κειμένου προστασίας των ευρωπαϊκών δασών. Αυτό που αξίζει να τονιστεί, ωστόσο, στα θετικά του περιφερειακού επιπέδου προστασίας δασών είναι η νίκη πολλών ΜΚΟ να αναγνωριστούν και να επηρεάσουν την τελική απόφαση των αρμόδιων οργάνων περιφερειακών συμβατικών καθεστώτων σχετικά με την ανάδειξη των πολυσχιδών πτυχών προστασίας των δασών (πχ. η ΜΚΟ AIDSEEP στο πλαίσιο του Οργανισμού της Συνθήκης για την Συνεργασία στον Αμαζόνιο), αλλά και η ανάπτυξη των συνεργασιών τύπου II, όπως η CBFP, οι οποίες προσφέρουν μια νέα πνοή στην κλασική μορφή της δασικής διακυβέρνησης μέσα από την διαδραστική συνεργασία κυβερνήσεων, ΜΚΟ, διεθνών οργανισμών και ερευνητικών κέντρων, αποκομίζοντας επιτυχείς χαρακτηρισμούς διαχείρισης των δασικών εκτάσεων της Κεντρικής Αφρικής.

Την τελευταία δεκαετία, το κλιμακούμενο ενδιαφέρον για την δασική προστασία έφτασε στο αποκορύφωμά του εξαιτίας της άμεσης σχέσης των δασών με το φαινόμενο της κλιματικής

αλλαγής, το οποίο αποτελεί μία από τις μεγαλύτερες περιβαλλοντικές απειλές του αιώνα που διανύουμε. Όπως αναλύεται και στην εργασία τα δάση αποτελούν ταμειυτήρες άνθρακα και με την κοπή ή υποβάθμισή τους έχει αποδειχθεί πως συμβάλλουν στο 17% των παγκόσμιων εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα παγκοσμίως. Με πρόταση των αναπτυσσόμενων κρατών, τα οποία στηρίζουν την οικονομία τους στην υλοτομία (π.χ. Παπούα Νέα Γουινέα), παρουσιάζεται στην ενδέκατη COP της UNFCCC ένα οικονομικό εργαλείο, το οποίο προσφέρει οικονομική υποστήριξη από τα ανεπτυγμένα προς τα αναπτυσσόμενα κράτη με σκοπό την διατήρηση των δασών τους (REDD). Από το 2007 στην Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για την Κλιματική Αλλαγή στο Μπαλί, τίθεται η διαπραγματευτική βάση του πλαισίου REDD, το οποίο ακόμα δεν έχει αποκτήσει μια ξεκάθαρη εικόνα σχετικά με τον ομώνυμο μηχανισμό του, εξαιτίας τεχνικής κυρίως φύσεως κολλημάτων, όπως αναπτύσσονται στο τρίτο μέρος της εργασίας.

Το REDD+, όπως μετονομάστηκε από το 2008 και έπειτα, φέρει μια σειρά πλεονεκτημάτων, τα οποία αν χρησιμοποιηθούν σωστά μπορούν να εξασφαλίσουν όχι μόνο την καταπολέμηση του φαινομένου της κλιματικής αλλαγής, αλλά και την ουσιαστική προστασία των δασών. Η μείωση της αποδάσωσης φέρει στοιχεία του διλήματος του φυλακισμένου. Όλα τα κράτη θα επωφεληθούν αν από κοινού μειώσουν την αποψίλωση των δασών. Κάθε κράτος ξεχωριστά θα προτιμούσε, παρά ταύτα, την συνέχιση της αποδάσωσης με αποτέλεσμα την τάση προς επιλογή της μη συνεργασίας των μερών. Επομένως, μια συμφωνία REDD θα πρέπει να μετατρέψει αυτή την εξίσωση με τέτοιο τρόπο ώστε κάθε κράτος να έχει ως απώτερο σκοπό του την μείωση της αποψίλωσης των δασών. Αυτό που χρειάζεται είναι ένα κίνητρο για τα κράτη πως θα κερδίσουν από την συμμετοχή τους στο μηχανισμό. Το κίνητρο για τους αναπτυσσόμενους είναι η προσφορά οικονομικών πόρων με σκοπό την διατήρηση των δασών τους και για τους αναπτυγμένους η χρησιμοποίηση των αγορασμένων από τους αναπτυσσόμενους πιστοποιημένων μονάδων άνθρακα με σκοπό την συμμόρφωσή τους ως προς τις δεσμεύσεις μείωσης των εκπομπών τους. Με μια ανταλλαγή μονάδων εκπομπών άνθρακα, όμως, παρέχεται ουσιαστικά η δυνατότητα συνέχισης μόλυνσης του πλανήτη από τους αναπτυγμένους, αναιρώντας κατά μεγάλο βαθμό τις προσπάθειες διατήρησης των δασών στις τροπικές χώρες του πλανήτη. Οι λεπτομέρειες είναι αυτές που μπορούν να κάνουν την διαφορά. Ίσως μια λύση είναι η υιοθέτηση ενός χρηματοδοτικού μηχανισμού μιας παγκόσμιας αγοράς άνθρακα σε συνδυασμό με ένα Ταμείο, ώστε να μην είναι αποκλειστικά οι μηχανισμοί της

αγοράς που θα κινούν τα νήματα των δικαιωμάτων εκπομπών και της χρηματοδότησης, ενώ παράλληλα θα μπορεί να εξασφαλιστεί μεγαλύτερη ροή χρηματοδοτικών πόρων προς τις χώρες, έπειτα από μελέτες ΜΚΟ²⁶⁵, οι οποίες υποστηρίζουν πως η υλοποίηση του REDD δεν περιορίζεται μόνο στην μη μετατροπή των δασικών εδαφών σε άλλες χρήσεις γης, αλλά και σε σειρά άλλων δράσεων, όπως η πολυδάπανη παρακολούθηση της σωστής εφαρμογής του.

Επιπλέον, η διανομή των ωφελειών θα πρέπει να γίνεται με δίκαιο τρόπο για όλα τα κράτη. Στην περίπτωση των πλούσιων δασικά χωρών, με περιορισμένα επίπεδα αποδάσωσης, δεν συμφέρει η συμμετοχή στο REDD, μιας και τα έσοδα θα είναι πιο περιορισμένα. Εκτός αυτού, οι προνομιούχες αυτές χώρες πιθανότατα να συμβάλλουν στην οπισθοδρόμηση των όποιων θετικών πρακτικών διατήρησης των δασών άλλων αναπτυσσόμενων κρατών, αποτελώντας πόλο έλξης για την ανάπτυξη υλοτομικών δραστηριοτήτων, οι οποίες απαγορεύονται σε κράτη που υιοθετούν το REDD+.

Τέλος, προτείνεται η διαμόρφωση ενός συστήματος παρακολούθησης της εφαρμογής των δικλίδων ασφαλείας, οι οποίες υιοθετήθηκαν στην τελευταία COP της UNCFFF στο Κανκούν του Μεξικό το 2010 (αναγνώριση δικαιωμάτων των αυτοχθόνων λαών, διατήρηση της βιοποικιλότητας, ανάπτυξη δραστηριοτήτων σύμφωνων με τους στόχους των εθνικών δασικών προγραμμάτων και σχετικών με διεθνείς συμβάσεις και συμφωνίες), αλλά και επανεξέταση του ορισμού των δασών, μιας και η επιτρεπόμενη δραστηριότητα φύτευσης μονοκαλλιεργειών, μπορεί να έχει καταστροφικά αποτελέσματα για την δασική βιοποικιλότητα.

Δίνοντας έμφαση στα παραπάνω ζητήματα, υπάρχει δυνατότητα εξασφάλισης της συμμετοχής, της συναίνεσης και της συνεργασίας των κρατών, αφού θα έχει αναπτυχθεί εμπιστοσύνη μεταξύ των μερών με σκοπό την υιοθέτηση ενός νέου πλαισίου καταπολέμησης της κλιματικής αλλαγής, το οποίο δεν θα φέρνει σε δεύτερη μοίρα την προστασία των δασών, για τα οποία θα ανοίξει μια νέα, πιο ελπιδοφόρα σελίδα στο διαχρονικά ασθενές μέχρι στιγμής καθεστώς προστασίας τους.

²⁶⁵ Βλ. ό.π. Νο. 252

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

A) Κοινή Διακήρυξη των Αρχηγών Κρατών και Κυβερνήσεων με την περίσταση της Πρώτης Συνόδου των Τροπικών Δασικών Οικοσυστημάτων της Αμαζονίας και της Δεκάνης του Κονγκό και της Ν. Α. Ασίας.

Joint Declaration of the Heads of State and Government at the Occasion of the First Summit on
Tropical Forest Ecosystems of Amazonia and Congo Basins and South East Asia
Brazzaville, 3 June 2011

Preamble:

The Heads of State and Government and the representatives from the countries of the tropical forests of the Amazon basin, Congo basin and Southeast Asia, as well as representatives of the United Nations system held a Summit in Brazzaville on 3 June, 2011 to discuss major issues affecting forests.

The Heads of State and Government:

- i. Aware that forests cover 31% of the world's land area, contain more than half of all terrestrial biodiversity and provide vital global and local services and goods that underpin human wellbeing,
- ii. Recognizing that forests contribute to the livelihoods of more than one and a half billion people and that forests function as a cross-sectoral service utility through carbon sequestration and storage, water and pollination services for food production and provision of sustainable construction material and renewable energy, amongst others,
- iii. Acknowledging the sovereign rights of the countries of origin over their natural resources,
- iv. Further acknowledging that fair and equitable sharing of the economic value of ecosystems and biodiversity with countries of origin is a key incentive for the conservation of biological diversity and the sustainable use of its components,
- v. Cognizant of the crucial importance of the world's largest tropical forests: the Amazon and the Congo basin, together with those of the tropical forests of Southeast Asia, which together harbor the bulk of remaining forest biodiversity, carbon stocks and potential for carbon sequestration

thus being key in combating climate change, conserving global biodiversity and combating desertification,

vi. Cognizant of the importance of women in the management and conservation of tropical forests as defined by the United Nations Convention on the Elimination of any Form of Discrimination Against Women which recommended that women should benefit from the products linked to the use of natural resources,

vii. Considering the threats on the ecosystems of the three basins due to anthropogenic pressure,

viii. Noting that forests hold an enormous environment and socio-economic potential if managed sustainably and are instrumental in attaining national economic growth and development goals and acknowledging that forests are the ancestral home of over 300 million forest people, including indigenous peoples and local communities, and are at the centre of conserving cultural heritage, maintaining a way of life and knowledge that has been built up over millennia,

ix. Further recalling the UN General Assembly resolution A/RES/62/98 which states

“Sustainable forest management as a dynamic and evolving concept aims to maintain and enhance the economic, social and environmental value of all types of forests, for the benefit of present and future generations,

x. Building on the spirit of the Earth Summit (1992), World Summit on Sustainable Development (2002), the International Year of Forests (2011), The Organization of the Amazon Treaty (1998), the Yaoundé Summit and Declaration (1999), the Joint Statement of the Tropical Rainforest Countries’ Leaders New York (2007), and the growing global momentum around forests, notably generated respectively from the Convention on Biological Diversity (1992), the Framework Convention on Climate Change (199...), the United Nations Convention on Combating Desertification (2004), the Ramsar Convention on Wetlands of International Importance, the Non-Legally Binding Instrument on All Types of Forests (2007), and the new International Tropical Timber Agreement,

xi. Having discussed and exchanged views on the current situation and future prospects for cooperation on tropical forests as well as concrete steps for strengthening cooperation at global level and amongst their countries in the spirit of mutual interest,

xii. Acknowledging the multiple opportunities presented by forests to contribute to the achievement of national sustainable development objectives as well as the objectives of international and regional agreements,

xiii. Seeking to cooperate with each other and the rest of the world in finding solutions and resources to improve management of these globally vital forest resources,

Declare that they:

1. Maintain close consultations and promote common interest at various multilateral and regional fora related to forests, biological diversity and climate change.

2. Welcome the growing sensitization around the world's forests and underline the need for forests being included as a key focus area at the Rio +20 United Nations Conference on Sustainable Development to be held in June 2012 in Brazil based on a continued global partnership amongst nations, multilateral-organizations, civil society, private sector actors and any other partnerships.

3. Recognize the linkages between deforestation and forest degradation and socioeconomic challenges such as livelihoods and poverty reduction and in this regard recommend tackling underlying drivers of deforestation and removing perverse incentives that encourage destructive patterns of forest misuse and exploitation.

4. Affirm their commitment to put in place enabling mechanisms that would encourage development of the forest sector including the development of forest investment plans to realize the opportunities that forests can provide towards the achievement of the green economy and low carbon economic development in the context of sustainable development and poverty reduction in their countries.

5. Recognize the need for adequate, reliable and sustainable financing to allow their countries to meet the challenges of sustainable forest management and forest-related commitments and further recommend for new public-private-civil society and multilateral partnerships to facilitate investments in an equitable and development oriented manner for the strengthening of the forest related sectors in their countries.

6. Call for support from the international community in their countries' efforts to combat desertification.

7. Recognize the need to further promote the catalytic role of REDD+ and related finance can play in achieving sustainable development and welcome development partners and private sector investments in the implementation of the REDD+ mechanism.

8. Agree to adopt concrete steps to promote dialogue and cooperation among their countries. They mandate their relevant Ministers to meet and prepare an action plan on cooperation on sustainable management of forests and related resource use.

9. Recognize the need for developing a platform to promote the cooperation between the countries of the three tropical forest basins. In this regard, they mandate the President of the Republic of Congo to facilitate and coordinate the development of the cooperation agreement in consultation with the countries of the three tropical forest basins and relevant regional organizations (ACTO, ASEAN and COMIFAC).

10. Agree that the Bureau of the Brazzaville Summit work together with South Africa (host of UNFCCC COP 17) and Brazil (host of Rio+20 Summit) and in the spirit of inclusiveness and re-enforced cooperation to finalize the draft cooperation agreement, with the aim of its adoption at the Rio+20 Summit at the latest. In this regard, consultations will be held, inter alia, at the 66th session of the United Nations General Assembly and the seventeenth conference of the Parties of UNFCCC.

11. Decide to hold a Summit in conjunction with the Rio+20 Summit in 2012 in order to review progress made since the Brazzaville Summit.

12. Decide to nominate the President of Guyana, H.E. Mr Bharrat Jagdeo as Goodwill Ambassador for the forests of the Amazon Basin, the Congo Basin and Southeast Asia.

13. Express their warm thanks to the people of Congo and to the President of the Republic of Congo, His Excellency Denis Sassou-Nguesso, for the hospitality and warm welcome extended to them. Brazzaville, 3 June 2011

Πηγή: http://cmsdata.iucn.org/downloads/declaration_summit_of_the_3_rainforest_basins_june_2011_2.pdf

B) Απόφαση 1/CP.16 par.III και Παράρτημα I της Συνόδου των Μερών (COP-17) της Σύμβασης UNFCCC σχετικά με το REDD+.

United Nations

FCCC/CP/2010/7/Add.1

**Framework Convention on
Climate Change**

Distr.: General
15 March 2011

Original: English

Conference of the Parties

**Report of the Conference of the Parties on its sixteenth session, held in
Cancun from 29 November to 10 December 2010**

Addendum

Part Two: Action taken by the Conference of the Parties at its sixteenth session

Contents

Decisions adopted by the Conference of the Parties

Decision

1/CP.16 The Cancun Agreements: Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention

III. Enhanced action on mitigation

C. Policy approaches and positive incentives on issues relating to reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries; and the role of conservation,

sustainable management of forests and enhancement of forest carbon stocks in developing countries

Affirming that, in the context of the provision of adequate and predictable support to developing country Parties, Parties should collectively aim to slow, halt and reverse forest cover and carbon loss, in accordance with national circumstances, consistent with the ultimate objective of the Convention, as stated in Article 2,

Also affirming the need to promote broad country participation in all phases described in paragraph 73 below, including through the provision of support that takes into account existing capacities,

68. *Encourages* all Parties to find effective ways to reduce the human pressure on forests that results in greenhouse gas emissions, including actions to address drivers of deforestation;

69. *Affirms* that the implementation of the activities referred to in paragraph 70 below should be carried out in accordance with appendix I to this decision, and that the safeguards referred to in paragraph 2 of appendix I to this decision should be promoted and supported;

70. *Encourages* developing country Parties to contribute to mitigation actions in the forest sector by undertaking the following activities, as deemed appropriate by each Party and in accordance with their respective capabilities and national circumstances:

- (a) Reducing emissions from deforestation;
- (b) Reducing emissions from forest degradation;
- (c) Conservation of forest carbon stocks;
- (d) Sustainable management of forests;
- (e) Enhancement of forest carbon stocks;

71. *Requests* developing country Parties aiming to undertake the activities referred to in paragraph 70 above, in the context of the provision of adequate and predictable support, including financial resources and technical and technological support to developing country Parties, in accordance with national circumstances and respective capabilities, to develop the following elements:

- (a) A national strategy or action plan;

(b) A national forest reference emission level and/or forest reference level⁶ or, if appropriate, as an interim measure, sub national forest reference emission levels and/or forest reference levels, in accordance with national circumstances, and with provisions contained in decision 4/CP.15, and with any further elaboration of those provisions adopted by the Conference of the Parties;

⁶ In accordance with national circumstances, national forest reference emission levels and/or forest reference levels could be a combination of sub national forest reference emissions levels and/or forest reference levels.

(c) A robust and transparent national forest monitoring system for the monitoring and reporting of the activities referred to in paragraph 70 above, with, if appropriate, sub national monitoring and reporting as an interim measure,⁷ in accordance with national circumstances, and with the provisions contained in decision 4/CP.15, and with any further elaboration of those provisions agreed by the Conference of the Parties;

(d) A system for providing information on how the safeguards referred to in appendix I to this decision are being addressed and respected throughout the implementation of the activities referred to in paragraph 70 above, while respecting sovereignty;

72. Also requests developing country Parties, when developing and implementing their national strategies or action plans, to address, inter alia, the drivers of deforestation and forest degradation, land tenure issues, forest governance issues, gender considerations and the safeguards identified in paragraph 2 of appendix I to this decision, ensuring the full and effective participation of relevant stakeholders, inter alia indigenous peoples and local communities;

73. Decides that the activities undertaken by Parties referred to in paragraph 70 above should be implemented in phases, beginning with the development of national strategies or action plans, policies and measures, and capacity-building, followed by the implementation of national policies and measures and national strategies or action plans that could involve further capacity building, technology development and transfer and results-based demonstration activities, and evolving into results-based actions that should be fully measured, reported and verified;

74. Recognizes that the implementation of the activities referred to in paragraph 70 above, including the choice of a starting phase as referred to in paragraph 73 above, depends on the specific national circumstances, capacities and capabilities of each developing country Party and the level of support received;

75. *Requests* the Subsidiary Body for Scientific and Technological Advice to develop a work programme on the matters referred to in appendix II to this decision;

76. *Urges* Parties, in particular developed country Parties, to support, through multilateral and bilateral channels, the development of national strategies or action plans, policies and measures and capacity-building, followed by the implementation of national policies and measures and national strategies or action plans that could involve further capacity-building, technology development and transfer and results-based demonstration activities, including consideration of the safeguards referred to in paragraph 2 of appendix I to this decision, taking into account the relevant provisions on finance including those relating to reporting on support;

77. *Requests* the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention to explore financing options for the full implementation of the results-based actions⁸ referred to in paragraph 73 above and to report on progress made, including any recommendations for draft decisions on this matter, to the Conference of the Parties at its seventeenth session;

78. *Also requests* Parties to ensure coordination of the activities referred to in paragraph 70 above, including of the related support, particularly at the national level; Including monitoring and reporting of emissions displacement at the national level, if appropriate, and reporting on how displacement of emissions is being addressed, and on the means to integrate sub national monitoring systems into a national monitoring system. These actions require national monitoring systems.

79. *Invites* relevant international organizations and stakeholders to contribute to the activities referred to in paragraphs 70 and 78 above;

Appendix I

Guidance and safeguards for policy approaches and positive incentives on issues relating to reducing emissions from deforestation and forest degradation in developing countries; and the role of conservation, sustainable management of forests and enhancement of forest carbon stocks in developing countries

1. The activities referred to in paragraph 70 of this decision should:

- (a) Contribute to the achievement of the objective set out in Article 2 of the Convention;
- (b) Contribute to the fulfillment of the commitments set out in Article 4, paragraph 3, of the Convention;
- (c) Be country-driven and be considered options available to Parties;
- (d) Be consistent with the objective of environmental integrity and take into account the multiple functions of forests and other ecosystems;
- (e) Be undertaken in accordance with national development priorities, objectives and circumstances and capabilities and should respect sovereignty;
- (f) Be consistent with Parties' national sustainable development needs and goals;
- (g) Be implemented in the context of sustainable development and reducing poverty, while responding to climate change;
- (h) Be consistent with the adaptation needs of the country;
- (i) Be supported by adequate and predictable financial and technology support, including support for capacity-building;
- (j) Be results-based;
- (k) Promote sustainable management of forests;

2. When undertaking the activities referred to in paragraph 70 of this decision, the following safeguards should be promoted and supported:

- (a) That actions complement or are consistent with the objectives of national forest programmes and relevant international conventions and agreements;
- (b) Transparent and effective national forest governance structures, taking into account national legislation and sovereignty;

- (c) Respect for the knowledge and rights of indigenous peoples and members of local communities, by taking into account relevant international obligations, national circumstances and laws, and noting that the United Nations General Assembly has adopted the United Nations Declaration on the Rights of Indigenous Peoples;
- (d) The full and effective participation of relevant stakeholders, in particular indigenous peoples and local communities, in the actions referred to in paragraphs 70 and 72 of this decision;
- (e) That actions are consistent with the conservation of natural forests and biological diversity, ensuring that the actions referred to in paragraph 70 of this decision are not used for the conversion of natural forests, but are instead used to incentivize the protection and conservation of natural forests and their ecosystem services, and to enhance other social and environmental benefits;
- (f) Actions to address the risks of reversals;
- (g) Actions to reduce displacement of emissions.

Πηγή: <http://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/eng/07a01.pdf>

Γ) Απόφαση υιοθετημένη από την Γενική Συνέλευση για την έκθεση της Δεύτερης Επιτροπής (A/61/422/Add.1 and Corr.1) 61/193.

Διεθνές Έτος Δασών, 2011.

Resolution adopted by the General Assembly
On the report of the Second Committee (A/61/422/Add.1 and Corr.1)
61/193. International Year of Forests, 2011

The General Assembly,

Reaffirming its commitment to the Non-legally Binding Authoritative Statement of Principles for a Global Consensus on the Management, Conservation and Sustainable Development of All Types of Forests and Agenda 21, adopted at the United Nations Conference on Environment and Development, the United Nations Millennium Declaration, adopted at the Millennium Summit in 2000, the Johannesburg Declaration on Sustainable Development and the Plan of Implementation of the World Summit on Sustainable Development, adopted at the World Summit on Sustainable Development, held in Johannesburg, South Africa, in 2002,

Recalling the Convention on Biological Diversity, the United Nations Framework Convention on Climate Change, the United Nations Convention to Combat Desertification in Those Countries Experiencing Serious Drought and/or Desertification, Particularly in Africa, and other relevant conventions dealing with the complexity of forest issues,

Recognizing that forests and sustainable forest management can contribute significantly to sustainable development, poverty eradication and the achievement of internationally agreed development goals, including the Millennium Development Goals,

Recalling Economic and Social Council decision 2006/230 of 24 July 2006,

Emphasizing the need for sustainable management of all types of forests, including fragile forest ecosystems,

Convinced that concerted efforts should focus on raising awareness at all levels to strengthen the sustainable management, conservation and sustainable development of all types of forests for the benefit of current and future generations,

1. Decides to declare 2011 the International Year of Forests;
2. Requests the secretariat of the United Nations Forum on Forests of the Department of Economic and Social Affairs of the Secretariat, to serve as the focal point for the implementation of the Year, in collaboration with Governments, the Collaborative Partnership on Forests and international, regional and sub regional organizations and processes as well as relevant major groups;
3. Invites, in particular, the Food and Agriculture Organization of the United Nations, as the Chair of the Collaborative Partnership on Forests, within its mandate, to support the implementation of the Year;
4. Calls upon Governments, relevant regional and international organizations, and major groups to support activities related to the Year, inter alia, through voluntary contributions, and to link their relevant activities to the Year;
5. Encourages voluntary partnerships among Member States, international organizations and major groups to facilitate and promote activities related to the Year at the local and national levels, including by creating national committees or designating focal points in their respective countries;
6. Requests the Secretary-General to report to the General Assembly at its sixty-fourth session on the state of preparations for the Year.

83rd plenary meeting

20 December 2006

Πηγή: <http://www.un.org/en/events/iyof2011/resolution.shtml>

Δ) Διεθνής Συμφωνία για το Εμπόριο Τροπικής Ξυλείας 2006.

**UNITED
NATIONS**

TD

United Nations
Conference
on Trade and
Development

Distr.
GENERAL

TD/TIMBER.3/12
1 February 2006

Original: ENGLISH

United Nations Conference for the
Negotiation of a Successor Agreement to the
International Tropical Timber Agreement, 1994
Fourth part
Geneva, 16- 27 January 2006
Agenda item 7

INTERNATIONAL TROPICAL TIMBER AGREEMENT, 2006

PREAMBLE

The Parties to this Agreement,

- (a) Recalling the Declaration and the Programme of Action on the Establishment of a New International Economic Order; the Integrated Programme for Commodities; the New Partnership for Development; and the Spirit of São Paulo and São Paulo Consensus, as adopted by UNCTAD XI;
- (b) Also recalling the International Tropical Timber Agreement, 1983, and the International Tropical Timber Agreement, 1994, and recognizing the work of the International Tropical Timber Organization and its achievements since its inception, including a strategy for achieving international trade in tropical timber from sustainably managed sources;
- (c) Further recalling the Johannesburg Declaration and Plan of Implementation as adopted by the World Summit on Sustainable Development in September 2002, the United Nations Forum on

Forests established in October 2000 and the associated creation of the Collaborative Partnership on Forests, of which the International Tropical Timber Organization is a member, as well as the Rio Declaration on Environment and Development, the Non-Legally Binding Authoritative Statement of Principles for a Global Consensus on the Management, Conservation and Sustainable Development of All Types of Forests, and the relevant Chapters of Agenda 21 as adopted by the United Nations Conference on Environment and Development in June 1992, the United Nations Framework Convention on Climate Change, the United Nations Convention on Biological Diversity and the United Nations Convention to Combat Desertification;

(d) Recognizing that States have, in accordance with the Charter of the United Nations and the principles of international law, the sovereign right to exploit their own resources pursuant to their own environmental policies and have the responsibility to ensure that activities within their jurisdiction and control do not cause damage to the environment of other States or of areas beyond the limits of national jurisdiction, as set forth in principle 1(a) of the Non-Legally Binding Authoritative Statement of Principles for a Global Consensus on the Management, Conservation and Sustainable Development of All Types of Forests;

(e) Recognizing the importance of timber and related trade to the economies of timber producer countries;

(f) Also recognizing the importance of the multiple economic, environmental and social benefits provided by forests, including timber and non-timber forest products and environmental services, in the context of sustainable forest management, at local, national and global levels and the contribution of sustainable forest management to sustainable development and poverty alleviation and the achievement of internationally agreed development goals, including those contained in the Millennium Declaration;

(g) Further recognizing the need to promote and apply comparable criteria and indicators for sustainable forest management as important tools for all members to assess, monitor and promote progress toward sustainable management of their forests;

(h) Taking into account the linkages of the tropical timber trade and the international timber market and wider global economy and the need to take a global perspective in order to improve transparency in the international timber trade;

- (i) Reaffirming their commitment to moving as rapidly as possible toward achieving exports of tropical timber and timber products from sustainably managed sources (*ITTO Objective 2000*) and recalling the establishment of the Bali Partnership Fund;
- (j) Recalling the commitment made by consumer members in January 1994 to maintain or achieve the sustainable management of their forests;
- (k) Noting the role of good governance, clear land tenure arrangements and crosssectoral coordination in achieving sustainable forest management and legally sourced timber exports;
- (l) Recognizing the importance of collaboration among members, international organizations, the private sector and civil society, including indigenous and local communities, and other stakeholders in promoting sustainable forest management;
- (m) Also recognizing the importance of such collaboration for improving forest law enforcement and promoting trade from legally harvested timber;
- (n) Noting that enhancing the capacity of forest -dependent indigenous and local communities, including those who are forest owners and managers, can contribute to achieving the objectives of this Agreement;
- (o) Also noting the need to improve the standard of living and working conditions within the forest sector, taking into account relevant internationally recognized principles on these matters, and relevant International Labour Organization Conventions and instruments;
- (p) Noting that timber is an energy-efficient, renewable and environmentally friendly raw material compared with competing products;
- (q) Recognizing the need for increased investment in sustainable forest management, including through reinvesting revenues generated from forests, including from timber –related trade;
- (r) Also recognizing the benefits of market prices that reflect the costs of sustainable forest management;
- (s) Further recognizing the need for enhanced and predictable financial resources from a broad donor community to help achieve the objectives of this Agreement;
- (t) Noting the special needs of least developed tropical timber producer countries. Have agreed as follows;

CHAPTER I. OBJECTIVES

Article 1

OBJECTIVES

The objectives of the International Tropical Timber Agreement, 2006 (hereinafter referred to as "this Agreement") are to promote the expansion and diversification of international trade in tropical timber from sustainably managed and legally harvested forests and to promote the sustainable management of tropical timber producing forests by:

- (a) Providing an effective framework for consultation, international cooperation and policy development among all members with regard to all relevant aspects of the world timber economy;
- (b) Providing a forum for consultation to promote non-discriminatory timber trade practices;
- (c) Contributing to sustainable development and to poverty alleviation;
- (d) Enhancing the capacity of members to implement strategies for achieving exports of tropical timber and timber products from sustainably managed sources;
- (e) Promoting improved understanding of the structural conditions in international markets, including long-term trends in consumption and production, factors affecting market access, consumer preferences and prices, and conditions leading to prices which reflect the costs of sustainable forest management;
- (f) Promoting and supporting research and development with a view to improving forest management and efficiency of wood utilization and the competitiveness of wood products relative to other materials, as well as increasing the capacity to conserve and enhance other forest values in timber producing tropical forests;
- (g) Developing and contributing towards mechanisms for the provision of new and additional financial resources with a view to promoting the adequacy and predictability of funding and expertise needed to enhance the capacity of producer members to attain the objectives of this Agreement;
- (h) Improving market intelligence and encouraging information sharing on the international timber market with a view to ensuring greater transparency and better information on markets and market trends, including the gathering, compilation and dissemination of trade related data, including data related to species being traded;

- (i) Promoting increased and further processing of tropical timber from sustainable sources in producer member countries, with a view to promoting their industrialization and thereby increasing their employment opportunities and export earnings;
- (j) Encouraging members to support and develop tropical timber reforestation, as well as rehabilitation and restoration of degraded forest land, with due regard for the interests of local communities dependent on forest resources;
- (k) Improving marketing and distribution of tropical timber and timber product exports from sustainably managed and legally harvested sources and which are legally traded, including promoting consumer awareness;
- (l) Strengthening the capacity of members for the collection, processing and dissemination of statistics on their trade in timber and information on the sustainable management of their tropical forests;
- (m) Encouraging members to develop national policies aimed at sustainable utilization and conservation of timber producing forests, and maintaining ecological balance, in the context of the tropical timber trade;
- (n) Strengthening the capacity of members to improve forest law enforcement and governance, and address illegal logging and related trade in tropical timber;
- (o) Encouraging information sharing for a better understanding of voluntary mechanisms such as, *inter alia*, certification, to promote sustainable management of tropical forests, and assisting member s with their efforts in this area;
- (p) Promoting access to, and transfer of, technologies and technical cooperation to implement the objectives of this Agreement, including on concessional and preferential terms and conditions, as mutually agreed;
- (q) Promoting better understanding of the contribution of non-timber forest products and environmental services to the sustainable management of tropical forests with the aim of enhancing the capacity of members to develop strategies to strengthen such contributions in the context of sustainable forest management, and cooperating with relevant institutions and processes to this end;

- (r) Encouraging members to recognize the role of forest -dependent indigenous and local communities in achieving sustainable forest management and develop strategies to enhance the capacity of these communities to sustainably manage tropical timber producing forests; and
- (s) Identifying and addressing relevant new and emerging issues.

CHAPTER II. DEFINITIONS

Article 2

DEFINITIONS

For the purposes of this Agreement:

1. "Tropical timber" means tropical wood for industrial uses, which grows or is produced in the countries situated between the Tropic of Cancer and the Tropic of Capricorn. The term covers logs, sawn wood, veneer sheets and plywood;
2. "Sustainable forest management" will be understood according to the Organization's relevant policy documents and technical guidelines;
3. "Member" means a Government, the European Community or any intergovernmental organization referred to in article 5, which has consented to be bound by this Agreement whether it is in force provisionally or definitively;
4. "Producer member" means any member situated between the Tropic of Cancer and the Tropic of Capricorn with tropical forest resources and/or a net exporter of tropical timber in volume terms which is listed in annex A and which becomes a party to this Agreement, or any member with tropical forest resources and/or a net exporter of tropical timber in volume terms which is not so listed and which becomes a party to this Agreement and which the Council, with the consent of that member, declares to be a producer member;
5. "Consumer member" means any member which is an importer of tropical timber listed in annex B which becomes a party to this Agreement, or any member which is an importer of tropical timber not so listed which becomes a party to this Agreement and which the Council, with the consent of that member, declares to be a consumer member;
6. "Organization" means the International Tropical Timber Organization established in accordance with article 3;

7. "Council" means the International Tropical Timber Council established in accordance with article 6;
8. "Special vote" means a vote requiring at least two thirds of the votes cast by producer members present and voting and at least 60 per cent of the votes cast by consumer members present and voting, counted separately, on condition that these votes are cast by at least half of the producer members present and voting and at least half of the consumer members present and voting.
9. "Simple distributed majority vote" means a vote requiring more than half of the votes cast by producer members present and voting and more than half of the votes cast by consumer members present and voting, counted separately;
10. "Financial biennium" means the period from 1 January of one year to 31 December of the following year.
11. "Freely convertible currencies" means the euro, the Japanese yen, the pound sterling, the Swiss franc, the United States dollar, and any other currency which has been designated from time to time by a competent international monetary organization as being in fact widely used to make payments for international transactions and widely traded in the principal exchange markets.
12. For purposes of the calculation of the distribution of votes under article 10, paragraph 2(b), "tropical forest resources" means natural closed forests and forest plantations located between the Tropic of Cancer and the Tropic of Capricorn.

CHAPTER III. ORGANIZATION AND ADMINISTRATION

Article 3

HEADQUARTERS AND STRUCTURE OF THE INTERNATIONAL TROPICAL TIMBER ORGANIZATION

1. The International Tropical Timber Organization established by the International Tropical Timber Agreement, 1983 shall continue in being for the purposes of administering the provisions and supervising the operation of this Agreement.

2. The Organization shall function through the Council established under article 6, the committees and other subsidiary bodies referred to in article 26 and the Executive Director and staff.

3. The headquarters of the Organization shall at all times be located in the territory of a member.

4. The headquarters of the Organization shall be in Yokohama, unless the Council, by special vote in accordance with article 12, decides otherwise.

5. Regional offices of the Organization may be established if the Council so decides by special vote in accordance with article 12.

Article 4

MEMBERSHIP IN THE ORGANIZATION

There shall be two categories of membership in the Organization, namely:

(a) Producer; and

(b) Consumer.

Article 5

MEMBERSHIP BY INTERGOVERNMENTAL ORGANIZATIONS

1. Any reference in this Agreement to "Governments" shall be construed as including the European Community and other intergovernmental organizations having comparable responsibilities in respect of the negotiation, conclusion and application of international agreements, in particular commodity agreements. Accordingly, any reference in this Agreement to signature, ratification, acceptance or approval, or to notification of provisional application, or to accession shall, in the case of such organizations, be construed as including a reference to signature, ratification, acceptance or approval, or to notification of provisional application, or to accession, by such organizations.

2. In the case of voting on matters within their competence, the European Community and other intergovernmental organizations referred to in paragraph 1 shall vote with a number of votes equal to the total number of votes attributable to their member States which are parties to the Agreement in accordance with article 10. In such cases, the member States of such organizations shall not be entitled to exercise their individual voting rights.

CHAPTER IV. INTERNATIONAL TROPICAL TIMBER COUNCIL

Article 6

COMPOSITION OF THE INTERNATIONAL TROPICAL TIMBER COUNCIL

1. The highest authority of the Organization shall be the International Tropical Timber Council, which shall consist of all the members of the Organization.
2. Each member shall be represented in the Council by one representative and may designate alternates and advisers to attend sessions of the Council.
3. An alternate shall be empowered to act and vote on behalf of the representative during the latter's absence or in special circumstances.

Article 7

POWERS AND FUNCTIONS OF THE COUNCIL

The Council shall exercise all such powers and perform or arrange for the performance of all such functions as are necessary to carry out the provisions of this Agreement. In particular, it shall:

- (a) By special vote in accordance with article 12, adopt such rules and regulations as are necessary to carry out the provisions of this Agreement and as are consistent therewith, including its own rules of procedure and the financial rules and staff regulations of the Organization. Such financial rules and regulations shall, *inter alia*, govern the receipt and expenditure of funds under the accounts established in article 18. The Council may, in its rules of procedure, provide for a procedure whereby it may, without meeting, decide specific questions;
- (b) Take such decisions as are necessary to ensure the effective and efficient functioning and operation of the Organization; and
- (c) Keep such records as are required for the performance of its functions under this Agreement.

Article 8

CHAIRMAN AND VICE-CHAIRMAN OF THE COUNCIL

1. The Council shall elect for each calendar year a Chairman and a Vice-Chairman, whose salaries shall not be paid by the Organization.
2. The Chairman and the Vice-Chairman shall be elected, one from among the representatives of producer members and the other from among the representatives of consumer members.

3. These offices shall alternate each year between the two categories of members, provided, however, that this shall not prohibit the re-election of either or both, under exceptional circumstances.

4. In the temporary absence of the Chairman, the Vice-Chairman shall assume the functions of the Chairman. In the temporary absence of both the Chairman and the Vice-Chairman, or in the absence of one or both of them for the rest of the term for which they were elected, the Council may elect new officers from among the representatives of the producer members and/or from among the representatives of the consumer members, as the case may be, on a temporary basis or for the rest of the term for which the predecessor or predecessors were elected.

Article 9

SESSIONS OF THE COUNCIL

1. As a general rule, the Council shall hold at least one regular session a year.

2. The Council shall meet in special session whenever it so decides or at the request of any member or the Executive Director, in agreement with the Chairman and Vice-Chairman of the Council, and:

(a) A majority of producer members or a majority of consumer members; or

(b) A majority of members.

3. Sessions of the Council shall be held at the headquarters of the Organization unless the Council, by special vote in accordance with article 12, decides otherwise. In this regard, the Council shall seek to convene alternate sessions of the Council outside headquarters, preferably in a producer country.

4. In considering the frequency and location of its sessions, the Council shall seek to ensure the availability of sufficient funds.

5. Notice of any sessions and the agenda for such sessions shall be communicated to members by the Executive Director at least six weeks in advance, except in cases of emergency, when notice shall be communicated at least seven days in advance.

Article 10

DISTRIBUTION OF VOTES

1. The producer members shall together hold 1,000 votes and the consumer members shall together hold 1,000 votes.

2. The votes of the producer members shall be distributed as follows:

(a) Four hundred votes shall be distributed equally among the three producing regions of Africa, Asia-Pacific and Latin America and the Caribbean. The votes thus allocated to each of these regions shall then be distributed equally among the producer members of that region;

(b) Three hundred votes shall be distributed among the producer members in accordance with their respective shares of the total tropical forest resources of all producer members; and

(c) Three hundred votes shall be distributed among the producer members in proportion to the average of the values of their respective net exports of tropical timber during the most recent three-year period for which definitive figures are available.

3. Notwithstanding the provisions of paragraph 2 of this article, the total votes allocated to the producer members from the African region, calculated in accordance with paragraph 2 of this article, shall be distributed equally among all producer members from the African region. If there are any remaining votes, each of these votes shall be allocated to a producer member from the African region: the first to the producer member which is allocated the highest number of votes calculated in accordance with paragraph 2 of this article, the second to the producer member which is allocated the second highest number of votes, and so on until all the remaining votes have been distributed.

4. Subject to paragraph 5 of this article, the votes of the consumer members shall be distributed as follows: each consumer member shall have 10 initial votes; the remaining votes shall be distributed among the consumer members in proportion to the average volume of their respective net imports of tropical timber during the five-year period commencing six calendar years prior to the distribution of votes.

5. The votes distributed to a consumer member for a given biennium shall not exceed 5 per cent over and above the votes distributed to that member for the previous biennium. Excess votes shall be redistributed among the consumer members in proportion to the average volume of their respective net imports of tropical timber during the five-year period commencing six calendar years prior to the distribution of votes.

6. The Council may, by special vote in accordance with article 12, adjust the minimum percentage required for a special vote by consumer members if it deems it necessary.

7. The Council shall distribute the votes for each financial biennium at the beginning of its first session of that biennium in accordance with the provisions of this article. Such distribution shall remain in effect for the rest of that biennium, except as provided for in paragraph 8 of this article.

8. Whenever the membership of the Organization changes or when any member has its voting rights suspended or restored under any provision of this Agreement, the Council shall redistribute the votes within the affected category or categories of members in accordance with the provisions of this article. The Council shall, in that event, decide when such redistribution shall become effective.

9. There shall be no fractional votes.

Article 11

VOTING PROCEDURE OF THE COUNCIL

1. Each member shall be entitled to cast the number of votes it holds, and no member shall be entitled to divide its votes. A member may, however, cast differently from such votes any votes that it is authorized to cast under paragraph 2 of this article.

2. By written notification to the Chairman of the Council, any producer member may authorize, under its own responsibility, any other producer member, and any consumer member may authorize, under its own responsibility, any other consumer member, to represent its interests and to cast its votes at any meeting of the Council.

3. When abstaining, a member shall be deemed not to have cast its votes.

Article 12

DECISIONS AND RECOMMENDATIONS OF THE COUNCIL

1. The Council shall endeavour to take all decisions and to make all recommendations by consensus.

2. If consensus cannot be reached, the Council shall take all decisions and make all recommendations by a simple distributed majority vote, unless this Agreement provides for a special vote.

3. Where a member avails itself of the provisions of article 11, paragraph 2, and its votes are cast at a meeting of the Council, such member shall, for the purposes of paragraph 1 of this article, be considered as present and voting.

Article 13

QUORUM FOR THE COUNCIL

1. The quorum for any meeting of the Council shall be the presence of a majority of members of each category referred to in article 4, provided that such members hold at least two thirds of the total votes in their respective categories.
2. If there is no quorum in accordance with paragraph 1 of this article on the day fixed for the meeting and on the following day, the quorum on the subsequent days of the session shall be the presence of a majority of members of each category referred to in article 4, provided that such members hold a majority of the total votes in their respective categories.
3. Representation in accordance with article 11, paragraph 2, shall be considered as presence.

Article 14

EXECUTIVE DIRECTOR AND STAFF

1. The Council shall, by special vote in accordance with article 12, appoint the Executive Director.
2. The terms and conditions of appointment of the Executive Director shall be determined by the Council.
3. The Executive Director shall be the chief administrative officer of the Organization and shall be responsible to the Council for the administration and operation of this Agreement in accordance with decisions of the Council.
4. The Executive Director shall appoint staff in accordance with regulations to be established by the Council. The staff shall be responsible to the Executive Director.
5. Neither the Executive Director nor any member of the staff shall have any financial interest in the timber industry or trade, or associated commercial activities.
6. In the performance of their duties, the Executive Director and staff shall not seek or receive instructions from any member or from any authority external to the Organization. They shall refrain from any action which might reflect adversely on their positions as international officials ultimately responsible to the Council. Each member shall respect the exclusively international character of the responsibilities of the Executive Director and staff and shall not seek to influence them in the discharge of their responsibilities.

Article 15

COOPERATION AND COORDINATION WITH OTHER ORGANIZATIONS

1. In pursuing the objectives of the Agreement, the Council shall make arrangements as appropriate for consultations and cooperation with the United Nations and its organs and specialized agencies, including the United Nations Conference on Trade and Development (UNCTAD) and other relevant international and regional organizations and institutions, as well as the private sector, non-governmental organizations and civil society.
2. The Organization shall, to the maximum extent possible, utilize the facilities, services and expertise of intergovernmental, governmental or non-governmental organizations, civil society and the private sector in order to avoid duplication of efforts in achieving the objectives of this Agreement and to enhance the complementarity and the efficiency of their activities.
3. The Organization shall take full advantage of the facilities of the Common Fund for Commodities.

Article 16

ADMISSION OF OBSERVERS

The Council may invite any member or observer State of the United Nations which is not party to this Agreement, or any organization referred to in article 15 interested in the activities of the Organization, to attend as observers the sessions of the Council.

CHAPTER V. PRIVILEGES AND IMMUNITIES

Article 17

PRIVILEGES AND IMMUNITIES

1. The Organization shall have legal personality. It shall in particular have the capacity to contract, to acquire and dispose of movable and immovable property, and to institute legal proceedings.
2. The status, privileges and immunities of the Organization, of its Executive Director, its staff and experts, and of representatives of members while in the territory of Japan shall continue to be governed by the Headquarters Agreement between the Government of Japan and the International Tropical Timber Organization signed at Tokyo on 27 February 1988, with such amendments as may be necessary for the proper functioning of this Agreement.

3. The Organization may conclude, with one or more countries, agreements to be approved by the Council relating to such capacity, privileges and immunities as may be necessary for the proper functioning of this Agreement.

4. If the headquarters of the Organization is moved to another country, the member in question shall, as soon as possible, conclude with the Organization a headquarters agreement to be approved by the Council. Pending the conclusion of such an Agreement, the Organization shall request the new host Government to grant, within the limits of its national legislation, exemption from taxation on remuneration paid by the Organization to its employees, and on the assets, income and other property of the Organization.

5. The Headquarters Agreement shall be independent of this Agreement. It shall, however, terminate:

(a) By agreement between the host Government and the Organization;

(b) In the event of the headquarters of the Organization being moved from the country of the host Government; or

(c) In the event of the Organization ceasing to exist.

CHAPTER VI. FINANCE

Article 18

FINANCIAL ACCOUNTS

1. There shall be established:

(a) The Administrative Account, which is an assessed contribution account;

(b) The Special Account and The Bali Partnership Fund, which are voluntary contribution accounts; and

(c) Other accounts that the Council might consider appropriate and necessary.

2. The Council shall establish, in accordance with article 7, financial rules that provide transparent management and administration of the accounts, including rules covering the settlement of accounts on termination or expiry of this Agreement.

3. The Executive Director shall be responsible for, and report to the Council on the administration of the financial accounts.

Article 19

ADMINISTRATIVE ACCOUNT

1. The expenses necessary for the administration of this Agreement shall be brought into the Administrative Account and shall be met by annual contributions paid by members in accordance with their respective constitutional or institutional procedures and assessed in accordance with paragraphs 4, 5 and 6 of this article.
2. The Administrative Account shall include:
 - (a) Basic administrative costs such as salaries and benefits, installation costs, and official travel; and
 - (b) Core operational costs such as those related to communication and outreach, expert meetings convened by the Council and preparation and publication of studies and assessments pursuant to articles 24, 27 and 28 of this Agreement.
3. The expenses of delegations to the Council, the committees and any other subsidiary bodies of the Council referred to in article 26 shall be met by the members concerned. In cases where a member requests special services from the Organization, the Council shall require that member to pay the costs of such services.
4. Before the end of each financial biennium, the Council shall approve the budget for the Administrative Account of the Organization for the following biennium and shall assess the contribution of each member to that budget.
5. Contributions to the Administrative Account for each financial biennium shall be assessed as follows:
 - (a) The costs referred to in paragraph 2(a) of this article shall be shared equally among producer and consumer members and assessed in the proportion the number of each member's votes bears to the total votes of the member's group;
 - (b) The costs referred to in paragraph 2(b) of this article shall be shared among members in the proportions of 20 per cent for producers and 80 per cent for consumers and assessed in the proportion the number of each member's votes bears to the total votes of the member's group;
 - (c) The costs referred to in paragraph 2(b) of this article shall not exceed one third of the costs referred to in paragraph 2(a) of this article. The Council may, by consensus, decide to vary this limit for a specific financial biennium;

(d) The Council may review how the Administrative Account and the voluntary accounts contribute to the efficient and effective operation of the Organization in the context of the evaluation referred to in article 33; and

(e) In assessing contributions, the votes of each member shall be calculated without regard to the suspension of any member's voting rights or any redistribution of votes resulting there from.

6. The initial contribution of any member joining the Organization after the entry into force of this Agreement shall be assessed by the Council on the basis of the number of votes to be held by that member and the period remaining in the current financial biennium, but the assessment made upon other members from the current financial biennium shall not thereby be altered.

7. Contributions to the Administrative Account shall become due on the first day of each financial year. Contributions of members in respect of the financial biennium in which they join the Organization shall be due on the date on which they become members.

8. If a member has not paid its full contribution to the Administrative Account within four months after such contribution becomes due in accordance with paragraph 7 of this article, the Executive Director shall request that member to make payment as quickly as possible. If that member has still not paid its contribution within two months after such request, that member shall be requested to state the reasons for its inability to make payment. If at the expiry of seven months from the due date of contribution, that member has still not paid its contribution, its voting rights shall be suspended until such time as it has paid in full its contribution, unless the Council, by special vote in accordance with article 12, decides otherwise. If a member has not paid its contribution in full for two consecutive years, taking into account the provisions contained in article 30, that member shall become ineligible to submit project or pre-project proposals for funding consideration under article 25, paragraph 1.

9. If a member has paid its full contribution to the Administrative Account within four months after such contribution becomes due in accordance with paragraph 7 of this article, that member's contribution shall receive a discount as may be established by the Council in the financial rules of the Organization.

10. A member whose rights have been suspended under paragraph 8 of this article shall remain liable to pay its contribution.

Article 20

SPECIAL ACCOUNT

1. The Special Account shall comprise two sub-accounts:
 - (a) The Thematic Programmes Sub-Account; and
 - (b) The Project Sub-Account.
2. The possible sources of finance for the Special Account shall be:
 - (a) The Common Fund for Commodities;
 - (b) Regional and international financial institutions;
 - (c) Voluntary contributions from members; and
 - (d) Other sources.
3. The Council shall establish criteria and procedures for the transparent operation of the Special Account. Such procedures shall take into account the need for balanced representation among members, including contributing members, in the operation of the Thematic Programmes Sub-Account and the Project Sub-Account.
4. The purpose of the Thematic Programmes Sub-Account shall be to facilitate unearmarked contributions for the financing of approved pre-projects, projects and activities consistent with Thematic Programmes established by the Council on the basis of the policy and project priorities identified in accordance with articles 24 and 25.
5. The donors may allocate their contributions to specific Thematic Programmes or may request the Executive Director to make proposals for allocating their contributions.
6. The Executive Director shall report regularly to the Council on the allocation and expenditure of funds within the Thematic Programmes Sub-Account and on the implementation, monitoring and evaluation of pre-projects, projects and activities and the financial needs for the successful implementation of the Thematic Programmes.
7. The purpose of the Project Sub-Account shall be to facilitate earmarked contributions for the financing of pre-projects, projects and activities approved in accordance with articles 24 and 25.
8. Earmarked contributions to the Project Sub-Account shall be used only for the preprojects, projects and activities for which they were designated, unless otherwise decided by the donor in consultation with the Executive Director. After the completion or termination of a pre-project, project or activity, the use of any remaining funds shall be decided by the donor.

9. To ensure the necessary predictability of funds for the Special Account, taking into consideration the voluntary nature of contributions, members shall strive to replenish it to attain an adequate resource level to fully carry out the pre-projects, projects and activities approved by Council.

10. All receipts pertaining to specific pre-projects, projects and activities under the Project Sub-Account or the Thematic Programmes Sub-Account shall be brought into the respective Sub-Account. All expenditures incurred on such pre-projects, projects or activities, including remuneration and travel expenses of consultants and experts, shall be charged to the same Sub-Account.

11. No member shall be responsible by reason of its membership in the Organization for any liability arising from any actions by any other member or entity in connection with pre projects, projects or activities.

12. The Executive Director shall provide assistance in the development of proposals for pre projects, projects and activities in accordance with articles 24 and 25 and endeavor to seek, on such terms and conditions as the Council may decide, adequate and assured finance for approved pre-projects, projects and activities.

Article 21

THE BALI PARTNERSHIP FUND

1. A Fund for sustainable management of tropical timber producing forests is hereby established to assist producer members to make the investments necessary to achieve the objective of article 1 (d) of this Agreement.

2. The Fund shall be constituted by:

(a) Contributions from donor members;

(b) Fifty per cent of income earned as a result of activities related to the Special Account;

(c) Resources from other private and public sources which the Organization may accept consistent with its financial rules; and

(d) Other sources approved by the Council.

3. Resources of the Fund shall be allocated by the Council only for pre-projects and projects for the purpose set out in paragraph 1 of this article and that have been approved in accordance with articles 24 and 25.

4. In allocating resources of the Fund, the Council shall establish criteria and priorities for use of the Fund, taking into account:

(a) The needs of members for assistance in achieving exports of tropical timber and timber products from sustainably managed sources;

(b) The needs of members to establish and manage significant conservation programmes in timber producing forests; and

(c) The needs of members to implement sustainable forest management programmes.

5. The Executive Director shall provide assistance in the development of project proposals in accordance with article 25 and endeavour to seek, on such terms and conditions as the Council may decide, adequate and assured finance for projects approved by the Council.

6. Members shall strive to replenish the Bali Partnership Fund to an adequate level to further the objectives of the Fund.

7. The Council shall examine at regular intervals the adequacy of the resources available to the Fund and endeavor to obtain additional resources needed by producer members to achieve the purpose of the Fund.

Article 22

FORMS OF PAYMENT

1. Financial contributions to accounts established under article 18 shall be payable in freely convertible currencies and shall be exempt from foreign-exchange restrictions.

2. The Council may also decide to accept other forms of contributions to the accounts established under article 18, other than the administrative account, including scientific and technical equipment or personnel, to meet the requirements of approved projects.

Article 23

AUDIT AND PUBLICATION OF ACCOUNTS

1. The Council shall appoint independent auditors for the purpose of auditing the accounts of the Organization.

2. Independently audited statements of the accounts established under article 18 shall be made available to members as soon as possible after the close of each financial year, but not later than six months after that date, and be considered for approval by the Council at its next session, as appropriate. A summary of the audited accounts and balance sheet shall thereafter be published.

CHAPTER VII. OPERATIONAL ACTIVITIES

Article 24

POLICY WORK OF THE ORGANIZATION

1. In order to achieve the objectives set out in article 1; the Organization shall undertake policy work and project activities in an integrated manner.
2. The policy work of the Organization should contribute to achieving the objectives of this Agreement for ITTO members broadly.
3. The Council shall establish on a regular basis an action plan to guide policy activities and identify priorities and the thematic programmes referred to in article 20, paragraph 4, of this Agreement. Priorities identified in the action plan shall be reflected in the work programmes approved by the Council. Policy activities may include the development and preparation of guidelines, manuals, studies, reports, basic communication and outreach tools, and similar work identified in the Organization's action plan.

Article 25

PROJECT ACTIVITIES OF THE ORGANIZATION

1. Members and the Executive Director may submit pre-project and project proposals which contribute to the achievement of the objectives of this Agreement and one or more of the priority areas for work or thematic programmes identified in the action plan approved by the Council pursuant to article 24.
2. The Council shall establish criteria for approving projects and pre-projects, taking into account *inter alia* their relevance to the objectives of this Agreement and to priority areas for work or thematic programmes, their environmental and social effects, their relationship to national forest programmes and strategies, their cost effectiveness, technical and regional needs, the need to avoid duplication of efforts, and the need to incorporate lessons learned.

3. The Council shall establish a schedule and procedure for submitting, appraising, approving and prioritizing pre-projects and projects seeking funding from the Organization, as well as for their implementation, monitoring and evaluation.

4. The Executive Director may suspend disbursement of the Organization's funds to a preproject or project if they are being used contrary to the project document or in cases of fraud, waste, neglect or mismanagement. The Executive Director will provide to the Council at its next session a report for its consideration. The Council shall take appropriate action.

5. The Council may establish, according to agreed criteria, limits on the number of projects and pre-projects that a member or the Executive Director may submit in a given project cycle. The Council may also take appropriate measures, including suspension or termination of its sponsorship of any pre-project or project, following the report of the Executive Director.

Article 26

COMMITTEES AND SUBSIDIARY BODIES

1. The following are hereby established as Committees of the Organization, which shall be open to all members:

- (a) Committee on Forest Industry;
- (b) Committee on Economics, Statistics and Markets;
- (c) Committee on Reforestation and Forest Management; and
- (d) Committee on Finance and Administration.

2. The Council may, by special vote in accordance with article 12, establish or dissolve committees and subsidiary bodies as appropriate.

3. The Council shall determine the functioning and scope of work of the committees and other subsidiary bodies. The Committees and other subsidiary bodies shall be responsible to and work under the authority of the Council.

CHAPTER VIII. STATISTICS, STUDIES AND INFORMATION

Article 27

STATISTICS, STUDIES AND INFORMATION

1. The Council shall authorize the Executive Director to establish and maintain close relationships with relevant intergovernmental, governmental and non-governmental

organizations in order to help ensure the availability of recent and reliable data and information, including on production and trade in tropical timber, trends and data discrepancies, as well as relevant information on non-tropical timber and on the management of timber producing forests. As deemed necessary for the operation of this Agreement, the Organization, in cooperation with such organizations, shall compile, collate, analyse and publish such information.

2. The Organization shall contribute to efforts to standardize and harmonize international reporting on forest -related matters, avoiding overlapping and duplication in data collection from different organizations.

3. Members shall, to the fullest extent possible not inconsistent with their national legislation, furnish, within the time specified by the Executive Director, statistics and information on timber, its trade and activities aimed at achieving sustainable management of timber producing forests, as well as other relevant information as requested by the Council. The Council shall decide on the type of information to be provided under this paragraph and on the format in which it is to be presented.

4. Upon request or where necessary, the Council shall endeavour to enhance the technical capacity of member countries, in particular developing member countries, to meet the statistics and reporting requirements under this Agreement.

5. If a member has not furnished, for two consecutive years, the statistics and information required under paragraph 3 and has not sought the assistance of the Executive Director, the Executive Director shall initially request an explanation from that member within a specified time. In the event that no satisfactory explanation is forthcoming, the Council shall take such action as it deems appropriate.

6. The Council shall arrange to have any relevant studies undertaken of the trends and of short and long-term problems of the international timber markets and of the progress towards the achievement of sustainable management of timber producing forests.

Article 28

ANNUAL REPORT AND BIENNIAL REVIEW

1. The Council shall publish an annual report on its activities and such other information as it considers appropriate.

2. The Council shall biennially review and assess:

- (a) The international timber situation; and
- (b) Other factors, issues and developments considered relevant to achieving the objectives of this Agreement.

3. The review shall be carried out in the light of:

- (a) Information supplied by members in relation to national production, trade, supply, stocks, consumption and prices of timber;
- (b) Other statistical data and specific indicators provided by members as requested by the Council;
- (c) Information supplied by members on their progress towards the sustainable management of their timber-producing forests;
- (d) Such other relevant information as may be available to the Council either directly or through the organizations in the United Nations system and intergovernmental, governmental or nongovernmental organizations; and

(e) Information supplied by members on their progress towards the establishment of control and information mechanisms regarding illegal harvesting and illegal trade in tropical timber and non-timber forest products. 4. The Council shall promote the exchange of views among member countries regarding:

- (a) The status of sustainable management of timber-producing forests and related matters in member countries; and
- (b) Resource flows and requirements in relation to objectives, criteria and guidelines set by the Organization.

5. Upon request, the Council shall endeavour to enhance the technical capacity of member countries, in particular developing member countries, to obtain the data necessary for adequate information-sharing, including the provision of resources for training and facilities to members.

6. The results of the review shall be included in the corresponding Council session reports.

CHAPTER IX. MISCELLANEOUS

Article 29

GENERAL OBLIGATIONS OF MEMBERS

1. Members shall, for the duration of this Agreement, use their best endeavours and cooperate to promote the attainment of its objectives and avoid any action contrary thereto.
2. Members undertake to accept and carry out the decisions of the Council under the provisions of this Agreement and shall refrain from implementing measures that would have the effect of limiting or running counter to them.

Article 30

RELIEF FROM OBLIGATIONS

1. Where it is necessary on account of exceptional circumstances or emergency or force majeure not expressly provided for in this Agreement, the Council may, by special vote in accordance with article 12, relieve a member of an obligation under this Agreement if it is satisfied by an explanation from that member regarding the reasons why the obligation cannot be met.
2. The Council, in granting relief to a member under paragraph 1 of this article, shall state explicitly the terms and conditions on which, and the period for which, the member is relieved of such obligation, and the reasons for which the relief is granted.

Article 31

COMPLAINTS AND DISPUTES

Any member may bring to the Council any complaint that a member has failed to fulfil its obligations under this Agreement and any dispute concerning the interpretation or application of this Agreement. Decisions by the Council on these matters shall be taken by consensus, notwithstanding any other provision of this Agreement, and be final and binding.

Article 32

DIFFERENTIAL AND REMEDIAL MEASURES AND SPECIAL MEASURES

1. Consumer members that are developing countries whose interests are adversely affected by measures taken under this Agreement may apply to the Council for appropriate differential and remedial measures. The Council shall consider taking appropriate measures in accordance with section III, paragraphs 3 and 4, of resolution 93 (IV) of the United Nations Conference on Trade and Development.

2. Members in the category of least developed countries as defined by the United Nations may apply to the Council for special measures in accordance with section III, paragraph 4, of resolution 93 (IV) and with paragraphs 56 and 57 of the Paris Declaration and Programme of Action for the Least Developed Countries for the 1990s.

Article 33

REVIEW

The Council may evaluate the implementation of this Agreement, including the objectives and financial mechanisms, five years after its entry into force.

Article 34

NON-DISCRIMINATION

Nothing in this Agreement authorizes the use of measures to restrict or ban international trade in, and in particular as they concern imports of, and utilization of, timber and timber products.

CHAPTER X. FINAL PROVISIONS

Article 35

DEPOSITARY

The Secretary-General of the United Nations is hereby designated as the depositary of this Agreement. **Article 36**

SIGNATURE, RATIFICATION, ACCEPTANCE AND APPROVAL

1. This Agreement shall be open for signature, at United Nations Headquarters from 3 April 2006 until one month after the date of its entry into force, by Governments invited to the United Nations Conference for the Negotiation of a Successor Agreement to the International Tropical Timber Agreement, 1994.

2. Any Government referred to in paragraph 1 of this article may:

- (a) At the time of signing this Agreement, declare that by such signature it expresses its consent to be bound by this Agreement (definitive signature); or
- (b) After signing this Agreement, ratify, accept or approve it by the deposit of an instrument to that effect with the depositary.

3. Upon signature and ratification, acceptance or approval, or accession, or provisional application, the European Community or any intergovernmental organization referred to in

article 5, paragraph 1, shall deposit a declaration issued by the appropriate authority of such organization specifying the nature and extent of its competence over matters governed by this Agreement, and shall inform the depositary of any subsequent substantial change in such competence. Where such organization declares exclusive competence over all matters governed by this Agreement, the member States of such organization shall not take the actions under article 36, paragraph 2, article 37 and article 38, or shall take the action under article 41 or withdraw notification of provisional application under article 38.

Article 37

ACCESSION

1. This Agreement shall be open for accession by Governments upon conditions established by the Council, which shall include a time-limit for the deposit of instruments of accession. These conditions shall be transmitted by the Council to the Depositary. The Council may, however, grant extensions of time to Governments which are unable to accede by the time-limit set in the conditions of accession.

2. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the depositary.

Article 38

NOTIFICATION OF PROVISIONAL APPLICATION

A signatory Government which intends to ratify, accept or approve this Agreement, or a Government for which the Council has established conditions for accession but which has not yet been able to deposit its instrument may, at any time, notify the depositary that it will apply this Agreement provisionally in accordance with its laws and regulations, either when it enters into force in accordance with article 39 or, if it is already in force, at a specified date.

Article 39

ENTRY INTO FORCE

1. This Agreement shall enter into force definitively on 1 February 2008 or on any date thereafter, if 12 Governments of producers holding at least 60 per cent of the total votes as set out in Annex A to this Agreement and 10 Governments of consumers as listed in annex B and accounting for 60 per cent of the global import volume of tropical timber in the reference year 2005 have signed this Agreement definitively or have ratified, accepted or approved it pursuant to article 36, paragraph 2, or article 37.

2. If this Agreement has not entered into force definitively on 1 February 2008, it shall enter into force provisionally on that date or on any date within six months thereafter if 10 Governments of producers holding at least 50 per cent of the total votes as set out in Annex A to this Agreement and seven Governments of consumers as listed in annex B and accounting for 50 per cent of the global import volume of tropical timber in the reference year 2005 have signed this Agreement definitively or have ratified, accepted or approved it pursuant to article

36, paragraph 2, or have notified the depositary under article 38 that they will apply this Agreement provisionally.

3. If the requirements for entry into force under paragraph 1 or paragraph 2 of this article have not been met on 1 September 2008, the Secretary-General of the United Nations shall invite those Governments which have signed this Agreement definitively or have ratified, accepted or approved it pursuant to article 36, paragraph 2, or have notified the depositary that they will apply this Agreement provisionally, to meet at the earliest time practicable to decide whether to put this Agreement into force provisionally or definitively among themselves in whole or in part. Governments which decide to put this Agreement into force provisionally among themselves may meet from time to time to review the situation and decide whether this Agreement shall enter into force definitively among themselves.

4. For any Government which has not notified the depositary under article 38 that it will apply this Agreement provisionally and which deposits its instrument of ratification, acceptance, approval or accession after the entry into force of this Agreement, this Agreement shall enter into force on the date of such deposit.

5. The Executive Director of the Organization shall convene the Council as soon as possible after the entry into force of this Agreement.

Article 40

AMENDMENTS

1. The Council may, by special vote in accordance with article 12, recommend an amendment of this Agreement to members.

2. The Council shall fix a date by which members shall notify the depositary of their acceptance of the amendment.

3. An amendment shall enter into force 90 days after the depositary has received notifications of acceptance from members constituting at least two thirds of the producer members and accounting for at least 75 per cent of the votes of the producer members, and from members constituting at least two thirds of the consumer members and accounting for at least 75 per cent of the votes of the consumer members.

4. After the depositary informs the Council that the requirements for entry into force of the amendment have been met, and notwithstanding the provisions of paragraph 2 of this article relating to the date fixed by the Council, a member may still notify the depositary of its acceptance of the amendment, provided that such notification is made before the entry into force of the amendment.

5. Any member which has not notified its acceptance of an amendment by the date on which such amendment enters into force shall cease to be a party to this Agreement as from that date, unless such member has satisfied the Council that its acceptance could not be obtained in time owing to difficulties in completing its constitutional or institutional procedures and the Council decides to extend for that member the period for acceptance of the amendment. Such member shall not be bound by the amendment before it has notified its acceptance thereof.

6. If the requirements for the entry into force of the amendment have not been met by the date fixed by the Council in accordance with paragraph 2 of this article, the amendment shall be considered withdrawn.

Article 41

WITHDRAWAL

1. A member may withdraw from this Agreement at any time after the entry into force of the Agreement by giving written notice of withdrawal to the depositary. That member shall simultaneously inform the Council of the action it has taken.

2. Withdrawal shall become effective 90 days after the notice is received by the depositary.

3. Financial obligations to the Organization incurred by a member under this Agreement shall not be terminated by its withdrawal.

Article 42

EXCLUSION If the Council decides that any member is in breach of its obligations under this

Agreement and decides further that such breach significantly impairs the operation of this Agreement, it may, by special vote in accordance with article 12, exclude that member from this Agreement. The Council shall immediately so notify the depositary. Six months after the date of the Council's decision, that member shall cease to be a party to this Agreement.

Article 43

SETTLEMENT OF ACCOUNTS WITH WITHDRAWING OR EXCLUDED MEMBERS OR MEMBERS UNABLE TO ACCEPT AN AMENDMENT

1. The Council shall determine any settlement of accounts with a member that ceases to be a party to this Agreement owing to:
 - (a) Non-acceptance of an amendment to this Agreement under article 40;
 - (b) Withdrawal from this Agreement under article 41; or
 - (c) Exclusion from this Agreement under article 42.
2. The Council shall retain any assessments or contributions paid to the financial accounts established under article 18 by a member that ceases to be a party to this Agreement.
3. A member that has ceased to be a party to this Agreement shall not be entitled to any share of the proceeds of liquidation or the other assets of the Organization. Nor shall such member be liable for payment of any part of the deficit, if any, of the Organization upon termination of this Agreement.

Article 44

DURATION, EXTENSION AND TERMINATION

1. This Agreement shall remain in force for a period of 10 years after its entry into force unless the Council, by special vote in accordance with article 12, decides to extend, renegotiate or terminate it in accordance with the provisions of this article.
2. The Council may, by special vote in accordance with article 12, decide to extend this Agreement for two periods, an initial period of five years and an additional one of three years.
3. If, before the expiry of the 10-year period referred to in paragraph 1 of this article, or before the expiry of an extension period referred to in paragraph 2 of this article, as the case may be, the new Agreement to replace this Agreement has been negotiated but has not yet entered into force either definitively or provisionally, the Council may, by special vote in accordance with article

12, extend this Agreement until the provisional or definitive entry into force of the new Agreement.

4. If the new Agreement is negotiated and enters into force during any period of extension of this Agreement under paragraph 2 or paragraph 3 of this article, this Agreement, as extended, shall terminate upon the entry into force of the new Agreement.

5. The Council may at any time, by special vote in accordance with article 12, decide to terminate this Agreement with effect from such date as it may determine.

6. Notwithstanding the termination of this Agreement, the Council shall continue in being for a period not exceeding 18 months to carry out the liquidation of the Organization, including the settlement of accounts, and, subject to relevant decisions to be taken by special vote in accordance with article 12, shall have during that period such powers and functions as may be necessary for these purposes.

7. The Council shall notify the depositary of any decision taken under this article.

Article 45

RESERVATIONS

Reservations may not be made with respect to any of the provisions of this Agreement.

Article 46

SUPPLEMENTARY AND TRANSITIONAL PROVISIONS

1. This Agreement shall be the successor to the International Tropical Timber Agreement, 1994.

2. All acts by or on behalf of the Organization or any of its organs under the International Tropical Timber Agreement, 1983, and/or the International Tropical Timber Agreement, 1994, which are in effect on the date of entry into force of this Agreement and the terms of which do not provide for expiry on that date shall remain in effect unless changed under the provisions of this Agreement.

DONE at Geneva on 27 January 2006, the texts of this Agreement in the Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish languages being equally authentic.

Πηγή : <http://www.itto.int/itta/#1994>

E) Δήλωση Αρχών Νομικά μη Δεσμευτικού Χαρακτήρα για μια Παγκόσμια Συμφωνία για τη Διαχείριση, την Προστασία και τη Διαρκή Ανάπτυξη των Δασών Όλων των Τύπων.

Non-Legally Binding Authoritative Statement of Principles for a Global Consensus on the Management, Conservation and Sustainable Development of all Types of Forests

Preamble

- a. The subject of forests is related to the entire range of environmental and development issues and opportunities, including the right to socio-economic development on a sustainable basis.
- b. The guiding objective of these principles is to contribute to the management, conservation and sustainable development of forests and to provide for their multiple and complementary functions and uses.
- c. Forestry issues and opportunities should be examined in a holistic and balanced manner within the overall context of environment and development, taking into consideration the multiple functions and uses of forests, including traditional uses, and the likely economic and social stress when these uses are constrained or restricted, as well as the potential for development that sustainable forest management can offer.
- d. These principles reflect a first global consensus on forests. In committing themselves to the prompt implementation of these principles, countries also decide to keep them under assessment for their adequacy with regard to further international cooperation on forest issues.
- e. These principles should apply to all types of forests, both natural and planted, in all geographical regions and climatic zones, including austral, boreal, sub temperate, temperate, subtropical and tropical.
- f. All types of forests embody complex and unique ecological processes which are the basis for their present and potential capacity to provide resources to satisfy human needs as well as environmental values, and as such their sound management and conservation is of concern to the Governments of the countries to which they belong and are of value to local communities and to the environment as a whole.
- g. Forests are essential to economic development and the maintenance of all forms of life.

h. Recognizing that the responsibility for forest management, conservation and sustainable development is in many States allocated among federal/national, state/provincial and local levels of government, each State, in accordance with its constitution and/or national legislation, should pursue these principles at the appropriate level of government.

Principles/Elements

1.

a. States have, in accordance with the Charter of the United Nations and the principles of international law, the sovereign right to exploit their own resources pursuant to their own environmental policies and have the responsibility to ensure that activities within their jurisdiction or control do not cause damage to the environment of other States or of areas beyond the limits of national jurisdiction.

b. The agreed full incremental cost of achieving benefits associated with forest conservation and sustainable development requires increased international cooperation and should be equitably shared by the international community.

2.

a. States have the sovereign and inalienable right to utilize, manage and develop their forests in accordance with their development needs and level of socio-economic development and on the basis of national policies consistent with sustainable development and legislation, including the conversion of such areas for other uses within the overall socio-economic development plan and based on rational land-use policies.

b. Forest resources and forest lands should be sustainably managed to meet the social, economic, ecological, cultural and spiritual needs of present and future generations. These needs are for forest products and services, such as wood and wood products, water, food, fodder, medicine, fuel, shelter, employment, recreation, habitats for wildlife, landscape diversity, carbon sinks and reservoirs, and for other forest products. Appropriate measures should be taken to protect forests against harmful effects of pollution, including air-borne pollution, fires, pests and diseases, in order to maintain their full multiple value.

c. The provision of timely, reliable and accurate information on forests and forest ecosystems is essential for public understanding and informed decision-making and should be ensured.

d. Governments should promote and provide opportunities for the participation of interested parties, including local communities and indigenous people, industries, labour, non-governmental organizations and individuals, forest dwellers and women, in the development, implementation and planning of national forest policies.

3.

a. National policies and strategies should provide a framework for increased efforts, including the development and strengthening of institutions and programmes for the management, conservation and sustainable development of forests and forest lands.

b. International institutional arrangements, building on those organizations and mechanisms already in existence, as appropriate, should facilitate international cooperation in the field of forests.

c. All aspects of environmental protection and social and economic development as they relate to forests and forest lands should be integrated and comprehensive.

4. The vital role of all types of forests in maintaining the ecological processes and balance at the local, national, regional and global levels through, inter/alia, their role in protecting fragile ecosystems, watersheds and freshwater resources and as rich storehouses of biodiversity and biological resources and sources of genetic material for biotechnology products, as well as photosynthesis, should be recognized.

5.

a. National forest policies should recognize and duly support the identity, culture and the rights of indigenous people, their communities and other communities and forest dwellers. Appropriate conditions should be promoted for these groups to enable them to have an economic stake in forest use, perform economic activities, and achieve and maintain cultural identity and social organization, as well as adequate levels of livelihood and well-being, through, inter alia, those land tenure arrangements which serve as incentives for the sustainable management of forests.

b. The full participation of women in all aspects of the management, conservation and sustainable development of forests should be actively promoted.

6.

a. All types of forests play an important role in meeting energy requirements through the provision of a renewable source of bio-energy, particularly in developing countries, and the

demands for fuelwood for household and industrial needs should be met through sustainable forest management, afforestation and reforestation. To this end, the potential contribution of plantations of both indigenous and introduced species for the provision of both fuel and industrial wood should be recognized.

b. National policies and programmes should take into account the relationship, where it exists, between the conservation, management and sustainable development of forests and all aspects related to the production, consumption, recycling and/or final disposal of forest products.

c. Decisions taken on the management, conservation and sustainable development of forest resources should benefit, to the extent practicable, from a comprehensive assessment of economic and non-economic values of forest goods and services and of the environmental costs and benefits. The development and improvement of methodologies for such evaluations should be promoted.

d. The role of planted forests and permanent agricultural crops as sustainable and environmentally sound sources of renewable energy and industrial raw material should be recognized, enhanced and promoted. Their contribution to the maintenance of ecological processes, to offsetting pressure on primary/old-growth forest and to providing regional employment and development with the adequate involvement of local inhabitants should be recognized and enhanced.

e. Natural forests also constitute a source of goods and services, and their conservation, sustainable management and use should be promoted.

7.

a. Efforts should be made to promote a supportive international economic climate conducive to sustained and environmentally sound development of forests in all countries, which include, inter/aliam, the promotion of sustainable patterns of production and consumption, the eradication of poverty and the promotion of food security.

b. Specific financial resources should be provided to developing countries with significant forest areas which establish programmes for the conservation of forests including protected natural forest areas. These resources should be directed notably to economic sectors which would stimulate economic and social substitution activities.

8.

a. Efforts should be undertaken towards the greening of the world. All countries, notably developed countries, should take positive and transparent action towards reforestation, afforestation and forest conservation, as appropriate.

b. Efforts to maintain and increase forest cover and forest productivity should be undertaken in ecologically, economically and socially sound ways through the rehabilitation, reforestation and re-establishment of trees and forests on unproductive, degraded and deforested lands, as well as through the management of existing forest resources.

c. The implementation of national policies and programmes aimed at forest management, conservation and sustainable development, particularly in developing countries, should be supported by international financial and technical cooperation, including through the private sector, where appropriate.

d. Sustainable forest management and use should be carried out in accordance with national development policies and priorities and on the basis of environmentally sound national guidelines. In the formulation of such guidelines, account should be taken, as appropriate and if applicable, of relevant internationally agreed methodologies and criteria.

e. Forest management should be integrated with management of adjacent areas so as to maintain ecological balance and sustainable productivity.

f. National policies and/or legislation aimed at management, conservation and sustainable development of forests should include the protection of ecologically viable representative or unique examples of forests, including primary/old-growth forests, cultural, spiritual, historical, religious and other unique and valued forests of national importance.

g. Access to biological resources, including genetic material, shall be with due regard to the sovereign rights of the countries where the forests are located and to the sharing on mutually agreed terms of technology and profits from biotechnology products that are derived from these resources.

h. National policies should ensure that environmental impact assessments should be carried out where actions are likely to have significant adverse impacts on important forest resources, and where such actions are subject to a decision of a competent national authority.

9.

a. The efforts of developing countries to strengthen the management, conservation and sustainable development of their forest resources should be supported by the international community, taking into account the importance of redressing external indebtedness, particularly where aggravated by the net transfer of resources to developed countries, as well as the problem of achieving at least the replacement value of forests through improved market access for forest products, especially processed products. In this respect, special attention should also be given to the countries undergoing the process of transition to market economies.

b. The problems that hinder efforts to attain the conservation and sustainable use of forest resources and that stem from the lack of alternative options available to local communities, in particular the urban poor and poor rural populations who are economically and socially dependent on forests and forest resources, should be addressed by Governments and the international community.

c. National policy formulation with respect to all types of forests should take account of the pressures and demands imposed on forest ecosystems and resources from influencing factors outside the forest sector, and intersectoral means of dealing with these pressures and demands should be sought.

10. New and additional financial resources should be provided to developing countries to enable them to sustainably manage, conserve and develop their forest resources, including through afforestation, reforestation and combating deforestation and forest and land degradation.

11. In order to enable, in particular, developing countries to enhance their endogenous capacity and to better manage, conserve and develop their forest resources, the access to and transfer of environmentally sound technologies and corresponding know-how on favourable terms, including on concessional and preferential terms, as mutually agreed, in accordance with the relevant provisions of Agenda 21, should be promoted, facilitated and financed, as appropriate.

12.

a. Scientific research, forest inventories and assessments carried out by national institutions which take into account, where relevant, biological, physical, social and economic variables, as well as technological development and its application in the field of sustainable forest management, conservation and development, should be strengthened through effective

modalities, including international cooperation. In this context, attention should also be given to research and development of sustainably harvested non-wood products.

b. National and, where appropriate, regional and international institutional capabilities in education, training, science, technology, economics, anthropology and social aspects of forests and forest management are essential to the conservation and sustainable development of forests and should be strengthened.

c. International exchange of information on the results of forest and forest management research and development should be enhanced and broadened, as appropriate, making full use of education and training institutions, including those in the private sector.

d. Appropriate indigenous capacity and local knowledge regarding the conservation and sustainable development of forests should, through institutional and financial support and in collaboration with the people in the local communities concerned, be recognized, respected, recorded, developed and, as appropriate, introduced in the implementation of programmes. Benefits arising from the utilization of indigenous knowledge should therefore be equitably shared with such people.

13.

a. Trade in forest products should be based on non-discriminatory and multilaterally agreed rules and procedures consistent with international trade law and practices. In this context, open and free international trade in forest products should be facilitated.

b. Reduction or removal of tariff barriers and impediments to the provision of better market access and better prices for higher value-added forest products and their local processing should be encouraged to enable producer countries to better conserve and manage their renewable forest resources.

c. Incorporation of environmental costs and benefits into market forces and mechanisms, in order to achieve forest conservation and sustainable development, should be encouraged both domestically and internationally.

d. Forest conservation and sustainable development policies should be integrated with economic, trade and other relevant policies.

e. Fiscal, trade, industrial, transportation and other policies and practices that may lead to forest degradation should be avoided. Adequate policies, aimed at management, conservation and

sustainable development of forests, including, where appropriate, incentives, should be encouraged.

14. Unilateral measures, incompatible with international obligations or agreements, to restrict and/or ban international trade in timber or other forest products should be removed or avoided, in order to attain long-term sustainable forest management.

15. Pollutants, particularly air-borne pollutants, including those responsible for acidic deposition, that are harmful to the health of forest ecosystems at the local, national, regional and global levels should be controlled.

Πηγή: <http://habitat.igc.org/agenda21/forest.html>

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ

ΒΙΒΛΙΑ

- Γρηγορίου, Π., Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γ., *Η Συνδιάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών (Rio de Janeiro) για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη-Νομική και Θεσμική Διάσταση*, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1993
- Ιωάννου, Κ., Περράκης, Σ., *Εισαγωγή στη Διεθνή Δικαιοσύνη, Α΄ Γενική θεωρία και θεσμικές εφαρμογές*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2003
- Κατσιμπάρδης, Κ., *Το Διεθνές Δίκαιο για τις Κλιματικές Αλλαγές*, Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή, 2002
- Ρουμελιώτης, Π., *Προς έναν Πολυπολικό Κόσμο*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2009
- Σαμιώτης, Γ., Τσάλτας, Γρ., Ι., *Διεθνής Προστασία του Περιβάλλοντος*, Τόμος Ι, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα, 1990
- Στίγκλιτς Τζ., *Η Μεγάλη Αυταπάτη*, Εκδόσεις Λιβάνη, Αθήνα, 2003
- Τσάλτας, Γ., (επιμ.), *Αφρική και Ανάπτυξη - Η τελευταία Παγκόσμια Πρόκληση/Ευκαιρία*, Εκδόσεις Σιδέρης, Αθήνα, 2003

ΑΡΘΡΑ/ ΣΥΜΒΟΛΕΣ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ

- Γούτα, Α., « Αρχαίοι Έλληνες και Περιβάλλον, Νόμοι, Μύθοι και Οικολογικές Ευαισθησίες χιλιάδων ετών», *Τεχνογράφημα*, Τεύχος 377, Τεχνικό Επιμελητήριο της Ελλάδος, Ιούνιος 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://portal.tee.gr/portal/page/portal/teetkm/GRAFEIO_TYPOY/TECHNOGRAFHMA_2009/%D4%C5%D7%CD%CF%C3%D1%C1%D6%C7%CC%C1%20377/377%2010_11.pdf (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

Καραγεώργου, Β., «Παγκόσμια Περιβαλλοντική Διακυβέρνηση: Τα δεδομένα, οι προκλήσεις και η πορεία προς την ενδυνάμωσή της», *Νόμος και Φύση*, Ιούνιος 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=68&lang=1&catid=1> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

Παλάσκας, Δ., «Έννοιες και ορισμοί του δάσους: εκ του πονηρού ή εκ του μη επιστητού;», *Νόμος και Φύση*, Μάρτιος 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.nomosphysis.org.gr/articles.php?artid=1422&lang=1&catid=1>, (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

Υπουργείο Περιβάλλοντος, Έρευνας, Ενέργειας & Κλιματικής Αλλαγής, Ειδική Γραμματεία Δασών, Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης & Προστασίας Δασών & Φυσικού Περιβάλλοντος, *Οδηγία εφαρμογής των παραγράφων 1 και 2 του άρθρου 3 νόμου 998/1979*, Νοέμβριος 2010 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.arthro24.gr/portal/sites/default/files/articles/attachments/4%CE%990%CE%9E0-9-signed.pdf>, (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

Ψήφισμα του Συμβουλίου της 15^{ης} Δεκεμβρίου 1998 για μια δασική στρατηγική της Ε.Ε. (1999/C56/01), διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:1999:056:0001:0004:EL:PDF> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

ΒΙΒΛΙΑ

Axelrod, R., S., Downie, D., Vig, N., *The Global Environment-Institutions, Law and Policy*, CQ Press, Washington D.C., 2005

Bodansky, D., Brunnee J., Hey.,E., *The Oxford Handbook of International Environmental Law*, Oxford University Press, 2007

Douglas, J., Simula, M., *The Future of the World's Forests*, World Forests 7, Springer Netherlands, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.springerlink.com/content/142r287u8u060722/> (προσπελάστηκε την 10 Μαΐου 2011).

- Francioni, F., Lencerini, F.,** *The 1972 World Heritage Convention - A commentary*, Oxford University Press, 2008
- Humphreys, D.,** *Forest Politics: The Evolution of International Cooperation*, Earthscan, London, 1996
- Hunter, M.,** *Maintaining Biodiversity in Forest Ecosystems*, Cambridge University Press, 1999
- Jans, J., Vedder, H.,** *European Environmental Law*, Europa Law Publishing, 2008
- Kiss, A., Shelton, D.,** *International Environmental Law*, UNEP, Transnational Publishers, New York, 2004
- Kohm, K., Franklin, F.,** *Creating a Forestry for the 21st Century - The Science of ecosystem Management*, Island Press, Washington D.C., 1997
- Louka, E.,** *Biodiversity and Human Rights - The International Rules for the Protection of Biodiversity*, Transnational Publishers, 2002
- Louka, E.,** *International Environmental Law - Fairness, Effectiveness and World Order*, Cambridge University Press, 2006
- Marcory, R.,** *Reflections on 30 Years of EU Environmental Law - A high Level of Protection?*, The Avosetta Series (7), Europa Law Publishing, Groningen, 2006
- Raftopoulos, E., McConnell, M.,** *Contributions to International Environmental Negotiation in the Mediterranean Context*, Mepielan Studies in International Environmental Law and Negotiation(2), Ant. N. Sakkoulas & Bruyant Publishers, 2004
- Sands, Ph.,** *Principles of International Environmental Law*, Cambridge University Press, Cambridge, 2003
- Segger, M., Khalfan, A.,** *Sustainable Development Law Principles, Practices and Prospects*, Oxford University Press, 2006
- Thieffry, P.,** *Droit de L'environnement de L'Union europeenne, Elements de droit compare americain, chinois et indien*, Bruylant, 2008
- Vogler, J., Imber, M.,** *The Environment and International Relations*, Routledge, London, 1996

ΑΡΘΡΑ/ ΣΥΜΒΟΛΕΣ ΣΕ ΣΥΛΛΟΓΙΚΟΥΣ ΤΟΜΟΥΣ

Angelsen, A., «REDD models and baselines», *International Forestry Review*, Vol. 10, Issue 3, 2008, p.465-475

Asselt, H., «Managing the Fragmentation of International Environmental Law: Forests at the Intersection of the Climate and Biodiversity Regimes», *New York University Journal of International Law and Politics (JILP)*, February 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1703186 (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

Assemble-Mvondo, S., « A Review of States Practice of Sustainable Forest Management with regard to some International Conventions», *Miskolc Journal of International Law*, Vol. 5, Issue 2, 2008, p.109-131

Bernstein, S., Hannah, E., « Non-State Global Standard Setting and the WTO: Legitimacy and the Need for Regulatory Space», *Journal of International Economic Law*, Vol. 11, Issue 3, 2008, p.575-608

Boyd, W., «Climate Change, Fragmentation, and the Challenges of Global Environmental Law: Elements of a Post-Copenhagen Assemblage», *Journal of International Law*, Vol. 32, No. 2, 2010, p.457-550

Brown, S., Burnham, M., Delaney, M., Powell, M., Vaca, R., Moreno, A., «Issues and challenges for forest-based carbon offset projects: A case study of the Noel Kempff Climate Action Project in Bolivia», *Mitigation and Adaptation Strategies for Global Change*, Kluwer Academic Publisher, Netherlands Vol. 5, 2000, p.99-121, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.springerlink.com/content/x8qtk282703q27u5/fulltext.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

Cao, S., «Why large scale afforestation efforts in China have failed to solve the desertification problem», *Environmental Science and Technology*, March 2008, p.1826-1831, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.sciencetimes.com.cn/upload/blog/file/2009/9/2009923135019230902.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

- Cashore, B., Gale, F., Meidinger, E., Newsom, D.**, «Forest Certification in Developing and Transitioning Countries», *Environment*, Vol. 48, No. 9, Nov. 2006, p.6-25, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.yale.edu/forestcertification/pdfs/2006/FC-Dev-Trns-Env-Nov06-1.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- Cavendish, W.**, «Empirical Regularities in the Poverty-Environment Relationship of Rural Households: Evidence from Zimbabwe», *World Development*, Vol. 28, Issue 11, November 2000, p. 1979-2003 ,διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0305750X00000668> (προσπελάστηκε την 16 Μαΐου 2011).
- Chagnon, F., Bras, L.**, «Contemporary climate change in the Amazon», *Geophysical Research Letters*, Vol.32, No. 13, 2005
- Chhatre , A., Agrawal, A.**, «Trade-offs and synergies between carbon storage and livelihood benefits from forest commons», *Proceedings of the National Academy of Sciences*, No.106, July 2009, p.17667-17670, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.pnas.org/content/106/42/17667.full> (προσπελάστηκε την 11 Ιουνίου 2011).
- Davenport, D.**, «An Alternative Explanation for the Failure of the UNCED Forest Negotiations », *Global Environmental Politics*, Vol. 5, No. 1, February 2005, p. 105-130
- Dooley, K.**, «Forest Watch Special Report – Bonn climate talks 6-17 June 2011» , *EU Forest Watch*, Issue 162, July 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.fern.org/sites/fern.org/files/Bonn%20special%20July%202011_1.pdf (προσπελάστηκε την 5 Ιουλίου 2011).
- Dooley, K.**, «Forest Watch Special Report – UNFCCC climate talks, Cancun, 7-18 December 2009», *EU Forest Watch* , Issue 145, January 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fern.org/node/4660>(προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).
- Ebeling . J., Yasué, M.**, «Generating carbon finance through avoided deforestation and its potential to create climatic, conservation and human development benefits», *Conservation and Human Development Benefits*, Vol. 363, p. 1917-1924, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2610211/> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

- Gale, F.**, «The Tropical Timber and Trade Regime», *International Political Economy*, MacMillan Press Ltd, London, 1998
- Giurgiu, V.**, «Padurile si schimbarile Climatice», *Revista Padurilor*, No.3, 2010, p.3-16, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.revistapadurilor.ro/Arhiva/201003.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Grogan, J., Barreto, P.**, «Big-Leaf Mahogany on CITES Appendix II: Big Challenge, Big Opportunity», *Conservation Biology*, Vol.19, Issue 3, June 2005, p.973-976, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1523-1739.2005.00086.x/full> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- Hearn, K.**, « U.S. Questions Development Bank after Troubled Gas Project in Peru », *The Washington Times*, 8 November 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://amazonwatch.org/news/2010/1108-us-questions-development-bank-after-troubled-gas-project-in-peru> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).
- Huffy, M., Haakenstad, A.**, «Reduced Emissions for Deforestation and Degradation: A Critical Review», *Consilience: The Journal of Sustainable Development*, Vol. 5, Issue 1 , 2011, p. 1-24.
- Humphreys, D.**, «The Elusive Quest for a Global Forests Convention», *Reciel*, Vol.14, Issue 1, Blackwell Publishing, Oxford, 2005
- Humphreys, D.**, «Forest negotiations at the United Nations: explaining cooperation and discord», *Forest Policy and Economics*, Vol.3, 2001, p.125-135
- Konijnendijk, C.**, «A decade of urban forestry in Europe», *Forest Policy and Economics* Vol. 5, Issue 2, July 2003, p.173-186, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S1389934103000236> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).
- Koyo, J., Foteu, R.**, «Harmonization of forest policies and programmes in Central Africa», *Unasylva* 225, Vol.57, 2006, p.46-49, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/009/a0970e/a0970e11.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

- Kusters, K., Achdiawan R., Belcher, B., Perez, R.**, «Balancing development and conservation? An assessment of livelihood and environmental outcomes of non timber forest product trade in Asia, Africa and Latin America», *Ecology and Society*, Vol.11, Issue 2, Article 20, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ecologyandsociety.org/vol11/iss2/art20/> (προσπελάστηκε την 17 Μαΐου 2011).
- Lang, C.**, «Can REDD protect the Mabira forest in Uganda?», *Redd-Monitor*, 31st August 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.redd-monitor.org/2011/08/31/can-redd-protect-the-mabira-forest-in-uganda/> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).
- Levitt, T.**, «Palm oil giants target Africa in 'land grab' following Indonesia deforestation ban», *The Ecologist*, March 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.theecologist.org/News/news_analysis/823928/palm_oil_giants_target_africa_in_land_grab_following_indonesia_deforestation_ban.html (προσπελάστηκε την 10 Ιουλίου 2011).
- Marmo, A.**, «Green Taxation», World Resources Institute, November 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.wri.org/stories/2009/11/green-taxation> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).
- Narain, U., Gupta S., Veld, K.**, «Poverty and resource dependence in rural India», *Ecological Economics*, Vol.66, 2008, p.161–176
- Ozinga, S., Riesco, L.**, «Forest Watch Special - VPA Update», *EU Forest Watch*, Issue 160, May 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fern.org/sites/fern.org/files/VPA%20Update%20May%202011.pdf> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- Parker, C., Almassy, A.**, «Policy Brief: Climate change negotiations make incremental progress on REDD in Bonn», *Global Canopy Programme*, 21 June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.globalcanopy.org/updates/blogs/policy-brief-sbsta-makes-incremental-progress-redd-bonn> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).
- Pattberg, P.**, «The Forest Stewardship Council: Risk and Potential of Private Forest Governance», *The Journal of Environment Development*, Vol. 14, No. 3, 2005, p. 356-374

- Pirard, R.**, «The fight against deforestation (REDD): Economic implications of market-based funding», *Iddri - Idées pour le débat*, No. 20, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.iddri.org/Publications/Collections/Idees-pour-le-debat/Id-0820_Pirard_deforestation_EN.pdf (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).
- Preez, M.L.**, «Whose forest is it anyway? A critical exploration of the network governance model and Congo Basin Forest Partnership», *South African Journal of International Affairs*, Vol. 17, No.2, August 2010, p.167-187, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/10220461.2010.492932> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).
- Santilli, M., Moutinho, P., Schwartzman, S., Nepstad, D., Curran, L., Nobre, C.**, «Tropical deforestation and Kyoto Protocol», *Climatic Change*, Vol.71, Issue3, 2005, p.267–276.
- Shuman, J., Shugart, H., Halloran, L.**, «Sensitivity of Siberian larch forests to climate change», *Global Change Biology*, Vol.17, 2011, p.2370-2384, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1365-2486.2011.02417.x/pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Simon, L.**, «Increasing Carbon Storage in Intact African Tropical Forests», *NATURE*, Vol. 457, Issue 19, 2009, p.1004–05, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.geog.ox.ac.uk/~ymalhi/publications/Publications2009/2009-nature-inc-carbon-storage-African.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Soares-Filo, B.**, «Modeling Conservation in the Amazon Basin», Vol. 440, Issue 23, *NATURE*, 2006, p.520-523, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.csr.ufmg.br/csr/publicacoes/NATURE04389.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- Stone, D.**, «Introduction: global knowledge and advocacy networks», *Global Networks*, Vol.2, Issue 1, 2002, p.1-11, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/1471-0374.00023/pdf> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).
- Wunder, S.**, «The efficiency of Payments for Environmental Services in Tropical Conservation», *Conservation Biology*, Vol.21, No.1, 2007, p.48-58

ΕΚΘΕΣΕΙΣ, ΜΕΛΕΤΕΣ, ΑΝΑΦΟΡΕΣ

- Allen, R., *Crop evapotranspiration - Guidelines for computing crop water requirements - FAO Irrigation and drainage*, Paper 56, FAO, Rome, 1998 , διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/X0490E/x0490e04.htm#evapotranspiration%20%28et%29> (προσπελάστηκε την 21 Μαΐου 2011).
- Angelsen, A., Brown, S., Merckx, V., Streck, C., Boucher, Zarin, D., *Modalities for REDD+ reference levels: Technical and Procedural Issues*, Meridian Institute, June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.redd-oar.org/links/RL_report.pdf (προσπελάστηκε την 5 Ιουλίου 2011).
- Angelsen, A., *Moving Ahead with REDD: Issues, Options and Implications*, , Center for International Forestry Research (CIFOR), Bogor, Indonesia, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cifor.org/publications/pdf_files/Books/BAngelsen0902.pdf (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).
- Appanah, S., Mansur, E.,Krezdorn, R., *Financing sustainable forest management: a growing challenge*, FAO, RAP Publication, No. 21, 2009, pp. 1-6 , διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/012/i1329e/i1329e01.pdf> (προσπελάστηκε την 12 Ιουνίου 2011).
- Aulisi, A., Sauer, A., Wellington, F., *Trees in the Greenhouse. Why Climate Change is Transforming the Forest Products Business*, WRI, Washington, DC, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://pdf.wri.org/trees_in_the_greenhouse.pdf (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Babon, A., *Snapshot of REDD+ in Papua New Guinea, Brief Info*, CIFOR, No 40, August 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cifor.org/publications/pdf_files/infobrief/3443-infobrief.pdf (προσπελάστηκε την 12 Αυγούστου 2011).
- Barbosa, L., *The Rise of Brazil as an Agricultural Superpower and the Dilemma over the Amazon Rain Forest: A Treadmill of Production View*, Working Paper, April 17, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1338937 (προσπελάστηκε την 11 Ιουνίου 2011).

- Blaser, J., Sarre, A., Poore, D., Johnson, S., *Status of Tropical Forest Management 2011*, ITTO Technical Series No 38 , 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/news_releases/id=2663 (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- Bosquet, B., *Demonstrating activities that reduce emissions from deforestation and forest degradation*, FCPF, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.forestcarbonpartnership.org/fcp/node/13> (προσπελάστηκε την 13 Ιουλίου 2011)
- Braatz, S., Fortuna S., Broadhead, J., Leslie R., In: RAP Publication (FAO), No. 2007/07, *Regional technical workshop on coastal protection in the aftermath of the Indian Ocean tsunami: What role for forests and trees?*, FAO Regional Office for Asia and the Pacific, Bangkok, 28– 31 August 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/010/ag127e/ag127e00.htm> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).
- Byron, N., Arnold, M., *What futures for the people of the tropical forests*, CIFOR, Working Paper No. 19, Nov. 1997, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cifor.cgiar.org/publications/pdf_files/WPapers/WP-19.pdf (προσπελάστηκε την 15 Μαΐου 2011).
- CABAL,S.A., *Central American Policies and Initiatives in Environment, Natural Resources and Climate Change* , Final Report, Nicaragua, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.google.gr/search?q=regional+policies+and+initiatives+in+the+Area+of+Environment%2C+natural+resources+and+climate+change+in+central+america&ie=utf-8&oe=utf-8&aq=t&rls=org.mozilla:en-US:official&client=firefox-a> (προσπελάστηκε την 12 Ιουνίου 2011).
- CAO, Appraisal for Audit of IFC, *IFC's Investment Projects in the Financial Sector Multiregional/ World*, Compliance Advisor Obundman, June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cao-ombudsman.org/documents/CAO_Appraisal_Report_C-R1-Y11-F135.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- CBD, *Global Biodiversity Outlook 3*, Secretariat on Biological Diversity, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/publications/gbo/gbo3-final-en.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

- CBD, *Water, Wetlands and Forests, A Review of Ecological, Economic and Policy Linkages*, CBD Technical Series No. 47, Published jointly by the Secretariat of the Convention on Biological Diversity and the Secretariat of the Ramsar, Convention on Wetlands, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/publications/cbd-ts-47-en.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- CBD, *Expanded Programme of Work on Forest Biological Diversity*, Canada, 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/publications/for-pow-en.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- CBD, *In-Depth Review of the Expanded Programme of Work on Forests Biological Diversity*, UNEP/CBD/SBSTTA/13/3, 13 November 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/meetings/sbstta/sbstta-13/official/sbstta-13-03-en.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- Cenamo, M., Pavan, M., *Casebook of REDD projects in Latin America*, The Nature Conservancy and IDESAM, Brazil, December 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://forest-trends.org/~foresttr/publication_details.php?publicationID=2531 (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).
- Clark, D., *Forests Products Annual Market Review 2010-2011*, Geneva Timber and Forest Study Paper 27 , United Nations Economic Commission for Europe/ Food and Agriculture Organization of the United Nations, Geneva, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://live.unece.org/fileadmin/DAM/publications/timber/FPAMR_HQ_2010-2011.pdf (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).
- Collaborative Partnership on Forests, *Strategic Framework for Forests and Climate Change, A proposal by the Collaborative Partnership on Forestry for a coordinated forest - sector response to climate change*, December 2008 , διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/16639-064a7166b1dd027504bbfbb763878af99.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Dooley, K., *An overview of selected REDD proposals*, FERN / Forest Peoples Programme, November 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.redd-monitor.org/wordpress/wp-content/uploads/2008/12/document_4314_4315.pdf (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

- Dooley, K, Griffiths, T., Martone, F., Ozinga, S., *Smoke and mirrors: a critical assessment of the Forest Carbon Partnership Facility*, FERN, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.fern.org/sites/fern.org/files/Smokeandmirrors_internet.pdf (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).
- Ecosystem Marketplace, *Back to the Future, State of the Voluntary Carbon Markets*, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.forest-trends.org/documents/files/doc_2828.pdf (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).
- Elias, E., *The Tarapoto Process: establishing criteria and indicators for the sustainable management of Amazon forests*, FAO Corporate Document Repository, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/007/y5841e/y5841e12.htm> (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).
- Eliasch, J. *The Eliasch Review - climate change: financing global forests*, Commissioned by The Office of Climate Change, UK, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.official-documents.gov.uk/document/other/9780108507632/9780108507632.pdf> (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).
- Environmental Management Group, *Advancing the biodiversity agenda*, printed at GRAPHI 4 in Bresson, France, UNEP, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.unemg.org/Portals/27/Documents/IMG/Biodiversity/BIODIVERSITY_Agenda_Corrections_finales.pdf (προσπελάστηκε την 18 Μαΐου 2011).
- FAO, *The State of forests in the Amazon Basin, Congo Basin and Southeast Asia, A Report prepared for the Summit of the three Rainforest Basins Brazzaville*, Republic of Congo 31 May - 3 June, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/014/i2247e/i2247e00.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- FAO, *Global Forest Resources Assessment 2010 - Main Report*, FAO Forestry Paper 163, Rome, 2010 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/013/i1757e/i1757e.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Απριλίου 2011).

- FAO, *Global Forest Resources Assessment 2005 - Progress towards sustainable forest Management*, Forestry Paper 147, Rome, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/008/A0400E/A0400E00.pdf> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).
- FAO, *Moving Forward. Selected Achievements of the FAO Forestry Programme 2008-2009*, Rome, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/013/i1775e/i1775e.pdf> (προσπελάστηκε την 17 Μαΐου 2011).
- FAO, *Forests and Climate Change Working Papers, Choosing a forest definition for the Clean Development Mechanism, Forests and Climate Change*, Working Paper No. 4, Rome, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/11280-03f2112412b94f8ca5f9797c7558e9bc.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).
- FAO, *Forest Resources Assessments (FRA) 2000 on Definitions of Forest and Forest Change*, Rome, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/006/ad665e/ad665e06.htm> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).
- FERN, Greenpeace, Friends of the Earth, The Rainforest Foundation, *REDD+ and Carbon Markets: Ten Myths Exploded*, June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fern.org/node/4978> (προσπελάστηκε την 5 Ιουνίου 2011).
- Forest Peoples Programme, *World Bank violates its own standards in palm oil sector in Indonesia*, Press Information for Immediate Release, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.forestpeoples.org/sites/fpp/files/news/2010/08/ifc_wilmar_cao_fpp_press_rel_aug09_eng.pdf (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Forest Stewardship Council- Synergies, *Annual Report 2010*, Bonn, Germany, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.fsc.org/fileadmin/general-assembly/Documents/Announcements_PDF/English/FSC-Annual_Report_2010-ENG.pdf (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

- Goldammer, J., Sukhinin, A., Csiszar, I., *The Current Fire Situation in the Russian Federation: Implications for Enhancing International and Regional Cooperation in the UN Framework and the Global Programs on Fire Monitoring and Assessment*, GFMC contribution to the International Workshop “New Approaches to Forest Protection and Fire Management at an Ecosystem Level”, Khabarovsk, Russian Federation, 9-12 September 2003, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fire.uni-freiburg.de/GlobalNetworks/BalticRegion/Russia%20Wildland%20Fires%202003%20GFMC%20Analysis.pdf> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).
- Greenpeace International, *Slaughtering the Amazon*, Executive Summary, June 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.greenpeace.org/greece/Global/greece/report/2009/6/slaughtering-the-amazon.pdf> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).
- Greenpeace Russia, *Illegal forest felling activities in Russia*, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://archive.greenpeace.org/forests/forests_new/html/content/reports/russian_felling.PDF (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- Hatcher, J., Bailey, L., *Tropical Forest Tenure Assessment*, ITTO Technical Series No 37, International Tropical Timber Organization, Yokohama, Japan, April 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/technical_report/ (προσπελάστηκε την 7 Ιουνίου 2011).
- Holloway, V., Giandomenico, E., *The History of REDD Policy*, Carbon Planet White Paper, December 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://unfccc.int/files/methods_science/redd/application/pdf/the_history_of_redd_carbon_planet.pdf (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).
- Holopainen, J., Marieke, W., *Financing Sustainable Forest Management*, ETFRN News, Issue No.49, Tropenbos International, Wageningen, The Netherlands, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.communitycarbonforestry.org/NewPublications/ETFRNNews49.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- Idea Carbon, *Assessing the Financial Flows for REDD+: the Pledge-Implementation Gap*, Research Note, June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un-redd.org/PolicyBoard/tabid/588/Default.aspx> (προσπελάστηκε την 13 Ιουλίου 2011).

Inter-American Development Bank , *Development Effectiveness Overview 2010*, Washington D.C., 2011 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=35804518> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

The International Bank for Reconstruction and Development/The World Bank, *Sustaining Forests. A development Strategy*, The World Bank, Washington DC, 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://siteresources.worldbank.org/INTFORESTS/Resources/SustainingForests.pdf> (προσπελάστηκε την 17 Μαΐου 2011).

International Institute for Applied Systems Analysis (IIASA) Policy Brief, *Climate change: clearing the “REDD hot” air*, Austria, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.iiasa.ac.at/Admin/INF/research_updates/2008/pdf/IIASAPolicyBriefREDD.pdf (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

International Labour Organization, *Labour Condition in Forestry in Indonesia*, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---asia/---ro-bangkok/---ilo-jakarta/documents/publication/wcms_126142.pdf (προσπελάστηκε την 11 Μαΐου 2011).

ITTO, *Annual review and assessment of the world timber situation, 2010*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/annual_review/ (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

ITTO, *Plan of Action 2008-2011*, ITTO Policy Development Series No. 18, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/policypapers_guidelines/ (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

Johnson, S., Sarre, A., *Tropical Forest Update, A newsletter from the International Tropical Timber Organization to promote the conservation and sustainable development of tropical forests*, V.20, No.3, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.itto.int/tfu/> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

Joint Liaison Group of the Rio Conventions, *Forests, Climate Change, Biodiversity and Land Degradation*, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.unccd.int/publicinfo/factsheets/pdf/forest_eng.pdf (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

- Karousakis, K., *Promoting Biodiversity Co-Benefits in REDD*, OECD Environment Working Papers, No. 11, OECD Publishing, France, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/climate/doc/oecd-promoting-biodiversity-redd-en.pdf> (προσπελάστηκε την 10 Ιουλίου 2011).
- Ko, J., *Central African Forest Commission (COMIFAC) - Briefing and Orientation Report*, USDA Forest Service, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.rmportal.net/library/content/usda-forest-service/central-africa-comifac-briefing-report-july-2011> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).
- Lahsen, M., Öberg, G., *The role of unstated mistrust and disparities in scientific capacity - examples from Brazil*, Center of Climate Science and Policy Research, Linköpings Universitet, 2001, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα liu.diva-portal.org/smash/get/diva2:241996/FULLTEXT01 (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- Lange, G., *Manual for environmental and economic accounts for forestry: A tool for cross-sectoral policy analysis*, Working Paper FAO, Rome, March 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/007/j1972e/j1972e00.htm> (προσπελάστηκε την 25 Ιουνίου 2011).
- Lanly, J., *Deforestation and forest degradation factors*, XII World Forestry Congress, Canada, 2003, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/article/wfc/xii/ms12a-e.htm> (προσπελάστηκε την 10 Μαΐου 2011).
- Lele, U., Kumar, N., Husain, S., Zazueta, A., Kelly, L., *World Bank Evaluation Department, World Bank Forest Strategy - Striking the Right Balance*, World Bank Evaluation Department, World Bank, Washington D.C., 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoelib.nsf/b57456d58aba40e585256ad400736404/f7d852631e3a2b25852569a800654b8c/\\$FILE/forestry.pdf](http://lnweb90.worldbank.org/oed/oeddoelib.nsf/b57456d58aba40e585256ad400736404/f7d852631e3a2b25852569a800654b8c/$FILE/forestry.pdf) (προσπελάστηκε την 25 Ιουνίου 2011).
- Lund, H., *Definitions of Forest, Deforestation, Afforestation, and Reforestation*, 2003, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://home.comcast.net/~gyde/DEFpaper.htm>, (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

- Maini, J., Schimithusen, F., *An International Instrument on Forests*, Working Papers International Series, Chair Forest Policy and Forest Economics Department on Forest Sciences, Zurich, 1991, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://e-collection.library.ethz.ch/eserv/eth:24467/eth-24467-01.pdf> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).
- Mainville, N., Putt, F., *Threatened Wilderness-The last intact forests of Ontario*, Published by Greenpeace Canada, October 2010 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.greenpeace.org/canada/Global/canada/report/2010/10/Boreal%20Report.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).
- Marengo, J., Betts, R., *Dangerous Climate Change in Brazil*, A collaborative project between the Centro de Cienca do Sistema Terrestre (CCST) of the Instituto Nacional de Pesquisas Espaciais (INPE), Brazil, and the Met Office Hadley Centre, UK April 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ccst.inpe.br/relatorio_eng.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- McDermott, C., Schroeder, H., Coad, L., Helfgott, A., *Operationalizing social safeguards in REDD+: Actors, interests and ideas*, Paper presented at the annual meeting of the International Studies Association Annual Conference "Global Governance: Political Authority in Transition", Le Centre Sheraton Montreal Hotel, Montreal, Quebec, Canada, March 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://research.allacademic.com/index.php?click_key=1&PHPSESSID=a5c30550dff2827a9f0b576b70d72dbd (προσπελάστηκε την 10 Ιουλίου 2011).
- Metz, B., Davidson, O., Bosh, P., Dave, R., Meyer, L., *Contribution of Working Group III to the fourth Assessment Report of the Intergovernmental Panel on Climate Change*, Cambridge University Press, U.K. and N.Y., U.S.A., 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ipcc.ch/publications_and_data/ar4/wg3/en/contents.html (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Morrison, H., Nunamaker, C., Leblanc, J., Giusti, G., Nakamura, G., *Forest Pests and Diseases*, Forests Stewardship Series 16, University of California, Division of Agriculture and Natural Resources, 2007 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ucanr.org/freepubs/docs/8246.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

- Mulliken, T., *The Role of CITES in Controlling the International Trade In Forest Products/Implications For Sustainable Forest Management, Non-Wood Forest Products*, Working Document, No.7, FAO, Rome, 2009 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <ftp://ftp.fao.org/docrep/fao/012/k5336e/k5336e00.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- The Munden Project, *REDD and Forest Carbon: Market-Based Critique and Recommendations*, March 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.mundenproject.com/forestcarbonreport2.pdf> (προσπελάστηκε την 8 Ιουνίου 2011).
- Nasi1, R., Wunder, S., Campos A., *Forest Ecosystem Services: Can They Pay Our Way Out Of Deforestation?*, A discussion paper prepared for the GEF for the Forestry Roundtable to be held in conjunction with the UNFF II, New York on March 11, 2002, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fucema.org.ar/old/gef/forest2.pdf> (προσπελάστηκε την 10 Μαΐου 2011).
- Patosaari, P., *Sustainable Forest Management, Forest Certification and MDG's. Forest Certification in Developing and Transitioning Societies*, Yale University, New Haven, Connecticut, USA, June 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un.org/esa/forests/pdf/notes/newhaven_100604.pdf (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- Pelli, P., Tikkanen, I., Van Brusselen, J., Vilén, T., Weiss, G., Tykkä, S., Domínguez, G., Boglio, D., Kenter, M., *Mid-term evaluation of the implementation of the EU Forest Action Plan*, Commission of the European Communities, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/agriculture/eval/reports/euforest/fulltext_en.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- Pescott, M., Durst, R., Leslie, P., *Forest law enforcement and governance: progress in Asia and the Pacific*, FAO Regional Office for Asia and The Pacific, Bangkok, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.profor.info/profor/sites/profor.info/files/publication/FLEG-ASEAN.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

- Poor, D., Chiew, T., *Review of Progress towards the Year 2000 Objective*, ITTO, 28th Session, Lima-Peru, 24-30 May 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.itto.int/resource01/#reports> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- Prakash, S., *Forests in Danger: Failures of EU Policy And what needs to change*, FERN, July 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fern.org/forestsindanger> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- PROFOR Secretariat, *Program of Work and Financial Report Calendar Year 2010*, PROFOR 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <https://www.profor.info/profor/sites/profor.info/files/ProgressReport2011.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Purbawiyatna, A., Simula, M., *Developing Forest Certification - Towards increasing the comparability and acceptance of forest certification systems worldwide*, ITTO, Technical Series 29, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/technical_report/ (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- Ramsar Convention Secretariat, *Wise use of wetlands: Concepts and approaches for the wise use of wetlands*, Ramsar handbooks for the wise use of wetlands, 4th edition, Vol. 1., Gland, Switzerland, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ramsar.org/pdf/lib/hbk4-01.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Ramsar, *Report of the Secretary General on the implementation of the Convention at the global level*, 10th Meeting of the Conference of the Parties to the Convention on Wetlands (Ramsar, Iran, 1971), "Healthy wetlands, healthy people", Changwon, Republic of Korea, 28 October - 4 November 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ramsar.org/pdf/cop10/cop10_doc06_e.pdf (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- Rojas, C., *Illegal logging and international trade in mahogany (Swietenia macrophylla) from the Peruvian Amazon*, AIDSESEP (National Association of Amazon Indians in Peru), May, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.illegal-logging.info/uploads/Mahogany_reportEng.pdf (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

- Schneck, J., Murray, B., Galik, C., Jenkins, W., *Demand for REDD Carbon Credit, - A Primer on Buyers, Markets and Factors Impacting Prices*, Nickolas Institution for Environmental Policy Solutions, Duke University Working Paper, February 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.forestcarbonportal.com/resource/demand-redd-carbon-credits-primer-buyers-markets-and-factors-impacting-prices> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).
- Simula, M., *Financing Flows and Needs to implement the Non-Legally Binding Instrument on All types of Forests*, Prepared for The Advisory Group on Finance of The Collaborative Partnership on Forests, Program on Forests (PROFOR), October 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.profor.info/profor/sites/profor.info/files/Analyzing_Financing_Flows.pdf (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Simula, M., Salmi, J., Puustajärvi, E., *Forest Financing in Latin America: The Role of the Inter-American Development Bank*, IBD, Washington D.C., 2002, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://idbdocs.iadb.org/wsdocs/getdocument.aspx?docnum=1441621> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).
- Stern, N., *The Stern review: the economics of climate change*, Cambridge University Press, Cambridge, UK, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/+http://www.hm-treasury.gov.uk/stern_review_report.htm (προσπελάστηκε την 14 Ιουνίου 2011).
- Tarasofsky, R., *Assessing the International Forest Regime*, IUCN Environmental Policy and Law, Paper No. 37, IUCN Gland, Switzerland and Cambridge, UK in collaboration with IUCN Environmental Law Centre, Bonn, Germany, 1999, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://data.iucn.org/dbtw-wpd/edocs/EPLP-037.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- UNEP, Environmental Management Group, *Advancing the biodiversity agenda*, printed at GRAPHI 4 in Bresson, France, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.unemg.org/Portals/27/Documents/IMG/Biodiversity/BIODIVERSITY_Agenda_Corrections_finales.pdf (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).

UNFCCC, *Annual report of the Executive Board of the clean development mechanism to the Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Kyoto Protocol*, Conference of the Parties serving as the meeting of the Parties to the Kyoto Protocol, Sixth session Cancun, 29 November to 10 December 2010 , διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2010/cmp6/eng/10.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

UNFCCC, *Views and information on the means to achieve mitigation objectives of Annex I Parties*, Ad hoc Working group on further commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol, Fifth session Bangkok, 31 March to 4 April 2008, and Bonn, 2-12 June 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2008/awg5/eng/misc01a01.pdf> (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

UNFCCC, *Workshop on Forests and Forest Ecosystems: UNFCCC Promoting synergy in the implementation of the three Rio conventions*, Viterbo, Italy, 5-7 April 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.unccd.int/workshop/docs/finalreport.pdf> (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

United Nations Environment Programme World Conservation Monitoring Centre (UNEP-WCMC), World Wide Fund for Nature (WWF) Network, World Resources Institute (WRI), Institute of Forest and Environmental Policy (IFP), University of Freiburg, *Global Ecological Forest Classification and Forest Protected Area Gap Analysis. Analyses and recommendations in view of the 10% target for forest protection under the Convention on Biological Diversity (CBD)*, 2nd revised edition, January 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cbd.int/doc/nr/nr-04/Forest_Gap_Analysis_2009_2nd%20ed.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

UNFF, *Report of the seventh session (24 February 2006 and 16 to 27 April 2007)*, United Nations, New York, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N07/349/31/PDF/N0734931.pdf?OpenElement> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

- UNFF, *Report of the sixth session (27 May 2005 and 13 to 24 February 2006)*, United Nations, New York, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://daccess-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N06/268/51/PDF/N0626851.pdf?OpenElement> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- USAID, *Forests & Conflict, A Toolkit for Intervention*, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.usaid.gov/our_work/cross-cutting_programs/conflict/publications/docs/CMM_Forests_and_Conflict_2005.pdf (προσπελάστηκε την 11 Μαΐου 2011).
- Watson, R., Noble, I., Bolin, B., Ravindranath, N., Verardo, D., Dokken, D., *Land Use, Land-Use Change and Forestry*, IPCC, Cambridge University Press, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ipcc.ch/ipccreports/sres/land_use/index.php?idp=0 (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).
- Wertz-Kanounnikoff, S., Kongphan-apirak, M., *Emerging REDD+, A preliminary survey of demonstration and readiness activities*, CIFOR Working Paper No. 46, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cifor.org/nc/online-library/browse/view-publication/publication/2869.html> (προσπελάστηκε την 13 Ιουλίου 2011).
- Winkel, G., Kaphengst, T., Herbert, S., Robaey, Z., Rosenkranz, L., Sotirov M., *EU policy options for the protection of European forests against harmful impacts*, Albert-Ludwigs-University Freiburg & Ecologic Institute Berlin, September 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/ifp_ecologic_report.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- World Bank, *Sustaining forests: a development strategy*, Washington DC, 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://siteresources.worldbank.org/INTFORESTS/Resources/SustainingForests.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).
- World Heritage, Report 21, *Leveraging Conservation at the Landscape Level Proceedings of the 2nd World Heritage Forest Meeting*, Nancy, France, 9-11 March 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://whc.unesco.org/uploads/activities/documents/activity-43-8.pdf> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

WRI, *Ecosystem services: A guide for decision makers*, World Resources Institute, Washington DC, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://pdf.wri.org/ecosystem_services_guide_for_decisionmakers.pdf (προσπελάστηκε την 21 Μαΐου 2011).

ΚΕΙΜΕΝΑ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ

ACTO, *Strategic Plan 2004-2012*, Amazonian Cooperation Treaty Organization, 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.otca.org.br/PDF/Strategic_Plan.pdf (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).

Agenda 21, Section II
Conservation & Management of Resources for Development
Chapter 11: Combating Deforestation, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un.org/esa/dsd/agenda21/res_agenda21_11.shtml?utm_source=OldRedirect&utm_medium=redirect&utm_content=dsd&utm_campaign=OldRedirect (προσπελάστηκε την 15 Μαΐου 2011).

Amendment Protocol to the Amazonian Cooperation Treaty, 1998 διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.otca.info/portal/admin/upload/protocolo/AmendmentProtocol.pdf> (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).

ASEAN, *ASEAN Multi-sectoral Framework on Climate Change: Agriculture and Food Security (AFCC)*, 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://ccmin.aippnet.org/pdfs/ASEANCCFrameworkANNEX%2013AFCCfinal.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

CBD, *Decision X/33, Biodiversity and Climate Change*, U.N. Doc. UNEP/CBD/COP/DEC/X/33, Oct. 29, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=12299> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

CBD, *COP 10 Decision X/36: Forest biodiversity*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=12302> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

- CBD, *COP 5 Decision V/6, Ecosystem Approach*, Nairobi, Kenya, 2000, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/decision/cop/?id=7148> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- Central American Convention for the Protection of the Environment, 1989, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://untreaty.un.org/unts/158780_159109/1/7/158.pdf (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).
- COMIFAC, Executive Secretariat, *Convergence Plan for the Conservation and Sustainable Management of Forest Ecosystems in Central Africa*, Conference Of Ministers in of Forests in Central Africa (COMIFAC), Yaoundé, 27 May 2004, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbfp.org/keydocs.html> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).
- Commission of the European Communities, *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament-Reporting on the implementation of the EU Forestry Strategy*, COM(2005) 84 final, Brussels, 10.3.2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0084en01.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- Commission on Sustainable Development, *The Implementation Track for Agenda 21 and the Johannesburg Plan of Implementation: Future Programme, Organization and Methods of Work of the Commission on Sustainable Development*, Advance unedited text, As adopted by CSD-11, 14 May 2003, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd11/csd11res.pdf> (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).
- Convention on Biological Diversity, 1992, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).
- Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora, Signed at Washington, D.C., 3 March 1973, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.cites.org/eng/disc/text.shtml#texttop> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

- Convention on Wetlands of International Importance Especially as Waterfowl Habitat, Final Text adopted by the International Conference on the Wetlands and Waterfowl at Ramsar, Iran, 2 February 1971, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.ramsar.org/cda/en/ramsar-documents-texts-convention-on/main/ramsar/1-31-38%5E20671_4000_0 (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Council Regulation (EC) No 2173/2005 of 20 December 2005 on the establishment of a FLEGT licensing scheme for imports of timber into the European Community, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32005R2173:EN:NOT> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- Declaration on the heart of Borneo Initiative, 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wwf.panda.org/what_we_do/where_we_work/borneo_forests/borneo_rainforest_conservation/declaration.cfm (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).
- ECOSOC, *Report on the fourth session of the Intergovernmental Forum on Forests, 2000*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un.org/esa/forests/pdf/2000_35_E.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- European Commission, *Green Paper On Forest Protection and Information in the EU: Preparing forests for climate change*, COM (2010)66 final, Brussels, 1.3.2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://ec.europa.eu/environment/forests/pdf/green_paper.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- FAO, *Basic Texts of the Food and Agricultural Organization of the United Nations, Volume I and II*, Rome, July 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/docrep/meeting/022/K8024E.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).
- IPF, *IPF Proposals for Action*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/forests/pdf/ipf-iff-proposalsforaction.pdf> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

- Joint Declaration of the Heads of State and Government at the Occasion of the First Summit on Tropical Forest Ecosystems of Amazonia and Congo Basins and South East Asia, Brazzaville, 3 June 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://cmsdata.iucn.org/downloads/declaration_summit_of_the_3_rainforest_basins_june_2011_2.pdf (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- Kyoto Protocol to the United Nations Framework Convention on Climate Change, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://unfccc.int/essential_background/kyoto_protocol/items/1678.php (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).
- Ministerial Declaration, Forest Law Enforcement And Governance, East Asia Ministerial Conference, Bali, Indonesia 11 - 13 September 2001, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://siteresources.worldbank.org/INTFORESTS/Resources/Bali_ministerial_declaration.pdf (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).
- Non-Legally Binding Authoritative Statement of Principles for a Global Consensus on the Management, Conservation and Sustainable Development of all Types of Forests, 1992, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://habitat.igc.org/agenda21/forest.html> (προσπελάστηκε την 13 Μαΐου 2011).
- PEFC, *PEFC Council Technical Document*, 5 October 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.responsiblepurchasing.org/UserFiles/File/Paper/Standards/PEFC_Technical_Document.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- Protocol on the Implementation of the Alpine Convention Relating to Mountain Forests, Brno 1996, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.docstoc.com/docs/83822432/The-Mountain-Forests-Protocol-of-the-Alpine-Convention> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).
- Ramsar Convention Secretariat, *The Ramsar Strategic Plan 2009-2015: Goals, strategies, and expectations for the Ramsar Convention's implementation for the period 2009 to 2015*, Ramsar handbooks for the wise use of wetlands, 4th edition, Vol. 21., Gland, Switzerland, 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ramsar.org/pdf/lib/hbk4-21.pdf> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

Regulation (EU) No 995/2010 of the European Parliament and of the Council of 20 October 2010 laying down the obligations of operators who place timber and timber products on the market, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:32010R0995:EN:NOT> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

Resolution adopted by the General Assembly on the report of the second Committee (A/47/719) 47/191, *Institutional arrangements to follow up the United Nations Conference on Environment and Development*, 1993, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/documents/ga/res/47/ares47-191.htm> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).

Southern African Development Community - Protocol on Forestry, 2002, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/TRE/Multilateral/En/TRE001361.txt> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

Treaty for Amazonian Cooperation 1978, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα [http://www.otca.info/portal/admin/upload/tratado/The Amazon Cooperation Treaty.pdf](http://www.otca.info/portal/admin/upload/tratado/The_Amazon_Cooperation_Treaty.pdf) (προσπελάστηκε την 5 Μαΐου 2011).

Treaty on the Conservation and Sustainable Management of forest ecosystems in Central Africa and to establish the Central African Forests Commission, COMIFAC, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.ecolex.org/server2.php/libcat/docs/TRE/Multilateral/En/TRE154456.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

UNCCC, *The Marrakesh Accords & The Marrakesh Declaration*, 2001, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://unfccc.int/cop7/documents/accords_draft.pdf (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

UNCCD, *Implementation of decision 6/COP.9 - Evaluation of the Global Mechanism*, Tenth session, Changwon, Republic of Korea, 10-21 October 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.unccd.int/cop/officialdocs/cop10/pdf/4eng.pdf> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

UNFCCC, Decision 1/CP.16 *The Cancun Agreements: Outcome of the work of the Ad Hoc Working Group on Long-term Cooperative Action under the Convention*, U.N. Doc. FCCC/CP/2010/7/Add.1, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2010/cop16/eng/07a01.pdf#page=2> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

UNFCCC, Decision 4/CP.15, *Methodological guidance for activities relating to reducing emissions from deforestation and forest degradation and the role of conservation, sustainable management of forests and enhancement of forest carbon stocks in developing countries*, UN.Doc. FCCC/CP/2009/11/Add.1, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2009/cop15/eng/11a01.pdf> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

UNFCCC, *Views and information on the means to achieve mitigation objectives of Annex I Parties*, Ad hoc Working group on further commitments for Annex I Parties under the Kyoto Protocol, Fifth session Bangkok, 31 March to 4 April 2008, and Bonn, 2–12 June 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2008/awg5/eng/misc01a01.pdf> (προσπελάστηκε την 7 Ιουλίου 2011).

UNFCCC, *Decision 2/CP.13: Reducing Emissions from Deforestation in Developing Countries- Approaches to stimulate action*, U.N. Doc. FCCC/CP/2007/6/Add.1, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2007/cop13/eng/06a01.pdf#page=8> (προσπελάστηκε την 12 Ιουλίου 2011).

UNFCCC, *Submission by the Governments of Papua New Guinea & Costa Rica: Reducing emissions from deforestation in developing countries- approaches to stimulate action*, Conference of the Parties, Eleventh session, Montreal, 28 November to 9 December 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/2005/cop11/eng/misc01.pdf> (προσπελάστηκε την 11 Ιουλίου 2011).

UNFF, Ninth session, New York, 24 January - 4 February 2011, Item 3 of the provisional agenda, Assessment of progress made on the implementation of the non-legally binding instrument on all types of forests and towards the achievement of the four global objectives on forests, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://daccess-dds-nv.un.org/doc/UNDOC/GEN/N10/640/83/PDF/N1064083.pdf?OpenElement>

(προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

United Nations Conference on Trade and Development, International Tropical Timber Agreement, 1994, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.itto.int/itta/#1994>

(προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

United Nations *Declaration on the Rights of Indigenous Peoples*, Adopted by General Assembly Resolution 61/295 on 13 September 2007, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un.org/esa/socdev/unpfii/en/drip.html> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

United Nations Framework Convention on Climate Change, 1992, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://unfccc.int/resource/docs/convkp/conveng.pdf> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

UN-REDD PROGRAMME, *Policy Board Terms of Reference*, March 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.un-redd.org/PolicyBoard/tabid/588/Default.aspx>

(προσπελάστηκε την 13 Μαΐου 2011).

UN-REDD Programme, *Rules of Procedure and Operational Guidance*, March 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.un-redd.org/Portals/15/documents/UN-REDD_rules_of_procedure_English.pdf (προσπελάστηκε την 13 Ιουλίου 2011).

WHC, *25th session of the Committee Helsinki, Finland, 11 December - 16 December 2001*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://whc.unesco.org/en/sessions/25COM> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

ΑΛΛΕΣ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

Accreditation Services International, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.accreditation-services.com/> (προσπελάστηκε τη 19 Ιουνίου 2011).

Bank Information Center, Inter-American Development Bank, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.bicusa.org/en/Institution.Policies.4.aspx> (προσπελάστηκε την 8 Ιουνίου 2011).

Bretton Woods Project, What are the main concerns and criticism about the World Bank and IMF?, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.brettonwoodsproject.org/item.shtml?x=320869> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

Brown S., « Beetle tree kill releases more carbon than fires», *Nature News*, 23 April 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.nature.com/news/2008/080423/full/news.2008.771.html> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

Butler, R., «U.S. biofuels policy drives deforestation in Indonesia, the Amazon» mongabay.com, January 17, 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://news.mongabay.com/2008/0117-biofuels.html> (προσπελάστηκε την 12 Μαΐου 2011).

Carbon Finance Unit, *Ethiopia: Humbo Assisted Regeneration*, (BioCarbon Fund), UNFCCC Reference No.: 2712, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://wbcarbonfinance.org/Router.cfm?Page=Projport&ProjID=9625> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).

CIFOR (Center for International Forestry Research), *Forests and Human Health*, 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cifor.cgiar.org/publications/pdf_files/infobrief/011-Infobrief.pdf (προσπελάστηκε την 16 Μαΐου 2011).

CITES, CITES and the UN International Year of Forests 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.cites.org/eng/news/SG/2011/20110131_sg_statement_IYF.shtml (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

Climate Funds Update, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.climatefundsupdate.org/listing/red> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

Coalition for Rainforest Nations, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.rainforestcoalition.org/> (προσπελάστηκε την 11 Ιουλίου 2011).

- Collaborative Partnership on Forests, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/cpf/en/> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- Coordinator of the Indigenous Organizations of the Amazon Basin, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.coica.org.ec/ingles/organization/index.html> (προσπελάστηκε την 5 Ιουνίου 2011).
- European Environment Agency, *Forests and their Forgotten Communities*, April 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.eea.europa.eu/articles/forests-and-their-forgotten-communities> (προσπελάστηκε την 15 Μαΐου 2011).
- FAO, Regional Forestry Commissions, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/46199/en/> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- FAO, Technical Statutory Bodies, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/49275/en/> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).
- FAO, *What is Sustainable Forest Management*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fao.org/forestry/sfm/24447/en/> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Forest Europe Ministerial Conference, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.foresteuropa2011.org/hjem.cfm> (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- Growing Forest Partnership, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.growingforestpartnerships.org/about-gfp> (προσπελάστηκε την 18 Ιουνίου 2011).
- Hance, J., «Congo legalizes 15 logging concessions, prompting concern that moratorium will be lifted next», mongabay.com, March 13, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://news.mongabay.com/2011/0313-hance_drc_logging.html (προσπελάστηκε την 17 Μαΐου 2011).
- Hance, J., «United States has higher percentage of forest loss than Brazil», mongabay.com, April 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://news.mongabay.com/2010/0427-hance_forestloss.html (προσπελάστηκε την 17 Ιουνίου 2011).
- IMBD, *What is the Boreal Forest?*, January 2006, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.fws.gov/birds/documents/UnspoiledFinal.pdf> (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

Inter-American Development Bank, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.iadb.org/en/about-us/how-the-inter-american-development-bank-is-organized.5998.html> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

ITTO, ITTO-CITES Program for Implementing CITES Listings of Tropical Timber Species, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/cites_programme/ (προσπελάστηκε την 20 Ιουνίου 2011).

ITTO, Revised ITTO criteria and indicators for the sustainable management of tropical forests including reporting format, ITTO Policy Development Series No 15, 2005, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.itto.int/policypapers_guidelines/ (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

The Norwegian Proposal on auctioning allowances issued under the Copenhagen Agreement, 29 May 2009, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://unfccc.int/files/kyoto_protocol/application/pdf/norway270509.pdf (προσπελάστηκε την 8 Ιουλίου 2011).

Palm oil, paper drive large-scale destruction of Indonesia's forests, but account for diminishing role in economy, mongabay.com, July 27, 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://news.mongabay.com/2011/0727-fwi_indonesia.html (προσπελάστηκε την 28 Ιουλίου 2011).

Proposal for the Rio Forest Certification Declaration, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.rioforestcertificationdeclaration.org/en/about/index.php> (προσπελάστηκε την 21 Ιουνίου 2011).

REDD-Monitor, REDD project in Sumatra slammed by Friends of the Earth Indonesia and Australia, 11th March 2010, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.redd-monitor.org/2010/03/11/redd-project-in-sumatra-slammed-by-friends-of-the-earth-indonesia-and-australia/> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

SADC, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.sadc.int/> (προσπελάστηκε την 15 Ιουνίου 2011).

Sizer, N., *Tropical Forestry Action Plan*, World Resources Institute, 1994, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://archive.wri.org/page.cfm?id=2468&z=?> (προσπελάστηκε την 10 Ιουνίου 2011).

UNEP-WCMC, *Forest types and forest classification system*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://www.biologie.uni-hamburg.de/online/afrika/africa_forest/www.unep_wcmc.org/forest/fp_background.htm (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

Verified Carbon Standard Organization, *Kenya project issues first REDD credits under VCS*, Tuesday, 8 February 2011, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://www.v-c-s.org/news-events/news/kenya-project-issues-first-redd-credits-under-vcs> (προσπελάστηκε την 15 Ιουλίου 2011).

WHC, *Linking Biodiversity Conservation and Sustainable Tourism at World Heritage Sites*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα <http://whc.unesco.org/en/activities/66/> (προσπελάστηκε την 19 Ιουνίου 2011).

The Wilderness Society, *Climate change facts. A primer on carbon cycling*. February 2008, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wilderness.org/files/primer_carbon_cycling.pdf (προσπελάστηκε την 15 Μαΐου 2011).

WWF, *Forest fires in the Mediterranean: a burning issue*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wwf.panda.org/about_our_earth/all_publications/?8022/Forest-fires-in-the-Mediterranean-a-burning-issue (προσπελάστηκε την 16 Ιουνίου 2011).

WWF, *Temperate Forests*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/habitat_types/habitats/temperate_forests/ (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

WWF, *Tropical Forests*, διαθέσιμο στην ιστοσελίδα http://wwf.panda.org/about_our_earth/ecoregions/about/habitat_types/habitats/tropical_forests/ (προσπελάστηκε την 14 Μαΐου 2011).

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ. ~~9225548~~ ~~9210718~~

9201001
ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ ΕΠΙΣΤΡΟΦΗΣ

ΠΑΝΤΕΙΟ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

002000109860